

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

E. x. A.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934: 11
SOCIALDEPARTEMENTET

UTREDNING

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR BEKÄMPANDE AV UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

AVGIVEN DEN 29 MARS 1934

AV

1934 ÅRS SAKKUNNIGA RÖRANDE
UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

S T O C K H O L M

1 9 3 4

Statens offentliga utredningar 1934

Kronologisk förteckning

1. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. Av G. Myrdal. Norstedt. xij, 279 s. S.
2. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. Av A. Johansson. Norstedt. vj, 162 s. 1 bil. S.
3. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. Norstedt. 164 s. E.
4. Betänkande med utredning och förslag rörande organisation av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. Kihlström. 198 s. Jo.
5. Betänkande med förslag angående frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. Idun. 208 s. H.
6. Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. Lindström. 56 s. Jo.
7. Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. Marcus. 54 s. Fi.
8. Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. Norstedt. 130 s. H.
9. Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser angående statsbidrag till avlöning åt distrikts-sköterskor m. m. Marcus. 66 s. S.
10. Utlåtanden över utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. Norstedt. 214 s. S.
11. Utredning angående åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Beckman. (2), 176 s. S.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

UTREDNING

ANGÅENDE

ÅTGÄRDER FÖR BEKÄMPANDE AV UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

AVGIVEN DEN 29 MARS 1934

AV

1934 ÅRS SAKKUNNIGA RÖRANDE
UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

STOCKHOLM 1934
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[677 34]

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet.

Den 8 december 1933 erhöll efter närmare motivering till statsrådsprotokollet chefen för socialdepartementet av Kungl. Maj:ts bemyndigande att få tillkalla tre sakkunniga att inom departementet biträda med fortsatt utredning i olika hänseenden av frågor sammanhängande med ungdomsarbetslösheten och åtgärder i anledning av densamma. Jämlikt det sålunda erhållna bemyndigandet tillkallade departementschefen den 16 januari 1934 undervisningsrådet Arthur Natanael Thomson, bruksdisponenten, friherre Johan Gustaf Gerard De Geer, Lesjöfors, samt ordföranden i socialdemokratiska ungdomsförbundet, t. f. aktuarien Adolf Valentin Wallentheim att såsom sakkunniga biträda med sagda utredning. Den 26 januari 1934 begärde och erhöll departementschefen Kungl. Maj:ts bemyndigande att få tillkalla ytterligare en sakkunnig. På grund av det sålunda erhållna bemyndigandet tillkallades samma dag såsom ytterligare sakkunnig förbundssekreteraren i jordbrukarungdomens förbund, agronomen Jacob Sigurd Svensson.

Till ordförande för de sakkunnigas arbete förordnades Thomson. Den 26 januari 1934 uppdrogs åt Wallentheim att vara förutom sakkunnig även sekreterare åt de sakkunniga.

De sakkunniga började sina sammanträden den 18 januari 1934 och antogo därvid namnet 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten. Efter av departementschefen erhållet tillstånd ha de sakkunniga för inhämtande av närmare kännedom om viss av statens arbetslöshetskommission anordnad kursverksamhet och s. k. frivillig arbetstjänst ävensom vissa försök med kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram företagit vissa studieresor. Sålunda ha de sakkunniga besökt det av Stockholms stads arbetslöshetskommitte med statsbidrag från arbetslöshetskommissionen anordnade arbetslägret vid Vällinge i Salems kommun (Stockholms län) samt det i arbetslöshetskommissionens regi bedrivna arbetslägret å Baggå i Skinnskattebergs kommun (Västmanlands län). Vidare ha de sakkunniga besökt Nora landskommun (Örebro län) för att där taga kännedom om en vid Klacka-Lerberg anordnad förläggning för arbetslös ungdom, där försök göres med en kombination av statskommunalt arbete

och kursverksamhet. Slutligen ha de sakkunniga även besökt den provisoriska folkhögskolan vid Mariefred (Södermanlands län).

Jämlikt av Kungl. Maj:t lämnat medgivande ha de sakkunniga tillkallat överingenjören vid Fagersta bruk E. Wijkander, ingenjören vid allmänna svenska elektriska aktiebolaget i Västerås O. Hellman, ingenjören vid skandinaviska jute-, spinneri- och väveriaktiebolaget i Oskarsström G. Blum, disponenten för kvarnaktiebolaget Tre Kronor E. Hamrin, direktören för svenska lantarbetsgivarnes centralförening A. H. Carell, ordföranden i svenska metallindustriarbetareförbundet G. Andersson, sekreteraren inom samma förbund A. Svensson, ombudsmannen i svenska textilarbetareförbundet E. Rosenlund, ombudsmannen i svenska livsmedelsarbetareförbundet N. V. Zandell samt förtroendemannen för svenska lantarbetareförbundet C. A. Falk såsom representanter för vissa arbetsgivare- och arbetareorganisationer i och för överläggningar om möjligheterna att inom industrin och jordbruket placera arbetslös ungdom för erhållande av yrkesutbildning och sysselsättning därstädes. De sakkunniga hava därjämte genom utrikesdepartementets förmedling samt från lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån erhållit uppgifter för utredningsarbetet.

På grund av remiss hava de sakkunniga under utredningsarbetets gång avgivit följande underdåniga yttrande:

Den 22 februari 1934 angående en av landshövding Gustav Rosén såsom ordförande för vissa kommitterade ingiven underdånig framställning om statsbidrag för upprättande av ett ungdomsläger med huvudsaklig uppgift att bedriva viss kolonisationsverksamhet inom Västerbottens län.

För att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget hava de sakkunniga från Kungl. Maj:t mottagit följande till de sakkunniga nedannämnda dagar remitterade framställningar, nämligen:

den 7 februari 1934 skrivelse från Erik Svensson, Nykvarn, med förslag beträffande undervisning i vävning;

den 9 februari 1934 skrivelse från Göteborgs arbetslöshetskommitté av den 14 december 1933 angående ytterligare statsbidrag till kursverksamhet för arbetslösa;

den 16 februari 1934 skrivelse från styrelsen för Skaraborgs läns lantmannaskola av den 28 november 1933 angående bidrag från arbetslöshetsanslaget till understöd åt arbetslös ungdom från landsbygden för genomgående av lantmannaskola;

den 21 mars 1934 skrivelse från kommittén för svensk cykelpropaganda av den 15 mars 1934 angående utredning om landsbygdens skolvägar.

Som resultat av sitt utredningsarbete få de sakkunniga härmed överlämna utredning och förslag angående åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten.

Såsom bilagor till nu föreliggande betänkande överlämnas dels Bilaga I: Promemoria angående arbetslöshetens och hjälpåtgärdernas karaktär och omfattning inom olika åldrar med särskild hänsyn till ungdomsarbetslösheten, av fil. lic. T. Hessler; dels Bilaga II: Promemoria angående före-

komsten av särskilda lönebestämmelser för ungdom och lärlingsregulativ inom gällande arbetsavtal, av F. Thunborg.

Genom föreliggande betänkande torde även de av ovannämnda remisser få anses besvarade, på vilka svar icke förut avlåtits.

Stockholm den 29 mars 1934.

A. THOMSON

GERARD DE GEER

SIGURD SVENSSON

ADOLF WALLENTHEIM

Kap. I. Utredningsuppdragets innebörd och omfattning.

Statsrådet och chefen för socialdepartementet anförde i yttrande till statsrådsprotokollet den 8 december 1933 efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet följande, som omfattar de för detta utredningsarbete givna direktiven.

»Vid behandlingen av förslagen till 1933 års riksdag angående åtgärder till arbetslöshetens bekämpande anförde jag, att ett av de mest beklämmande dragen i bilden av arbetslöshetstillståndet utgjordes av läget för de unga, som uppnått arbetsför ålder men ännu icke lyckats få fast anställning i något yrke. Arbetslöshetens skadeverkningar kunde för dessa grupper av arbetslösa sträcka sig över hela deras liv, i det att de aldrig finge tillfälle att förvärva erforderlig yrkesskicklighet samt ofta komme att lida av de skador i psykiskt hänseende, som den tvungna sysslolösheten medförde. Enighet syntes mig råda om att åt denna sida av arbetslöshetsfrågan måste ägnas en alldeles särskild uppmärksamhet.

Det sålunda anförda äger alltså sin fulla giltighet. Visserligen torde förhållandet vara, att ungdomsarbetslösheten icke i egentlig mening utgör ett speciellt problem utan endast är en sida av det stora arbetslöshetsspelet, något som innebär, att man har rätt att vänta, att i den mån arbetslöshetens grepp i allmänhet lossar, även ungdomsarbetslösheten skall minskas. Dock bör beaktas, att åldersfördelningen för en avsevärd tid framåt bereder svårigheter, som icke sammanhånga med den ekonomiska krisen. I varje fall har, såsom jag antytt i det nyss återgivna yttrandet, ungdomsarbetslösheten en moralisk och i vidsträckt mening nationalekonomisk sida, som motiverar, att alldeles särskild uppmärksamhet ägnas däråt och att de största ansträngningar göras för att minska densamma och lindra dess menliga påföljder.

Vid behandlingen av hithörande frågor vid 1933 års riksdag redogjorde jag för de uppslag, vilka de av chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallade s. k. ungdomsarbetslöshetssakkunniga framlagt i en den 15 februari 1933 dagtecknad promemoria (proposition nr 216 sid. 15). Jag anförde emellertid, att jag icke vore beredd att då taga ståndpunkt till dessa uppslag, utan att jag hyste den uppfattningen, att dessa endast kunde vinna på att senare i ett sammanhang upptagas till närmare skärskådande, i syfte att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1934 års riksdag.

Emellertid föreslog Kungl. Maj:t i samband med proposition om införande av frivillig arbetslöshetsförsäkring en utbyggnad i olika avseenden av den offentliga arbetsförmedlingen, därvid, bland annat, beaktades önskemålen om åstadkommande av en effektivare arbetsförmedling för ungdom. Då riks-

dagen avslag förslaget rörande arbetslöshetsförsäkring, lämnades dock även förslagen i vad de avsågo den offentliga arbetsförmedlingen utan bifall.

Särskilda utskottet vid 1933 års riksdag anslöt sig i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 17 till den uppfattning jag uttalat rörande sakkunnigförslaget. Utskottet förklarade i samband därmed, att en vidare utveckling av särskilda anordningar för arbetsförmedling för ungdom vore synnerligen önskvärd, och uttryckte sin förhoppning, att angelägenheten därav måtte i möjligaste mån av Kungl. Maj:t beaktas. Därest förslaget om arbetslöshetsförsäkring och därmed sammanhängande omorganisation av arbetsförmedlingen icke av riksdagen bifölles, ansågo sig utskottet emellertid icke kunna på den hittillsvarande utredningen tillstyrka, att enbart med hänsyn till behovet av effektivare arbetsförmedling för ungdom omläggning skedde av grunderna för statsbidrag till förmedlingen.

I anledning av väckta motioner uttalade sig utskottet därjämte i vissa frågor, som sammanhånga med ungdomsarbetslösheten. Utskottet tillstyrkte sålunda, att försöksvis skulle anordnas viss form av s. k. frivillig arbetstjänst samt friluftskurser för manlig ungdom. Därvid framhöll utskottet tillika, att, om de erfarenheter därtill gäve anledning, som under budgetåret 1933/1934 vunnes av dylika åtgärder, ett på dessa grundat förslag i ämnet syntes vara att motse till nästa års riksdag. Frågan om lämpliga arbetsobjekt utgjorde därvid ett spörsmål, som behövde göras till föremål för närmare övervägande.

Ett motionsvis väckt förslag om pensionering av äldre arbetare i syfte att bereda arbetstillfällen för unga arbetare fann utskottet sig icke kunna tillstyrka men förordade, att frågan gjordes till föremål för närmare utredning i samband med den allmänna undersökning av medlen mot ungdomsarbetslösheten, som jag i mitt nyss återgivna uttalande förebådat.

Motionsvis framställda förslag om provisorisk utvidgning av den ordinarie skolorganisationen såsom ett led i strävandena att bekämpa ungdomsarbetslösheten avstyrktes ävenledes av utskottet utom i vad angick användande av arbetslöshetsmedel för möjliggörande av kurser för unga arbetslösa vid kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter samt för upprättande och drift av provisoriska folkhögskolor och extra folkhögskoleavdelningar för unga arbetslösa. Utskottet sade sig förvänta, att med ledning av de erfarenheter, som i sistnämnda hänseenden komme att vinnas under innevarande budgetår, ett närmare utarbetat förslag i ämnet skulle, därest omständigheterna därtill föranledde, av Kungl. Maj:t föreläggas 1934 års riksdag.

Det förnyade skärskådande av hithörande problem, som jag i mina uttalanden vid arbetslöshetsfrågans behandling i våras ansåg önskvärt, torde nu — sedan bland annat någon erfarenhet vunnits av vad som i anledning av ungdomsarbetslösheten kunnat åtgöras i enlighet med årets riksdagsbeslut — böra företagas med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga. Därvid bör undersökas såväl vad som kan uträttas för att på längre sikt förbättra arbetsmöjligheterna för de yngre årsklasserna som ock vilka ytterligare hjälpåtgärder, som omedelbart kunna vidtagas till avhjälpande av nuvarande

arbetslöshetssituation. Med den sålunda förordade utredningen åsyftar jag icke ytterligare undersökning av de utvägar, som förordats i det ovannämnda sakkunnigförslaget, vilket endast berör vissa spörsmål i samband med frågan om förbättrad arbetsförmedling för ungdom. I den mån de sålunda givna uppslagen kunna anses vara av värde, komma de att beaktas i annat sammanhang. Frågan om förbättrad arbetsförmedling för ungdom är nämligen under behandling i samband med förnyat övervägande i ärendet rörande införande av arbetslöshetsförsäkring.

Emellertid finnas andra spörsmål rörande ungdomsarbetslösheten, som synas mig vara av stor vikt. Grundläggande för hela frågans bedömande bör tydligen vara en såvitt möjligt noggrann kunskap om ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär. Vissa uppgifter i detta hänseende förelågo redan vid sista riksdagens behandling av frågan, men grundligare kännedom i ämnet synes önskvärd. Arbetslöshetskommissionen har också från kommunerna i riket införskaffat uppgifter härom. Huruvida den närmare bearbetningen av dessa uppgifter för skyndsamt vinnande av så fullständig utredning som möjligt bör överlämnas åt de sakkunniga, som jag anser böra tillkallas, är tydligen en lämplighetsfråga, som bäst kan avgöras i samråd mellan arbetslöshetskommissionen och de blivande sakkunniga. Utredningen torde jämväl böra giva en bild av i vilken utsträckning de unga arbetslösa hittills kommit i åtnjutande av det allmännas hjälpåtgärder i anledning av arbetslösheten.

En annan huvudpunkt i utredningen synes böra vara en såvitt möjligt grundlig undersökning rörande de arbetsområden och arbetstillfällen, som lämpa sig för de unga. Med en sådan undersökning avser jag, att man bör söka erhålla en uppfattning om inom vilka yrken och yrkesspecialiteter i större utsträckning förekomma arbeten, vilka till sin natur äro sådana, att de lämpligen borde kunna i första hand stå öppna för de unga. Därjämte bör undersökas, i vad mån det allmännas hjälpåtgärder kunna inriktas på skapande av särskilda arbetstillfällen av beskaffenhet, att de unga arbetslösa kunna med fördel dit hänvisas — jag utgår nämligen från att det ur olika synpunkter är till fördel, om särskilda arbeten kunna anordnas för yngre arbetslösa. En sådan inventering, som jag nu ifrågasatt, torde ur olika synpunkter kunna bliva av betydelse som utgångspunkt för övervägande av åtgärder på längre eller kortare sikt i anledning av arbetslösheten. Vad angår åtgärder av mera permanent karaktär, torde man nämligen genom en sådan undersökning kunna erhålla uppfattning om vilka möjligheter som må kunna uppdrivas för att bereda de unga utbildning genom deltagande i arbetet inom respektive yrken — en form av utdanning, som tydligen är den lämpligaste och mest effektiva. Härvid läser även böra beaktas den betydelse vidgad möjlighet till tidigare fullgörande av värnpliktstjänstgöringen kan hava i förevarande sammanhang.

Vad härefter angår åtgärder av mera omedelbar betydelse, torde det vara en allmän uppfattning, att de försök, som i enlighet med riksdagens beslut hittills anordnats med s. k. arbetsläger för unga arbetslösa, i det stora hela

slagit väl ut. Enligt min uppfattning bör man också, såvitt nu kan förutses, med all kraft under nästa budgetår söka åstadkomma en utvidgning av dylika åtgärder. För att detta skall kunna ske, kräves emellertid viss utredning, nämligen ej blott, såsom särskilda utskottet förutsatte, i fråga om lämpliga arbetsobjekt utan även beträffande tillgång på lämpliga ledare, närmare utformande av och eventuella modifikationer i reglerna för verksamheten m. m.

I anslutning till utskottets uppfattning torde även böra undersökas, i vad mån erfarenheterna av de gjorda försöken med kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram motivera åtgärder från statens sida för fortsättning, utvidgning och systematisering av dylik kursverksamhet. Vad däremot angår den i utskottsutlåtandet berörda frågan om utvidgning av den ordinarie skolorganisationen genom förlängning av den ordinarie skoltiden, utgör den ett ämne, som är föremål för utredning och övervägande i annan ordning. Detsamma är förhållandet beträffande den ifrågasatta pensioneringen av äldre arbetare.

De spörsmål, som enligt vad jag här anfört böra utredas med biträde av särskilda sakkunniga, falla i huvudsak utom ramen för det åt ungdomsarbetslöshetssakkunniga lämnade uppdraget. I enlighet med detta uppdrags begränsade natur berör det ytterligare förslag, som inom den allra närmaste tiden är att förvänta från dessa sakkunniga, endast vissa spörsmål av mera begränsad räckvidd rörande yrkesundervisningen. Med avgivande av detta förslag är dessa sakkunnigas uppdrag att anse såsom slutfört. I den mån de i övrigt förfoga över material för bedömande av frågan om arbetslöshet bland ungdom, synes detta material böra överlämnas till de sakkunniga, som nu böra tillkallas.

Den utredning, jag sålunda ifrågasätter, torde böra utföras med all möjlig skyndsamhet, i syfte att förslag i ämnet må kunna föreläggas 1934 års riksdag. De sakkunniga böra äga att från verk och myndigheter påkalla det bistånd, som erfordras för fullgörandet av deras uppdrag. Till de sakkunnigas förfogande torde också böra ställas den biträdespersonal, som erfordras för ett snabbt slutförande av arbetet.»

Enligt de av departementschefen sålunda givna direktiven ha 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten haft att fullgöra sitt utredningsuppdrag. Den stora skyndsamhet, med vilken enligt departementschefens uttalade önskan utredningen måst bedrivas, för att förslag i frågan skulle kunna föreläggas årets riksdag, har medfört, att de sakkunniga i första hand ansett sig böra inrikta sitt arbete på uppgifter, avsedda att innebära omedelbara åtgärder. Endast i begränsad omfattning och mera i förbigående ha däremot de sakkunniga haft tillfälle att upptaga spörsmål om på längre sikt planerade åtgärder. Utarbetandet av sådana förslag kräver ingående undersökningar på olika områden och följaktligen längre tid, än den de sakkunniga nu kunnat förfoga över för avgivande av föreliggande betänkande.

I enlighet med departementschefens till statsrådsprotokollet uttalade åsikt,

att grundläggande för hela frågans bedömande skulle vara en såvitt möjligt noggrann kunskap om ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär, ha de sakkunniga låtit bearbeta det material härom, som från arbetslöshetskommittéerna infordrats av statens arbetslöshetskommission (bil. 1). Tillika ha de sakkunniga lämnat en sammanfattande översikt över de resultat, vartill denna undersökning lett (kap. 2). Genom denna, som avser ställningen den 30 november 1933, har även erhållits en bild av i vilken utsträckning de unga arbetslösa vid nämnda tidpunkt kommit i åtnjutande av det allmännas hjälpåtgärder i anledning av arbetslösheten (bil. 1). En översikt härav jämte vissa kompletterande uppgifter rörande de speciella åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten och omfattningen av kursverksamhet och frivillig arbetstjänst den 15 mars 1934 ha de sakkunniga ansett sig böra lämna i betänkandet (kap. 3). I anslutning till nämnda redogörelse för de hittills vidtagna åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten ha de sakkunniga närmare motiverat den åldersbegränsning, som de föreslå i fråga om de i detta betänkande ifrågasatta åtgärderna (kap. 4).

På grund av departementschefens uttalande om önskvärdheten att bereda de unga utbildning genom deltagande i arbetet inom resp. yrken — i vilket sammanhang frågan om ett tidigare fullgörande av värnpliktstjänstgöringen skulle undersökas — ha de sakkunniga företagit vissa undersökningar rörande bland annat spørsmålet om de verkningar, gällande kollektivavtal kunna anses ha i fråga om möjligheterna att bereda de unga dylik utbildning (bil. 2; kap. 5). Tillika ha de sakkunniga med representanter för arbetsgivare och arbetare haft överläggning rörande sagda spørsmål om beredande av utbildning inom yrkena åt de unga (kap. 5).

Jämlikt direktiven för de sakkunnigas arbete ha de — med utgångspunkt från erfarenheterna av de gjorda försöken med kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram — undersökt, i vad mån åtgärder från statens sida för fortsättning, utvidgning och systematisering av denna kursverksamhet kunna anses motiverade. I samband härmed ha de sakkunniga i anledning av en till de sakkunniga remitterad underdånig framställning från Skaraborgs läns lantmannaskola om bidrag från arbetslöshetsanslaget till understöd åt arbetslös ungdom från landsbygden för genomgående av lantmannaskola, upptagit frågan om understöd i form av arbetslöshetshjälp eller förhöjda stipendier för beivrande av vissa skolor (kap. 6). Då frågan om nyssnämnda åtgärder inom den ordinarie skolorganisationens ram har ett visst samband med spørsmålet om den genom arbetslöshetskommittéerna bedrivna kursverksamheten och då de sakkunniga dessutom haft att yttra sig i anledning av nådig remiss rörande en underdånig framställning från Göteborgs arbetslöshetskommitté angående ytterligare statsbidrag till dylik kursverksamhet, ha de sakkunniga till behandling upptagit spørsmålet om sagda verksamhets fortsättande efter hittillsvarande eller på ett eller annat sätt ändrade grunder (kap. 6).

De sakkunniga ha vidare låtit företaga en inventering av förefintliga arbetstillfällen av sådan art, att de unga arbetslösa med fördel skulle kunna

hänvisas dit (kap. 7). I anslutning till denna inventering ha de sakkunniga tagit upp frågan såväl om utvidgning som i vissa delar ändrade grunder för den s. k. frivilliga arbetstjänsten (kap. 8), varjämte de sakkunniga undersökt möjligheterna för anordnande av särskilda reservarbeten för ungdom (kap. 9). Vidare ha de sakkunniga även ansett sig böra beröra spörsmålet om den lokala och centrala organisationen för handläggning av ärenden, som beröra speciella åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Slutligen ha de sakkunniga lämnat vissa kostnadsberäkningar rörande de av dem föreslagna åtgärderna (kap. 10).

Till sist vilja de sakkunniga erinra därom, att frågan om pensionering av äldre arbetare som ett medel att bekämpa ungdomsarbetslösheten — enligt direktiven för de sakkunnigas arbete — legat utanför det åt dem lämnade uppdraget. Enligt departementsskrivelser till pensionsstyrelsen och kommerskollegium av den 17 mars 1934, vilka skrivelser delgivits de sakkunniga, är sagda spörsmål föremål för utredning i annan ordning.

Kap. 2. Ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär.

I de rapporter, som de lokala arbetslöshetsorganen ha att månatligen ingiva till arbetslöshetskommissionen, lämnas uppgifter bland annat om antalet hjälpsökande arbetslösa och dessas fördelning på yrken och kön men däremot icke om arbetslöshetsklientelets fördelning på olika åldrar. Med undantag för några specialundersökningar av mindre omfattning förefanns därför före år 1933 icke heller något annat material till bedömande av omfattningen utav ungdomsarbetslösheten än det, som förebragts i 1927 års arbetslöshetsundersökning. Emellertid kunde resultaten av denna icke utan vidare läggas till grund för en bedömning av förhållandena under nu rådande massarbetslöshet. Arbetslöshetskommissionen ansåg sig därför böra anmoda de rapporterande arbetslöshetskommittéerna att i samband med avgivande av den vanliga rapporten per den 28 februari 1933 även lämna uppgifter om de anmälda arbetslösas fördelning på olika åldersgrupper. Åldersfördelningen var därjämte kombinerad med de arbetslösas yrkestillhörighet, samtidigt som för de kommuner, där ungdomsarbetslösheten var mera omfattande, vissa uppgifter rörande de unga arbetslösas utbildning m. m. inhämtades. Resultaten av undersökningen, som bearbetades i samråd med 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga, förelågo vid behandling av ungdomsarbetslöshetsfrågan vid 1933 års riksdag.

Emellertid ansågs det under senare delen av år 1933 önskvärt att erhålla förnyade uppgifter rörande åldersfördelningen inom arbetslöshetsklientelet. Arbetslöshetskommissionen införskaffade därför dylika uppgifter från arbetslöshetskommittéerna i samband med dessas månadsrapporter per den 30 november 1933. De samlade införskaffade uppgifterna avsågo även de olika åldersgruppernas fördelning på olika hjälpformer. Härigenom skulle bland annat erhållas en bild av i vilken utsträckning de unga arbetslösa hittills kommit i åtnjutande av det allmännas hjälpåtgärder i anledning av arbetslösheten, ävensom under vilka former denna hjälp lämnats.

I enlighet med direktiven för de sakkunnigas arbete skulle det ankomma på de sakkunniga att i samråd med arbetslöshetskommissionen avgöra, huruvida den närmare bearbetningen av dessa uppgifter — för skyndsamt vinnande av en så fullständig utredning som möjligt — borde överlämnas till de sakkunniga. I enlighet härmed ha de sakkunniga efter samråd med arbetslöshetskommissionen beslutat, att bearbetningen skulle omhändervhas av de sakkunniga. Resultatet föreligger i en P. M., vilken som bilaga fogats till detta betänkande (bil. 1). Samtidigt som de sakkunniga hänvisa till denna mera detaljerade framställning, vilja de här lämna en sammanfattande skildring av ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär. Då en såvitt möjligt grundlig kunskap härom — såsom framhållits i de sakkunnigas direktiv — givetvis är grundläggande för bedömande av hela den föreliggande frågan, vilja de sakkunniga härvid — utöver de vid sagda undersökning framkomna resultaten — även beakta vissa vid undersökningen per den 28 februari 1933 konstaterade förhållanden.

Båda de nämnda undersökningarna avsågo — såsom ovan nämnts — endast sådana kommuner, som vid den ifrågavarande tidpunkten stodo i rapportförbindelse med arbetslöshetskommissionen. Den förra undersökningen omfattade 179 507 personer, den senare 170 203. I båda fallen avsåg dock undersökningen ett något mindre antal personer än månadsrapporterna. I februari hade uppgifter lämnats av 1 137 kommuner, i november av 1 325. De senare representerade en sammanlagd folkmängd av i runt tal 5 150 000 personer eller ungefär $\frac{5}{6}$ av rikets befolkning.

Påpekas bör även, att den senare undersökningen — i överensstämmelse med bestämmelserna för arbetslöshetskommittéernas hjälpverksamhet för arbetslösa — endast omfattade hjälpsökande, som uppnått 16 års ålder eller därutöver. Vid februariundersökningen däremot var minimiåldern, i enlighet med då gällande bestämmelser, 15 år. I anslutning härtill må erinras därom, att — såsom nedan i kap. 4 närmare skall utvecklas — med ungdomsarbetslöshet i detta sammanhang avses antalet hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa i åldern 16—25 år, resp. 15—25 år (d. v. s. minst 16, resp. 15 år, men ej 26 år). Likaledes må det påpekas, att med den relativa ungdomsarbetslösheten avses nämnda antal i förhållande till totalantalet hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa.

Resultatet av undersökningen, i vad densamma avser åldersfördelningen bland den arbetslösa ungdomen, framgår av följande tabell.

Tab. I. Ungdomsarbetslösheten den 30/11 1933 i städer och på landsbygd.

Ålder	Antal			Procent av hela antalet arbetslösa		
	städer	landsbygd	hela riket	städer	landsbygd	hela riket
16—17.....	898	3 662	4 560	1·5	3·3	2·7
18—20.....	4 623	13 108	17 731	7·8	11·8	10·4
21—25.....	11 604	23 517	35 121	19·6	21·2	20·7
Summa 16—25	17 125	40 287	57 412	28·9	36·3	33·8
Hela antalet arbetslösa.....	59 156	111 047	170 203	100·0	100·0	100·0

I runt tal 57 000 personer, motsvarande omkring $\frac{1}{3}$ av samtliga anmälda arbetslösa, voro således den 30 november 1933 att hänföra till åldersgrupperna 16—25 år. Den relativa ungdomsarbetslösheten var något större på landsbygden än i städerna. Antalet arbetslösa i åldern 16—25 år på landet uppgick nämligen till 36,3 % av hela antalet anmälda arbetslösa mot endast 28,9 % i städerna.

Såsom framgår av tabellen, var antalet arbetslösa i den lägsta åldersklassen, 16—17 år, helt litet. Man måste emellertid härvidlag ihågkomma, att det är fråga om *hjälp*sökande arbetslösa. Ungdomar i åldern 16—17 år bo ofta ännu i föräldrahemmet och ha dettas resurser att falla tillbaka på vid irakad arbetslöshet. Härtill kommer, att 18 års ålder satts som den lägsta ålder för erhållande av statligt eller statskommunalt reservarbete och att många arbetslöshetskommittéer icke heller sökt i annan form bereda ungdom under sagda ålder hjälp. Det ligger emellertid i sakens natur, att den, som ej har någon utsikt att erhålla hjälp genom arbetslöshetskommittén, ej heller anmäler sig hos denna. Den ökning i antalet anmälda arbetslösa i åldern under 18 år, vilken ofta inträtt i samband med igångsättande av kursverksamhet och därtill knuten understödsverksamhet, visar riktigheten av vad här anförts. Med det ovan sagda ha de sakkunniga endast velat framhålla, att den faktiska arbetslösheten i åldrarna under 18 år utan tvivel är betydligt större än den inregistrerade arbetslösheten. Att unga personer i åldern under 18 år icke i större utsträckning anmälde sig hos arbetslöshetsorganen, innebär sålunda icke, att flertalet av dem bland dessa, som så önskade, erhöilo sysselsättning. De sakkunniga vilja starkt understryka denna synpunkt därför, att ungdomsarbetslösheten — såsom de sakkunniga i annat sammanhang närmare skola utveckla — icke enbart och icke ens i främsta rummet är en fråga om brist på möjlighet att skaffa sig *försörjning* utan främst en brist på möjlighet att erhålla nyttig och för den framtida verksamheten betydelsefull *sysselsättning*. Men hos arbetslöshetsorganen har ju endast den person anledning anmäla sig, som önskar hjälp från det allmännas sida för sin försörjning.

Den ovannämnda större utsikten efter uppnådda 18 år att erhålla hjälp genom arbetslöshetskommittéerna förklarar säkerligen till en del den starka stegring i arbetslöshetssiffrorna, som gör sig gällande mellan den lägsta och näst lägsta åldersklassen. Härtill kommer, att de flesta 18—20-åringar i motsats till 16—17-åringarna åtminstone någon tid torde ha varit sysselsatta inom näringslivet. Då dessa 18—20-åringar mötas av arbetslöshet, faller det sig för dem mera naturligt att anmäla sitt hjälpbehov hos arbetslöshetskommittén.

Emellertid kan det här anförda icke helt förklara skillnaden i den inregistrerade arbetslösheten i den lägsta åldersgruppen och de närmast därpå följande. Säkerligen föreligger här även en skillnad i den faktiska arbetslösheten. Orsaken härtill är otvivelaktigt det kända förhållandet, att den yngre åldersgruppen relativt lättare vinner anställning och utkomst för att i åldern 18—20 förlora denna sysselsättning. Till detta spörsmål återkomma de sakkunniga i annat sammanhang (kap. 5).

Vid bedömningen av de nu förebragta resultaten av åldersfördelningen inom arbetslöshetsklientelet är det givetvis av betydelse att sätta dessa i relation till vad som konstaterats vid de tidigare företagna undersökningarna. Emellertid må här erinras därom, att den enda undersökning, som är fullt jämförbar, är den ovannämnda av den 28 februari 1933. Båda de under sagda år gjorda undersökningarna avsågo nämligen hjälpsökande arbetslösa, under det att vid de tidigare arbetslöshetsräkningarna (1909, 1910 och 1927) en dylik begränsning till hjälpsökande personer icke förefanns. Med hänsyn till den stora roll, som de vid 1927 års arbetslöshetsräkning vunna resultaten spelat i diskussionerna om ungdomsarbetslösheten, ha dock i nedanstående tabell medtagits siffror även rörande denna undersökning. Givetvis måste dock härvid jämförelser göras med försiktighet.

Tab. II. De arbetslösas fördelning på åldersklasser år 1927 samt den $28/2$ och $30/11$ 1933 (i procent).

Å l d e r	1927	$28/2$ 1933	$30/11$ 1933
16 (15)—17	5·1	2·7	2·7
18—20	13·7	9·7	10·4
21—25	22·0	20·6	20·7
26— <i>w</i>	59·2	67·0	66·2
Summa	100·0	100·0	100·0

Båda undersökningarna av år 1933 visa lägre siffror för den relativa ungdomsarbetslösheten än 1927 års arbetslöshetsräkning. Även om hänsyn toges till vad ovan anförts rörande olikheten i det material, som ingår i dessa undersökningar, torde man dock vara berättigad anse, att en verklig skillnad föreligger. Förhållandet torde sammanhänga därmed, att de yngre och sist anställda arbetarna i regel torde först avskedas. Ju längre en period av arbetslöshet varar, dess mer drabbas även äldre arbetare därav. Den relativa ungdomsarbetslösheten torde därför vara mindre, ju mer omfattande den totala arbetslösheten är och tvärtom. (Att det absoluta antalet arbetslösa, även vad de unga beträffar, därvid ökas, ligger i sakens natur.)

Vad därefter angår de båda undersökningarna av år 1933, visar ålderssammansättningen endast några mindre förskjutningar. Den relativa ungdomsarbetslösheten hade sålunda ökat från 33·0 till 33·8 %. Ökningen kom dock helt på åldersgrupperna över 18 år. Åldersgruppen 18—20 år hade ökat sin andel i den totala arbetslösheten från 9·7 till 10·4 %, under det att ökningen för gruppen 21—25 år blott var 0·1 %. En närmare undersökning av dessa båda åldersgrupper visar, att den förra gruppen — trots att totalantalet arbetslösa sjunkit med c:a 9 000 — även stigit absolut (med 402, varav för städerna 215 och för landsbygden 187). Den relativa ökningen inom åldersgruppen 21—25 år kom helt på städerna; för landsbygden visade denna grupp någon tillbakagång.

De ovan lämnade uppgifterna rörande den relativa ungdomsarbetslösheten

ange givetvis endast graden av det ungdomliga inslaget bland de arbetslösa. Man kan således icke av dem få någon bild av det tryck ungdomsarbetslösheten utövar. För ett riktigt bedömande av denna fråga bör hänsyn jämväl tagas till de åldersgrupper, varur de arbetslösa utgått. Vidare bör antalet arbetslösa i åldern under 26 år sättas i relation till det totala antalet löntagare i sagda ålder.

Nedanstående tabell ger en ungefärlig föreställning om arbetslöshetens intensitet inom olika åldersgrupper, d. v. s. antalet hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa i procent av totala antalet löntagare inom resp. åldersgrupp.

Tab. III. Arbetslöshetens intensitet inom olika åldersklasser den 30/11 1933.

Å l d e r	Procent arbetslösa av antal manliga lön- tagare i motsva- rande ålder
16—20	14.3
21—25	16.9
26—30	15.1
31—40	12.4
41—50	11.9
51—60	11.6
61— <i>o</i>	7.7
Summa	13.3

Även om tabellen på grund av förhållanden, som närmare påvisats i bil. 1, endast ger ungefärliga resultat, så kunna dessa för det syfte, varom här är fråga, dock anses fullt klara. Enligt tabellen visar sig arbetslöshetstrycket sålunda vara högst i åldersgruppen 21—25 år för att sedan succesivt falla. Tyvärr har det tillgängliga materialet i fråga om antalet löntagare ej medgivit en uppdelning av åldersgruppen 16—20 år i grupperna 16—17 och 18—20 år. Antalet arbetslösa i de två åldersklasserna under 18 år var emellertid den 30 november 1933 i medeltal per årsklass endast 2 280, medan motsvarande medeltal för de tre årsklasserna 18—20 var 5 910. En uppdelning av den lägsta åldersgruppen i tabellen på 16—17 och 18—20 år skulle därför med största sannolikhet givit vid handen, att arbetslöshetstrycket i gruppen 18—20 år är lika högt eller högre än i gruppen 21—25 år.

Av denna statistik kan sålunda klart utläsas, att arbetslöshetstrycket är störst för den ungdom, som just befinner sig på övergångsstadiet till den ålder, då arbetare anses tillhöra kategorin »fullgoda arbetare». I de äldre årsklasserna avtager trycket förvånansvärt jämnt.

Vad därefter angår frågan om ungdomsarbetslösheten på landsbygden och i städerna, må först erinras om de ovan (sid. 10 f.) lämnade uppgifterna om den relativa ungdomsarbetslösheten. Antalet hjälpsökande arbetslösa i åldern 16—25 år utgjorde den 30 november 1933 i städerna 28.9 % av det totala antalet anmälda arbetslösa, under det att motsvarande tal för landsbygden var 36.3 %. Per 1 000 invånare utgjorde de arbetslösa i nämnda ålder i stä-

derna 8·3; på landsbygden 9·8. Anmärkas må, att förhållandena vore likartade vid undersökningen den 28 februari 1933 (ungdomsarbetslöshet i förhållande till totala antalet arbetslösa: i städerna 27·9 %, på landsbygden 35·8 %; i förhållande till folkmängden: i städerna 8·7 ‰, på landsbygden 10·1 ‰).

Såsom framgår av den i bil. 1 lämnade redogörelsen, sammanhänger emellertid denna skillnad mellan städer och landsbygd med den olika åldersfördelningen inom befolkningen i de båda områdena. Men därav förklaras endast delvis den förefintliga skillnaden.

I förhållande till antalet löntagare visar sig antalet hjälpsökande arbetslösa i åldern 16—25 på landsbygden vara något större än i städerna. Trycket av ungdomsarbetslösheten är alltså något högre i det förra än i det senare fallet. Frågan uppstår emellertid då, om orsaken kan vara landsbygdens industrialisering, eller om man eventuellt inom det rena jordbruket kan räkna med en mera omfattande arbetslöshet än i stadsnäringarna. Till belysning av detta spörsmål må först hänvisas till nedanstående uppgifter rörande antalet hjälpsökande arbetslösa i åldern 16—25 år per 1 000 invånare i städer och på landsbygd den 30 november 1933:

Städer:

Med över 100 000 invånare	7·7
» 30 000—100 000 invånare	6·4
» mindre än 30 000 invånare	10·3
Samtliga	8·3

Landskommuner:

Industrikommuner	14·8
Blandade industri- och jordbrukskommuner	12·6
Jordbrukskommuner	10·7
Samtliga	9·8

Såsom ovan nämnts, måste man emellertid, för att kunna bedöma, om ungdomsarbetslösheten är hög eller låg inom de olika områdena, taga hänsyn till åldersfördelningen inom dessa. Man bör med andra ord ha en mätare för huru stor ungdomsarbetslösheten skulle vara, om den omfattade alla personer i åldern 16—25 år. Det visar sig då, att den verkliga ungdomsarbetslösheten i städer med över 100 000 invånare uppgick till $\frac{1}{12}$, i i städer med 30 000—100 000 invånare till $\frac{1}{14}$ samt i övriga städer till $\frac{1}{9}$ av den maximala. Motsvarande siffror för landsbygden voro för industrikommuner $\frac{1}{6}$, för blandade industri- och jordbrukskommuner $\frac{1}{7}$ samt för jordbrukskommuner drygt $\frac{1}{9}$.

Ungdomsarbetslösheten i samtliga grupper av landskommuner, alltså även i jordbrukskommunerna, var sålunda högre än i de olika grupperna av städer. Påfallande är, attorstäderna i jämförelse med de rena jordbrukskommunerna uppvisa en så låg siffra. Orsaken torde vara de rika arbetstillfällena, som i de förra erbjudas de unga inom handel och transportväsen, allmän

tjänst, fria yrken m. m. och till vilka ingen motsvarighet finnes å den rena landsbygden. Av samma anledning befinna sig storstäderna i en gynnsam ställning i jämförelse med de mindre städerna, där industrialiseringen ofta är starkare framträdande. Vad speciellt landsbygden beträffar, synes — av ovanstående uppgifter att döma — ungdomsarbetslösheten i de rena jordbrukskommunerna på landsbygden vara lägre än i industrikommuner och i blandade industri- och jordbrukskommuner. Ett samband synes alltså råda mellan ungdomsarbetslöshet och industrialisering.

Emellertid visar en undersökning av förhållandena i de skilda länen, att vad som sålunda konstaterats för riket som helhet, ingalunda gäller inom de olika delarna av landet. En närmare redogörelse härför återfinnes i bil. 1. Emellertid må här följande påpekas rörande ungdomsarbetslösheten i förhållande till folkmängden. I fråga om landsbygden uppvisa industrikommunerna ingalunda — såsom i riket i dess helhet — regelmässigt den högsta och jordbrukskommunerna den lägsta ungdomsarbetslösheten. I — med hänsyn till sin ekonomiska struktur — så skilda län som Uppsala, Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands och Gävleborgs län noteras de högsta siffrorna för jordbrukskommuner. Den högsta siffran över huvud taget noteras för industrikommunerna å landsbygden i Norrbottens och Västernorrlands län, där ungdomsarbetslösheten uppgick till 40·4 resp. 30 ‰ av hela befolkningen eller ungefär $\frac{1}{2}$ resp. $\frac{1}{3}$ av den maximala ungdomsarbetslösheten. Över huvud uppvisa de norrländska länen höga siffror. Framhållas må även, att siffran för Stockholms stad är påfallande låg, icke minst i jämförelse med Göteborg, där de arbetslösa i ålder 16—25 år i förhållande till befolkningen äro nästan dubbelt så många som i huvudstaden. Över huvud taget är det få områden, som uppvisa en så låg ungdomsarbetslöshet som Stockholm. Tilläggas må dock, att även om Stockholm sålunda i nämnda avseende intager en gynnsam ställning, förefintligheten i en storstad som Stockholm av ett så stort antal unga arbetslösa som över 3 000 i och för sig är ett allvarligt problem.

Såsom framgår av vad ovan anförts, kan man visserligen ur det föreliggande materialet i stort sett utläsa, att ett visst samband förefinnes mellan ungdomsarbetslösheten och industrialiseringen men att härjämte en mängd lokala och speciella förhållanden inverka. Över huvud taget kan man konstatera, att olikheten i ungdomsarbetslösheten i huvudsak måste tillskrivas olikheten i den totala arbetslösheten.

Här må slutligen erinras om vissa resultat av undersökningen per den 28 februari 1933 rörande de unga arbetslösas föregående utbildning, tidigare anställning och arbetslöshetstid. Uppgifterna avsågo, såsom ovan (sid. 9) nämnts, endast vissa kommuner, men resultatet torde kunna anses tämligen representativt för landsbygdskommunerna och för städerna med undantag av Stockholm, vars arbetslöshetskommitté icke kunde lämna några uppgifter i förevarande avseenden.

Vad då först den föregående utbildningen angår, visade det sig, att inom

landsbygdskommunerna 87·8 % av de arbetslösa i åldern 15—25 år saknade varje form av utbildning utöver folk- och fortsättningsskola. Endast 4·6 % hade fullgod praktisk yrkesutbildning, och 6·8 % hade erhållit dylik utbildning i någon, ehuru ofullständig form. För åldersgruppen 15—17 år voro siffrorna givetvis ogynnsammare, under det att förhållandena i förevarande avseende i fråga om åldersgruppen 18—20 år endast obetydligt skilde sig från hela ungdomsarbetslöshetsklientelet. Av särskilt intresse är vidare, att siffrorna för åldern 21—25 år tedde sig endast obetydligt gynnsammare än för hela nämnda klientel. Sälunda saknade 85·8 % av de arbetslösa i åldern 21—25 år varje form av utbildning över folk- och fortsättningsskola; 6·2 % hade fullgod och 7·2 % någon, ehuru ofullständig yrkesutbildning.

För städerna voro förhållandena gynnsammare. 56·7 % av arbetslöshetsklientelet i åldern 15—25 år saknade där varje utbildning utöver folk- och fortsättningsskola; 9·5 % hade fullgod och dessutom 23·3 % någon, om ock ofullständig yrkesutbildning. Beträffande 15—17-åringarna voro förhållandena, naturligt nog, sämre; för 18—20-åringarna däremot — utom i fråga om fullgod yrkesutbildning — ungefär desamma som för hela förevarande klientel. I åldern 21—25 år voro 56·4 % utan all slags utbildning utöver folk- och fortsättningsskola; 12·5 % hade fått fullgod och 21·9 % någon, ehuru ofullständig yrkesutbildning.

Beträffande föregående anställningstid utvisade materialet, att inom landsbygdskommunerna 81·0 % av de arbetslösa i åldern 15—17 år, 49·6 % i åldern 18—20 år och 33·4 % i åldern 21—25 år antingen icke haft någon föregående anställning eller dylik under en tid av högst 6 månader. I fråga om städerna voro motsvarande siffror: 61·5 % i åldern 15—17 år, 31·5 % i åldern 18—20 år och 20·9 % i åldern 21—25 år.

I fråga om arbetslöshetstiden avsågo de lämnade uppgifterna den tid den arbetslöse varit anmäld hos vederbörande arbetslöshetsorgan. Fördelning på åldersgrupper inom ungdomsarbetslöshetsklientelet hade härvid ej företagits. Av materialet framgick, att inom landsbygdskommunerna 44·8 % av de arbetslösa i åldern 15—25 år varit anmälda mindre än 6 månader, 23·0 % 6—12 månader och 32·2 % över 1 år. I fråga om städerna voro motsvarande uppgifter 61·1 %, 15·8 % och 23·1 %.

Såsom framhållits i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet vid tillsättande av de sakkunniga och såsom också betonades i det av 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga avgivna utlåtande, som låg till grund för 1933 års riksdagsbeslut rörande den frivilliga arbetstjänsten, är spörsmålet om ungdomsarbetslösheten givetvis en sida av den stora, allmänna arbetslöshetsfrågan. I fråga om såväl natur och orsaker som medlen för dess bekämpande måste därför ungdomsarbetslösheten i åtskilliga avseenden ses i detta sitt vidare sammanhang. Såsom departementschefen framhållit, innebär detta bland annat, att man har rätt att vänta, att i den mån arbetslöshetens grepp i allmänhet lossar, även ungdomsarbetslösheten skall minska. Emellertid måste man härvid beakta de svårigheter, som under en

avsevärd tid framåt komma att föreligga på grund av åldersfördelningen inom befolkningen. De årsklasser, som under de närmaste åren träda in i de produktiva åldrarna, äro synnerligen stora. Redan detta måste medföra svårigheter för de unga att vinna anställning inom näringslivet. Härtill kommer, att rationaliseringen i åtskilliga fall torde medföra ett minskat behov av arbetskraft. Även vid en förbättrad konjunktur torde av nämnda anledningar ungdomsarbetslösheten under en tid framåt bli av den omfattning, att särskilda åtgärder för lindrande av dess följder bli påkallade.

Dylika särskilda åtgärder äro även motiverade av de särdrag, som ungdomsarbetslösheten — även om den måste betraktas som en sida av det stora arbetslöshetsproblemet — otvivelaktigt företer.

Ehuru helt naturligt varje form av arbetslöshet utgör en allvarlig fara för både den därav drabbade och för samhället, torde man dock på alla håll vara överens om att ungdomsarbetslösheten är en svårare art än någon annan form av arbetslöshet. En omfattande och långvarig ungdomsarbetslöshet är — såsom departementschefen betonat i direktiven för de sakkunnigas arbete — en allvarlig fara icke endast för nuet och den närmaste framtiden; den sträcker sina ödesdigra verkningar långt in i framtiden. Den, som redan fått fotfäste inom förvärvsarbetet och nått en mera mogen ålder, har helt naturligt större motståndskraft mot arbetslöshetens påfrestningar i olika avseenden än den unge man eller kvinna, som redan vid sitt inträde i de vuxnas skara finner praktiskt taget alla försörjningsmöjligheter stängda. För den unge arbetslöse ter sig därför framtiden icke endast oviss eller osäker; den får någonting av hopplöshet över sig. Följden blir missmod och förtvivlan, varigenom även de starkaste karaktärer kunna undergrävas.

Arbetslöshetens psykologiska och moraliska skadeverkningar äro störst just inom de yngre åldersgrupperna. Unga människor, som månad efter månad, ja år efter år, få gå sysslösa, som aldrig få känna den muskel- och viljeanspänning, som ett ordnat arbete är mäktigt att skänka, bli helt enkelt förslappade och i många fall förstörda för all framtid. Även om det ekonomiska läget ljusnar och erbjuder rikliga och fördelaktiga arbetstillfällen, kunna sådana ungdomar icke så lätt inordna sig i regelbundet arbete. De komma att representera en mindervärdig arbetskraft, som för årtionden framöver minskar nationens möjligheter att med framgång kunna hävda sig i nationernas inbördes tävlan. Det i och för sig mähända gynnsamma resultatet av ett långvarigt och dyrbart uppfostringsarbete i skolor och utbildningsanstalter av olika slag hotas att i betydande omfattning bli spolierat. Även om förlusterna aldrig kunna direkt uppskattas, representera de dock — andligt och materiellt — ett betydande kapital. Därtill kommer även, att den nödtvungna arbetslösheten bland ungdomar i större utsträckning än inom andra åldersgrupper framkallar förslappning och ligkiltighet över huvud taget för frågor, som sammanhånga med samhällets materiella och kulturella förkovran. Det torde i detta sammanhang även vara lämpligt att särskilt framhålla den bitterhet, som genom en omfattande arbetslöshet lätt kan uppstå mellan olika folkgrupper inom samhället och som, om det gäller ungdom,

kan grundlägga ödesdigra motsättningar och upprivande inre slitningar för långa tider framåt.

Vid bedömande av ungdomsarbetslöshetens sociala vådor måste avseende fästas icke bara vid de grupper av ungdomar, som äro i direkt behov av samhällets hjälp för att kunna finna sitt uppehälle; uppmärksamheten måste riktas även på de många, som åtnjuta hjälp från föräldrar eller övriga anhöriga. Även om dessa ungdomar måhända i åtskilliga fall icke lida direkt materiell nöd, bli de psykiska och moraliska påfrestningarna för dem stora. Även dessa människor falla förr eller senare offer för ett stegrat missmod och förtvivlan. Det måste för dem bli ett i längden olidligt tryck att ständigt känna sin beroende ställning till andra, att känna, huru de ligga andra till last och äro ur stånd att reda sig själva. Detta psykiska tryck torde icke kunna avlastas ens genom den största förståelse eller genom de mest kärleksfulla uppoffringar från föräldrars eller andra anhörigas sida.

De sakkunniga finna situationen vara så pass allvarlig, att samhället trots de redan nu mycket betydande ansträngningarna för arbetslöshetens bekämpande måste vidtaga nya och icke obetydliga åtgärder för ett effektivare bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Givetvis äro de sakkunniga härvid fullt medvetna om att hjälpåtgärder, i vilken form de än lämnas, aldrig kunna bli annat än en förhållandevis ringa ersättning för en normal sysselsättning inom samhällslivet och att följaktligen de sociala vådorna av ungdomsarbetslösheten endast delvis kunna undanröjas genom hjälpåtgärder av sådan art, som här närmast kunna komma i fråga. Redan nu torde emellertid verkningarna av ungdomsarbetslösheten ha tillfogat vårt folk stora och säkerligen på sina håll obotliga skador, och för varje dag som går blir situationen allt allvarligare. En snabbt utvidgad hjälpverksamhet är i hög grad påkallad.

De speciella åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten böra givetvis utformas med hänsyn till de särdrag, som utmärka densamma. Sammanfattningsvis skulle dessa särdrag kunna formuleras på följande sätt. Vid sidan av de moraliska vådorna av sysselslösheten träda i fråga om ungdomsarbetslösheten bekymren för den *framtida* försörjningen i förgrunden, under det att vid arbetslösheten i övrigt den *aktuella* försörjningssynpunkten i hög grad dominerar. Åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten måste därför mindre inriktas på frågan om försörjningen för dagen än på sysselsättning och utbildning. Då emellertid, såsom ovan upprepade gånger påpekats, ungdomsarbetslösheten samtidigt är en sida av det stora, allmänna arbetslöshetsproblemet, måste givetvis de speciella åtgärderna mot den förra utformas på ett sådant sätt, att sammanhanget mellan desamma och det allmännas övriga hjälpverksamhet vid arbetslöshet städse beaktas.

Kap. 3. De hittills vidtagna åtgärderna för motverkande av ungdomsarbetslösheten.

Innan de sakkunniga övergå till redogörelsen för resultatet av den av dem förebragta utredningen angående i vilken utsträckning de unga arbetslösa hittills kommit i åtnjutande av det allmännas hjälpåtgärder i anledning av arbetslösheten, vilja de sakkunniga lämna en kortfattad framställning rörande innebörden av de utav statsmakterna vidtagna speciella åtgärderna för motverkande av ungdomsarbetslösheten.

Jämlikt bestämmelserna i § 12 i kungörelsen den 7 juli 1922 (nr 419) angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp, ålåg det den, som åtnjöt arbetslöshetshjälp, att efter anvisning av arbetslöshetsorganet samvetsgrant deltaga i lämplig kurs, som anordnats för att bereda arbetslösa utbildning. För att sätta kommunerna i stånd att anordna dylika kurser beviljade arbetslöshetskommissionen statsbidrag till lärarlöner m. m. för sådana kurser. Under de år, då arbetslösheten ej var så betydande, förekom dock dylik kursverksamhet endast i inskränkt omfattning. Någon förändring i detta avseende skedde ej heller under förra delen av budgetåret 1931/1932.

Emellertid framlade 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga i en promemoria till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 17 november 1931 ett förslag, att kursverksamhet för arbetslös ungdom skulle anordnas i vidsträcktare omfattning, än vad hittills varit fallet.

De sakkunniga förklarade sig i sitt förslag icke förutsätta någon förändring i gällande författningsbestämmelser eller i de huvudsakliga grunderna vid deras praktiska tillämpning inom kommissionen, sådana dessa närmare angivits i kommissionens »Råd och anvisningar rörande hjälpverksamhet bland arbetslösa». De sakkunniga förordade dock vissa jämkningar i dittillsvarande praxis beträffande förevarande verksamhet. Sålunda föreslog de sakkunniga, att kursverksamhet enligt nyssnämnda grunder anordnades i avsevärt utvidgad omfattning. Kurserna skulle vara avsedda för ungdom, men härmed åsyftade de sakkunniga icke blott personer under 18 år utan även åldersklasserna 18—25 år. De sakkunniga ville särskilt betona detta, då ungdomsarbetslösheten av flera skäl gjorde sig företrädesvis kännbar i dessa åldersklasser. Riksdagen hade också vid sin hemställan om den utredning, ungdomsarbetslöshetssakkunniga hade att utföra, särskilt understrukit vikten av åtgärder för motverkande av arbetslösheten bland ungdom över 18 år. Vidare hemställde de sakkunniga, att statsbidrag till arbetslöshetsunderstöd åt kursdeltagare borde få utgå även inom kommuner, där arbetslösheten ej vore av särskilt svårartad beskaffenhet.

Vid föredragning i statsrådet den 23 december 1931 av detta förslag framhöll dåvarande chefen för socialdepartementet, att han vore av den uppfattningen, att åtgärder i berörda syfte borde vidtagas samt att därvid de av ungdomsarbetslöshetssakkunniga uppdragna riktlinjerna i huvudsak borde följas. Till klarläggande av sin ståndpunkt beträffande vissa av de

frågor, som berördes i sakkunnigförslaget, anförde departementschefen bland annat följande:

»Sedan lång tid tillbaka har statens arbetslöshetskommission med anlitande av tillgängliga anslag till arbetslöshetens bekämpande i viss omfattning beviljat kommuner bidrag till anordnande av utbildningskurser för arbetslösa, speciellt för arbetslös ungdom. Sådana bidrag hava därvid utgått till lärarlöner och lön åt kursledare, medan alla övriga utgifter bekostats av kommunala eller enskilda medel. Därjämte har i vissa fall arbetslöshetskommissionen medgivit, att, därest arbetslöshetsunderstöd utbetalades till kursdeltagare, kommunerna finge erhålla statsbidrag till dessa understöd enligt de i kungörelsen den 7 juli 1922 (nr 419) angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp fastställda grunderna.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att i berörda hänseenden icke nu bör göras någon ändring. Däremot synes det mig önskvärt, att dylika utbildningskurser, vilka under de senaste åren varit jämförelsevis sällsynta, framdeles med hänsyn till den ökade ungdomsarbetslösheten anordnas i avsevärt större utsträckning än hittills. Därvid böra kurserna enligt min mening i första hand avses för arbetslös ungdom; jag räknar då i detta fall till ungdom personer mellan 15 och 25 år.

Då initiativet till kursernas anordnande ligger hos kommunerna, böra åtgärder vidtagas för att hos dem väcka intresset för anordnande av dylika kurser. Enligt av arbetslöshetskommissionen meddelade direktiv har hittills gällt, att statsbidrag till anordnande av utbildningskurs endast kunnat utgå under förutsättning, att antalet arbetslösa inom vederbörande kommun befunnits vara avsevärt stort och det för den skull erbjudit synnerliga svårigheter att placera den lediga arbetskraften. I enlighet med vad de sakkunniga föreslagit, synes det mig emellertid lämpligt, att man för främjande av kursverksamheten icke alltför strängt upprätthåller denna förutsättning för statsbidrag till kursverksamhet samt till arbetslöshetsunderstöd åt kursdeltagare, utan synas mig sådana statsbidrag böra meddelas i väsentligt större utsträckning än tidigare varit vanligt. Ett villkor för statsbidrag till dylikt understöd bör dock alltid vara, att, på sätt de sakkunniga förutsatt, vederbörande kurs anordnats på sådant sätt, att det av deltagarna kräves en verklig motprestation, så att understödet åtminstone i någon mån kan betraktas såsom vederlag för utfört arbete. Redan av denna anledning torde med statsbidrag anordnad kurs, till vars deltagare arbetslöshetsunderstöd utgår, icke böra omfatta lägre antal undervisningstimmar i veckan än 20, och lärer detta antal som regel böra uppgå till minst 25.

I detta sammanhang vill jag ock framhålla, att jag i likhet med de sakkunniga är av den uppfattningen, att, då arbetslöshetsunderstöd till kursdeltagare ifrågakommer, det ofta kan vara lämpligt, att detta understöd får utgå såsom naturaförmåner, exempelvis i form av mat och husrum. — — —

Vad angår kursernas innehåll är det, såsom de sakkunniga framhållit, givetvis ett önskemål, att de erhålla en såvitt möjligt praktisk inställning, direkt äsyftande att göra kursdeltagarna bättre rustade att möta arbetsmarknadens krav. Emellertid är här att märka å ena sidan att mera speciella yrkeskurser endast undantagsvis torde vara att förorda och å den andra, att även teoretiska kurser av allmänbildande natur torde kunna hava sitt berättigande. I den omfattning sådant är möjligt, böra kurserna anordnas i nära samverkan med i orten förefintliga yrkesskolor.

Det bör nog iakttagas, att i den mån arbete å den öppna arbetsmarknaden erbjuder sig, deltagande i utbildningskurs icke får utgöra anledning att icke antaga dylikt arbete. — — —

Ett genomförande av det förslag, som jag i det föregående med nyss angivna förbehåll förordat, kräver — utöver ett principiellt ståndpunktstagande — i stort sett icke något beslut från Kungl. Maj:ts sida. Det torde närmast ankomma på statens arbetslöshetskommission att i ämnet vidtaga erforderliga åtgärder. — — —

Under åberopande av vad här anförts, får jag anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föreskriva, att utdrag av protokollet i detta ärende skall tillställas statens arbetslöshetskommission till kännedom och för vidtagande av de åtgärder, vilka kommissionen i anledning av protokollets innehåll finner erforderliga.»

I anledning härav beslöt arbetslöshetskommissionen i januari 1932 att göra då lämnat medgivande för arbetslöshetskommitté att med bidrag av statsmedel bedriva kontantunderstödsverksamhet beroende av kommitténs villighet att anordna kursverksamhet för arbetslös ungdom. Tillika utfärdade kommissionen ett cirkulär till arbetslöshetskommittéerna med anvisningar angående kurser för arbetslösa. Den kursverksamhet, som härigenom kom till stånd, har sedermera fortsatt och vunnit en allt mer utvidgad omfattning. Beträffande verksamheten under innevarande budgetår anförde föredragande departementschefen i det till proposition nr 216 vid 1933 års riksdag fogade statsrådsprotokollet följande:

»Kursverksamheten för arbetslösa, särskilt för ungdomen, synes mig böra i största möjliga omfattning utvidgas. Denna verksamhet utgör för visso, rätt bedriven, ett värdefullt medel till motverkande av de vådor, arbetslösheten medför för de unga, samtidigt som den bereder dem ökad möjlighet att vinna sin försörjning. Med hänsyn härtill, och då jag anser mig kunna räkna med att kommuner i erforderlig omfattning skola göra framställning om anordnandet av kurser, vill jag förorda, att ett belopp av 1½ miljon kronor upptages för detta ändamål.»

I anledning härav anförde särskilda utskottet vid 1933 års riksdag (utl. nr 17) — efter en summarisk redogörelse för de bestämmelser, som hittills följts vid ifrågavarande kursverksamhet (sid. 105) — bland annat följande:

»Beträffande till en början den hittillsvarande kursverksamheten innebär Kungl. Maj:ts förslag ett fortsättande under nästa budgetår av densamma under oförändrade villkor men i utvidgad omfattning. Härvid synes hava förutsatts såväl en utökning av deltagarantalet som ock en förlängning av kurstiden, där så kan anses erforderligt och lämpligt, utöver den nu tillämpade längsta tiden av i allmänhet tre månader.

Då erfarenheten visat, att kursverksamheten, sådan den hittills bedrivits, med stort intresse omfattats av de yngre arbetslösa samt givit goda resultat, får utskottet ansluta sig till förslaget om en utvidgning av densamma. Därvid vill utskottet som sin mening framhålla, att vid anordnandet av ifrågavarande kurser hänsyn särskilt synes böra tagas till önskvärheten av att bereda de arbetslösa en nyttig yrkesundervisning» (sid. 111).

Riksdagen biföll utskottets förslag.

De nu gällande bestämmelserna för denna kursverksamhet återfinnas i §§ 46 och 52—54 i kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 446) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet samt i arbetslöshetskommissionens »Råd och anvisningar rörande hjälpverksamhet för arbetslösa» (sept. 1933).

Vid 1933 års riksdag framfördes motionsvis (II: 485) förslag dels att utredning skulle hos Kungl. Maj:t begäras rörande frågan om införande av ett system med frivillig arbetstjänst, dels att under innevarande budgetår försök med frivillig arbetstjänst skulle göras i den omfattning omständigheterna påkallade. Särskilda utskottet inhämtade yttrande i ärendet från 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga, vilka — under förklaring, att den i ovannämnda motion begärda utredningen i huvudsak redan vore av dem verkställd — avgåvo förslag till anordnande av frivillig arbetstjänst. Såsom ovan (sid. 5) nämnts, beslöt riksdagen — i enlighet med särskilda utskottets förslag (utlåtande nr 17 sid. 111 f.) — att under innevarande budgetår försök skulle verkställas med frivillig arbetstjänst i den omfattning, som med hänsyn till olika på frågan inverkan omständigheter befunnes möjligt och lämpligt, samt i huvudsaklig överensstämmelse med de av ungdomsarbetslöshetssakkunniga föreslagna grundlinjerna. Beträffande denna försöksverksamhet anförde utskottet dessutom bland annat följande:

»Enligt ungdomsarbetslöshetssakkunnigas förslag skulle arbetslöshetskommittéerna vara lokala organ för den frivilliga arbetstjänsten, ehuru i regel den direkta ledningen därav borde av kommittén uppdragas åt en särskild bestyrelse. I denna skulle insättas någon eller några ledamöter av kommittén samt representanter för skolan och för sådana ungdoms- och andra ideella organisationer, som vore villiga att medverka i den frivilliga arbetstjänsten. Dessutom skulle tillsynsmyndigheten för den med bidrag av statsmedel bedrivna understödsverksamheten för arbetslösa utöva den centrala ledningen av den frivilliga arbetstjänsten.

Initiativet till anordnande av frivillig arbetstjänst förutsattes alltså enligt ungdomsarbetslöshetssakkunnigas förslag regelmässigt skola utgå från de lokala arbetslöshetskommittéerna. Enligt utskottets mening torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida detta, särskilt vad angår mindre lands- och stadskommuner, kommer att i önskvärd omfattning bliva fallet. Vidare torde många gånger, åtminstone beträffande de mindre kommunerna, svårigheter yppa sig för de lokala organen att på ett tillfredsställande sätt organisera och leda frivillig arbetstjänst, särskilt då det gäller att ordna läger för arbetslösa från olika orter. Med hänsyn till dessa omständigheter bör enligt utskottets mening arbetslöshetskommissionen dels — vid sidan av arbetslöshetskommittéerna — efter erforderliga undersökningar taga initiativ till anordnande av frivillig arbetstjänst, dels ock, om och i den mån så befinnes lämpligt, handhåva organisation och ledning därav. Samarbete bör därvid, om så lämpligen kan ske, etableras med intresserade filantropiska samman slutningar.

Beträffande deltagandet i den frivilliga arbetstjänsten vill utskottet framhålla, att därvid vederbörandes lämplighet givetvis bör vara en av de faktorer, vartill hänsyn bör tagas.»

I anslutning till frågan om frivillig arbetstjänst behandlade särskilda utskottet även ett motionsvis (I: 337) framfört förslag om friluftskurser för manlig ungdom. Utskottet förordade och riksdagen beslöt, att försök skulle göras även med denna form av verksamhet. Såsom riktlinjerna härför utformades, kan emellertid detta slag av kursverksamhet betraktas som en form av frivillig arbetstjänst.

På grund av riksdagens beslut utsände arbetslöshetskommissionen i mitten

av juli månad 1933 ett cirkulär till arbetslöshetskommittéerna med anvisningar rörande den frivilliga arbetstjänsten. De sålunda angivna bestämmelserna återgavs sedermera i kommissionens ovannämnda »Råd och anvisningar».

Såsom ovan (sid. 5) nämnts, beslöt 1933 års riksdag i anledning av väckt motion (II:522), att i den omfattning, som vore möjligt och lämpligt, arbetslöshetsmedel skulle under innevarande budgetår försöksvis komma till användning *dels* för möjliggörande för kommunala eller enskilda yrkesundervisningsanstalter — därvid jämväl lantmannaskolor borde ifrågakomma — att anordna kurser för unga arbetslösa, *dels ock* för upprättande och drift av provisoriska folkhögskolor eller extra folkhögskoleavdelningar, där sådana arbetslösa kunde erhålla undervisning. Förutom bidrag till de kostnader, som vore erforderliga för såväl anordnande som upprätthållande av den ifrågavarande, för arbetslösa avsedda undervisningen, kunde även stipendier till deltagarna ifrågakomma.

I detta sammanhang må även erinras därom, att de statsstipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever i ordinarie skolor av ovannämnda slag icke blott under de senare åren i avsevärd utsträckning kommit unga arbetslösa till del utan statsanslagen till dessa stipendier ha även i viss mån blivit av statsmakterna beviljade med hänsyn härtill.

Vidare må här erinras därom, att 1933 års riksdag även tillstyrkte, att, för den händelse det vid fortsatt utredning visade sig lämpligt och ändamålsenligt, viss del av det för bekämpade av ungdomsarbetslösheten anvisade beloppet jämväl måtte av Kungl. Maj:t få användas för understöd åt s. k. arbetskolonier.

Slutligen må det framhållas, att — såsom nedan i detta kap. närmare skall påvisas — den allmänna hjälpverksamhet för arbetslösa i form av reservarbete och kontantunderstöd givetvis även i viss utsträckning kommer de unga arbetslösa till del.

*

*

*

Undersökningen av den 30 november 1933 angående arbetslöshetens omfattning och karaktär avsåg även att utröna, huru det allmännas hjälpåtgärder kommit till användning inom skilda åldersgrupper (bil. 1, avd. II).

Vid bearbetningen av det införskaffade materialet ha de olika formerna av hjälpverksamhet sammanförts till 3 huvudgrupper, benämnda arbetslinjen, undervisningslinjen och understödslinjen. Härutöver ha de ohjälpta redovisats för sig. Till arbetslinjen hava räknats de, som hänvisats till reservarbete i någon form, vare sig statligt, statskommunalt eller rent kommunalt; till undervisningslinjen de, som hänvisats till kurser eller frivillig arbetstjänst, samt till understödslinjen slutligen de, som fått understöd utan att delta i kursverksamhet eller frivillig arbetstjänst.

En sammanställning av hjälpverksamhetens omfattning och fördelning i

fråga om åldersgrupperna 16—25 år visar, att av hela antalet hjälpsökande i sagda ålder den 30 november 1933 — vilket, såsom ovan (sid. 10) angivits, utgjorde 57 412 personer — sammanlagt 30 608 eller 53·3 % blevo hjälpta, därav 11 618 eller 20·2 % enligt arbetslinjen, 3 204 eller 5·6 % enligt undervisningslinjen samt 15 786 eller 27·5 % enligt understödslinjen. Antalet ohjälpta var således ej mindre än 26 804 eller 46·7 %.

En jämförelse mellan ungdomskategoriens ställning och de arbetslösa i åldern 26 år och därutöver visar, att arbetslinjen, liksom även understödslinjen, för ungdomen var betydligt mindre anlitad än för de äldre. Annorlunda var av lätt förklarliga skäl förhållandet med undervisningslinjen, vilken dock — såsom nedan (sid. 58) framhålles — i undantagsfall kommit till användning även för personer över 26 år. Den i jämförelse med andra hjälpformer relativt ringa omfattningen vid sagda tidpunkt av undervisningslinjen även i fråga om åldersgruppen 16—25 år — endast 5·6 % av samtliga ungdomar hade fått hjälp genom den formen — synes närmast överraskande. Såsom nedan skall visas, ha förhållandena senare under budgetåret dock gestaltat sig annorlunda. Antalet helt ohjälpta var för ungdomskategorin förhållandevis betydligt större än för de äldre. Emellertid bör erinras om att siffran för antalet ohjälpta i viss mån är missvisande. På många håll söka nämligen kommuner, som tilldelats ett visst antal platser vid ett arbete eller ett visst antal understödsplatser, bereda hjälp åt ett större antal samtidigt. Detta brukar då vanligen tillgå på så sätt, att de hjälpbehövande indelas i skift, varvid varje dylikt beredes hjälp under en viss del av månaden. Detta förfaringssätt medför, att det antal, som under en månad bringats hjälp, är ej obetydligt större, än som framgår av de rent statistiska uppgifterna. I det material, som ligger till grund för ifrågavarande undersökning, redovisas nämligen — i likhet med vad fallet är med arbetslöshetskommissionens månadsrapporter — de arbetslösa, som tillhöra ett skift, vilket den sista dagen i månaden icke erhåller hjälp, såsom ohjälpta, alldeles oavsett om de tidigare under månaden haft sysselsättning i reservarbete eller åtnjutit understöd. Några uppgifter rörande omfattningen av dylik växling föreligga tyvärr icke. I vad mån skiftindelningen är mera vanligt förekommande bland de yngre än bland de äldre, framgår givetvis då icke heller av förefintliga uppgifter, men sannolikt torde så vara fallet.

Hjälpverksamhetens omfattning och karaktär växlade mycket starkt såväl mellan stad och landsbygd som mellan skilda typer av städer och landskommuner. Som en allmän regel kan sägas, att i städerna var understödslinjen mycket mera anlitad än på landsbygden, medan däremot på landsbygden arbetslinjen var den dominerande formen för hjälpverksamheten. Härutinnan gestalta sig förhållandena i fråga om de yngre åldersgrupperna i stort sett på samma sätt som beträffande åldersgrupperna från 26 år och uppåt. I fråga om arbetslinjen var medeltalet hjälpta bland ungdomsarbetslöshetsklientelet för städerna 12·5 % och för landskommunerna 23·5 %. Storstäderna lågo lägst med 2·5 %. I fråga om övriga riksområden (medelstora städer, övriga städer, industrikommuner på landsbygden, blandade industri-

och jordbrukskommuner, jordbrukskommuner) visade siffrorna en jämn stegring upp till 27·8 % för jordbrukskommunerna. I fråga om understödslinjen var förhållandet det omvända (den högsta siffran förelåg för storstäderna, den lägsta för jordbrukskommunerna; däremellan visade siffrorna en jämn serie, med undantag för att industrikommunerna på landsbygden hade en högre siffra än gruppen »övriga städer»). Vad därefter angår undervisningslinjen, så var den i städerna betydligt mera anlitad än på landsbygden. Sålunda hade av de unga arbetslösa 14·2 % i städerna men endast 1·9 % på landsbygden lämnats hjälp i denna form. Ytterligheterna representerades därvid å ena sidan av de större städerna med 19·2 % och å den andra sidan av jordbrukskommunerna på landsbygden med 0·3 %. Vad slutligen beträffar antalet ohjälpta inom åldersgrupperna 16—25 år, uppvisade de större städerna en siffra av 12·8 % av totalantalet arbetslösa i sagda åldersgrupper, varpå siffrorna för de övriga riksområdena stego i jämn serie för att inom jordbrukskommunerna slutligen nå toppunkten med 64·3 %.

Inom alla områden såväl i städer som på landsbygd hade de unga genomgående bringats hjälp i mindre omfattning än de äldre. Genomsnittligt för hela riket uppgick differensen till 11·7 %. I de större städerna var skillnaden tämligen obetydlig, och över huvud taget gäller, att städerna visa mindre differens än landsbygden. Vid det närmare bedömandet av dessa siffror torde emellertid böra observeras, att det förhållandevis mindre antalet hjälpta inom de yngre åldersgrupperna icke nödvändigtvis i verkligheten även behöver betyda ett mindre tillgodosett behov av ekonomisk hjälp. Av de yngre torde endast ett mindre antal vara att räkna såsom försörjningspliktiga mot familj, föräldrar eller övriga anhöriga. Många av dem som anmält sig som hjälpsökande ha — såsom ovan sid. 11 påpekats — säkerligen haft föräldrar och anhöriga att lita till för sitt uppehälle. Arbetslöshetsproblemet torde för den skull för många av de yngre icke vara så mycket ett försörjningsproblem i och för sig som ett sysselsättningsproblem. Därmed har naturligtvis icke sagts, att det hjälpbehov, som faktiskt förefinnes, skulle ha blivit till fullo tillgodosett.

I den föregående översikten har ungdomskategorin varit sammanförd på en enhetlig grupp. Emellertid är det av intresse att se, huru omfattningen av arbetslöshetshjälpen gestaltade sig inom de tre olika åldersgrupperna inom ungdomsarbetslöshetsklientelet: 16—17 år, 18—20 år samt 21—25 år. Det visar sig då, att arbetslinjen och understödslinjen proportionsvis tilltogo i omfattning ju högre upp i ålder man kommer, medan däremot undervisningslinjen liksom gruppen ohjälpta visade en motsatt tendens och stadigt minskade i de högre åldrarna. I detta fall är tendensen genomgående densamma i städerna som på landsbygden, även om de tidigare berörda olikheter, som i övrigt utmärka land och stad, förefinns. Särskilt värt att notera synes vara, att på landsbygden mer än $\frac{2}{3}$ av de anmälda arbetslösa i åldern 16—17 år förblivit ohjälpta, och att även inom åldersgruppen 21—25 antalet ohjälpta på landsbygden höll sig uppe i något över 50 %. För städernas vidkommande var antalet ohjälpta i sistnämnda åldersgrupp, procentuellt sett, endast obetydligt mer än hälften så stort (c:a 26 %).

Till ytterligare belysning av hjälpformernas fördelning inom de tre förevarande åldersgrupperna må följande anföras. Att arbetslinjen bland 16—17-åringarna skall förekomma i ytterst sparsam omfattning ligger i sakens natur, då enligt gällande författningsbestämmelser personer under 18 år icke må sysselsättas vid statliga eller statskommunala reservarbeten. När icke desto mindre tillhoppa 110 personer i åldern 16—17 år redovisats såsom hjälpta genom arbetslinjen, är orsaken, att dessa ungdomar sysselsatts vid rent kommunala reservarbeten, till vilka statsbidrag icke i någon form utgått. Givet är emellertid, att arbetslinjen i åldersgrupperna över 18 år spelade en betydligt större roll. Emellertid föreligga, som förut påpekats, mycket betydande olikheter mellan olika typer av stats- och landskommuner. I genomsnitt var arbetslinjen — i relation till det totala antalet arbetslösa inom gruppen — för åldern 18—20 år något mer än dubbelt så mycket och för åldersgruppen 21—25 år i det närmaste dubbelt så mycket använd på landsbygden som i städerna. Ytterligheterna representeras av de större städerna å ena sidan och jordbrukskommunerna å den andra sidan. I åldern 18—20 år hänvisades i de större städerna 0·9 % enligt arbetslinjen mot 25·2 % i jordbrukskommunerna, medan i åldern 21—25 år motsvarande relationstal voro 3·2 och 32·4. Att inom de större städerna ännu i åldersgruppen 21—25 år endast c:a 3 % av samtliga arbetslösa kunde beredas hjälp i form av arbete, måste betraktas som i hög grad anmärkningsvärt och som ett otvetydigt bevis på bristerna i de nuvarande åtgärderna för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Det kan emellertid förtjäna att noteras, att redan inom gruppen medelstora städer läget var, om icke särdeles gynnsamt i och för sig, så dock väsentligt mycket gynnsammare än i de större städerna.

Granskar man däremot undervisningslinjens förekomst i de olika åldersgrupperna, visar det sig, att — liksom i hela ungdomsarbetslöshetsklientelet (sid. 25) — även inom var och en av dettas olika åldersgrupper städerna intogo en mycket starkare ställning än landskommunerna. I 16—17-årsgruppen voro siffrorna resp. 21·3 och 5·2 % av samtliga anmälda arbetslösa inom gruppen; i 18—20-årsgruppen 20·9 och 2·7 % samt i åldersgruppen 21—25 år 11·0 och 1·0 %. Särskilt de större städerna anlidade i betydande utsträckning undervisningslinjen. I gruppen 16—17 år fingo där 22·6 % och i gruppen 18—20 år ej mindre än 28·7 % hjälp enligt denna linje. Anmärkningsvärt är, att ännu i åldersgruppen 21—25 år i de stora städerna bortåt 16 % erhöilo hjälp på denna väg eller fem gånger så många som de genom arbetslinjen hjälpta.

I detta sammanhang må även några uppgifter lämnas rörande åldersgrupperingen inom olika former av reservarbeten. Av de till de statliga reservarbetena hänvisade hjälpsökande befunno sig 6 252 personer i åldern mellan 18—25 år, d. v. s. 35·4 % av totalantalet i dylikt arbete sysselsatta. Inom de statskommunala reservarbetena voro motsvarande siffror 2 852 personer och 20 %. I rent kommunala reservarbeten befunno sig 2 514 personer under 26 år eller 24·8 % av totalantalet personer i dylikt arbete. Dessa siffror visa sålunda, att till de statliga reservarbeten, som oftast befinna sig på längre

avstånd från hemorten, hänvisas de yngre i större omfattning än till de statskommunala och kommunala reservarbetena. Orsaken är givetvis, att man i största utsträckning vill förbehålla de senare åt familjeförsörjare. Tagas städer och landsbygd var för sig, markeras dessa förhållanden skarpare i fråga om städerna än beträffande landskommunerna. I fråga om de förra voro nämligen ej mindre än 38·9 % av till statliga reservarbeten hänvisade arbetare i åldern mellan 18—25 år, medan för landsbygden motsvarande siffra är 34·9 %. I fråga om statskommunala och kommunala reservarbeten var antalet personer under 26 år i städerna resp. 16·8 och 18·2 % av totalantalet och i landskommunerna resp. 22·1 och 26·3 %. De här anförda siffrorna må ej förväxlas med åldersfördelningen bland samtliga reservarbetare, av vilka 22·1 % i städerna och 29·3 % på landsbygden befunno sig i åldern 16—25 år. Städerna, som — enligt vad ovan framhållits — över huvud taget använda arbetslinjen i relativt mindre omfattning än landskommunerna, anse sig nödsakade att förbehålla de platser vid reservarbeten, de förfoga över, åt de äldre bland de arbetslösa och skicka på grund härav sina unga arbetslösa till reservarbeten i betydligt mindre omfattning än landskommunerna.

Såsom av det föregående framgått, hade endast förhållandevis få av de arbetslösa ungdomar, som erhållit arbetslöshetshjälp, åtnjutit denna enligt arbetslinjen och undervisningslinjen. Det stora flertalet hade erhållit hjälp i form av kontantunderstöd. Av totalantalet arbetslösa i åldern 16—17 år hade i städerna 24·7 % och på landsbygden 23·8 % fått hjälp i form av enbart understöd. För åldersgruppen 18—20 år voro siffrorna resp. 37·4 och 20·3 % samt för åldersgruppen 21—25 år resp. 48·3 och 20·0 %. Observeras bör, att — medan inom den yngsta åldersgruppen det procentuella antalet kontantunderstödda var i det närmaste detsamma (skillnaden mindre än 1 %) i städerna och på landsbygden — uppvisade övriga åldersgrupper inom de båda områdena en betydande skillnad i sagda avseende. Inom städerna steg antalet genom kontantunderstöd från grupp till grupp mycket kraftigt, medan däremot på landsbygden en visserligen icke särdeles stor men dock påtaglig minskning inträdde. Ytterligheterna möta framför allt inom åldersgruppen 21—25 år, där de större städerna visade ej mindre än 69·3 % hjälpta genom enbart kontantunderstöd, medan däremot jordbrukskommunerna icke nådde upp till en högre siffra än 6·2 %. Framhållas må, att hjälpverksamhet för ungdom i industrikommunerna på landsbygden — liksom i fråga om alla unga arbetslösa i åldern 16—25 år (sid. 25) — inom alla tre åldersgrupperna i allmänhet visade sig ganska likartad med motsvarande verksamhet i gruppen »övriga städer». Tilläggas kan, att det ovan (sid. 25) påpekade förhållandet, att den kontanta understödsverksamheten hade större utbredning i industrikommunerna än inom gruppen »övriga städer», i särskilt hög grad gäller för de yngre åldersgrupperna. I fråga om åldersgruppen 16—17 år överträffade de i sagda avseende till och med de medelstora städerna.

Att siffrorna för de kontantunderstödda i de större städerna uppnådde det höga tal, som här ovan anförts, berodde emellertid till väsentlig del på förhållandena inom hjälpverksamheten inom Stockholm. Det är visserligen

sant, att tidpunkten för verkställandet av den gjorda undersökningen för Stockholms stads vidkommande i viss mån icke motsvaras av läget under innevarande år, då framför allt undervisningslinjen nått en långt större omfattning än tidigare. Men å andra sidan torde siffrorna för den 30 november säkerligen få anses ge uttryck för förhållandena under höstmånaderna 1933. I Stockholm uppgick per den 30 november 1933 antalet enbart kontant-understödda inom åldern 16—17 år till 76·3 % av samtliga arbetslösa inom gruppen, inom åldersgruppen 18—20 år till 83·9 % samt inom åldersgruppen 21—25 år till ej mindre än 85 %. Medeltalet för de trenne åldersgrupperna var 84·6 %. Till jämförelse kan nämnas, att för Göteborg var sistnämnda siffra 50·1 % samt för Malmö 51 %. Av detta framgår, att övriga hjälpformer efter såväl arbetslinjen som undervisningslinjen varit relativt obetydliga i Stockholm. Såsom ovan nämnts, var arbetslinjen ganska litet utnyttjad i samtliga de större städerna, men däremot hade Göteborg som Malmö i betydande omfattning anlitat undervisningslinjen. I Stockholm fingo inom åldersgruppen 16—25 år endast 2·8 % av de arbetslösa hjälp enligt denna linje, men i Göteborg var siffran 32·4 % och i Malmö 32·0 %. Då det knappast torde kunna sägas, att möjligheterna att i Stockholm anlita undervisningslinjen voro mindre än i Göteborg och Malmö, utan snarare tvärtom, är Stockholms särställning desto mera anmärkningsvärd.

Slutligen torde i detta sammanhang även några kommentarer böra lämnas till uppgifterna om antalet ohjälpta bland de unga inom olika åldersgrupper och inom skilda riksområden. Som en allmän regel kan sägas, att antalet ohjälpta inom alla åldersgrupper var betydligt mindre i städerna än på landsbygden. Ogynnsammast voro förhållandena bland 16—17-åringarna, där i städerna 52·5 % och på landsbygden ej mindre än 68·4 % förblevo ohjälpta. Inom åldersgruppen 18—20 år voro motsvarande tal resp. 32·2 och 57·4 % samt inom den högsta åldersgruppen, 21—25 år, resp. 26·1 och 50·1 %. Alldeles särskilt gynnsamt var läget i de större städerna, där procenttalet ohjälpta höll sig vid i runt tal $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ av det för riket i sin helhet genomsnittliga. Inom jordbrukskommunerna voro i åldersgrupperna 16—17 år ej mindre än 79·1 % ohjälpta, medan i åldersgruppen 18—20 år denna siffra sjunkit till 65·8 % för att inom åldersgruppen 21—25 år ytterligare nedgå till 61·3 %.

Några sammanfattande reflexioner kring hjälpverksamhetens omfattning bland ungdomskategorien inom de olika länsområdena torde här även böra göras. Arbetslinjen kom till sin relativt kraftigaste användning i Jönköpings län, där 45·1 % av hela antalet arbetslösa inom ungdomsgruppen fingo hjälp genom denna linje. Förhållandevis höga siffror noteras även för Blekinge län (39·4 %), Kronobergs län (38·9 %), Gotlands län (38·6 %) samt Kristianstads län (37·4 %). Arbetslinjen skulle kunna sägas komma till sin största utbredning i de sydöstra delarna av Götaland. Den minsta användningen fick denna linje i Stockholms stad med siffran 2·5 %. Därefter följde Malmöhus län (11 %), Göteborgs och Bohus län (11·6 %) samt Västernorrlands län (12·7 %).

Undervisningslinjen hade fått sin största utbredning inom Göteborgs och Bohus län (19·0 %) samt Malmöhus län (18·6 %). Dessa höga siffror berodde emellertid i mycket betydande utsträckning på den stora omfattning under-

visningslinjen fått i städerna Göteborg och Malmö. Även Örebro (9·2 %) och Västmanlands län (8·6 %) visade förhållandevis höga jämförelsesiffror. Inom fyra län, nämligen Jönköpings, Kronobergs, Gotlands och Kristianstads, samtliga med mera omfattande användning av arbetslinjen, hade undervisningslinjen icke alls kommit till användning. Anmärkningsvärt låga synas siffrorna för Östergötlands och Västernorrlands län vara, i det inom dessa län endast resp. 0·2 och 0·8 % fått hjälp genom undervisningslinjen. För dessa län med en långt gående industrialisering och stora befolkningscentra hade högre siffror närmast varit att vänta.

Vad därefter understödslinjen beträffar, hade denna sin största utbredning i Stockholms stad, där 84·6 % av de arbetslösa ungdomarna hjälptes på denna väg. I Göteborgs och Bohus län var motsvarande siffra 45·5 %, i Malmöhus län 43·9 % samt i Västernorrlands län 42·2 %. I Västerbottens län uppgick antalet på denna väg hjälpta till endast 1·2 %. Låga siffror uppvisa även Jönköpings län (3 %), Kronobergs län (3·3 %) samt Jämtlands län (3·7 %).

Antalet ohjälpta nådde sin höjdpunkt i Västerbottens län, där närmare $\frac{3}{4}$ av de hjälpsökande ungdomarna icke fingo hjälp i någon form. Höga siffror visa även Östergötlands län (63·3 %), Jämtlands län (63·1 %) samt Skaraborgs län (61·7 %). Minsta antalet ohjälpta möter i Stockholms stad med endast 10·1 %, Göteborgs och Bohus län med 23·9 % samt Malmöhus län med 26·5 %. De gynnsamma siffrorna för sistnämnda län sammanhånga helt naturligt direkt med den stora omfattning kontantunderstödslinjen tillsammans med undervisningslinjen erhållit.

Till sist torde måhända en sammanställning böra lämnas över sysselsättningsprocenten (= antalet hjälpta genom arbets- och undervisningslinjerna). Göres samtidigt en sammanslagning av de genom kontantunderstödsverksamheten hjälpta och de alldeles ohjälpta, erhålles en uppfattning om antalet av de hos arbetslöshetsorganen anmälda ungdomar, som skulle vara i behov av sysselsättning. Det visar sig då, att av hela ungdomsarbetslöshetsklientelet 14,822 personer (25·9 %) voro sysselsatta genom arbete eller undervisning, medan 42,590 personer (74·1 %) voro i behov av sysselsättning. I åldern 16—17 år hade 491 (10·7 %) erhållit sysselsättning, medan 4,069 (89·3 %) ej beretts någon dylik. För åldersgruppen 18—20 år bli motsvarande siffror 4,317 (24·3 %) och 13,414 (75·7 %) samt för åldersgruppen 21—25 år 10,014 (25·9 %) och 25,107 (74·1 %). För städerna enbart bli motsvarande relativa siffror bland 16—17-åringarna 22·8 och 77·2 %, bland 18—20-åringarna 30·2 och 69·8 % samt bland 21—25-åringarna 25·5 % och 74·5 %. För landsbygden ställa sig siffrorna: i åldern 16—17 år resp. 7·8 och 92·2 %, i åldern 18—20 år 22·1 och 77·9 % och i åldern 21—25 år 29·9 och 70·1 %. Medan sålunda sysselsättningsprocenten i städerna var betydligt högre inom åldersgruppen 16—17 år, skedde någon utjämning inom åldersgruppen 18—20 år för att förbytas i en gynnsammare siffra för landsbygden inom åldersgruppen 21—25 år. Det sagda visar sålunda, att arbets- och undervisningslinjerna i viss mån komplettera varandra. Den ovan omnämnda skillnaden mellan städer och landsbygd i fråga om dessa båda linjer, utjämnas sålunda mer eller mindre vid sammanslagningen av dessa.

I nedanstående tabell lämnas slutligen en översikt över antalet sysselsatta ungdomar och antalet i behov av sysselsättning, i absoluta och relativa tala.

Tab. IV. Ungdomsarbetslöshetsklientelet den 30 november 1933, fördelat med hänsyn till antalet sysselsatta, resp. icke sysselsatta.

Absoluta och relativa tal; länsvis.

L ä n	Absoluta antal		Procent	
	Sysselsatta	Icke sysselsatta	Sysselsatta	Icke sysselsatta
Stockholms stad	163	2 901	5.3	94.7
Stockholms län	344	1 650	17.2	82.8
Uppsala	218	700	23.7	76.3
Södermanlands	258	776	24.9	75.1
Östergötlands	277	1 354	16.9	83.1
Jönköpings	514	626	45.1	54.9
Kronobergs	440	691	38.9	61.1
Kalmar	635	1 263	33.4	66.6
Gotlands	66	105	38.6	61.4
Blekinge	909	1 273	41.7	58.3
Kristianstads	422	705	37.4	62.6
Malmöhus	912	2 167	29.6	70.4
Hallands	219	527	29.3	70.7
Göteborgs och Bohus	1 739	3 941	30.6	69.4
Älvsborgs	495	844	36.9	63.1
Skaraborgs	292	837	25.9	74.1
Värmlands	853	2 133	28.6	71.4
Örebro	677	1 174	36.6	63.4
Västmanlands	391	977	28.5	71.5
Kopparbergs	838	2 527	24.9	75.1
Gävleborgs	760	2 932	20.6	79.4
Västernorrlands	878	5 613	13.5	86.5
Jämtlands	592	1 189	33.2	66.8
Västerbottens	670	1 949	25.6	74.4
Norrbottnens	1 260	3 736	25.2	74.8
Hela riket	14 822	42 590	25.9	74.1

Denna tabell visar, att minsta sysselsättningsprocenten fanns i Stockholms stad med endast 5.3 %. Därefter följde Västernorrlands län med 13.5 %, Östergötlands län med 16.9 % och Stockholms län med 17.2 %. Högsta sysselsättningsprocenten möter i Jönköpings län med 45.1 %, varefter följa Blekinge län med 41.7 % samt Kronobergs län med 38.9 %. Av de 57 412 anmälda arbetslösa ungdomarna voro endast 14 822 sysselsatta genom arbete och undervisning. Ej mindre än 42,590 (eller närmare $\frac{3}{4}$ av hela antalet) åtnjoto antingen kontantunderstöd eller lämnades helt ohjälpta.

Samtliga de ovan lämnade uppgifterna avse förhållandena den 30 november 1933. Sedan dess ha emellertid vissa förskjutningar ägt rum. Sålunda torde totalantalet enligt arbetslinjen sysselsatta arbetslösa för närvarande vara c:a 5 000 högre än vid nämnda tidpunkt. Då ökningen framför allt kommer på statliga reservarbeten, torde man — med hänsyn till vad ovan anförts rörande åldersfördelningen vid dessa — ha anledning antaga, att ett

icke ringa antal arbetslösa i åldern under 26 år på så sätt vunnit sysselsättning. I fråga om undervisningslinjen föreligga preliminära uppgifter om ställningen den 15 mars 1934. Till belysning av den förändring, som i sistnämnda avseende inträtt, lämnas i nedanstående tabell vissa uppgifter om läget vid nämnda tidpunkt och den 30 november 1933.

Tab. V. Antal deltagare i kursverksamhet och frivillig arbetstjänst den 30 november 1933 och den 15 mars 1934 (preliminära uppgifter).

Riksområde	Antal deltagare den 30/11 1933			Antal deltagare den 15/3 1934		
	i kurs- verk- samhet	i frivillig arbets- tjänst	summa	i kurs- verk- samhet	i frivillig arbets- tjänst	summa
<i>Städer.</i>						
Storstäder	1 280	56	1 336	3 081	111	3 192
Medelstora städer	193	70	263	399	32	431
Övriga städer	806	29	835	1 023	54	1 077
<i>Landskommuner.</i>						
Industrikommuner	430	137	567	1 339	223	1 562
Blandade industri- och jordbruks- kommuner	116	75	191	88	162	250
Jordbrukskommuner	14	18	32	73	39	112
<i>Summa.</i>						
Städer	2 279	155	2 434	4 503	197	4 700
Landskommuner	560	230	790	1 500	424	1 924
Hela riket	2 839	385	3 224	6 003	621	6 624

Av tabellen framgår sålunda, att kursverksamheten i fråga om antalet deltagare mer än fördubblats och att den frivilliga arbetstjänsten även väsentligt ökats. Den sammanlagda ökningen på undervisningslinjen innebär mer än fördubbling. Härtill kan läggas, att enligt av arbetslöshetskommis- sionen redan fattade beslut en utvidgning av den frivilliga arbetstjänsten till en omfattning av c:a 1 000 deltagare kommer till stånd inom den när- maste månaden.

Slutligen må det framhållas, att det totala arbetslöshetsklientelet torde ha något minskats under tiden sedan den 30 november 1933. Minskningen torde dock ej ha haft den omfattning, att någon avsevärd nedgång i antalet arbetslösa i åldern 16—25 år kommit till stånd. Om man sålunda räknar med att detta antal är c:a 57 000, torde man kunna utgå från att c:a 20 000 äro sysselsatta enligt arbets- eller undervisningslinjen. C:a 37 000 skulle således icke ha beretts sysselsättning. Huru den sålunda beräknade minsk- ningen på c:a 5 500 av antalet icke sysselsatta fördelar sig på ohjälpta och genom kontantunderstöd hjälpta, måste här lämnas därhän.

Slutligen må här lämnas en redogörelse för omfattningen av den försöks- verksamhet i form av dels kurser inom den ordinarie skolorganisationens

ram, dels s. k. arbetskolonier, vilken — såsom ovan (sid. 23) sagts — enligt 1933 års riksdagsbeslut skulle under innevarande budgetår anordnas.

Under tiden intill den 15 mars 1934 har Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag dels till upprättande och drift av en provisorisk folkhögskola (i Mariefred) och till en avdelning för arbetslös ungdom vid en ordinarie folkhögskola (i Stockholms stad), dels till avdelningar för arbetslös ungdom vid två kommunala anstalter för yrkesundervisning (i Hälsingborgs stad och i Byske kommun i Västerbottens län) och till en nyinrättad enskild dylik anstalt (i Grycksbo i Kopparbergs kommun i Kopparbergs län). Vidare har Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag till två s. k. arbetskolonier (i Norrköping och i Stjärnsund i Kopparbergs län; den sistnämnda anordnad av Jukkasjärvi kommun). Till stipendier eller understöd åt eleverna vid vissa av dessa skolor och kurser har dessutom beviljats statsbidrag. I fråga om stipendierna ha samma regler tillämpats, som gälla för stipendier åt elever vid ordinarie folkhögskolor eller yrkesundervisningsanstalter. Vid dessa skolor och kurser sysselsattes den 15 mars c:a 270 elever, vilka samtliga styrkt sig vara arbetslösa genom intyg antingen från arbetslöshetskommitté eller annat kommunalt organ. Arbetskolonin i Stjärnsund, avsedd för 40 elever, hade dock ej startats vid denna tidpunkt. I regel ha de provisoriska skolorna och kurserna ställts under uppsikt av skolöverstyrelsen; arbetskolonin i Stjärnsund dock under lantbruksstyrelsen och skolöverstyrelsen gemensamt. Dessutom har chefen för socialdepartementet förordnat en inspektor, som haft att följa verksamheten ur arbetslöshetssynpunkt. För samtliga ifrågavarande anstalter har samma person varit förordnad som inspektor. Utöver nämnda statsbidrag har beviljats anslag till engångskostnader för inköp av fast undervisningsmateriell för nystartade avdelningar vid en kommunal anstalt för yrkesundervisning (i Mölndals stad), vilken anstalt i övrigt i vanlig ordning erhållit statsbidrag genom skolöverstyrelsen. Dessa avdelningar tillkommo i samarbete mellan styrelsen för anstalten och arbetslöshetskommittén på platsen och avsågo att ersätta kursverksamhet, som förut bedrivits av kommittén med statsbidrag från arbetslöshetskommissionen.

Sammanlagt ha till ovannämnda skolor och kurser beviljats statsbidrag med 184,716 kronor 59 öre, varav 46,680 kronor 39 öre till stipendier eller understöd åt elever. I enlighet med riksdagens beslut ha dessa medel anvisats å det under femte huvudtiteln uppförda extra reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten och utgått ur de 2 milj. kronor, som av nämnda anslag fått användas till åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Kap 4. Åldersbegränsningen vid de föreslagna åtgärderna för det fortsatta bekämpandet av ungdomsarbetslösheten och formerna härför.

Då under tidigare arbetslöshetsperioder ungdomsarbetslösheten knappast framträdde som ett speciellt problem, inneslöt den arbetslösa ungdomen i de åtgärder för bekämpande av arbetslösheten, vilka över huvud kommo till

stånd. Under sådana förhållanden förefanns det icke heller någon direkt anledning att i fasta och bestämda formuleringar söka angiva, vilka grupper av avbetslösa som borde anses hemfalla under begreppet ungdomsarbetslöshet. Annorlunda ställde sig emellertid förhållandena, då ungdomsarbetslösheten allt mera började utkristallisera sig till att bli en omfattande specialfråga, vilken krävde icke blott vidgade hjälpåtgärder utan även hjälpåtgärder, som mer eller mindre fordrade sin särskilda behandling och i viss mån sina från den övriga arbetslöshetspolitiken avvikande regler.

Vid de speciella åtgärderna i fråga om ungdomsarbetslösheten, vilka sålunda under de senaste åren vidtagits, ha — såsom framgår av den i kap. 3 lämnade redogörelsen — såväl Kungl. Maj:t och riksdagen som statens arbetslöshetskommissionen utgått ifrån att arbetslösa i åldern under 26 år skulle anses hemfalla under begreppet ungdomsarbetslöshet. I de undersökningar av arbetslöshetens omfattning och karaktär, som verkställdes den 28 februari och den 30 november 1933, har man på grund härav likaledes utgått från 25-års åldern såsom övre gräns för ungdomsarbetslöshet.

Då de sakkunniga nu haft att pröva frågan dels om viss utvidgning av de hittills vidtagna åtgärderna, dels om vissa nya åtgärder, ha de givetvis ställts inför problemet, huruvida dessa åtgärder borde avse de nämnda åldersgrupperna eller om lämpligen en förändring borde ske.

De sakkunniga ha därvid helt naturligt mött vissa svårigheter av den art, som alltid uppstå, då bestämda gränsdragningar skola göras och därmed för skilda områden vissa allmänna huvudregler måste fastställas för den samhälleliga verksamheten. Men å andra sidan är det, som tidigare framhållits, icke desto mindre ofrånkomligt, att en sådan bestämd gränsdragning kommer till stånd. De sakkunniga anse sig emellertid samtidigt böra uttala, att det därvid självfallet gäller att söka draga gränser och utforma regler på ett sådant sätt, att största möjliga smidighet erhålles i tillämpningen och att, så långt detta är möjligt, hänsyn tagas till de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna.

De sakkunniga vilja för sin del icke föreslå någon förändring i det nu faktiskt tillämpade förfaringssättet, att åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten skola avse personer i en ålder av minst 16 men under 26 år. Att de arbetslösa, som befinna sig under 21 år, böra hänföras till ungdomsarbetslösa, finna de sakkunniga icke behöva särskilt motiveras. Frågan om en ändrad gränsdragning nedåt torde i och för sig vara ett problem av beskaffenhet att förtjäna närmare omprövning. De sakkunniga ha emellertid ansett detta problem ligga utanför det åt dem lämnade utredningsuppdraget, så mycket mer som det i direktiven för de sakkunnigas arbete uttryckligen framhållits, att frågan om »utvidgning av den ordinarie skolorganisationen genom förlängning av den ordinarie skoltiden utgör ett ämne, som är föremål för utredning och övervägande i annan ordning». Beträffande åldersgruppen 21—25 måste givetvis tvekan råda, huruvida den över huvud taget bör hänföras till förevarande kategori av arbetslösa. Det må emellertid erinras därom, att de hittillsvarande åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten i

främsta rummet tagit sikte på utbildningssynpunkten och att de sakkunniga ämna föreslå ett bibehållande och i viss mån en utvidgning av dessa åtgärder. Av den ovan (i kap. 2) lämnade redogörelsen framgår emellertid, att en mycket betydande del av de arbetslösa i åldern 21—25 år icke erhållit någon egentlig utbildning i något yrke. I fråga om de arbetslösa i sagda ålder föreligga därför i åtskilliga fall precis samma skäl att för dem ordna utbildning som för de yngre åldersgrupperna. Vidare torde kunna ifrågasättas, om icke även nämnda åldersgrupp omfattar ungdom, som i vår tid med dess påfrestningar ännu icke nått sådan mognad, att den kan lämnas i avsaknad av speciell uppmärksamhet från samhällets sida. I varje fall synas de ovan (kap. 2) berörda risker, som arbetslösheten medför speciellt för yngre personer, föreligga i nästan samma utsträckning för de arbetslösa i sagda ålder som för dem, vilka tillhöra yngre åldersgrupper. Med hänsyn härtill böra de arbetslösa i åldern 21—25 år under alla omständigheter beredas sysselsättning. Där icke tillgodoseendet av utbildningssynpunkter motiverar, att man härvid följer undervisningslinjen, böra dock förevarande arbetslösa i främsta rummet beredas hjälp genom hänvisning till vanliga reservarbeten. Det är också utifrån en dylik uppfattning, som arbetslöshetskommissionen — såsom framgår av vad nedan (kap. 8) anges — ansett sig böra sätta 21 år som normalt åldersmaximum för deltagande i den frivilliga arbetstjänsten. Såsom ovan (kap. 3) visats, har det emellertid icke varit möjligt att hänvisa samtliga hjälpbehövande arbetslösa i åldern 21—25 år till reservarbete. Ett stort antal har erhållit hjälp endast enligt understödslinjen. Under sådana förhållanden ha åldersdispenser för deltagande i den frivilliga arbetstjänsten varit motiverade.

Av det anförda framgår således, att redan nu åldersgruppen 21—25 år kan sägas representera en övergångskategori. Det synes också angeläget att med beaktande av vad här anförts, de hjälpåtgärder, som för dessa ungdomar må komma att vidtagas, avpassas med största smidighet. I viss — om ock ej lika hög — grad gäller detta även åldersgruppen 18—20 år. Utformas statsmakernas hjälpåtgärder för de ungdomsarbetslösa på sätt, som här ovan antytts, synes näppeligen något vara att invända mot att dessa åtgärder i viss utsträckning må avse även arbetslös ungdom till och med 25-års åldern.

Då de sakkunniga haft att taga ställning till de olika former för hjälpverksamhet, som därvid närmast böra komma i fråga, ha de sakkunniga i främsta rummet stannat inför önskvärldheten att på olika vägar söka finna möjligheter till sysselsättning av den arbetslösa ungdomen. Hur stor roll försörjningsmöjligheterna än kunna spela för många inom denna kategori av arbetslösa, blir dock frågan om att bereda sysselsättning det dominerande problemet. För alla grupper arbetslösa torde en kontant understödsverksamhet böra begränsas till minsta möjliga omfattning. För ungdomen borde den i varje fall principiellt icke alls förekomma. De sakkunniga äro emellertid fullt medvetna om svårigheterna att helt avveckla denna form av hjälpverksamhet för ungdomen.

Möjligheterna till sysselsättning genom arbete, undervisning eller utbildning av det ena eller andra slaget eller genom en kombination av bägge linjerna, såsom skett inom den frivilliga arbetstjänsten, böra emellertid i största möjliga omfattning utnyttjas. Då de sakkunniga sålunda med utgångspunkt från det ovan (kap. 3) meddelade siffermaterialet sökt erhålla en överblick över det behov av ytterligare hjälptåtgärder, som kan anses föreligga, måste de sakkunniga stanna icke blott inför den grupp, som hittills varit helt ohjälpt. De sakkunniga anse sig vid beräklandet av hjälpbehovet böra medtaga även den grupp, som hittills fått hjälp i form av kontantunderstöd. Såsom ovan (sid. 30) visats utgjorde de båda nämnda grupperna av arbetslösa i åldern 16—25 år den 30 november 1933 ej mindre än 42 590 personer. Visserligen torde — såsom ovan (sid. 24) framhållits — en del av dem, vilka redovisats som ohjälpta, erhållit hjälp i någon form, om också icke precis vid tidpunkten för avlämnandet av de uppgifter, som legat till grund för den ifrågavarande beräkningen av antalet arbetslösa. I detta sammanhang synes emellertid hänsyn härtill icke böra tagas. Fråga är nämligen här om det antal unga personer, som behöva beredas sysselsättning. Betydelsefullare är, att — såsom ovan (sid. 30 f.) visats — antalet hjälpta genom såväl arbete som kursverksamhet och frivillig arbetstjänst uppgått till ett väsentligt större antal under de senaste månaderna än under slutet av föregående år. Men även det ovan (sid. 31) beräknade antalet hos arbetslöshetsorganen anmälda personer i åldern 16—25 år på c:a 37 000, vilka icke beretts någon sysselsättning, utgör ett tal av den storleksordning, att det motiverar en väsentlig utvidgning av samhällets åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig kunna göra några detaljberäkningar över det sannolika antalet hjälpbehövande under nästkommande budgetår. Så mycket anse sig de sakkunniga dock kunna uttala, att även om, som väl är sannolikt, arbetslösheten kommer att minska, torde dock återhämtningen, i vad angår de yngre arbetslösa, näppeligen kunna väntas ske med någon större hastighet. Snarare torde väl få anses sannolikt, att även vid relativt kraftigt förbättrade konjunkturer en icke obetydlig ungdomsarbetslöshet kommer att förefinnas under åtskilliga år framåt. I varje fall visa erfarenheterna från tidigare arbetslöshetsperioder, att vid förbättrade konjunkturer ungdomsarbetslösheten minskar i betydligt långsammare tempo än arbetslösheten inom övriga åldersgrupper. De sakkunniga anse sig fördenskull böra räkna med att under närmaste år en betydande ungdomsarbetslöshet kommer att förefinnas. Därtill kommer, att årligen en icke obetydlig ökning av den manliga arbetsföra befolkningen beräknas inträda. I proposition nr 234 till innevarande års riksdag anges denna beräknade tillväxt till c:a 20 000 personer om året.

De sakkunniga finna sålunda, att utvidgade åtgärder mot ungdomsarbetslösheten för de närmast följande åren äro av behovet påkallade. Då de sakkunniga gått att överväga utformningen av dessa hjälptåtgärder, ha de sakkunniga ansett det angeläget att icke vidtaga sådana åtgärder i nu gällande hjälpsystem, att grunderna för detta skulle komma att rubbas. Från-

sett den omständigheten, att nu gällande former för hjälpverksamheten i stort sett fungerat tillfredsställande, även om de icke kunna anses till omfattningen tillräckliga, måste det anses mindre välbetänt att mitt uppe i en svårare arbetslöshetsperiod, då snabba hjälpåtgärder äro av nöden, vidtaga sådana förändringar i hjälpverksamheten, att besvärande rubbningar i densamma kunna uppstå. De sakkunniga finna, att den hittills bedrivna verksamheten (oberäknat den allmänna hjälpverksamhet mot arbetslösheten, som i betydande utsträckning kommit även ungdomen till del) i form av kursverksamhet och s. k. frivillig arbetstjänst bör bibehållas. De sakkunniga föreslå — som i annat sammanhang närmare skall utvecklas — vissa ändrade grunder för denna verksamhet samt åtgärder av olika slag, som skola stimulera kommunerna till en väsentlig utvidgning av densamma. De sakkunniga anse sig emellertid icke böra stanna endast vid dessa former av hjälpverksamhet utan komma därutöver att föreslå igångsättandet av speciella reservarbeten för ungdom. De motiv, som föranlett de sakkunniga att framlägga förslag därom, ävensom de närmare riktlinjerna för den nya verksamheten i fråga, komma att närmare utvecklas i kap. 9.

Kap. 5. Åtgärder att i större utsträckning bereda ungdom sysselsättning och utbildning inom respektive yrken.

Enligt direktiven för de sakkunnigas arbete skulle de företaga en undersökning rörande de arbetsområden och arbetstillfällen, som lämpade sig för de unga. Härigenom skulle man bland annat söka erhålla en uppfattning om inom vilka yrken och yrkesspecialiteter i större utsträckning förekomma arbeten, vilka till sin natur äro sådana, att de lämpligen borde kunna i första hand stå öppna för de unga. Dessutom skulle man söka få en uppfattning om vilka möjligheter som må kunna uppdrivas att bereda de unga utbildning genom deltagande i arbetet inom resp. yrken.

Särskilt med hänsyn till sistnämnda spörsmål men även såsom ett led i undersökningen rörande de arbetsområden och arbetstillfällen, som över huvud kunna lämpa sig för unga arbetslösa, ha de sakkunniga — såsom ovan (sid. 2) framhållits — överlagt med representanter för arbetsgivare och arbetare inom dels industrin, dels jordbruket.

Vad då angår frågan om möjligheterna att bereda sysselsättning och utbildning genom deltagande i arbetet inom resp. yrken, vilja de sakkunniga erinra därom, att det otvivelaktigt förhåller sig så, att den yrkesutbildade är utsatt för mindre arbetslöshetsrisk än den, som icke erhållit någon yrkesutbildning. Det synes därför vara en samhällsangelägenhet av största vikt, att de unga erhålla en så god utbildning som möjligt för den verksamhet, åt vilken de i framtiden skola ägna sig. Såsom framhållits i direktiven för de sakkunnigas arbete, är emellertid deltagande i arbetet inom resp. yrken den lämpligaste och mest effektiva formen av utbildning för dessa.

Icke minst inom alla praktiska yrken kan verklig yrkesutbildning förvärfvas endast på detta sätt.

Då de sakkunniga haft att utreda frågan om de möjligheter, som kunna uppdrivas, att i större utsträckning, än som nu är fallet, bereda de unga dylik utbildning, ha de givetvis icke kunnat undgå att komma i kontakt med problemet om kollektivavtalens bestämmelser rörande villkoren för anställande av yngre arbetare. Det är nämligen en från vissa håll uttalad uppfattning, att dessa bestämmelser äro en viktig orsak till ungdomsarbetslösheten och att en ändring av desamma därför vore ett av de effektivaste medlen att motverka arbetslösheten bland de unga. Därest en dylik ändring komme till stånd, skulle — förmenar man från detta håll — inga andra åtgärder vara behövlige för att bereda de unga utbildning genom deltagande i arbetet inom resp. yrken.

De sakkunniga ha sökt bilda sig en mening om detta spörsmål efter en så allsidig utredning därav, som det med hänsyn till den begränsade tid, vilken stått till de sakkunnigas förfogande, varit dem möjligt att åstadkomma.

Även ett annat specialproblem rörande möjligheterna att bereda ungdom utbildning genom arbete inom resp. yrken ha de sakkunniga ansett sig böra ägna en närmare utredning. De sakkunniga avse det under den senaste tiden från åtskilliga håll framförda önskemålet, att staten borde lämna bidrag till avlöning av ungdom, som för utbildning anställdes inom industri eller jordbruk. De sakkunniga ha därvid beaktat, att en liknande anordning redan förefinnes i fråga om hantverket. Sålunda lämnas genom kommerskollegium vissa understöd till hantverkare för lärlingsutbildning, och under senare tid har yrkesundervisningen vid vissa statsunderstödda kommunala yrkesundervisningsanstalter ordnats i form av utbildning hos hantverkmästare i dessas verkstäder, varvid en del av statsbidraget kommit sagda mästare till del. Då sålunda principen, att staten lämnar bidrag till en yrkesutbildning i form av deltagande i arbetet inom vederbörande yrke, redan vunnit tillämpning i fråga om hantverket, ha de sakkunniga ansett sig böra närmare utreda frågan, om en motsvarande anordning vore tillräddig beträffande industri eller jordbruk. Fastän de sakkunniga vid denna sin undersökning kommit till ett i huvudsak negativt resultat, ha de — med hänsyn till att förslag i angiven riktning framförts från så många håll — dock ansett sig böra lämna en ganska ingående redogörelse för nämnda undersökning.

Slutligen ha de sakkunniga till behandling upptagit även vissa andra förslag att möjliggöra eller underlätta utbildning genom arbete inom yrkena.

I. Kollektivavtalens inverkan på ungdomsarbetslösheten.

Såsom här ovan nämnts, har det från vissa håll gjorts gällande, att arbetslösheten bland ungdomen vore mer eller mindre förorsakad av kollektivavtalens bestämmelser. Härvid har man pekat dels på den i en del avtal

föreskrivna begränsningen av rätten att anställa unga arbetare, dels på avtalens bestämmelser om lönevillkoren för de unga. Dylika föreskrifter ha förmenats motverka, att de unga erhålla eller bibehålla anställning inom sålunda avtalsreglerade arbetsområden.

Under sitt arbete ha de sakkunniga i olika sammanhang kommit i kontakt med detta problem. På grund härav ha de sakkunniga ansett sig böra företaga en granskning av bestämmelserna på detta område i nu gällande avtal. Denna granskning, vilken sammanfattats i en till detta betänkande fogad bilaga (bil. 2)*, har avsett att ge en uppfattning om såväl i vilken utsträckning inom gällande avtal mellan arbetsgivare och arbetare förekomma särskilda bestämmelser i fråga om löner för yngre arbetare och s. k. läringsregulativ som innehållet i de avtalsmässigt avfattade bestämmelserna på detta område. De sakkunniga ha även blivit satta i tillfälle att taga del av en utav socialstyrelsen gjord utredning rörande läringsregulativen i anledning av en av herr Arnemark m. fl. vid innevarande års riksdag väckt motion (II:69) om visst tillägg till lagen om kollektivavtal.

Såsom av registret till bilaga 2 närmare framgår, omfattar den av de sakkunniga föranstaltade undersökningen 44 fack- och industriförbund, anslutna till landsorganisationen i Sverige. Då emellertid i många fall lönebestämmelserna icke alltid äro fastställda i det för vederbörande fack gällande riksavtalet utan i speciella lokalavtal, har granskningen kommit att omfatta såväl riks- som vissa lokalavtal. Där inom samma område på arbetsmarknaden olika typer av lokalavtal finnas och dessa var för sig uppvisa olika löneskalor, har undersökningen begränsats till ett eller några avtal, som kunna anses representativa för respektive områden. Undersökningen omspänner således större delen av den avtalsreglerade arbetsmarknaden, då samtliga till landsorganisationen anslutna fackförbund lämnat uppgifter. Möjligt är att på en del platser jämväl lokala bestämmelser av annan art än de här redovisade gälla, men detta förhållande torde i stort sett icke ha någon betydelse för den fråga de sakkunniga här haft att taga ställning till.

De sakkunniga ha vidare vid de ovannämnda konferenserna med representanter för arbetsgivare och arbetare ingående diskuterat frågan om kollektivavtalen och ungdomsarbetslösheten. Slutligen ha de sakkunniga sökt utröna, huruvida det vore möjligt att genom det material, som förebragts vid den av de sakkunniga företagna undersökningen om ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär (kap. 2 och bil. 1), på statistisk väg påvisa något samband mellan avtalsbestämmelserna och arbetslösheten bland de unga.

De sakkunniga vilja här sammanfatta sina synpunkter på dessa frågor.

Att ett visst samband existerar mellan löneläge och arbetslöshet torde vara ostridigt. Delade meningar råda emellertid beträffande förutsättningarna för detta samband liksom också beträffande de olika faktorernas inverkan på varandra. De sakkunniga sakna emellertid anledning att ingå på någon närmare diskussion på detta område.

Däremot torde alla vara eniga därom, att därest lönenivån pressas över ett visst av de olika produktionsfaktorerna betingat jämviktsläge, befordrar

* Finnes bland de av de sakkunniga överlämnade otryckta handlingarna.

detta arbetslöshet. Varest detta jämviktsläge ligger, är givetvis mycket vanskligt att avgöra. I nuvarande osäkra ekonomiska läge är detsamma labilt och måste anses ha vida gränser. Vissa yrken tangeras sannolikt den övre gränsen eller till och med överskrida densamma. Andra åter torde ännu ej uppnått den nedre. Då man nu från vissa arbetsgivares sida förmenat, att arbetslösheten bland ungdomen berodde på lönenivån för denna, har man från arbetarhåll (exempelvis vid ovannämnda konferenser) erinrat om att man ofta hörde den nuvarande depressionen skyllas på att löneläget för arbetarna över huvud vore för högt. Det vore sålunda knappast riktigt att på detta område speciellt avskilja lönerna för ungdomen. Samtidigt ha emellertid arbetare och arbetsgivare varit eniga därom, att det är av vikt, att relationen mellan de olika lönesatserna hålles riktig, då i annat fall ogynnsamma konsekvenser för arbetsmarknaden och då speciellt för ungdomen kunde uppstå.

Det är närmast detta senare spörsmål, som intresserar i förevarande sammanhang. Frågan är alltså, om lönenivån för ungdom ligger relativt högre än lönenivån för vuxna arbetare.

Det må då erinras därom, att — såsom ovan (sid. 13) visats — arbetslösheten för ungdom i åldern 18—25 år proportionsvis är större än bland de äldre. Men härav kan man icke utan vidare draga den slutsatsen, att orsaken är att söka däri, att lönenivån för de unga är relativt högre än för de äldre, långt mindre att den genom avtalsbestämmelser hålles över ett naturligt jämviktsläge. Åldersfördelning, utbildningsförhållanden, brist på lämpliga arbetsobjekt för ungdom m. fl. faktorer kunna ha ett avgörande inflytande på ungdomsarbetslöshetens omfattning. Till belysning härav må följande framhållas.

Det är allmänt känt och erkänt, att löneläget ej minst för de unga är lägre på landsbygden än i städerna. Emellertid kunna avtalen icke utöva någon avgörande inverkan på de ungas lönenivå på den rena landsbygden. Den övervägande delen av jordbrukets arbetare står nämligen ännu utanför varje avtal, och även där avtal finnas, beröra dessa icke ungdomen under 18 år. Dessutom äro även för äldre ungdomar inom jordbruket lönevillkoren ganska tänjbara. I motsats härtill äro i städerna och industrisamhällena merendels lönevillkoren reglerade genom avtal, något som även gäller de ungas löner.

Därest avtalen i och för sig verkat befordrande på arbetslösheten bland de unga, skulle man med hänsyn till det anförda ha anledning förvänta, att arbetslösheten i regel varit större i städerna än på rena landsbygden. Emellertid visa de ovan (sid. 14 f.) lämnade uppgifterna, att så ej är fallet. För hela riket är ungdomsarbetslösheten i jordbrukskommunerna ungefär lika hög som i städer med mindre än 30 000 invånare och högre än i städer med fler invånare. Vad landsbygdskommunerna angår, är ungdomsarbetslösheten i riket i dess helhet mindre i jordbrukskommunerna än i de mera industrialiserade kommunerna, men i de skilda länen är detta långt ifrån regel. Ungdomsarbetslösheten synes sålunda visserligen sammanhånga med indu-

strialiseringen men är samtidigt beroende av andra skiftande omständigheter. Under sådana förhållanden är det icke möjligt att på denna väg konstatera något samband mellan ungdomsarbetslösheten och avtalsbestämmelserna. Över huvud taget måste de sakkunniga avstå från att fälla något generellt omdöme i detta fall, varför de sakkunniga inskränka sig till att i det följande behandla några detaljfrågor.

Vad då först angår de s. k. lärlingsregulativen, vilja de sakkunniga erinra därom, att tendenser till avspärning av yrkena förekomma inom skilda områden av näringslivet. Särskilt synes detta vara fallet inom hantverket. Under senare tid har också krav på dylik avspärning gjort sig kraftigt gällande inom de intellektuella yrkena. Sett i belysning av dylika förhållanden kan man konstatera, att tendenser av detta slag icke äro mera utan mindre framträdande inom jordbruk och industri. I fråga om det förra, liksom beträffande alla större industrier, är sålunda tillträdet till arbete för de unga enligt avtalen fullt fritt. Avtalen på dessa områden innehålla inga bestämmelser, som begränsa antalet lärlingar eller som över huvud taget lägga några hinder i vägen för arbetsgivaren att intaga, huru många ungdomar han önskar. Regulativ i detta hänseende finnas emellertid inom livsmedelsindustrin och vissa delar av beklädnadsindustrin samt några på gränsen till hantverk stående yrken, såsom frisörfacket, bleck- och plåtslagerifacket, målarefacket samt skorstensfejarefacket.

Att sålunda lärlingsregulativ förekomma endast i en förhållandevis begränsad omfattning, framgår även av socialstyrelsens förut omnämnda utredning på detta område. Hela antalet av styrelsen undersökta kollektivavtal utgjorde 5 806 med 636 138 berörda arbetare, men lärlingsregulativ påträffades endast i sammanlagt 487 avtal berörande 29 558 arbetare.

I detta sammanhang torde även böra omnämnas, i vilken utsträckning bestämmelser förekomma i kollektivavtalen om ensamrätt eller företrädesrätt för fackföreningsmedlemmar vid anställning av arbetskraft. Tillvaron av sådana bestämmelser skulle nämligen kunna tänkas hindra framför allt den yngre dittills oorganiserade arbetskraften från att komma in i ett yrke. Enligt en av socialstyrelsen tidigare verkställd utredning, avseende förhållandena vid årsskiftet 1929/1930 och införd i styrelsens statistiska berättelse över kollektivavtal m. m. år 1929 funnos bestämmelser av angiven art i 710 eller 18 % av samtliga vid nämnda tidpunkt gällande avtal, och berördes av sådana avtalsbestämmelser tillsammans 29 488 arbetare, utgörande något över 5 % av hela antalet avtalsberörda arbetare.

Från arbetarhåll göres gällande, att bestämmelserna om lärlingsregulativ tillkommit för att skapa sunda förhållanden inom yrket och för att förebygga, att de unga exploateras på de äldres bekostnad. Bestämmelserna hindrade på intet sätt en normal rekrytering inom yrkena och kunde därför anses vara utan betydelse för arbetslösheten bland ungdomen. Regulativen hade dessutom till syfte att skapa en garanti för att de lärlingar, som anställdes, verkligen erhöles utbildning för yrket. Från arbetsgivaresidan ser man delvis något annorlunda på saken. Ehuru det ganska allmänt anses, att

de regulativa bestämmelsernas slopande i avtalen icke skulle bereda nyanställning för något nämnvärt antal ungdomar, göres dock gällande, att arbetsfrihet på detta område bör hävdas.

De sakkunniga vilja för sin del framhålla, att givetvis intet är att erinra emot att garantier skapas för att de unga, som anställas inom yrkena, erhålla ordentlig utbildning. De sakkunniga kunna dock icke underlåta att påpeka, att de inom vissa yrken förefintliga regulativen icke alltid kunna anses motiverade med hänsyn härtill. Såsom exempel på en bestämmelse, som snarast har motsatt verkan, må anföras den i avtalet mellan svenska frisörföreningen och svenska frisörarbetareförbundet rörande damfrisöryrket ingående bestämmelsen, att champoneringshjälp ej får utbildas i någon annan yrkesdetalj än champonering. De sakkunniga vilja starkt understryka, att verkliga avspärrningstendenser och olyckliga sådana förefinnas i fråga om vissa industrier på gränsen till hantverket. De sakkunniga vilja också som sin bestämda mening uttala, att det är synnerligen olyckligt, om man försöker på skilda områden förhindra, att ungdomen genom deltagande i arbetet inom yrkena erhåller utbildning för dessa. Men det måste lika starkt betonas, att dylika avspärrningsbestämmelser icke förefinnes i någon större omfattning inom industrin. De sakkunniga ha sålunda kommit till den uppfattningen, att rent kvantitativt dessa bestämmelser, vad industrin beträffar, äro utan större betydelse för ungdomsarbetslösheten.

Större betydelse än här ovan berörda spörsmål har otvivelaktigt avtalens lönedifferentiering mellan olika åldersklasser. Som regel föreskriva avtalen inom de stora industrierna en viss lön redan för 16-åringar, i många fall för 14-åringar, vilken sedan successivt stegras för att vid 20-årsåldern uppgå till full grovarbetarlön. Först härefter vidtager lönedifferentieringen med hänsyn till yrkesskickligheten. Som tidigare framhållits, stå lönevillkoren för jordbrukets arbetare under 18 år helt utanför alla avtal. Ett studium av de olika industriavtalen har givit vid handen, att löneläget för nybörjare i åldersklassen 14—16 år som regel är ganska lågt och icke lägger några hinder i vägen för nyanställning av ungdomar i erforderligt antal. Saken ställer sig något annorlunda för nybörjare i åldersgruppen 17—18 år. Redan här börja de stigande lönegraderna verka hindrande för nyanställning. Nästan prohibitivt verka de dock i högre åldersgrupper. Ynglingar i 18—19-årsåldern, som utföra vissa diverse arbeten i handel och transport samt allmän tjänst m. m. (springpojkar, telegrambud m. m.), finna som regel de flesta yrkesbanor stängda, då de slutat sin tidigare tjänst. En arbetsgivare, som ställes inför valet att antaga tvenne nybörjare, varav den ene är exempelvis 16 och den andre 18 år, föredrager givetvis i allmänhet den yngre, till vilken han kan betala en lägre lön. Det förefaller de sakkunniga, som om vissa övergångsbestämmelser på detta område vore önskvärda, och att sådana i någon mån skulle inverka fördelaktigt på ungdomsarbetslösheten. Visserligen vinnes härigenom knappast någon reell ökning av antalet anställda, men arbetsmarknaden skulle bli mer smidig. Tillgång och efterfrågan skulle lättare anpassa sig efter varandra, och de

något äldre årsklasserna, som tidigare utfört vissa diversearbeten i allmän tjänst m. m., finge mer likvärdiga chanser med sina yngre kamrater att söka sig in i yrkena. Det sagda ger även vid handen, att det är angeläget, att man söker bereda dessa något äldre årsklasser tillfälle till yrkesutbildning för att därigenom öka deras möjligheter att vinna anställning. Denna fråga ha de sakkunniga emellertid upptagit i annat sammanhang.

I fråga om den stigande löneskalan mellan olika åldersgrupper må även betonas, att den i viss mån är motiverad därav, att de äldre ungdomarna, som varit anställda i yrket vissa år, därefter beräknas skola utföra andra uppgifter än under de första åren. Därest emellertid dylika för äldre ungdomar lämpade arbetsuppgifter icke finnas inom vederbörande industri, blir följden, att den förut anställde entledigas och en yngre arbetare i stället intages. Även på andra sätt förorsakar givetvis den stigande löneskalan i och för sig en viss arbetslöshet bland ungdomen. Då en yngling går upp i en högre löneklass men trots detta utför enahanda arbete, är det ur ekonomisk synpunkt förklarligt, om arbetsgivaren avskedar honom och i stället intager en ny med lägre lön. Det må emellertid starkt betonas, att dylika åtgärder, vilka äro mycket vanliga, icke öka undomsarbetslösheten i och för sig utan endast verka till en omgruppering inom densamma. Särskilt stark är denna verkan i 18—20-årsåldern. Här ligger som regel det gränsläge i lönehänseende, som betecknar övergången till de vuxna arbetarnas löneskala. Den stegring i ungdomsarbetslösheten, som kan konstateras efter 18—20-årsåldern, sammanhänger utan tvivel delvis med detta förhållande. Verkan härav skulle vara än starkare, om avtalens bestämmelser alltid följdes formellt. De sakkunniga hava emellertid erfarit, att enligt praxis inom flera industrier avtalsbestämmelserna på detta område tillämpas med en viss tänjbarhet.

Slutligen vilja de sakkunniga beträffande spörsmålet om en generell sänkning av ungdomens lönenivå — utöver vad som redan framhållits — anföra följande. En dylik generell sänkning torde knappast få den allmänt arbetsbefordrande verkan, som från en del håll göres gällande. I samband med sina nedan (i nästa avd. av detta kap.) omtalade undersökningar om möjligheterna att bereda ungdom ökad sysselsättning inom industrin, ha de sakkunniga funnit, att när det gäller nyanställning företrädesvis i utbildningssyfte, skulle ej ens en kraftig minskning i arbetsgivarnas utgifter för löner åt de nyanställda nämnvärt öka nyrekryteringen. Visserligen torde arbetsgivarnas negativa inställning vid den konferens, där detta problem diskuterades (se härom nästa avd. i detta kap.), väsentligen ha sin grund däri, att man icke önskade det ifrågasatta statsingripandet i form av kontroll m. m. Även bortsett härifrån ha de sakkunniga emellertid fått det intrycket, att åtminstone inom de större industrierna en bestående ökning av arbetstillfällena, baserad på ungdomsarbete, knappast skulle kunna åstadkommas genom sänkt lönenivå. Detta innebär, att en utökning av arbetstillfällena för ungdom knappast skulle kunna genomföras, med mindre detta ofördelaktigt återverkade på de äldres möjligheter att bibehålla sin nuvarande anställ-

ning. Däremot torde vid en del smärre industriföretag arbetstillfällena för ungdom kunna ökas vid sänkt lönenivå. Inom jordbruket existerar, såsom ovan framhållits, knappast något problem på detta område.

Vad de sakkunniga haft att ovan anföra, har endast karaktären av en utredning. De missförhållanden, som kunna konstateras, äro enligt de sakkunnigas mening icke av den natur, att de motivera ingripande från statens sida, utan böra avhjälpas av de avtalsslutande parterna själva.

I detta sammanhang ha de sakkunniga även upptagit frågan, huruvida vidgad möjlighet till tidigare fullgörande av värnpliktstjänstgöringen skulle kunna inverka fördelaktigt, då det gällde för de unga att vinna anställning inom yrkena. Vid de nämnda konferenserna med representanter för arbetsgivare och arbetare ha de sakkunniga dryftat även detta problem. Från samtliga håll har det därvid förklarats, att frågan icke är av någon större betydelse. Särskilt från jordbrukshåll har det framhållits, att värnplikts-tjänstgöringen minskar möjligheterna att erhålla anställning, vid vilken ålder den än skall fullgöras. Emellertid har det från annat håll påpekats, att för de unga män, som i åldern 18—19 år regelmässigt måste lämna ett yrke, därför att lämpliga arbetsuppgifter ej längre finnas för dem, skulle det vara fördelaktigare att få fullgöra värnplikten omedelbart efter sålunda slutat arbete än vid en senare tidpunkt. I dylika fall föreligga emellertid redan nu möjlighet till dispens. Någon anledning till en mera generell ökning av dessa möjligheter, synas de sakkunniga sålunda icke motiverad från de utgångspunkter, varom här är fråga. Resultatet torde knappast kunna bli, att de ungas möjligheter till anställning i yrkena därigenom ökas.

II. Frågan om statsbidrag för anställande av arbetslös ungdom för utbildning inom industrin.

Sedan inom de sakkunniga framlagts ett närmare preciserat förslag i fråga om anställande av arbetslös ungdom inom vissa industrier för en förberedande yrkesutbildning, ansågo sig de sakkunniga — innan de togo ställning till sagda spørsmål — böra underställa detta representanter för arbetsgivare och arbetare inom industrin. På grund härav upptogs frågan vid ovannämnda konferens med dylika representanter. Till grund för överläggningen låg en av de sakkunniga utarbetad promemoria, i vilken en redogörelse lämnades för förslaget och till ledning för diskussionen vissa spørsmål framställdes rörande möjligheterna att genomföra detsamma. Förslaget, sådant som det skisserades i promemorian, var i huvudsak av följande innehåll.

Vissa industriföretag skulle för en tid av förslagsvis 8—10 månader anställa lämplig ungdom i åldern 16—20 år för en preliminär yrkesutbildning inom industrin. Antalet för vart och ett företag ansågs kunna föreslås till 2 à 3 % av den totala arbetarstammen. Ungdomarna borde först under 6—8 månader gå som hjälpare eller hantlangare till vissa yrkesarbetare. Härefter skulle de under återstoden av den tid, som avsåges till utbildningen, utföra verkligt produktivt arbete. De skulle under hela arbetstiden erhålla en avlöning, som motsvarade skälig försörjning.

Självfallet kunde icke detta förfaringssätt tillämpas inom alla industrier. Det gäves dock ett flertal, där det syntes kunna utan svårighet genomföras. Så syntes vara fallet inom flera mekaniska verkstäder, inom enklare järnmanufaktur och inom vissa livsmedels- och textilindustrier.

Förslagets realiserande granskades i promemorian ur 3 synpunkter, nämligen arbetsgivarens, arbetarens och statens.

För att den enskilde *arbetsgivaren* skulle kunna vidtaga anordningar i enlighet med förslaget, vore det nödvändigt, att hans kostnader härför icke bleve för stora. Med hänsyn härtill kunde det ifrågasättas, om icke ett bidrag från det allmännas sida till ovannämnda avlöning åt ungdomarna bleve erforderligt. Arbetsgivaren borde dock kunna svara för en viss del av avlöningen. Under första delen av utbildningstiden torde visserligen ungdomarna göra mer skada än nytta. Så småningom borde de dock kunna göra skäl för sig, och under den sista tiden kunde de åtminstone i vissa fall göra en insats, som ej blott motsvarade deras avlöning utan även delvis kompenserade den första tidens bristande förmåga. För arbetsgivaren vore det också ett indirekt intresse att på detta sätt få en förberedande utbildning till yrket inom den krets, där han förr eller senare skulle rekrytera sina arbetare. Det måste dock betonas, att detta senare endast i begränsad omfattning gällde företag inom större städer, där rekryteringen skedde på en bredare basis och vanligen vore spridd över en hel stadsbefolkning. Så mycket klarare framstode dock fördelen inom industrisamhällen på landsbygden, där nyanställning praktiskt taget endast skedde inom en begränsad krets. Denna indirekta fördel borde även försvara ett visst bidrag från arbetsgivaren. Å andra sidan kunde arbetsgivaren i regel icke beräknas i form av arbetsprestationer få igen hela kostnaden för ifrågavarande utbildning. Dessutom torde inom industrin ofta finnas en del enkla experiment, undersökningar eller annat arbete, som förr eller senare borde utföras, ehuru en arbetsgivare för dagen icke ansåge sig kunna bekosta detsamma. Finge han emellertid ett visst bidrag härför, vore det icke uteslutet, att mer eller mindre potentiella arbetsuppgifter kunde göras aktuella och att vissa av dessa lämpade sig för oerfaren ungdom.

Sett ur *arbetarens* synpunkt, innehölle förslaget en del ömtåliga faktorer. För att undvika missförstånd måste det betonas, att ungdomarna under större delen av sin anställningstid skulle arbeta som *extra* hantlangare eller hjälpare åt andra arbetare. De skulle sålunda icke under denna tid uttränga andra hjälpare eller då utföra direkt produktivt arbete. Först bleve de sannolikt till besvär för den arbetare de följde, men senare kunde de bli honom till nytta och i många fall bidraga till att han bleve i tillfälle att höja sin ackordsförtjänst. Mot slutet av lärotiden, då avsikten vore, att den unge skulle utföra produktivt arbete, förelåge emellertid risk, att vissa arbetsuppgifter toges från de ordinarie arbetarna. För att härvid undvika friktioner borde klara gränser dragas och överenskommelser i förväg träffas. Det borde dock betonas, att arbetarna i gemen hade ett intresse av att deras ungdomar finge tillfälle att utbilda sig i yrket och samtidigt bli kompenserade härför. Saken komplicerades dock därigenom, att olägenheterna härav sällan eller aldrig drabbade samma arbetare eller arbetarefamilj, som finge inhösta fördelarna av förslagets realiserande. Det vore dock icke uteslutet, att åtminstone inom vissa företag de produktiva insatser från ungdomens sida, vilka kunde anses ske på bekostnad av andra arbetares arbetsuppgifter, kunde begränsas till ett minimum. Såsom ovan framhållits, kunde nämligen — under förutsättning av bidrag från det allmännas sida — vissa mer eller mindre potentiella arbetsuppgifter, lämpade för oerfaren ungdom, tänkas bli aktualiserade.

Vad *statens* ställning till förslaget anginge, borde det först framhållas, att principen om att staten lämnade bidrag till en yrkesutbildning i form av deltagande i arbetet inom vederbörande yrke, redan vunnit tillämpning i fråga om hantverket (se sid. 37). Bidrag från det allmännas sida för att möjliggöra en placering av ungdom i industrin på ovan angivet sätt kunde även vara motiverade med hänsyn dels till de ovan antydda möjligheterna att genom den ifrågasatta anordningen skapa nya arbetstillfällen, dels till att det måste anses som ett det allmännas intresse, att ungdomen bereddes yrkesutbildning.

Från *statens* sida måste emellertid för ett bifall till förslaget fordras dels garantier mot missbruk, dels en möjligast tillförlitlig beräkning av erforderliga medel, dels en effektiv och enkel organisation för planens realiserande och den fortlöpande kontrollen. Vad den senare beträffade, syntes man kunna tänka sig, att den ordnades enligt samma principer som den statsunderstödda understödsverksamheten vid arbetslöshet, således genom arbetslöshetskommittéerna och *statens* arbetslöshetskommission. Tänkbart vore även, att kontrollen kunde omhänderhavas av kommerskollegium eller annan statlig myndighet. Åt arbetslöshetskommittéerna syntes böra överlämnas att i samråd med företagens arbetsledning och arbetare uttaga de ungdomar, som borde komma ifråga till förevarande utbildning. Härigenom kunde också den erforderliga kontrollen vinnas, för att arbetsgivaren icke ensidigt sökte gynna sina intressen. Så tillvida bleve också de fackliga organisationerna på platsen en god kontroll, då givetvis dessa komme att reagera, om de nyintagna ungdomarna på övriga anställdas bekostnad utnyttjades för mycket till arbetsgivarens förmån.

Kostnaderna för denna plans realiserande under förslagsvis ett år framåt låte sig relativt lätt beräknas, då man erhållit en preliminär överblick över de industrier, som vore beredda att gå in för anordningen. Per individ behövde *statens* utlägg knappast bliva större än som motsvarade den kontanta understödsverksamheten för ungdom i ovannämnda ålder. I betraktande av de fördelar, som vunnnes, vore en billigare utväg att bereda ungdomen arbete utesluten. Här fordrades ingen särskild organisation, inga lärare och kursledare, inga rese- och inackorderingskostnader, utan var och en av de unga finge inom hemorten arbetsutbildning direkt i den bransch och i den miljö, där han efter allt att döma i framtiden komme att erhålla sin utkomst.

Man kunde möjligen invända mot planen, att den i förskott utnyttjade utbildningsbehov, som sedan komme att återverka på den normala utbildningen i framtiden. Vad man vunne nu i arbetstillfällen för ungdomen, skulle senare gå förlorat för en annan årsklass. Emellertid syntes det icke försvarligt att med hänsyn härtill beröva de unga, som nu behövde erhålla utbildning genom inträde i yrkena, möjlighet härtill. Detta gällde i så mycket högre grad, som förhållandena efter ett eller annat år kunde gestalta sig gynnsammare än just nu. Särskilt vore härvid att beakta, att frågan om pensionering av äldre arbetare — ett spörsmål, som enligt de sakkungas direktiv fölle utom ramen för deras uppdrag — inom en snar framtid syntes på ett eller annat sätt böra komma till en lösning. En dylik pensionering komme emellertid med säkerhet att skapa ett visst engångsbehov av nyrekryterad ungdom. I varje fall skulle en förtidspensionering kraftigt motverka de befarade återverkningarna på den normala nyanställningen i framtiden. Ur den synpunkten kunde utbildningsplanen till och med betraktas som ett supplement eller en lämplig föregångare till en mera allmän pensionering av äldre arbetare inom industrin.

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen för förslaget skulle enligt ovannämnda P. M. vid sagda konferens i främsta rummet diskuteras principfrågan, huruvida det över huvud taget vore tillrådligt att slå in på den föreslagna vägen. Till ledning för principdiskussionen liksom vid en eventuell överläggning om detaljer i förslaget framställdes i promemorian bland annat följande spörsmål:

Vilka industrigrenar lämna sig i första hand för realiserande av det ovan angivna förslaget? Huru stort antal kan lämpligen anställas inom de olika företagen och huru lång bör utbildningen vara? Huru stor bör avlöningen vara och huru bör den ställa sig i förhållande till eventuellt avtalsreglerade löner för redan anställda ungdomar? Lägga de gällande avtalen hinder i vägen för realiserande av förslaget? Fordras för realiserande av förslaget bidrag från det allmänna (stat eller kommun), och hur stort bör detta då vara för att arbetsgivarna i önskad utsträckning skola intressera sig för förslaget? I vilken utsträckning äro arbetarna villiga att medgiva, att produktivt arbete utföres av ungdomarna, och vilka garantier äro erforderliga mot missbruk i detta hänseende? I vilken utsträckning kunna arbetsuppgifter utletas, vilka ligga utom ramen för det normala arbetet och vilka kunna tänkas utföras av ungdomen ifråga? Under vilka former skola ungdomarna anställas och vilka kontrollåtgärder äro erforderliga från statens sida? Huru bör — därest staten lämnar bidrag till avlöning åt ungdomar, som vinna sysselsättning enligt ovan angivna förslag — förfaras vid konflikt inom den industri, där de äro sysselsatta? Böra de anses stå utanför konflikten eller som indragna i denna? Vilka möjligheter finnas för att bereda den ungdom, som erhållit en preliminär yrkesutbildning enligt ovan angivna förslag, en fortsatt anställning inom vederbörande industri?

Till de vid konferensen framförda synpunkterna återkomma de sakkunniga i sin framställning rörande den ståndpunkt de sakkunniga ansett sig böra intaga till förslaget. De sakkunniga övergå sålunda nu till en framställning härav.

Rent principiellt måste man ställa sig betänksam mot den ifrågasatta anordningen, att staten skulle betala en del av avlöningen för arbetare, anställda hos enskilda. Erfarenheterna från andra länder, där man tidigare slagit in på denna väg, visa, att stora risker föreligga, för att dylika arbetare skola uttränga de av företagen helt betalade arbetarna, och att anordningen med av staten delvis avlönade arbetare så småningom lätt tenderar att snarare bli regel än undantag. I varje fall måste, därest en dylik väg skulle prövas, starka garantier skapas mot missbruk. En dylik garanti har man velat finna däri, att förslaget, om det skulle få någon verklig effekt ur arbetslöshetssynpunkt, kunde realiserast endast inom de större industriföretagen. En effektiv kontroll skulle där lättare stå att vinna än inom småföretagen, bland annat genom att arbetarorganisationerna inom de förra skulle kunna vaka över att missbruk ej komme till stånd. Inom smärre företag utan organiserad arbetskraft skulle däremot ingen hämsko finnas på en arbetsgivare, som ensidigt sökte utnyttja de med statshjälp nyanställda till egen fördel.

Med hänsyn till det anförda var det givetvis, för att förslaget skulle kunna

genomföras, i hög grad önskvärt, att arbetarorganisationerna ej ställde sig helt avvisande till detsamma.

Å andra sidan förutsatte förslaget stöd från industrins sida. Initiativet till åtgärdernas genomförande skulle nämligen ligga hos industrin själv. Om dennas representanter ställde sig likgiltiga eller rent av avvisande mot förslaget, måste detta anses ha mycket små utsikter att kunna realiseras.

De förda överläggningarna med representanter för arbetsgivare och arbetare gävo emellertid vid handen, att båda parterna bestämt avrådde ett realiserande av förslaget i dess ovannämnda form. Från arbetsgivarehåll anmärkte man, att utbildningen efter de former, som föreslagits, komme att ske efter alltför lösliga linjer. De unga måste omedelbart vid anställningen komma under effektiv kontroll och från början vänja sig vid fast verkstadsdisciplin. Arbetsgivarnas betänkligheter dikterades även av fruktan för statsingripande inom deras näring. Från arbetarsidan ansågs förslaget innebära ett hot mot arbetstillgången för de förut anställda. De nyanställda skulle — menade man — beröva äldre arbetare en del arbetsuppgifter. Dessutom föreläge risk, att arbetsgivarna skulle utnyttja den enligt förslaget anställda billigare personalen till övriga arbetares förfång. Äldre arbetare skulle sålunda komma att avskedas, och yngre, billigare arbetskraft skulle i större utsträckning än hittills utnyttjas. Även från arbetarehåll — särskilt inom verkstadsindustrin — betonades dessutom, att de yrkesarbetare, som sysselsattes vid olika maskiner, näppeligen kunde lämna en extra hjälpare någon utbildning. I stället hade man anledning befara, att den senare skulle vara till hinder i arbetet. Möjligen ställde sig förhållandena något olika vid hopsättningsarbeten, men det vore dock endast i enstaka fall man ens på detta område kunde tänka sig, att förslaget med fördel kunde realiseras.

De sakkunniga, vilka — såsom ovan framhållits — rent principiellt måste ställa sig betänksamma mot förslaget, måste givetvis, då anslutning varken från arbetsgivare- eller arbetarparten kan påräknas, finna förslaget i dess föreliggande skick icke vara genomförbart. Såsom ovan framhållits, måste emellertid en utbildning i form av arbete inom respektive yrken vara den bästa form av yrkesutbildning. De sakkunniga ha därför ansett sig böra undersöka, huruvida icke andra vägar än den ovannämnda vore framkomliga för att nå syftet att bereda de unga dylik utbildning. De sakkunniga återkomma nedan (kap. 6) till detta spörsmål.

III. Frågan om statsbidrag för anställande av arbetslös ungdom inom jordbruket.

Vad därefter beträffar spörsmålet om möjligheten att bereda arbetslös ungdom sysselsättning och utbildning genom deltagande i arbete inom jordbruket, vilja de sakkunniga framhålla, att åtskilliga mer eller mindre preciserade förslag i detta syfte framförts till de sakkunniga. Sålunda ingå dylika förslag i åtskilliga av de svar, som ingivits av arbetslöshetskommittéer, hushållningssällskap m. fl., i samband med ovan (sid. 8 f.) omnämnda inventering

av lämpliga arbeten för ungdom. Vidare ha förslag i sagda riktning framförts vid en konferens, som de sakkunniga haft med föreståndarna för ett par kontor för den offentliga arbetsförmedlingen. Spörsmålet har dessutom varit föremål för motioner inom riksdagen såväl sistlidna som innevarande år. Här må till en början en redogörelse lämnas för frågans behandling vid 1933 års riksdag, då förslag i förevarande syfte framfördes i tvenne motioner, II: 493 och II: 24. I den förra anfördes bland annat följande:

»En utökning av antalet vid jordbruket sysselsatta arbetare synes vara möjlig icke minst på den grund, att den ekonomiska depressionen tvingat de enskilda jordbrukarna till långt gående reduktion av arbetskraften. Den jordbrukare, som för ett par tre år sedan höll två drängar på sin gård, har nu endast en, och den, som förr höll en dräng, försöker nu i många fall klara sig utan. Utan tvivel beror den arbetslöshet, som kan konstateras i rena jordbrukskommuner, i stor utsträckning på personalindragningarna vid jordbruket. Samtidigt har produktionen icke minskat utan snarare tvärtom. En dylik inskränkning i fråga om den vid jordbruket sysselsatta arbetskraften utan motsvarande krympning av produktionen är möjlig endast genom ett strängt utnyttjande av familjens egen arbetskraft, icke minst av kvinnornas. Många gånger är det så, att bondhustrurna och bonddöttrarna fått övertaga huvudparten av det arbete, som förr utfördes med lejd arbetskraft. En annan följd av inskränkningen av den lejda manliga arbetskraften är, att driften blir mera extensiv och att allt underhålls- och förbättringsarbete, som icke är oundgängligen nödvändigt, måste eftersättas. Härigenom sänkes småningom jordbrukets standard till skada för näringens framtida utveckling.

Inom denna näringsgren föreligger alltså det säregna förhållandet, att rikliga arbetstillfällen förefinnas och att de sysselsatta få arbeta mera enträget och tungt än tillföre. Samtidigt gå tiotusentals arbetare, som vore dugliga till jordbruksarbete, arbetslösa, emedan jordbrukarna icke ha råd att anställa dem. Det förefaller som om den enklaste och mest praktiska lösningen härvidlag vore, att jordbruket utan vidare betraktades som en arbetsplats, dit arbetslösa kunde hänvisas med staten som bidragsgivare till avlöningen. När arbete finnes och arbetsgivaren är villig anställa arbetskraft men själv saknar de ekonomiska möjligheterna därtill, är det ingalunda orimligt, att det allmänna hjälper honom till nödig arbetskraft i stället för att underhålla de arbetslösa med kontanthjälp eller anordna mindre behövliga reservarbeten för deras sysselsättande.

Då det gäller att vinna arbete för ett ökat antal människor vid jordbruket, bör statssubventionen givetvis avse allenast nyanställd manlig arbetskraft. I praktiken kunde systemet utformas ungefärligen på följande sätt. Jordbrukare, som önskade komma i åtnjutande av statssubvention för anställande av arbetare, hade att hos det lokala arbetslöshetsorganet anmäla sig med styrkt uppgift över den lejda arbetskraft, han under de sistförflutna tolv månaderna haft anställd vid sitt jordbruk. För såvitt han förklarade sig ha för avsikt att utöka arbetskraften, skulle han genom arbetslöshetskommittén anvisas den arbetskraft, han ytterligare önskade. Under villkor, att han förpliktade sig att behålla den anvisade arbetaren eller annan genom kommittén hänvisad i minst tolv månader framåt, skulle han för avlöning av denna nyanställda arbetskraft erhålla ett belopp per månad, som ungefär motsvarade högsta tillåtna kontantunderstöd. I jordbrukarens åtagande skulle givetvis ingå att lämna arbetaren kost och logi, därest han vore ogift dräng, samt bostad och i orten vanlig stat, om det gällde gift statare. Vad som utöver på ovannämnda sätt beräknat statsbidrag tilläventyrs behövdes för

att avlöningen skulle motsvara den i orten gängse, skulle arbetsgivaren självtillskjuta.

I ett stort antal landsbygdskommuner finnas icke arbetslöshetskommittéer utsedda. Utan hinder härav borde dock jordbrukare i dylika kommuner kunna bli delaktiga av subventionen genom hänvändelse till arbetsförmedlingen. På samma sätt kunde arbetslösa från kommuner utan lokal hjälpverksamhet hänvisas till statsavlönat jordbruksarbete. Full frihet borde råda för såväl arbetsgivaren som den arbetslöse att taga hänvisad arbetare respektive erbjudet arbete, och vägran att taga tjänst vid lantbruk skulle icke föranleda avstängning från andra hjälpåtgärder. De stora fördelar, som skulle ligga i de med anställningen förenade naturaförmånerna, komme sannolikt att visa sig tillräckligt lockande, för att obehörig vägran icke skulle behöva förekomma. — — —

Särskilt i fråga om ungdomsarbetslöshetens bekämpande skulle en ökad anställning av arbetare vid jordbruket vara av en mycket stor betydelse. Till dessa platser väljas i allmänhet unga män i 20—30-års åldern eller just i de årsklasser, där ungdomsarbetslösheten är som svårast. Även i socialt och hygieniskt avseende vore en massutflyttning av unga män till det friska livet vid jordbruket en välfärdsåtgärd av hög rang. Fordom betraktades några ungdomsår i jordbruksarbete med all rätt som en grundläggande faktor i arbetsutbildningen.

Till dessa fördelar ur arbetslöshetssynpunkt får man också lägga den värdefulla hjälp för jordbruket, som en subventionering efter ovan angivna riktlinjer skulle bli. Åtgärden finge en dubbelsidig effekt genom att utgöra en idealisk hjälpform åt de arbetslösa och på samma gång en icke mindre förträfflig hjälp åt de jordbrukare, som ville begagna sig därav. I sistnämnda hänseende finge anordningen faktiskt samma betydelse som ett stödanslag åt jordbrukarna till enahanda belopp.»

I den andra vid 1933 års riksdag framförda motionen rörande föreliggande spörsmål anfördes bland annat:

»Det finnes ett område, där behovet av särskilt ungdomlig arbetskraft är avsevärt stort men icke kan fyllas på grund av bristande ekonomisk bärkraft av dem, som skulle bli arbetsgivare. Det finns i vårt land många tusentals små jordbrukarhem, där behovet av en ung arbetskraft är trängande, där familjefadern är gammal eller av sjukdom försvagad och där en orimligt stor arbetsbörd lägges på hustrun, som kanske också är för tidigt bruten av tungt arbete. Men det finns inga möjligheter för dem att under nuvarande konjunkturer för jordbruket hålla sig med en avlönad arbetskraft. De kontanta inkomster, som sådana småbruk, ja förresten ganska långt uppåt storleksskalen, kunna inbringa med de nuvarande priserna på jordbruksprodukter, räcka knappast till skuldräntor och skatter men absolut icke till någon än så nödvändig lejd arbetskraft. Däremot skulle det gå för sig även för många sådana små jordbrukshem att underhålla en ung arbetare med kost och logi, tvätt och annat, som hör till naturaunderhållet.

I städer och industrisamhällen och även på rena landsbygden gå massor av 17—20-års ynglingar arbetslösa och ligga antingen samhället eller sina föräldrar till last och, det allra värsta, vänja sig kanske vid dagdrivarliv. Många av dessa skulle säkerligen mot en ganska måttlig kontant lön gärna taga tjänst i något arbetskraft behövande jordbrukarhem. Men de måste naturligtvis också ha någon kontant lön, så att de kunde nödtorftigt kläda sig och få något över till nöjen och förströelser.

Att en sådan lön, betalad av arbetslöshetsmedel, måste bli skäligen knappt tilltagen, faller av sig självt, då de unga männen eller ynglingarna, som så-

lunda placerades, närmast vore att betrakta som ett slags stipendiater, som erhållit ett litet statsstipendium för att sätta sig in i jordbruksgöromål, för den händelse de framtida ekonomiska förhållandena i landet göra det nödvändigt att överföra en del av industribefolkningen till jordbruket, som, om industrin inte kan åter komma igång i sin förra utsträckning, är sista och enda resursen.

En sådan anordning, som den här satts ifråga, skulle säkerligen bli både bättre och billigare för staten än kontantunderstöd, och framför allt skulle den kunna rädda många ynglingar från den demoralisation och de lidanden ungdomsarbetslösheten medför.

Naturligtvis möter denna lösning av frågan liksom alla andra, som kunna framläggas, invändningar och svårigheter. Bland annat kan det ju befaras, att om en arbetslös yngling från städerna eller industriorterna placerades vid ett jordbruk, en jordbruksarbetare i stället skulle bli arbetslös, och att arbetsgivare skulle söka missbruka anordningen till att skaffa sig arbetskraft för bara kost och logi eller att pressa ner lönerna för de verkliga lantarbetarna.

Sådant kunde emellertid med ganska stor lätthet förekommas. Endast de jordbrukare, som kunde visa, att de under de närmast föregående åren icke haft någon lejd arbetare i sin tjänst, eller att de ville tillöka sin vanliga lejda arbetskraft, och att deras ekonomiska ställning är sådan, att de icke heller rimligtvis kunna anställa någon avlönad, skulle kunna få här ifrågasatta »stipendiater» placerade hos sig. Kontrollen i detta fall vore det ju ganska lätt för kommunernas arbetslöshetskommittéer eller andra kommunala organ att utöva.»

Över motionerna infordrades yttrande från socialstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Den förra framhöll de principiella svårigheterna av närings- och arbetsmarknadspolitisk natur samt av mera personlig art, som uppstode, så snart det gällde att med tillskott av allmänna medel bereda arbetslösa anställning hos enskilda. Bortsåges emellertid från dylika verkningar, måste oförbehållsamt erkännas såsom önskvärt, att de stora mängder av icke blott nyttiga utan verkligt trängande arbetsuppgifter, som funnes inom jordbruket men som icke kunde utföras av brist på medel, verkligen kunde bringas till utförande.

Lantbruksstyrelsen åter ansåg sig — under betonande av vikten av kontroll över att eventuella åtgärder icke missbrukades — under rådande förhållanden, särskilt inom det mindre och medelstora jordbruket, kunna tillstyrka åtgärder i det av motionärerna avsedda syftet.

I sitt utlåtande nr 17 (sid. 90 f.) anförde särskilda utskottet beträffande motion II: 493 följande:

»Ehuru det av motionärerna framförda förslaget givetvis innebär en möjlighet såväl att bereda arbetstillfällen för arbetslösa som att främja särskilt det mindre och medelstora jordbrukets effektiva skötsel, har utskottet icke kunnat ge förslaget sin anslutning. Detsamma genomförande innefattar åtskilliga svårösta spörsmål beträffande handhavandet av medelsdispositionen och erforderlig kontroll över medlens riktiga användning. Härtill kommer, att de konsekvenser, till vilka ett realiserande av förslaget kan leda, svårigen kunna överblickas. Under erinran om de olika åtgärder av annat slag till jordbrukets fromma, till vilka utskottet tillstyrkt medel, får

utskottet hemställa, att nu ifrågavarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Även motion II: 24, vilken, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, mera direkt tog sikte på ungdomsarbetslösheten, avstyrktes av särskilda utskottet under hänvisning till vad det anförde om motion II: 493 (särskilda utskottets utlåtande nr 17, sid. 120 f.).

Riksdagen biföll utskottets utlåtande.

Under sådana förhållanden kan det synas, som om de sakkunniga skulle saknat anledning att närmare ingå på här ifrågavarande förslag. Då de sakkunniga det oaktat upptagit dessa till prövning, har orsaken framför allt varit den, att det alltjämt synes vara en på åtskilliga håll rådande uppfattning, att åtgärder av förevarande slag vore ur skilda synpunkter lämpliga och önskvärda. De sakkunniga ha då förmenat, att en närmare undersökning, huru härmed kunde förhålla sig, vore motiverad.

Liksom i fråga om motsvarande åtgärder, vad industrin beträffar, ha de sakkunniga rörande det föreliggande spörsmålet överlagt med representanter för arbetsgivare och arbetare. Även i detta fall har till grund för överläggningarna legat en promemoria, i vilken skälen för och emot förslagen granskats från olika synpunkter — arbetsgivarens, arbetarens och det allmännas — och till ledning för diskussionen vissa spörsmål rörande möjligheten att genomföra förslagen framställts. Sålunda ha — utom principfrågan, huruvida det över huvud taget vore tillrådligt att slå in på den föreslagna vägen — bland annat följande spörsmål diskuterats:

I vilken utsträckning finnas inom jordbruket arbetsuppgifter, som för närvarande icke kunna utföras men som kunna tänkas utförda, därest arbetslös ungdom anställes härför? Bör — därest dylik anställning kommer till stånd — detta ske vid jordbruk, som förut ha lönearbetare anställda eller endast vid jordbruk, som nu helt drivas utan anställda arbetare? Kan det beräknas, att jordbrukaren kan lämna en sålunda anställd person kost och logi? Hur stor bör den kontanta avlöningen vara och hur bör den fördelas på stat och kommun? Vilka garantier och kontrollåtgärder äro erforderliga mot missbruk av olika slag? Vilka organ böra ombesörja uttagning av arbetslösa och bestämma om de jordbruk, vid vilka dessa skulle anställas? Bör anställning avse utbildning eller enbart sysselsättning för fullgörande av visst arbete?

För de synpunkter, som framfördes vid sagda överläggning, redogöres nedan i samband med framställningen om förslagen.

Alla förslag, varom här är fråga, ha till syfte att möjliggöra anställande av arbetslös ungdom på angivet sätt genom att det allmänna lämnar bidrag till avlöning åt de sålunda anställda. I övrigt kunna förslagen på det hela taget uppdelas i sådana, som främst tagit sikte på att bereda de unga sysselsättning, och sådana, som starkare betonat utbildningssynpunkten.

Av de förstnämnda förslagen utgå en del ifrån att åtskilliga jordbruk över huvud taget skulle kunna sysselsätta mera arbetskraft, men att ekonomiska förhållanden lägga hinder i vägen härför. Arbetslös ungdom skulle alltså här kunna erhålla sysselsättning, därest staten lämnade något bidrag till

avlöningen. I flertalet fall motiverar man emellertid sin uppfattning angående möjligheterna att på det angivna sättet bereda arbete med att hänvisa till att det hos åtskilliga enskilda jordbrukare förefinnes en mängd särskilda arbetsuppgifter, som av ekonomiska skäl för närvarande icke kunna fullgöras men som det såväl för den enskilde jordbrukaren som ur national-ekonomisk synpunkt vore en fördel att få fullgjorda. Bland dylika arbeten har man bland annat nämnt: skogsdikningsarbeten och andra dikningsarbeten, rensning och gallring av skog, anordnande av betesmarker, anläggande av trädgårdstäppor, förbättring av enskilda vägar, reparationer av byggnader m. m. Med hänsyn till förefintligheten av dylika arbeten skulle man kunna bereda anställning åt arbetslösa ynglingar. Givetvis har man i alla dessa förslag utgått från att genom en sådan anordning någon minskning icke skulle komma till stånd i det antal jordbruksarbetare, som förut vore anställda hos dylika jordbrukare, utan att nyanställningen skulle innebära en verklig ökning av antalet anställda. I de här ifrågavarande förslagen har man närmast tänkt sig, att dylik sysselsättning skulle kunna beredas vid sådana jordbruk, som förut hade lönearbetare anställda, men man har i vissa fall betonat, att även hos en del småbrukare utan lönearbetare arbetsuppgifter för dylik anställning skulle förefinnas.

Förslagen skola till en början granskas, i vad de avse anställning vid jordbruk av förstnämnda slag.

Till förmån för en anordning av förevarande art har man i främsta rummet anført, att den skulle innebära ett för staten förmånligt sätt att bereda arbetslös ungdom försörjning. Man har nämligen förmenat, att de jordbrukare, varom här är fråga, skulle själva kunna lämna kost och logi åt de anställda. Det allmännas kostnad skulle således stanna vid den kontanta avlöning, som skulle utgå (eventuellt vid en del av denna). Samtidigt skulle de unga sysselsättas med ett verkligt produktivt arbete.

Såsom ovan (sid. 46) framhållits vid redogörelsen för motsvarande förslag i fråga om sysselsättning och utbildning inom industrin, måste man emellertid rent principiellt ställa sig betänksam mot en anordning, som innebure, att staten betalade en del av avlöningen för arbetare, anställda hos enskilda. De ovan (sid. 46) nämnda erfarenheterna från andra länder, rörande de mindre gynnsamma verkningarna av en dylik anordning, äro i fråga om jordbruket särskilt aktuella, då det är just på detta område, som under senare tid försök gjorts i förevarande avseende. Det har nämligen visat sig, att man icke lyckats skapa garantier mot att arbetare, som anställts på ifrågavarande sätt, uttränga de av företagaren helt betalade arbetarna. Givet är emellertid, att förutsättningen för att man skall kunna beträda den ifrågasatta vägen, måste vara att verkliga garantier mot missbruk kunna skapas. En dylik garanti har man velat finna däri, att en jordbrukare, som erhöle statsbidrag för anställande av en eller flera extradrängar, skulle förbinda sig att för övrigt hålla lika många arbetare, som han haft under en viss tid förut. Emellertid måste det framhållas, att det torde bli svårt att finna en norm härför under tider, då jordbrukarna anse sig nödsakade att minska antalet fasta löne-

arbetare och att skjuta åt sidan uppgifter, som under andra tider kanske skulle anses normalt ingå i jordbruksdriften. Dessutom skulle det, därest anordningen komme att fortfara någon tid, bereda vissa svårigheter att finna någon garanti mot att man — i förhoppning att man sedermera skulle kunna med statsbidrag anställa andra arbetare — avskedade en del av de förut anställda. Härtill komma de risker, vilka föreligga för inskränkning i det antal arbetare, som mot daglön anställas endast för vissa tider av året (skörd m. m.). Sistnämnda spörsmål synes böra ägnas en särskild uppmärksamhet, då under den senare tiden jordbrukarna i åtskilliga fall torde ha utbytt årsanställda tjänare mot »sommardrängar» eller ersatt fast arbetskraft med tillfällig hjälp under brådare tider (se Sociala meddelanden 1934 sid. 91).

Synpunkter av ovannämnda art, anfördes av de sakkunniga redan i ovannämnda promemoria, och ha sedermera starkt understrukits från lantarbetarehåll. De på detta håll hysta farhågorna för att ett realiserande av de förevarande förslagen skulle verka nedpressande på den allmänna lönestandarden inom jordbruket, synes också vara berättigade, därest arbetslös ungdom skulle — med bidrag från staten — få användas för jordbruksdriftens så att säga *ordinarie* uppgifter, antingen nu anställningen motiverades med att en rad speciella och försummade arbetsuppgifter förefunnes eller med att ökad arbetskraft över huvud taget vore behövlig.

Med hänsyn till de olika synpunkter, som här anförts, synes det därför nödvändigt att — om anställning på nämnt sätt av arbetslös ungdom skall komma till stånd vid det slag av jordbruk, varom här är fråga — de sålunda anställdas arbete begränsas till klart bestämda särskilda arbetsuppgifter av den natur, att de eljest ej skulle för närvarande komma till utförande. Denna synpunkt underströks också starkt vid ovannämnda konferens, icke minst från lantarbetsgivarehåll. De arbetsuppgifter, som — enligt vad ovan (sid. 52) sagts — skulle motivera en anställning på det ifrågasatta sättet, ha också förmenats vara av den natur, att de skulle kunna tänkas möjliggöra en dylik anordning.

Emellertid har det från lantarbetarehåll framhållits, att det torde vara omöjligt att bestämt avgränsa dylika arbetsuppgifter och med säkerhet avgöra, att de eljest ej skulle bli utförda. Gränsen mellan sådana uppgifter, som kunna anses normalt ingå i jordbruksdriften, och sådana, som mer eller mindre kunna skjutas åt sidan, måste nämligen alltid anses flytande. Risk skulle således under alla omständigheter föreligga, att man toge arbeten från den öppna arbetsmarknaden och sålunda undanträngde andra arbetare.

Från annat håll har man framhållit, att den enskilde jordbrukaren i regel ej torde ha möjlighet att lämna den erforderliga handledningen åt den arbetslösa ungdom, som skulle fullgöra dylika starkt avgränsade arbetsuppgifter, och att dessa uppgifter i allmänhet äro av den natur, att de lämpligast borde fullgöras av grupper av ungdomar. Ledningen av dylika arbeten borde därför omhänderhavas av något organ för arbetslöshetsåtgärderna. Även ur kontrollsynpunkt vore detta önskvärt.

Särskilt de sist anförda skälen synas vara av den natur, att de sakkun-

niga icke heller kunna tillstyrka förslagen i den ifrågavarande, begränsade omfattningen. De sakkunniga kunna alltså över huvud taget icke tillråda, att statsmedel komma till användning för att helt eller delvis bestrida avlöningen av arbetslös ungdom, som skulle — för fullgörande av det ena eller andra slaget av arbete — anställas hos sådana enskilda jordbrukare, som redan förut ha lönearbetare. De sakkunniga skola emellertid i annat sammanhang (nedan kap. 8) återkomma till spörsmålet, huruvida arbetsuppgifter av den art, varom här är fråga, skulle kunna i annan ordning utföras med hjälp av arbetslös ungdom.

Vad därefter angår frågan att bereda ungdom jordbruksutbildning genom deltagande i arbetet inom jordbruket, vilja de sakkunniga till en början erinra därom, att detta spörsmål varit föremål för utredning i annat sammanhang, bland annat i det av särskilda utredningsmän den 30 april 1930 avgivna »Betänkande med förslag angående ordnande av den lägre lantbruksundervisningen» (Statens offentliga utredningar 1930: 9). Under den korta tid, som stått till de sakkunnigas förfogande, ha de ej heller ansett sig böra till behandling upptaga detta spörsmål i hela dess vidd utan ha begränsat sig till frågan om möjligheten att bereda dylik utbildning för arbetslös ungdom.

Vad då gäller spörsmålet om att vid sådana jordbruk, som redan ha lönearbetare, med bidrag från staten anställa arbetslösa för utbildning, måste de sakkunniga hysa enahanda betänkligheter som i fråga om dylik anställning över huvud taget.

Dessa betänkligheter bli så mycket större, som det här icke skulle vara fråga om att begränsa arbetsuppgifterna för de sålunda anställda utan det — med hänsyn till utbildningen — tvärtom vore nödvändigt, att den anställda bereddes tillfälle deltaga i samtliga göromål inom jordbruket. Det ligger i sakens natur, att under sådana omständigheter risken, att andra arbetare bleve undanträngda, vore särskilt stor. De sakkunniga måste därför bestämt avråda från åtgärder i detta syfte.

De till de sakkunniga framförda förslag, som åsyftat att bereda arbetslös ungdom utbildning genom arbete i jordbruket, ha emellertid i åtskilliga fall gått ut på att dylik anställning skulle ske vid mindre jordbruk utan lönearbetare. Då de sakkunniga nu ingå på frågan om att på denna väg bereda utbildning åt unga arbetslösa, vilja de sakkunniga även upptaga spörsmålet om att över huvud taget med bidrag från det allmänna anställa arbetslös ungdom vid dylika jordbruk.

Det är givet, att de risker, som vore förenade med en dylik anställning, skulle bli betydligt mindre än de, som skulle förefinnas i fråga om motsvarande anställning vid jordbruk, som förut ha lönearbetare. Sålunda skulle man i det förra fallet ej behöva befara, att arbetare entledigades, för att man skulle kunna bereda sysselsättning åt en med statsmedel avlönad. Alldeles utan risk för missbruk skulle anordningen dock knappast kunna bli. Sålunda må bland annat erinras därom, att en småbrukare, som hade en vuxen son, vilken förut arbetat hemma vid jordbruket, kunde låta denne söka anställ-

ning på annat håll och ersatte honom med en av staten delvis avlönad arbetare. Ett dylikt förfaringssätt innebure ju, att småbrukaren erhöles statsbidrag till det arbete, han eljest skulle ha utfört utan dylikt bidrag. Erfarenheterna från andra länder, där anordningar av förevarande slag förekommit, visa också, att det är svårt att förhindra dylika missbruk. Här nämnda och andra invändningar, som kunna göras mot sagda förslag, synas dock de sakkunniga ej vara av så allvarlig natur, att man på grund av dem bör underlåta att närmare pröva, huruvida icke lämpliga garantier mot missbruk skulle kunna skapas och huruvida icke förslaget även ur andra synpunkter skulle kunna realiseras. De sakkunniga förmena sig så mycket mer böra underkasta dessa frågor närmare prövning, som en dylik undersökning måste anses ingå i det åt de sakkunniga lämnade uppdraget. Frågan skall således här ses främst som ett spörsmål om utbildning för jordbruksarbete.

De sakkunniga vilja då först erinra därom, att vissa försök i förevarande avseende gjorts av organ för den offentliga arbetsförmedlingen. Bidrag ha därvid lämnats av kommunala och enskilda medel. Erfarenheterna av försöken synas ha varit goda, oaktat de rört sig om att på nämnda sätt utplacera ungdom från en större stad. Från flera håll har det också framhållits, att icke obetydliga möjligheter skulle förefinnas att på detta sätt bereda sysselsättning och utbildning för arbetslösa ynglingar.

Här må även understrykas den ovan (sid. 37) framhållna synpunkten, att det icke kan anses böra föreligga *principiella* hinder mot att staten lämnar bidrag till en utbildning, som sker i form av arbete inom lantbruket, då staten redan slagit in på denna väg i fråga om hantverket.

Därest en placering av arbetslös ungdom för utbildning på ifrågavarande sätt skulle komma till stånd, vore det givetvis nödvändigt, att det jordbruk, vid vilket anställningen skulle ske, vore mönstergillt skött, att tillräckliga arbetsuppgifter förefunnes där och att även i övrigt förutsättningar vore för handen, för att den eventuella eleven kunde erhålla god praktisk utbildning. Härutöver borde fordras, dels att jordbruket icke hade eller brukat ha (exempelvis under de sista fem åren icke haft) manliga lönearbetare anställda, dels att innehavaren kunde lämna eleven kost och logi.

Redan prövningen av frågan, huruvida i varje enskilt fall dessa förutsättningar funnes, synes möta vissa svårigheter. Då det sålunde ifrågasatts, att denna prövning skulle omhänderhavas av organen för den offentliga arbetsförmedlingen, torde det kunna invändas, att dessa — på några undantag när — för närvarande icke synas äga härför nödiga kvalifikationer. Lika litet synes detta vara fallet med arbetslöshetskommittéerna. Vida bättre synes det i så fall vara att överlämna sagda uppgifter — i varje fall på ett förberedande stadium — till ordföranden i vederbörande hushållsgille, eventuellt i sista hand till hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Icke heller denna anordning synes dock alltid kunna väntas leda till önskat resultat.

Vida betydelsefullare är emellertid, att det torde komma att bereda avsevärda svårigheter att finna ett så stort antal jordbruk, som fyllde samtliga de ovan angivna kraven, att effekten av åtgärden finge någon verklig be-

tydelse ur arbetslöshetssynpunkt. Såsom ovan framhållits, skulle de mindre jordbruk, som här kunde ifrågakomma, dels vara ur skilda synpunkter lämpliga för uppgiften, dels vara villiga att åtaga sig denna mot kost och logi åt den anställda. Flertalet mindre jordbruk, som fylla samtliga dessa villkor, torde emellertid — även om de regelmässigt drivas uteslutande med hjälp av hemmavarande familjemedlemmar — pläga anställa tillfällig hjälp för kortare, brådare arbetsperioder. De sakkunniga kunna emellertid icke tillråda, att jordbruk, som bruka anställa dylik hjälp, skulle komma i fråga vid förevarande anordning. Såsom ovan framhållits, kan man nämligen i så fall befara, att de tillfälligt anställda daglönarna komme att förlora den för dem många gånger synnerligen viktiga försörjningsmöjlighet, som jordbruksarbetet innebure. Vad därefter angår innehavarna av sådana verkliga småbruk utan varje anställd lönearbetare, som äro lämpliga för den förevarande uppgiften, torde de i många, för att ej säga i det stora flertalet fall sakna möjlighet att lämna den eventuellt anställda arbetslöse ens kost och logi.

På grund av här angivna förhållanden torde ett realiserande av förslaget få synnerligen ringa betydelse som ett medel att avhjälpa ungdomsarbetslösheten. Med hänsyn härtill — och då dessutom, såsom ovan nämnts, de utländska erfarenheterna måste inge betänkligheter — kunna de sakkunniga icke för närvarande tillråda en anordning av här ifrågavarande slag. Under sådana omständigheter anse sig de sakkunniga sakna anledning att här upptaga till granskning vissa detaljspörsmål, som de sakkunniga haft under omprövning, såsom frågan om sättet för uttagande av de arbetslösa, som skulle beredas anställning, dessas ålder, den kontanta lön de borde erhålla, fördelningen av denna lön på stat och kommun, frågan om arbetslösa borde uttagas från såväl stad som landsbygd eller enbart från den senare m. m.

De sakkunniga vilja slutligen tillägga, att de ämna i annat sammanhang (kap. 6 och 8) behandla vissa förslag att i annan ordning bereda arbetslös ungdom utbildning genom arbete inom jordbruket.

Kap. 6. Kursverksamhet utom eller inom ramen för den ordinarie skolorganisationen.

I. Av arbetslöshetsorganen anordnad kursverksamhet.

Såsom ovan i kap. 3 framhållits, finnas i kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 446) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet vissa bestämmelser rörande av arbetslöshetsorganen anordnad kursverksamhet för arbetslös ungdom. Sålunda stadgas i § 46, att arbetslös, som åtnjuter dagunderstöd, har att efter anvisning av arbetslöshetskommittén samvetsgrant deltaga i kurs, som av kommittén anordnas för att bereda unga arbetslösa utbildning. Vidare föreskrives i § 52, att till kurser, som anordnas för unga arbetslösa genom vederbörande arbetslöshetskommitté, må statsbidrag utgå med belopp, motsvarande lön till kursledare och lärare. Slutligen är i §§ 53—54 stadgat rörande utbetalning av dylikt stats-

bidrag. Närmare anvisningar rörande karaktären av sådan kursverksamhet finnas sålunda icke i kungörelsen. I anslutning till de ovan i kap. 3 angivna riktlinjerna för denna verksamhet och de av 1933 års riksdag gjorda uttalandena ha emellertid dylika närmare bestämmelser givits av arbetslöshetskommissionen i dess »Råd och anvisningar rörande hjälpverksamhet för arbetslösa» (september 1933). De sålunda lämnade föreskrifterna äro i huvudsak av följande innebörd.

För erhållande av statsbidrag till ifrågavarande kurser erfordras — förutom att vederbörande kommun i föreskriven ordning fullgör rapportering till arbetslöshetskommissionen om den rådande arbetslösheten — dels att den senare prövats vara av den art och omfattning, att hjälpåtgärder över huvud taget anses böra vidtagas, och dels att kurser därvid finnas vara ett lämpligt led i hjälpverksamheten. Därest statsbidrag skall utgå till kurs, må den sålunda ej igångsättas, förrän kommissionen givit sitt tillstånd härtill.

Vid anordnande av kurserna är arbetslöshetskommittén ansvarigt organ. Självfallet utesluter detta icke, att kommittén i dylika frågor söker kontakt med undervisningsväsendets målsmän i orten. Tvärtom bör kommittén låta sig angeläget vara att åvägabringa sådant samarbete. Arbetslöshetskommittén har att hos arbetslöshetskommissionen göra ansökan om statsbidrag. Vidare har kommittén att utse kursledare och lärare. Undantagsvis och endast där verksamhetens omfattning påkallar det, utses särskild kursbestyrelse.

Statsbidrag till lärarelöner utgår i regel med högst 4 kronor per timme. Storleken av arvodet till kursledare är beroende av antalet kurser, han utsetts att leda. Dessutom kan statsbidrag utgå till dagunderstöd åt kursdeltagarna.

Med avseende å deltagande i kurserna gäller, att allenast hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa, vilka vid prövning befunnits vara i behov av det allmännas hjälp, äga rätt att delta i kurserna. Under alla förhållanden tillkommer det städse arbetslöshetskommittén att avgöra, vilka arbetslösa skola anses behöriga resp. åläggas att bevista dylika kurser. Då kurserna äro avsedda för oförvällat arbetslösa, följer härav, att statsbidrag endast kan ifrågakomma, så länge deltagarna i en kurs äro att anse som oförvällat arbetslösa. Detta innebär sålunda, att arbetslös person, vilken deltagar i anordnad kurs, är skyldig att emottaga anvisat lämpligt arbete på den öppna marknaden — liksom också hänvisning till statligt eller statskommunalt reservarbete — vid risk att eljest omedelbart avstängas från rätten att delta i med statsbidrag anordnad kurs samt att gå förlustig det dagunderstöd, som kan hava tillerkänts honom. Kurselev har att — i likhet med andra arbetslösa, vilka erhålla arbetslöshetshjälp av allmänna medel — regelbundet hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen anmäla sig såsom arbetssökande. Det ankommer på arbetslöshetskommittén att i samråd med nämnda organ och kursledaren söka åstadkomma sådana praktiska anordningar, att fullgörandet av denna anmälningsskyldighet ej onö-

digttvis inkräktar på kursarbetet. Deltagarna skola ha uppnått en ålder av minst 16 år, men ej 26 år. I vissa fall kan dock åldersdispens medgivas för personer, som överskridit sistnämnda ålder.

Arbetslöshetskommittén har att noga tillse, att kursarbetet har karaktären av verklig arbetsprestation. Antalet undervisningstimmar får därför icke understiga 20 timmar per vecka. Såvitt möjligt bör dock timantalet per vecka vara högre. Läxläsning bör kunna ifrågakomma. Om den arbetslöse icke söker tillgodogöra sig undervisningen, bör understödet indragas och han själv skiljas från kursen.

Beträffande den i kurserna meddelade undervisningen må följande anföras ur arbetslöshetskommissionens underdåniga framställning den 15 december 1933 angående medelsbehovet för återstoden av budgetåret 1933/1934 och för budgetåret 1934/1935 (Bilaga till 1934 års statsverksproposition. Utgifter för kapitalökning):

»Flertalet kommuner, som igångsatt kursverksamhet, sakna resurser för att inrikta denna på verklig yrkesutbildning. I flertalet fall har kursverksamheten därför måst avse sådan undervisning, varav kursdeltagarna kunna ha nytta, vilket yrke de än komma att ägna sig åt. Kurserna ha därvid så gott som undantagslöst fått en praktisk betoning. Vid sidan av undervisning i svenska språket och räkning har i flertalet fall förekommit trä- eller metallslöjd (verkstadsarbete). Så vitt möjligt har dessutom gymnastik ingått i kurserna. Den inriktning, kursverksamheten sålunda fått, sammanhänger givetvis även med att en verklig yrkesutbildning i regel endast kan förvärfvas genom en längre verksamhet i yrket och att kursverksamheten för arbetslösa i allmänhet måste vara ordnad på kort sikt. En utbildning för ett speciellt yrke skulle ju även förutsätta, att man kunde bedöma, inom vilka yrken det under den närmaste tiden komme att finnas utsikt till anställning. Under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden förefinnes emellertid knappt inom något yrke brist på arbetskraft. I de fall, då ett större antal arbetslösa inom ett visst fack förekommit inom en kommun, ha emellertid kurser anordnats med hänsyn till dessa arbetares speciella behov. Sålunda ha ordnats kurser för snickeri- och metallarbetare (bland annat kurser i svetsning), för kontorister, för sjömän m. m. Dylika kurser ha givetvis i än högre grad än andra kurser haft till syfte att öka vederbörande deltagares möjligheter att erhålla sysselsättning inom sitt yrke. I dylika fall har kommissionen ofta lämnat dispens från den eljest gällande åldersbegränsningen (16—25 år).

I undantagsfall har man dessutom ansett förhållandena på arbetsmarknaden motivera en verklig utbildning för bestämt yrke. Så har exempelvis varit förhållandet i fråga om utbildning av kvinnliga arbetslösa för husligt arbete. Den ringa omfattningen av den hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösheten bland kvinnor har emellertid gjort, att dylika kurser förekommit endast i ett fåtal fall. Nämnas må vidare en av Luleå arbetslöshetskommitté anordnad kurs för utbildning av mättningsbiträden åt arbetsbefäl vid väg- och schaktningsarbeten, torrlägningsarbeten o. dyl., en av Göteborgs arbetslöshetskommitté anordnad maskinmästarekurs m. m. Till dylika kurser ha uttagits arbetslösa ynglingar, som visat sig härför lämpliga under sitt deltagande i förut av vederbörande arbetslöshetskommitté anordnade kurser i verkstadsarbete m. m.»

Slutligen må här tilläggas, att — där kursverksamheten fått en större

omfattning och det sålunda varit möjligt att bereda lärare en mera omfattande sysselsättning vid densamma — man i regel sökt ordna så, att arbetslösa lärare eller yrkesmän erhållit sysselsättning som lärare vid kurserna. Några uppgifter om antalet personer, som på dylikt sätt beretts arbete, förefinnas ej. Såsom exempel må emellertid anföras, att under sistlidna höst 64 personer, som antingen voro arbetslösa eller saknade annan fast anställning voro anställda som lärare vid den av Göteborgs stads arbetslöshetskommitté bedrivna kursverksamheten.

Då de sakkunniga haft att taga ställning till frågan, huruvida den genom arbetslöshetsorganen bedrivna kursverksamheten kunde anses böra i större eller mindre omfattning fortsätta, ha de givetvis i första rummet beaktat, att resultatet av denna verksamhet hittills i stort sett synas ha varit synnerligen goda. Härtill kommer, att — såsom ovan (sid. 15 f.) framhållits — ett stort antal av den hos arbetslöshetsorganen anmälda ungdomen saknar varje slag av utbildning utöver folk- och fortsättningsskola, och att en fortsatt utbildning, särskilt om den kan inriktas på de ungas blivande verksamhet i yrkesarbetet, bör öka möjligheterna för de unga att erhålla anställning. Såsom de sakkunniga ovan (sid. 18) påvisat, synes det vidare i hög grad angeläget, att såvitt möjligt alla unga arbetslösa beredas sysselsättning i någon form. Men även om andra befintliga hjälpformer utvidgas och nya skapas, på sätt de sakkunniga i annat sammanhang föreslå, torde dock ett stort antal ungdomar icke kunna beredas sysselsättning på dessa vägar.

På grund av vad de sakkunniga sålunda anført, finna de sig böra livligt tillstyrka, att här ifrågavarande kursverksamhet alljämt måtte ingå som ett led i åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten.

Då de sakkunniga därefter upptagit frågan, huruvida en förändring av villkor för denna verksamhet i ett eller annat avseende vore av behovet påkallad, ha de ansett sig böra till prövning upptaga spörsmålet, om det icke kunde anses möjligt och lämpligt att överflytta verksamheten på de ordinarie organen för undervisningsverksamhet. De sakkunniga vilja då i detta avseende anför följande.

De sakkunniga vilja till en början starkt understryka, att redan befintliga undervisningsanstalter givetvis böra i största möjliga utsträckning utnyttjas för de unga arbetslösas utbildning och sysselsättning. Arbetslöshetskommissionen har också i sina »Råd och anvisningar rörande hjälpverksamheten för arbetslösa» framhållit, att såsom allmän huvudregel för kommunala åtgärder mot ungdomsarbetslösheten kan uppställas, att de resurser, det ordinarie undervisningsväsendet förfogar över, böra på bästa sätt tillvaratagas och utnyttjas. Såsom de sakkunniga nedan skola närmare utveckla, finna de också angeläget, att det ordinarie skolväsendet erhåller möjligheter att i största möjliga utsträckningen bereda plats för arbetslös ungdom, som på eget initiativ söker erhålla utbildning.

Emellertid vilja de sakkunniga i likhet med arbetslöshetskommissionen betona, att enligt sakens natur måste vid dylik utbildning den unges eget

initiativ, hans håg och fallenhet och i viss mån även de resurser, över vilka han förfogar, samt hans eget bedömande av utsikterna på arbetsmarknaden inom olika fack vara de väsentligt avgörande faktorerna. Vidare böra vid denna utbildning de för det ordinarie skolväsendet eljest gällande bestämmelserna iakttagas. Sålunda måste eventuella stadganden om inträdesfordringar m. m. följas, och kravet på att eleven i regel skall fullfölja en påbörjad kurs upprätthållas. Över huvud måste utbildnings- och undervisningssynpunkterna i dessa fall bli de avgörande faktorerna vid de anordningar, som träffas. Detta innebär emellertid, att dylika utbildningsfrågor icke kunna i främsta rummet lösas som arbetslöshetsspörsmål.

På helt annat sätt förhåller det sig med den av arbetslöshetsorganen bedrivna kursverksamheten. Denna åsyftar att bereda sådan arbetslös ungdom, som hos arbetslöshetsorganen hemställt om arbetslöshetshjälp och befunnits vara i behov av dylik, tillfälle att utfylla arbetslöshetstiden med en efter den givna arbetslöshetssituationen avpassad undervisning. I likhet med arbetslöshetskommissionen måste de sakkunniga därför betona, att vid denna kursverksamhet arbetslösheten är den grundläggande förutsättningen, efter vilken undervisningsanordningarna helt måste avpassas. Ifrågavarande kursverksamhet är således att betrakta såsom ett led i det allmännas hjälpverksamhet vid arbetslöshet.

Detta innebär bland annat, att kursverksamheten måste avse hjälpbehövande arbetslösa och ordnas på ett sådant sätt, att kontakten med den öppna arbetsmarknaden uppehålls. På grund härav måste kurserna planläggas så, att de kunna avbrytas, då arbetslöshetsläget icke längre motiverar deras fortsättande. För den enskilde kursdeltagaren innebär detta, att han måste avbryta kursen, då tillfälle till arbetsanställning erbjuder sig. Över huvud måste kursverksamheten ordnas på ett sådant sätt, att sambandet mellan denna form av hjälpverksamhet vid arbetslöshet och andra former av dylik verksamhet uppehålls. De regler, som gälla för det allmännas hjälpverksamhet vid arbetslöshet, måste därför även i detta fall iakttagas. Med hänsyn till det anförda finna de sakkunniga nödvändigt, att ifrågavarande kursverksamhet såsom hittills omhänderhaves av arbetslöshetsorganen. De sakkunniga kunna sålunda icke tillråda en överflyttning av denna verksamhet på organen för det ordinarie skolväsendet, vilka i stort sett äro och måste vara främmande för ovan anförda speciella arbetslöshetssynpunkter och vilka — såsom ovan framhållits — måste bedriva skolverksamheten efter andra riktlinjer än de speciellt arbetslöshetspolitiska.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang även erinra därom, att kursverksamhet av här ifrågavarande slag i åtskilliga fall bedrivs på platser, där det för närvarande icke finnes någon skolorganisation för undervisning av vuxen ungdom. De skolformer, som här kunna komma ifråga, äro nämligen folkhög- och lantmannaskolor samt kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning. Där dylika anstalter icke finnas, skulle man — därest arbetslöshetsorganen icke längre skulle omhänderhava förevarande kursverksamhet — vara nödsakad upprätta provisoriska skolor för ändamålet, tillsätta sty-

relser för dessa m. m. Säkerligen skulle dylika anordningar i många fall taga avsevärd tid i anspråk och sålunda icke kunna genomföras med den snabbhet, som i regel — med hänsyn till önskvärdheten att bringa skyndsamt hjälp i en föreliggande arbetslöshetssituation — måste anses påkallad. Givet är också, att svårigheter skulle uppstå att vid en dylik verksamhet — som väl borde ordnas efter fastställda regler för ordinarie skolverksamhet — kunna taga vederbörlig hänsyn till de mångskiftande lokala förhållanden, som måste beaktas, därest en kursverksamhet av ifrågavarande slag över huvud taget skall komma till stånd.

Med det anförda ha de sakkunniga ingalunda velat uttala den uppfattningen, att den sakkunskap, som de ordinarie skolorganen förfoga över, bör lämnas utan avseende vid den av arbetslöshetsorganen bedrivna undervisningsverksamheten. De sakkunniga vilja tvärtom starkt understryka den av arbetslöshetskommissionen framhållna synpunkten, att arbetslöshetskommittéerna böra låta sig angeläget vara att vid ifrågavarande verksamhet åvägbringa samarbete med det ordinarie undervisningsväsendets målsmän i orten. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har dylikt samarbete i regel också ägt rum.

Vad därefter angår frågan om villkoren för statsbidrag till förevarande kursverksamhet, vilja de sakkunniga till en början erinra därom, att — såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen — enligt nu gällande bestämmelser statsbidrag kan utgå (utom till dagunderstöd åt kursdeltagare) för täckande av kostnaderna för avlöning av kursledare och lärare. Övriga eventuella kostnader, såsom för undervisningsmateriell och lokalkyror, få täckas av kommunala medel. I den ovan (sid. 8) omnämnda, till de sakkunniga remitterade underdåniga framställningen från Göteborgs arbetslöshetskommitté har emellertid yrkats, att statsbidrag även skulle utgå till kostnaderna för läroböcker och förbrukningsmateriell samt för hyreskostnader och städning av undervisningslokaler. Till stöd för denna sin framställning har kommittén — efter en redogörelse för omfattningen av ungdomsarbetslösheten i staden och av den utav kommittén bedrivna kursverksamheten — bland annat anfört följande.

Kursverksamheten hade från början organiserats som en mera tillfällig hjälpform. Med den omfattning arbetslösheten sedermera fått och det ökade hjälpbehov, som en längre tids arbetslöshet medförde, hade det synts kommittén nödvändigt att icke enbart utöka kursverksamheten, utan även att inrikta denna på längre sikt, bland annat genom att förhyra och på olika platser i staden ordna lämpliga verkstadslokaler för den praktiska utbildningsverksamheten. De kostnader, som på grund härav beräknades komma på staden under år 1934, såvida icke en oanad minskning av antalet hjälpsökande inträdde, uppginge till c:a 150 000 kronor.

Arbetslöshetskommittén, som ansåge sysslolösheten vara en av ungdomsarbetslöshetens stora vådor, hade erfarit, att kursverksamheten uppskattades och värderades av de arbetslösa. Arbetslöshetskommittén förmenade också, att dessa utbildningskurser, där elevernas anlag och intresse för viss yrkesutövning uppammades och stimulerades, hade värde för deltagarnas framtida

utkomstmöjligheter i öppna marknaden. Vad som kunde åtgöras för att bereda kursverksamheten ökat utrymme såsom hjälpform, torde således få anses vara ett samhällsintresse av sådan betydelse, att ekonomiskt stöd i större omfattning, än vad för närvarande vore fallet, borde lämnas av staten för verksamhetens bedrivande.

I likhet med Göteborgs arbetslöshetskommitté vilja de sakkunniga understryka, att förevarande kursverksamhet till en början organiserades som en tillfällig hjälpform. Då det sålunda gällde att under kortare tid sysselsätta arbetslös ungdom, kunde relativt enkla och billiga anordningar anses vara tillfyllest. I många fall kunde kursverksamhet ordnas i form av undervisning i svenska, räkning och dylika ämnen, i vilka den arbetslösa ungdomen kunde behöva en repetition av skolkurserna och en komplettering av dessa med hänsyn till det praktiska livets behov. Verksamheten kunde således inriktas på sådant, som varje medborgare kunde anses vara i behov av att kunna. Kostnaderna för dylik undervisning kommo i främsta rummet att utgöras av lärarelöner. Lokaler kunde i regel ställas till förfogande av kommunerna utan egentlig kostnad, och undervisningsmateriellen betingade obetydliga utgifter. Emellertid hade arbetslöshetskommissionen allt från början lämnat arbetslöshetskommittéerna det rådet, att såvitt möjligt i kurserna borde bedrivas någon form av slöjd eller annat praktiskt arbete. I många fall ha också kommittéerna ordnat kursverksamheten i enlighet härmed. Dylika kurser ha dock ådragit kommunerna större kostnader än de mera teoretiska kurserna, då kostnaderna för materiell vid de förra blivit större än vid de senare.

Det ligger emellertid i sakens natur, att ju längre arbetslösheten varar, desto nödvändigare blir det att ge kursverksamheten en mera specialiserad inriktning. För de unga personer, som under längre tid gå arbetslösa, är det icke tillräckligt med en nyttig sysselsättning i form av sådan undervisning, som de överallt i det praktiska livet kunna ha gagn utav. Då de unga deltagit i kurser, i vilka dylik undervisning meddelats, måste man — i den mån arbete ej kan beredas dem — söka för dem ordna en verklig utbildning. 1933 års riksdag uttalade också — såsom ovan (sid. 21) framhållits — som sin mening, att vid anordnande av ifrågavarande kurser hänsyn särskilt borde tagas till önskvärdheten av att bereda de arbetslösa en verklig yrkesutbildning. Utav det ovan (sid. 58) anförda uttalandet från arbetslöshetskommissionen framgår visserligen, att vissa svårigheter för anordnande av dylik yrkesutbildning förefinnas. Emellertid har kommissionen samtidigt betonat, att sådan utbildning särskilt är motiverad, där ett större antal arbetslösa finnas inom det ena eller andra yrket och där en komplettering av utbildningen inom yrket vore önskvärd. Inom en sådan kommun som Göteborg har just behovet av en på så sätt åstadkommen specialisering av kursverksamheten gjort sig gällande. Så är emellertid även förhållandet på andra platser. Dessutom torde även i en del andra fall yrkesutbildning kunna ordnas. I detta sammanhang vilja de sakkunniga särskilt fästa uppmärksamheten på följande förhållanden.

Såsom ovan (kap. 5, avd. 2) framhållits, ha de sakkunniga icke ansett sig kunna tillstyrka ett där omnämnt förslag om statsbidrag för anställande inom industrin av arbetslös ungdom, vilken på så sätt skulle erhålla en förberedande yrkesutbildning. Vid de konferenser, som de sakkunniga hållit med arbetsgivare- och arbetarerepresentanter rörande sagda förslag, framfördes emellertid tanken, att det åsyftade ändamålet — att bereda ungdom yrkesutbildning genom arbete i yrket — skulle kunna uppnås på ett annat sätt. Överenskommelse skulle sålunda kunna träffas exempelvis med ägaren av en verkstad om att en kurs för arbetslös ungdom skulle kunna förläggas inom denna. En viss del av verkstaden skulle då få användas för ändamålet.

De sakkunniga vilja påpeka, att dylika anordningar redan — utom i fråga om vissa kommunala anstalter för yrkesundervisning — i några fall träffats av arbetslöshetskommittéer, men att ett av de viktigaste hindren för andra arbetslöshetskommittéer att ordna saken på detta sätt varit, att kommunerna icke ansett sig kunna bestrida kostnader för materiell, som med nödvändighet äro förenade med en sådan form av yrkesundervisning. Då man genom en dylik anordning skulle kunna vinna i stort sett samma fördelar men samtidigt undvika de risker, som äro förenade med det ovan (kap. 5) omtalade förslaget att placera arbetslös ungdom inom industrin, finna de sakkunniga starka skäl föreligga, för att man underlättar för arbetslöshetskommittéerna att ordna kursverksamhet på dylikt sätt.

Vare sig det nu gäller att på det ena eller andra sättet inrikta kursverksamheten på mera praktiska arbetsuppgifter i allmänhet eller på verklig yrkesutbildning, bli emellertid kostnaderna för materiell mera avsevärda än vid de mera teoretiska kurserna. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, ha också till arbetslöshetskommissionen från åtskilliga kommuner inkommit förfrågningar, huruvida ej statsbidrag kunde erhållas till dylika kostnader. Då enligt gällande bestämmelser så ej kunnat ske, ha kurserna i en hel del fall icke kunnat ordnas på det i och för sig bästa sättet, utan kommunerna ha av ekonomiska skäl nödgats anordna kurserna på ett mindre rationellt sätt, d. v. s. kurserna ha fått en mer teoretisk inriktning, än som i och för sig varit önskvärt. Då man nu över huvud taget synes böra uppmuntra kommunerna att ge kurserna en mera praktisk och på yrkesutbildning inriktad form, torde statsbidrag böra lämnas till sagda kostnader för materiell.

Härtill kommer, att en utvidgning av kursverksamheten i och för sig är önskvärd. En dylik utvidgning synes emellertid näppeligen komma till stånd, därest icke kommunerna kunna erhålla gynnsammare villkor än hittills för statsbidrag. Särskilt vilja de sakkunniga i detta sammanhang erinra därom, att kursverksamhet i relativt ringa omfattning igångsatts i landsbygdskommuner. Visserligen voro — såsom ovan (sid. 31) visats — siffrorna den 15 mars 1934 icke fullt så ogynnsamma som den 30 november 1933. Men förstnämnda dag bedrevs kursverksamhet — utom i 34 städer med 4 503 kursdeltagare — endast i 47 landskommuner med 1 500 kursdeltagare. Orsaken

till den relativt ringa omfattningen av kursverksamheten i landskommunerna är säkerligen i hög grad, att man funnit kostnaderna för stora.

Slutligen vilja de sakkunniga erinra därom, att enligt gällande bestämmelser för statsbidrag åt kommunala anstalter för yrkesundervisning dylikt bidrag kan utgå för undervisningsmateriell med en tredjedel eller i vissa undantagsfall intill hälften av kostnaderna. I detta sammanhang vilja de sakkunniga också framhålla, att statsbidrag för lärarelöner vid dylika skolor kan utgå med högst två tredjedelar av avlöningen (och samtidigt med visst maximum per undervisningstimme). I fråga om lärarelönerna utgår således statsbidrag till den av arbetslöshetskommittéerna anordnade kursverksamheten på gynnsammare villkor än till sagda skolor, i det att i det förra fallet en större andel av kostnaderna kommer att åvila staten än i det senare fallet. De sakkunniga finna dock detta motiverat med hänsyn till att det här är fråga om tillfälliga åtgärder, betingade av arbetslösheten. Beträffande det statsbidrag till kostnader för undervisningsmateriell, som de sakkunniga anse sig böra föreslå i fråga om förevarande kursverksamhet, finna de sakkunniga emellertid en maximering till hälften av kostnaderna vara lämplig.

Såsom framgår av vad ovan anförts, innehar Göteborgs arbetslöshetskommittés hemställan även, att statsbidrag skulle utgå till bestridande av kostnaderna för hyra och städning av undervisningslokalerna. De sakkunniga kunna för sin del icke tillstyrka, att statsbidrag lämnas till dylika ändamål. I allmänhet torde kostnaderna härför, då fråga är om en verksamhet av den natur, det här gäller, icke uppgå till några betydande belopp. Härtill kommer, att vid all statsunderstödd kommunal undervisningsverksamhet dylika kostnader åvila kommunen. Slutligen skulle det möta vissa svårigheter att åstadkomma en effektiv kontroll av dylika utgifter. Erinras må exempelvis därom, att i vissa fall ett förvaltningsorgan inom en kommun, då det ställt lokaler till förfogande för arbetslöshetskommitté, som anordnat kursverksamhet, ansett sig böra debitera hyra, även då lokalerna med säkerhet eljest icke skulle blivit uthyrda. Det skulle givetvis vara orimligt, om staten skulle lämna bidrag till kommunerna för dylika, endast nominella utgifter.

Slutligen vilja de sakkunniga här framhålla, att de icke anse sig böra föreslå några mera bestämda regler för storleken av de lärarelöner, som böra utgå vid ifrågavarande kursverksamhet. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, ha dessa lärarelöner endast i undantagsfall utgått med så höga belopp som 4 kronor i timmen. I fråga om praktiska ämnen ha lönerna under innevarande budgetår icke utgått med mer än högst kronor 3:50 i timmen. I regel ha lönerna varit lägre. De sakkunniga finna önskvärt, att arbetslöshetskommissionen även i fortsättningen skall äga möjlighet att bestämma statsbidragen till lärarelönerna med hänsyn till de speciella lokala förhållanden av olika slag, som må förefinnas. De sakkunniga beräkna, att genom de här föreslagna statsbidragsbestämmelserna kursverksamheten skall under nästa budgetår kunna utvidgas att omfatta i genomsnitt 8 000 unga arbetslösa.

II. Utbildning för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram.

Såsom ovan (sid. 7 f.) framhållits, ha de sakkunniga bland annat haft att utreda, huruvida erfarenheterna från den under innevarande budgetår bedrivna försöksverksamhet med provisoriska kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram motiverade åtgärder från statens sida för fortsättning, utvidgning och systematisering av dylik kursverksamhet. Då de sakkunniga haft att bilda sig en uppfattning härom, ha de givetvis i främsta rummet måst undersöka, huruvida den ordinarie skolorganisation — i form av folkhög- och lantmannaskolor samt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning — vilken här kunde komma i fråga, kunde anses fullt utnyttjad eller om det vore möjligt att genom åtgärder av ett eller annat slag bereda arbetslös ungdom utbildning i de skolor, som redan äro i gång. De sakkunniga ha haft så mycket större anledning att upptaga detta problem till behandling, som den ovan (sid. 8) nämnda, till de sakkunniga remitterade underdåniga framställningen från styrelsen för Skaraborgs läns lantmannaskola just åsyftar åtgärder av detta slag.

De sakkunniga vilja då starkt understryka, att det i regel måste anses som en självklar sak, att de ordinarie undervisningsanstalterna äga större förutsättningar att nå rationella resultat ur undervisnings- och utbildningssynpunkt än aldrig så väl organiserade tillfälliga kurser, anordnade av arbetslöshetsorganen. De senare kunna givetvis i regel icke beräknas förfoga över samma resurser som de ordinarie skolorna, vare sig i fråga om sakkunnig ledning, undervisningsmateriell eller väl utbildade och pedagogiskt vana lärare. (Att — då fråga är om hos arbetslöshetsorganen anmälda hjälpsökande — problemet främst kan behöva ses ur arbetslöshetssynpunkt, är en annan sak, i fråga om vilken de sakkunniga ovan utvecklat sin uppfattning). De sakkunniga ha också ovan (sid. 59) betonat vikten av att redan befintliga undervisningsanstalter i största möjliga utsträckning utnyttjas för de unga arbetslösas utbildning och sysselsättning, samt understrukit angelägenheten av att det ordinarie skolväsendet erhåller möjligheter att i så vidsträckt mån som möjligt bereda plats för arbetslös ungdom, som på eget initiativ söker erhålla utbildning. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, har också ett stort antal unga arbetslösa begagnat sin nödtvungna ledighet till att i folkhögskolor och yrkesundervisningsanstalter skaffa sig kunskaper och utbildning. Sålunda torde med säkerhet den starka ökningen av elevantalet i kommunala anstalter för yrkesundervisning i icke ringa mån vara att tillskriva arbetslösheten. Vad folkhögskolorna beträffar, har av samma anledning elevantalet under de senare åren stigit betydligt. Under pågående huvudkurser, då elevantalet är högre än någonsin, beräknas bortåt $\frac{1}{3}$ av eleverna (1 339 av 4 233) tillhöra de arbetslösas kategori.

Vad därefter angår frågan om de möjligheter, som kunna anses föreligga för här ifrågavarande undervisningsanstalter att bereda plats för ett större antal elever, än nu är fallet, vilja de sakkunniga — under erinran om att

denna fråga givetvis i viss mån är en fråga om storleken av statsbidragen till skolorna — framhålla följande.

Under senare år — och särskilt för innevarande budgetår — ha vissa ned-sättningar av anslagen till här ifrågavarande undervisningsanstalter ägt rum. Detta gäller såväl anslagen till skolornas drift som de belopp, vilka av stats-medel utgå till stipendier åt elever vid dylika anstalter. Vad då beträffar förstnämnda anslag, vilja de sakkunniga i fråga om folkhög- och lantmanna-skolor framhålla, att anslagsbeskrifningarna i regel icke torde vara av den natur, att de i och för sig behöva föranleda en minskning av skolornas möj-ligheter att emottaga elever. De sakkunniga kunna dock icke underlåta att påpeka de svårigheter i ekonomiskt avseende, som uppkomma för dessa skolor, om de i större utsträckning mottaga arbetslösa elever, vilka i mot-sats till andra elever, som tidigare rekryterat skolorna, icke kunna erlägga några kursavgifter. Av denna anledning kunde det anses motiverat att under tider av arbetslöshet icke minska skolornas anslag. Det må emellertid erinras därom, att, vad särskilt folkhögskolorna beträffar, den starka ökningen av elevantalet under de senare åren — icke minst genom att arbetslösa sökt sig till dessa skolor — synes giva vid handen, att sänkningen av anslagen icke förhindrat utnyttjandet av förefintliga elevplatser. Detta torde till och med ha skett i så hög grad, att några egentliga möjligheter för dessa skolor att emottaga fler elever, än nu är fallet — på ett eller annat undantag när — knappast torde förefinnas. I fråga om lantmannaskolorna ställer sig saken i sistnämnda hänseende delvis annorlunda. De sakkunniga ha därför ansett sig böra genom lantbruksstyrelsen inhämta uppgifter i förevarande avseende från dessa skolor. Enligt de inkomna uppgifterna — vilka dock med hänsyn till den korta tid, som kunnat lämnas för avgivande av desamma, icke äro fullständiga — skulle lantmannaskolorna vid sina ordinarie kurser med hän-syn till skollokaler och inackorderingsmöjligheter, under förutsättning av oför-ändrade statsbidrag, kunna mottaga ytterligare omkring 225 elever.

Vad därefter angår kommunala anstalter för yrkesundervisning, ha de be-skärningar av anslagen, som ägt rum för innevarande budgetår, i huvudsak gällt arvodena för lärare. Någon inskränkning i skolornas verksamhet torde i regel därav ej ha behövt bli följden. De i riksstaten uppförda anslagen för ändamålet äro dessutom förslagsanslag. Hinder för upprättande av nya skolor föreligga alltså ej. Nya dylika skolor, direkt föranledda av den rå-dande ungdomsarbetslösheten, ha också kommit till stånd.

I fråga om statsanslagen till enskilda anstalter för yrkesundervisningen ha däremot under de senare åren gång efter annan så starka nedsättningar skett, att nu praktiskt taget ingen ny sådan skola kan erhålla statsunderstöd och att förutvarande skolor i åtskilliga fall torde ha svårigheter att utan inskränkning av verksamhetens omfattning fortsätta denna. De sakkunniga vilja här erinra därom, att då — såsom ovan (sid. 32) framhållits — en ny-startat dylik skola erhållit statsbidrag ur arbetslöshetsmedel, orsaken varit den, att möjlighet icke förefanns för skolan att få statsbidrag i vanlig ordning. Enligt vad de sakkunniga ha sig bekant, har dessutom en större enskild

anstalt för yrkesundervisning ansökt om bidrag ur arbetslöshetsmedel, då den — på grund av det sänkta statsbidraget — ansåg sig nödsakad att, därest dylika bidrag ej kunde erhållas, nedlägga verksamheten. (Denna fråga är ännu föremål för Kungl. Maj:ts prövning.)

I belysning av det ovan anförda ha de sakkunniga sökt bedöma spörsmålet, huruvida en fortsättning, utvidgning och systematisering av den under innevarande budgetår med statsbidrag av arbetslöshetsmedel bedrivna kursverksamheten inom den ordinarie skolorganisationens ram kunde anses motiverad.

Vad då först folkhögskolorna beträffar, synas några egentliga möjligheter att inom de hittillsvarande skolornas ordinarie kurser bereda plats för fler elever knappast förefinnas. Å andra sidan torde försiktigheten bjuda, att man icke upprättar nya dylika ordinarie skolor, förrän ett mera stadigvarande behov härav kunnat konstateras. Den allmänt medborgerliga utbildning, som dessa skolor meddela, synes emellertid vara av det värde för vuxen ungdom, att man bör bereda tillfälle för unga arbetslösa, som så önska, att genomgå sådana skolor. Den starka tillströmningen av dylika elever till folkhögskolorna visar också, att den arbetslösa ungdomen själv i stor utsträckning betraktat den utbildning, dessa skolor meddela, som betydelsefull för sin framtida verksamhet. Det synes sålunda starkt motiverat, att provisoriska sådana skolor — eller avdelningar av skolor — alltjämt upprätthållas.

Vad angår lantmannaskolorna, synes behov av provisoriska avdelningar eller skolor, anordnade i enlighet med gällande bestämmelser för dylika skolor, knappt förefinnas, så länge de ordinarie skolornas elevplatser ej äro till fullo utnyttjade. De sakkunniga vilja emellertid tillägga, att det givetvis är en annan fråga, om utbildningskurser för arbetslös ungdom skulle kunna i samarbete med lantmannaskolorna anordnas i vissa specialämnen. Till detta spörsmål återkomma de sakkunniga emellertid i det följande.

Beträffande kommunala anstalter för yrkesundervisning lägga de gällande anslagsvillkoren icke hinder i vägen för upprättande av nya skolor eller inrättande av tillfälliga avdelningar vid redan förefintliga skolor. Det synes också önskvärt, att dylika skolor av mera stadigvarande karaktär i åtskilliga fall komma till stånd. Det skäl, som här kan anföras för ett särskilt anslag i föreliggande situation, är egentligen det, att vissa i skattehänseende hårt betryckta kommuner icke för närvarande se sig i stånd att uppehålla dylika skolor, med mindre statsbidrag utgår med högre belopp än enligt gällande bestämmelser.

Vad slutligen gäller enskilda anstalter för yrkesundervisning, vilja de sakkunniga som sitt uppfattning uttala, att behovet av statsbidrag för behövliga utvidgningar i detta fall närmast borde tillgodoses genom höjning av det å åttonde huvudtiteln uppförda anslaget för ändamålet. I detta sammanhang vilja de sakkunniga särskilt framhålla, att det icke synes de sakkunniga vara en rationell besparingspolitik att minska anslagen till den ordinarie skolverksamhet, inom vilken arbetslös ungdom kan beredas utbildning, för att med bidrag av arbetslöshetsmedel anordna undervisnings-

verksamhet av alldeles likartad natur, men i mer eller mindre provisoriska skolor eller kurser. Den sistnämnda verksamheten kan i varje fall icke bli ur undervisningssynpunkt mera rationell än i de ordinarie skolorna. Understundom blir den däremot för staten kostsammare.

Såsom framgår av vad ovan anförts, finna de sakkunniga emellertid, att skäl kunna förebringas för vissa provisoriska utvidgningar av den ordinarie skolorganisationen i syfte att bereda arbetslös ungdom utbildning. Enligt vad de sakkunniga erfarit, ha också resultaten av den hittillsvarande försöksverksamheten varit goda. I ett fall ha de sakkunniga själva sökt bilda sig en mera direkt uppfattning härom genom besök vid skolan. Denna — den provisoriska folkhögskolan i Mariefred — synes över huvud taget kunna helt jämföras med en vanlig ordinarie folkhögskola.

Då de sakkunniga sålunda ifrågasätta en fortsättning av förevarande verksamhet med provisorisk utvidgning av den ordinarie skolorganisationen, vilja de betona, att en dylik verksamhet — även om den har en provisorisk karaktär — synes böra ordnas enligt de för vederbörande skolform gällande bestämmelserna. Eleverna böra sålunda komma till skolan på eget initiativ. Hänvisning från arbetslöshetskommitté bör icke ske. Ej heller böra eleverna vara skyldiga att avbryta kursen, då arbete i öppna marknaden erbjudes.

Denna organisation av verksamheten innebär sålunda, att denna — även om den i sin provisoriska gestalt är motiverad av ungdomsarbetslösheten — i främsta rummet är att uppfatta som en undervisningsåtgärd. Med hänsyn härtill finna de sakkunniga, att de tillfälliga anslag, som kunna bli behöfliga för ändamålet, borde uppföras som anslag till skolverksamhet, alltså i detta fall under åttonde eller nionde huvudtitlarna, och ej bestridas ur anslag till arbetslöshetens bekämpande.

De sakkunniga vilja emellertid framhålla, att förevarande försöksverksamhet bedrivits under så kort tid, att någon bestämd erfarenhet, som kunde motivera en systematisering av densamma, knappast ännu kan anses föreligga. På grund härav synes verksamheten böra fortgå i form av försök under ytterligare ett budgetår, för att på så sätt tillräcklig erfarenhet skall vinnas rörande organisationen av densamma. Då dessutom anslag redan i statsverkspropositionen äskats till här ifrågavarande skolor, vilja de sakkunniga förorda, att statsbidrag må kunna utgå på enahanda sätt som under innevarande år. Några andra närmare bestämmelser härför synes då ej erforderliga, än att eleverna skola förete intyg om arbetslöshet, vilket icke torde behöva innebära, att de skola vara hos arbetslöshetsorgan anmälda hjälpbehövande.

De sakkunniga ha i det föregående lämnat åsido frågan om understöd eller stipendier av statsmedel åt arbetslös ungdom, som önskar genomgå förevarande skolor. Den till de sakkunniga remitterade underdåniga framställningen från styrelsen för Skaraborgs läns lantmannaskola avser detta spörsmål, i vad det angår lantmannaskolorna. Då emellertid de med stats-

medel bestridda stipendierna åt eleverna vid dessa skolor hittills utgått och givetvis även i fortsättningen böra utgå efter samma grunder som stipendierna åt elever vid folkhögskolor samt vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, ha de sakkunniga icke kunnat underlåta att i detta sammanhang upptaga frågan om stipendierna till elever vid samtliga dessa slag av skolor.

I ovannämnda underdåniga framställning från styrelsen för Skaraborgs läns lantmannaskola har yrkats, att utav anslaget till arbetslöshetens bekämpande medel skulle ställas till vederbörande lantmannaskolestyrelsers förfogande för att i form av understöd komma behövande arbetslös ungdom från landsbygden till del för genomgående av lantmannaskola. Till stöd för sin framställning har styrelsen bland annat anfört följande.

Arbetslösheten bland ungdomen hade på senare tiden i oroväckande grad tilltagit, och den gjorde sig starkt förnimbar ej blott i städer och industrisamhällen utan även på den rena landsbygden. I Skaraborgs län, där befolkningen i övervägande grad vore hänvisad till att söka sin utkomst genom jordbruk, funnes också många ofrivilligt arbetslösa bland jordbruksungdomen. Länets landsting hade i viss mån beaktat detta och genom utdelande av stipendier för besökande av folkhögskolor sökt bereda den arbetslösa ungdomen från länet tillfälle till nyttigt sysselsättning.

Emellertid syntes en sådan understödsverksamhet, då det gällde landsbygdsungdom, med ännu mera fog böra komma till användning för uppmuntrande till besök vid lantmannaskola, som just företrädde en för jordbruksungdomen avsedd undervisning, och där yrkesutbildning lämnades av den art, att den toge direkt sikte på den framtida utkomstmöjligheten.

På grund härav ville styrelsen fästa uppmärksamheten på önskvärdheten därav, att utav anslaget till arbetslöshetens bekämpande medel kunde ställas till vederbörande skolstyrelsers förfogande för att i form av understöd komma behövande arbetslös ungdom från landsbygden till del för genomgående av lantmannaskola. Denna ungdom skulle härigenom ej blott för tillfället beredas nyttig sysselsättning, utan även bibringas kunskaper, som för framtiden kunde göra den skickad att på ett vida bättre sätt, än eljest skulle vara fallet, fylla sin uppgift vid utövande av sitt yrke, och detta slag av understödsverksamhet skulle således skapa värde av bestående art — detta i stället för att samma ungdom eljest skulle gå utan arbete och, endast uppbärande arbetslöshetsunderstöd, vegetera på det allmännas bekostnad, i vilket fall ingen eller åtminstone ytterst obetydlig valuta för de utbetalade medlen komme att erhållas.

Från styrelsen för svenska lantmannaskolornas lärareförening hade en framställning gjorts om utökning av statsstipendierna för elever vid lantmannaskola, och syntes en dylik utökning i hög grad önskvärd.

Nu ifrågavarande understöd av arbetslöshetsanslaget kunde lämpligen tillmätas så stora, att de i förening med dessa eventuellt utökade elevstipendier vore tillräckliga för att helt bestrida kostnaderna för en lantmannaskolkurs och således medgäve, att även de i ekonomiskt hänseende mest vanlottade bleve i tillfälle att erhålla en dylik värdefull utbildning.

Då snar hjälp vore av behovet påkallad, ville styrelsen jämväl framhålla betydelsen av att åtgärder i nu nämnd riktning fortast möjligt bleve vidtagna. Medel för ändamålet torde finnas tillgängliga, vilket syntes framgå därav, att kurser av olika slag för beredande av sysselsättning för arbetslös ungdom med statens bistånd och genom arbetslöshetskommissionens försorg anordnats på skilda ställen inom landet.

Över framställningen ha yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen och arbetslöshetskommissionen. Lantbruksstyrelsen har bland annat anfört följande.

Ovannämnda skolstyrelses uppfattning, att åtgärder i anledning av arbetslösheten bland landsbygdens ungdom bland annat borde gå ut på att uppmuntra dessa arbetslösa till besök vid lantmannaskola, syntes lantbruksstyrelsen riktig. Härvid borde dock förutsättas, att fråga vore om arbetslösa, som ägde tillräcklig underbyggnad, innefattande jämväl praktisk erfarenhet i jordbruk för att kunna tillgodogöra sig den huvudsakligen teoretiska undervisning, som meddelades vid lantmannaskolorna, alltså i normala fall sådana arbetslösa, som uppfyllde det stadgade villkoret för inträde vid lantmannaskola att hava minst ett år allvarligt deltagit i de vid ett lantbruk förekommande göromål. Det syntes lantbruksstyrelsen naturligt och önskvärt, att redan befintliga undervisningsanstalter, där så befunes lämpligt, i största möjliga mån utnyttjades för unga arbetslösas utbildning och sysselsättning. Lantbruksstyrelsen ville därför tillstyrka, att nödiga medel om möjligt ställdes till förfogande för att bereda därför lämpade arbetslösa tillfälle att genomgå lantmannaskola. Staten beviljade enligt gällande författning understöd åt obemedlade elever vid lantmannaskola med högst 35 kronor per månad. Detta understöd täckte emellertid icke hela kostnaden för en lantmannaskolekurs, varför obemedlade arbetslösa torde behöva understöd därutöver. Huruvida dylikt ökat understöd borde utgå från arbetslöshetsanslag, syntes lantbruksstyrelsen emellertid tveklaktigt. En utökning av de nu utgående understöden, exempelvis till högst 45 kronor per månad, föreföll lantbruksstyrelsen ligga närmare till hands. I utlåtande den 9 oktober 1933 över en av hushållningssällskapens ombud gjord framställning i sådant syfte hade lantbruksstyrelsen även tillstyrkt en ökning av nuvarande understödsbelopp och ville här endast understryka, att denna fråga icke endast vore en lantbruksundervisningsfråga utan även i någon mån en arbetslöshetsfråga, varför tillskott för ändamålet kanske borde utgå från anslag under femte huvudtiteln. För en lösning av frågan på denna väg talade enligt lantbruksstyrelsens förmenande den omständigheten, att understödsfrågan skulle kunna behandlas av en myndighet, vilket icke skulle bli fallet, om frågan om understöd enligt gällande grunder skulle behandlas av lantbruksstyrelsen och frågan om ökat understöd av vederbörlig arbetslöshetsmyndighet. Här till komme, att gränsen mellan arbetslös och icke arbetslös jordbrukarungdom måste bli mycket flytande. På de mindre jordbruken torde finnas en hel del unga män, som formellt sett icke vore arbetslösa utan utförde en del arbete på hemgården, ehuru jordbrukarfamiljens inkomster därigenom endast obetydligt ökades. Det vore önskvärt, att även dessa erhöles möjlighet till ökat understöd, vilket icke skulle bli fallet, om understödet skulle utgå av arbetslöshetsmedel.

Under nu pågående kurser vid lantmannaskolorna funnes knappast möjlighet att bereda ökat understöd åt elever på den av lantbruksstyrelsen förordade vägen. Lantbruksstyrelsen kunde emellertid vitsorda behovet av ökat understöd åt elever även vid dessa kurser.

I förevarande framställning gjordes gällande, att beviljade arbetslöshetsmedel skulle finnas tillgängliga för detta ändamål. Det syntes lantbruksstyrelsen emellertid tveklaktigt, att så vore förhållandet. De av riksdagen anvisade medlen för åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten torde nämligen vara avsedda att användas för särskilda kurser — som även skulle kunna anordnas vid lantmannaskolorna — för arbetslösa men icke för utökning av de utav riksdagen fastställda stipendiebeloppen för elever vid ordinarie kurser.

Arbetslöshetskommissionen har i sitt yttrande över förevarande framställning — efter att ha erinrat om de tidigare uttalanden, vari kommissionen framfört samma uppfattning som lantbruksstyrelsen i förevarande fall, om önskvärdheten av att redan befintliga undervisningsanstalter i största möjliga mån utnyttjades för unga arbetslösas utbildning och sysselsättning — bland annat anfört följande.

Det syntes kommissionen angeläget, att det ordinarie skolväsendet erhöles möjlighet att i största möjliga utsträckning bereda plats för arbetslös ungdom, som på eget initiativ sökte erhålla utbildning.

Såsom bland annat framginge av vad lantbruksstyrelsen anfört rörande fordringarna för inträde i lantmannaskola, borde emellertid de för skolväsendet gällande bestämmelserna härvid iakttagas. Detta innebure, att dylika utbildningsfrågor ej kunde i främsta rummet lösas som ett arbetslöshets-spörsmål. I den mån ökade anslag kunde anses erforderliga för sagda ändamål, borde de, enligt kommissionens förmenande, därför i riksstaten uppföras såsom anslag till skolväsendet och icke såsom arbetslöshetsanslag. Därest sålunda de nu utgående stipendierna av statsmedel till medellösa elever i lantmannaskolor icke vore tillräckliga för att arbetslös ungdom skulle kunna utnyttja de utbildningsmöjligheter, som förefunnes vid dessa skolor, syntes dessa stipendier, i enlighet med vad lantbruksstyrelsen föreslagit, böra höjas. Enligt kommissionens förmenande borde anslag härför i så fall uppföras på nionde huvudtiteln. I vad lantbruksstyrelsen anfört mot att elev på en gång skulle kunna av statsmedel erhålla stipendium och arbetslöshetsunderstöd, kunde kommissionen helt instämma. Härtill komme, att maximibeloppet per månad för stipendier åt elever vid bland annat lantmannaskolor fastställts av riksdagen, vilken därvid givetvis beaktat, att bland dessa elever kunde finnas även sådana, som vore arbetslösa. Det kunde då icke anses ligga inom ramen för statliga organs befogenhet att med bidrag av statsmedel — i detta fall arbetslöshetsunderstöd — lämna tillägg till dylikt stipendium. Bestämmelserna i kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 446) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet § 46 rörande bland annat skyldigheten för den, som åtnjöt dagunderstöd, att regelbundet anmäla sig å arbetsförmedlingsanstalt i den ort, där han åtnjöt sådant understöd, lade dessutom hinder i vägen för att dylik person genomginge lantmannaskola å annan ort.

Redan av det sagda framginge, att — i motsats till vad som angivits i den förevarande framställningen — medel för det i denna angivna ändamålet icke funnes tillgängliga genom de anslag, som för innevarande budgetår beviljats för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Beträffande detta spörsmål kunde kommissionen för övrigt hänvisa till vad lantbruksstyrelsen anfört.

Såsom ovan (sid. 66) framhållits, ha de sakkunniga genom lantbruksstyrelsen införskaffat uppgifter från lantmannaskolornas föreståndare rörande möjligheten för dessa skolor att mottaga ett större antal elever, än för närvarande vore fallet. I samband härmed ha de sakkunniga även begärt föreståndarnas uttalande i frågan, huruvida orsaken till att skolornas resurser ej fullt utnyttjades kunde vara otillräckliga elevstipendier. Flertalet föreståndare ha besvarat denna fråga jakande. En höjning föreslås, i regel till 45 kronor per månad för synnerligen behövande elever. I flera fall föreslås höjning till högre belopp, t. ex. 50 kronor. Några föreståndare ha fram-

hållit, att om arbetslös ungdom skall kunna genomgå en lantmannaskola utan annan hjälp än statsstipendier, dessa skulle behöva höjas till väsentligt högre belopp, förslagsvis 65, 75 à 80 kronor per månad.

För egen del har lantbruksstyrelsen beträffande detta spörsmål anfört följande.

Även enligt lantbruksstyrelsens uppfattning vore en höjning av stipendierna önskvärd, därest tillgängliga platser bättre skulle kunna utnyttjas. Lantbruksstyrelsen ansåge det dock knappast lämpligt, att stipendierna höjdes till sådant belopp, att hela kostnaden för lantmannaskolkurs därigenom täcktes. Det torde nämligen vara önskvärt, att anhöriga, kommuner o. s. v. i viss mån bidroge till kostnaderna. En höjning av maximibeloppet av stipendium till 45 kronor per månad ansåge lantbruksstyrelsen lämplig. Lantbruksstyrelsen hade tidigare förordat dylik höjning. Enligt lantbruksstyrelsens mening borde det emellertid icke uppställas som villkor för åtnjutande av högsta stipendium, att vederbörande vore arbetslös, då begreppet arbetslös särskilt för landsbygdsungdomen vore mycket obestämt, utan tilldelning av stipendium borde ske efter prövning av behovet i huvudsak efter de grunder, som hittills varit gällande.

Såsom ovan (sid. 68 f.) framhållits, ha de sakkunniga ansett sig böra i detta sammanhang upptaga icke blott frågan om understöd eller stipendier åt elever vid lantmannaskolor utan även spörsmålet om dylika understöd eller stipendier åt elever vid folkhögskolor och kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Vad då folkhögskolorna beträffar, ha de sakkunniga blivit satta i tillfälle att taga del av ett av skolöverstyrelsen nyligen avgivet underdånigt utlåtande över en framställning från elever vid Vendelsbergs folkhögskola rörande åtgärder i syfte att bereda bättre möjligheter till understöd åt arbetslösa, som önska genomgå folkhögskola. I detta utlåtande har skolöverstyrelsen — efter att ha erinrat dels om att 1932 års riksdag nedsatte maximibeloppen för stipendierna i de två högsta behovsgraderna från resp. 45 och 25 kronor till resp. 35 och 20 kronor, dels om att överstyrelsen på grund av statsmakternas uttalanden vid olika tillfällen sett sig nödsakad att förfara med yttersta stränghet vid stipendieanslagets fördelning, oaktat detta vore förslagsanslag — bland annat anfört följande.

Förslagsställarna syntes ha tänkt sig, att folkhögskoleelever, som styrkt sig vara arbetslösa, skulle i stipendiehänseende bilda en kategori för sig med möjlighet till högre månadsbelopp än andra elever. Överstyrelsen skulle för sin del finna en dylik kategoriklyvning föga lycklig. Enligt vad de uppgifter, varpå överstyrelsen hade att grunda sina beräkningar av stipendiebeloppen, gåve vid handen, hade många folkhögskoleelever, som icke kunde sägas vara i egentlig mening arbetslösa, det lika bekymmersamt ställt i ekonomiskt hänseende som åtskilliga arbetslösa. Redan nu utgjordes 1 339 eller 31.63 % av folkhögskolornas elever av arbetslösa. Om stipendierna höjdes för de arbetslösa, vore det fara värt, att de tillgängliga platserna vid folkhögskolorna komme att upptagas av arbetslösa i en omfattning, som icke vore önskvärd. Om en höjning av månadsbeloppen kunde ske, torde den icke böra förbindas med det villkoret, att högsta beloppet finge utdelas endast till arbetslösa, men väl finge man förutsätta, att högsta beloppet skulle utdelas endast i särskilt ömmande fall.

För att belysa det berättigade i en sådan höjning ville överstyrelsen meddela några siffror angående kostnaden för genomgående av en kurs vid folkhögskola. Enligt för överstyrelsen tillgängliga uppgifter uppginge de utgifter, som vore att anse som oundgängliga för en folkhögskoleelev, vid en 21 veckors huvudkurs till lägst 285 kronor, högst 470 kronor och i medeltal 370 kronor och vid en 24 veckors huvudkurs till lägst 310 kronor, högst 625 kronor och i medeltal 455 kronor. Medelkostnaden per månad bleve alltså för 21-veckorskursen omkring 70 kronor och för 24-veckorskursen omkring 75 kronor. Statsstipendierna räckte alltså för dem, som erhöle det högsta månadsbeloppet, 35 kronor, i medeltal inte fullt till hälften av kostnaderna. Vid dessa beräkningar hade ingen hänsyn tagits till kostnader för resor och utrustning, två likaledes nödvändiga poster, som stegte till icke oväsentliga belopp.

Det vore sålunda uppenbart, att genomgåendet av en kurs vid en folkhögskola ställde icke oväsentliga ekonomiska krav även på de elever, som tilldelades högsta stipendium, 35 kronor per läsmånad. I många fall hade vistelsen vid folkhögskola möjliggjorts endast tack vare stipendier av lands-ting, kommuner eller enskilda organisationer. Med hänsyn till dessa förhållanden syntes en höjning av maximibeloppen önskvärd.

Å andra sidan visade erfarenheten, att det för en elevs hela inställning till och behållning av en folkhögskolkurs vore av stor betydelse, att eleven själv för att bevista kursen nödgades underkasta sig någon ekonomisk uppoffring eller i varje fall visa så mycket aktivt intresse för kursen, som kunde erfordras för att söka uppbringa ett mindre lån.

En höjning av maximibeloppen per månad i enlighet med förslagsställarnas tanke skulle få en betydande finansiell räckvidd. Överstyrelsen hade verkställt en överslagsberäkning rörande det ökade behov av stipendiemedel, som skulle ha gjort sig gällande för de olika kurser, till vilka stipendier utginge från anslaget för budgetåret 1933/1934, om bestämmelserna av den 16 maj 1929 i förevarande fråga fortfarande varit gällande och det högsta månadsbeloppet alltså varit 45 kronor. Enligt denna beräkning skulle, om dessa äldre bestämmelser tillämpats, medelsbehovet för innevarande budgetår ökats med omkring 125 000 kronor. Överstyrelsen hade för budgetåret 1933/1934 till stipendier vid folkhögskolor anvisat 560 493 kronor 64 öre, innebärande ett överskridande av det till 410 000 kronor upptagna förslagsanslaget med 150 493 kronor 64 öre. Om maximibeloppen inom de olika behovsgraderna, såsom fallet var åren 1929—1932, varit resp. 45 kronor, 25 kronor och 15 kronor för läsmånad, hade alltså medelsåtgången för budgetåret 1933/1934 blivit omkring 685 000 kronor.

Såsom av det ovan sagda framginge, skulle överstyrelsen visserligen finna det önskvärt, att möjlighet öppnades att i särskilt ömmande fall utdela högre månadsbelopp än 35 kronor, oavsett om vederbörande vore arbetslös eller icke. Överstyrelsen ville emellertid bestämt betona, att en dylik höjning icke kunde ske utan en betydande höjning av det anslag å 500 000 kronor, som på överstyrelsens förslag för ändamålet begärts av innevarande riksdag. Då överstyrelsen ansåge, att högsta stipendium skulle utdelas endast i ömmande fall, torde det behöfliga beloppet kunna sättas till 650 000 kronor, d. v. s. 90 000 kronor högre än det under innevarande budgetår utdelade.

Det vore emellertid sannolikt, att medelsåtgången för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935, även om maximibeloppen per månad bibehölles oförändrade, komme att bli större, än som kunde förutses, då överstyrelsen föreslog beloppet 500 000 kronor. Ju längre arbetslösheten och den ekonomiska krisen varade, desto svårare bleve det för den ungdom, från vilken folkhögskolornas elevkårer rekryterades, att anskaffa för folk-

högskolkursen behövliga medel. Om den ekonomiska krisen fortsatte, skedde givetvis också en förskjutning bland eleverna, så att den mest behövande gruppen komme att ytterligare växa. Och även oavsett detta ansåge överstyrelsen starka skäl tala för att en mildring av de stränga gallringsprinciper, överstyrelsen på senare år måst anlägga, borde möjliggöras och särskilt att högsta månadsbeloppet, 35 kronor, borde kunna tilldelas även vissa elever av den grupp, som de sista åren, med hänsyn till disproportionen mellan anslagets storlek och antalet stipendieberättigade, måst nöja sig med 30 kronor per månad.

Om nu nämnda önskemål skulle kunna fyllas, torde man — även med bibehållande av nu gällande maximibelopp per månad — för 1934/1935 nödgas räkna med att ett belopp av omkring 600,000 kronor bleve erforderligt.

Det föreliggande spørsmålet om ökade understöd av statsmedel till elever vid vissa slag av skolor faller givetvis inom ramen för de sakkunnigas uppdrag endast i den mån, som därigenom skulle vinnas, att arbetslös ungdom bereddes tillfälle att i större utsträckning, än nu är fallet, genomgå dylika skolor. Av de ovan refererade uttalandena synas framgå, att — vad lantmannaskolorna beträffar — en ökning av elevantalet inom ramen för den befintliga organisationen är möjlig och att en dylik ökning sannolikt skulle bli följden vid en höjning av elevunderstöden. Det torde också kunna förutsättas, att detsamma gäller de kommunala anstalterna för yrkesundervisning samt även enskilda dylika skolor, i varje fall om dessa genom ökade anslag till skolornas drift bereddes möjlighet att emottaga större antal elever. Vad folkhögskolorna angår, äro förhållandena så tillvida annorlunda, som dessa skolor för närvarande knappast torde äga möjlighet att utöka sitt elevantal. Emellertid må här beaktas det av skolöverstyrelsen ovan påpekade förhållandet (vilket för övrigt gäller även beträffande de andra skolformerna), att ju längre arbetslösheten och den ekonomiska krisen vara, desto svårare blir det för ungdomen att anskaffa de medel, som äro behövliga för genomgående av en kurs vid förevarande skolor. Då de sakkunniga dessutom redan (sid. 59, 65) framhållit, att förefintliga möjligheter i de ordinarie skolorna böra i görligaste mån utnyttjas, när det gäller att bereda arbetslös ungdom utbildning, finna de sakkunniga starka skäl tala för en höjning av förevarande elevunderstöd. I fråga om sättet härför måste de sakkunniga emellertid helt instämma i de av lantbruksstyrelsen och arbetslöshetskommissionen anförda synpunkterna, att det icke kan tillrådas, att en del av bidragen till eleverna utgår i form av stipendier (på åttonde eller nionde huvudtitlarna) och en del i form av arbetslöshetsunderstöd (på femte huvudtiteln). Dessutom finna de sakkunniga de av lantbruksstyrelsen och skolöverstyrelsen anförda skälen mot att förhöjda stipendier endast skulle komma arbetslösa elever till del starkt vägande.

Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att en förhöjning av stipendierna icke bör ske genom att medel anvisas ur anslag för arbetslöshetens bekämpande utan i form av direkta stipendieanslag. Huruvida höjningen bör åstadkommas genom ökning av de i riksstaten nu uppförda stipendieanslagen eller genom särskilda tilläggs-

anslag, undandraget sig de sakkunnigas bedömande. Då emellertid föredragande departementscheferna redan i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag förklarat sig icke kunna tillstyrka ifrågasatta höjningar av stipendierna till elever i folkhög- och lantmannaskolor, anse de sakkunniga sig icke böra i nu föreliggande betänkande — vilket endast upptager sådana förslag, som enligt de sakkunnigas förmenande böra föreläggas innevarande års riksdag — framlägga något direkt förslag till dylik höjning av stipendierna. De sakkunniga få sålunda i detta avseende nöja sig med att, såsom ovan skett, uttala sin uppfattning i frågan.

*
*
*

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att de tagit under övervägande, huruvida man icke genom en utvidgning av jordbrukarungdomens förbunds verksamhet kunde bereda arbetslös ungdom sysselsättning och utbildning inom jordbruket. De sakkunniga, som starkt vilja understryka den stora betydelsen av förbundets verksamhet för beredande av sysselsättning åt den egentliga jordbruksungdomen på landsbygden, ha emellertid funnit, att då det gäller att bereda arbete och utbildning åt sådan arbetslös ungdom, som behöver anlita det allmännas hjälp för sitt uppehälle, den sysselsättning, som skulle kunna beredas på de vägar, förbundet i sin ordinarie verksamhet anvisar, blir av alltför ringa omfattning. De sakkunniga vilja emellertid på det livligaste förorda, att jordbrukarungdomens förbund erhåller största möjliga anslag till sin ordinarie verksamhet. De sakkunniga vilja betona, att det är av största betydelse, att även den icke direkt arbetslösa ungdomen beredes sysselsättning och utbildning, men att detta givetvis icke bör ske med anlitan av arbetslöshetsmedel utan genom ordinarie anslag av det ena eller andra slaget.

III. Arbetskolonier.

Då de sakkunniga ovan i kap. 5 förklarade sig icke kunna tillstyrka statsbidrag till avlöning åt arbetslös ungdom, som för utbildning anställdes hos enskilda jordbrukare, framhöllo de sakkunniga, att de ämnade i annat sammanhang behandla vissa andra förslag att bereda arbetslös ungdom utbildning genom arbete inom jordbruket. De sakkunniga åsyftade härvid bland annat anordnandet av s. k. arbetskolonier. Spörsmålet om dylika vilja de sakkunniga här närmare beröra.

Jämlikt beslut av 1933 års riksdag skulle, för den händelse det vid fortsatt utredning visade sig lämpligt och ändamålsenligt, viss del av det belopp, som av anslaget till bekämpande av arbetslösheten finge utgå till motverkande av ungdomsarbetslösheten, få användas för understöd åt s. k. arbetskolonier. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t, såsom ovan (sid. 32) framhållits, beviljat statsbidrag dels till en mindre dylik arbetskoloni i Norrköping, dels till en av Jukkasjärvi kommun anordnad arbetskoloni vid Stjärnsunds gård i Dalarna. För den senares verksamhet, som är avsedd

att inriktas på utbildning för jordbruksarbete, vilja de sakkunniga här lämna en redogörelse.

De sakkunniga vilja då först erinra om de speciella förhållanden, som föreligga beträffande Jukkasjärvi kommun. I dennas underdåniga ansökan om anslag till den förevarande verksamheten erinras om det brydsamma läge, vari kommunen kommit genom den inträffade krisen och den minskade malmexporten.

Arbetslöshetsförhållandena, icke minst vad ungdomen beträffade, vore inom Kiruna municipalsamhälle, som vore beläget i kommunen, synnerligen svåra. Vid tiden för ansökan (november 1933) vore hos arbetslöshetskommittén anmälda 674 ungdomar i åldern 18—25 år och 115 i åldern 16—17 år. Av de förra vore vid tidpunkten för ansökan 265 sysselsatta i statliga reservarbeten. Skaran av arbetslös ungdom ökades årligen. Från Kiruna praktiska ungdomsskolors verkstadsskolor utginge årligen ett 30-tal och från fortsättningsskolorna ett 100-tal ynglingar. Ingen möjlighet föreläge att bereda denna ungdom arbete vare sig inom gruvsamhället eller dess omgivningar. De unga bleve helt hänvisade till föräldrarnas eller kommunens underhåll, för så vitt de icke kunde beredas arbete på annat håll. Möjligheterna härtill vore mycket inskränkta dels på grund av den rådande arbetsbristen, dels på grund av de långa avstånden. Emellertid vore icke denna ungdomsarbetslöshet ett resultat endast av krisen och den minskade malmexporten. Den vore en parmanent företeelse, därigenom att även under normala tider gruvindustrin upptog en mycket ringa del av de ungdomsskaror, som årligen strömmade till. Bekymren för denna ungdomsarbetslöshet hade lett till att kommunen beslutat att — under förutsättning att statsbidrag kunde erhållas till större delen av kostnaderna — upprätta en jordbrukskoloni för arbetslösa ynglingar. För ändamålet hade preliminärt avtal träffats om arrendering av Stjärnsunds egendom i Husby kommun i Dalarna. Verksamheten vid kolonin, vid vilken 40 arbetslösa ynglingar skulle kunna beredas sysselsättning och utbildning, skulle ordnas efter i huvudsak följande plan.

Vid kolonin skulle mottagas ynglingar, vilka hade den egentliga grundläggande skolutbildningen bakom sig och sålunda väntade på utkomstmöjligheter i det praktiska livet. För inträde fordrades sålunda att ha nått 18 upp till 25 år samt att ha genomgått folkskolan och någon av dess överbyggnader samt att därifrån ha avgått med medelbetyget godkänd. Dessutom borde vederbörande förete friskbetyg. Omkring en fjärdedel av eleverna vid kolonin borde, såvitt tillgång till sökande funnes, uttagas bland yrkesutbildade arbetslösa.

Verksamheten skulle ha ett arbetsförmedlande syfte och avse att sysselsätta de unga med lärorikt och fostrande arbete, tills de kunde beredas självständig verksamhet på annat håll. Tiden för vistelsen vid kolonin vore så till vida frivillig, som ynglingarna finge lämna densamma, så snart de själva kunde skaffa sig annat arbete ute i det praktiska livet. De som ej själva kunde skaffa sig platser i fria marknaden, måste dock förbinda sig att stanna minst ett års tid vid kolonin, såvida ej laga förhinder uppstode. Ynglingarna hade dock ej rätt att kvarstanna, sedan de av dennas ledning erhållit lämpligt arbete i fria marknaden, på vilket de kunde försörja sig själva. Alla ynglingar, som finge tillträde till kolonin, vore skyldiga att göra sitt bästa i att så förkovra sin arbetsduglighet, att de underlättade platsanskaffning åt sig själva. De erhöles fri kost och fritt logi, vissa fria arbetskläder samt arbetspremier, som utginge efter särskilda bestämmelser och grunder.

Kolonin skulle uppdelas i tvenne avdelningar, nämligen: a) jordbruksavdelningen och b) yrkesavdelningen, omfattande metall- och snickeriarbete. Till avdelningarna a) och b) skulle eleverna alternerande hänvisas. Skulle så anses lämpligt, borde även tillfälliga kurser i andra yrkesgrenar kunna anordnas.

Arbetet vid yrkesavdelningarna skulle jämte den teoretiska undervisningen omfatta 45 timmar i veckan. Arbetstiden vid jordbruksavdelningen finge av föreståndaren ordnas på ett för jordbruket lämpligt sätt.

Över framställningen avgåvos utlåtanden av arbetslöshetskommissionen, skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Arbetslöshetskommissionen anförde i huvudsak följande.

Den av kommunen ifrågasatta anordningen syntes kommissionen synnerligen beaktansvärd och väl förtjänt av statens stöd. Med hänsyn till den sammans speciella karaktär torde likväl vissa modifikationer påkallas ifråga om det av kommissionen eljest uppställda kravet på arbetsförmedlingssynpunkter vid åtgärder, som bestredes av arbetslöshetsmedel. Kommissionen tillstyrkte för sin del i princip den gjorda framställningen.

Skolöverstyrelsen anförde:

Verksamheten vid den planerade jordbrukskolonin omfattade två avdelningar, nämligen jordbruksavdelningen och yrkesavdelningen för metall- och snickeriarbete. Till dessa två avdelningar skulle eleverna hänvisas alternerande. Inom båda avdelningarna avsåges anordnandet av såväl praktisk som teoretisk utbildning. Dock hade i ansökningen mera detaljerad plan för den teoretiska undervisningen angivits endast för jordbruksavdelningen. För den praktiska utbildningen hade icke plan angivits för någondera avdelningen. Men jordbruksavdelningen vore tydligen avsedd att anslutas till vid gården förekommande jordbruksarbete, medan i yrkesavdelningen för metall och snickeri utbildningen syntes vara avsedd att ordnas på samma sätt som i verkstadsskolor såväl beträffande den praktiska som den teoretiska undervisningen. Såvitt överstyrelsen kunde finna, vore den planerade jordbrukskolonin av i huvudsak samma art som den sedan hösten 1932 verkamma arbetskolonin Broby yrkesskola, tillhörande Fundbo församlings skolor för yrkesundervisning och anordnad i samarbete med styrelsen för samfundet för kristet samhällsliv. Till nämnda skola hade överstyrelsen beviljat statsunderstöd såsom för kommunal anstalt för yrkesundervisning beträffande den del av verksamheten, som aysåge utbildning i snickerislöjd med tillhörande teoretisk undervisning. Överstyrelsen funne sig böra betona, att en kombination av utbildningen i jordbruksarbete och hantverksmässigt yrkesarbete, som vore en bärande idé i Broby skolas verksamhet och som inginge i planen för den nu påtänkta kolonin å Stjärnsund, måste anses vara ett synnerligen lyckligt grepp, då det gällde arbetslös ungdom, om vars framtida arbetsmöjligheter man nu visste högst obetydligt, och som därför borde givas en arbetsförberedelse på bredare front än som under normala förhållanden kanske skulle anses befogat. Oavsett sistberörda omständighet torde också böra beaktas, att den »dubbelutbildning» som förekomme vid Broby yrkesskola och som nu planerades även vid Stjärnsunds jordbrukskoloni, icke under alla förhållanden torde kunna anses som dubbel, enär exempelvis för de elever, som framdeles komme att ägna sig åt jordbruksarbete, det självfallet måste anses vara ägnat att öka deras förvärvsmöjligheter inom eller åtminstone i anslutning till detta arbetsområde, om de förutom färdighet i jordbruksarbete också inhämtat färdighet i utförande av enklare arbeten i järn eller trä. Av vad överstyrelsen här anfört framginge,

att överstyrelsen icke hade något i huvudsak utt erinra mot kolonins ändamål och allmänna planläggning.

Lantbruksstyrelsen, som ansett sig hava att avgiva utlåtande allenast i vad ärendet hade direkt sammanhang med jordbruket, hade funnit sig böra begränsa sin undersökning till att huvudsakligen avse följande spörsmål, nämligen lämpligheten av att söka överföra industribefolkning till jordbruket, möjligheterna att använda den ordinare lantbruksundervisningen för här ifrågavarande ungdoms jordbruksutbildning, den föreslagna jordbrukskolonins organisation och planläggning ur jordbrukssynpunkt samt dess ekonomi.

Den första frågan kunde lantbruksstyrelsen icke nu upptaga till behandling i hela dess vidd. Vissa framförallt sociala synpunkter kunde givetvis anföras till stöd för en överföring av industribefolkning till jordbruket. Avgörande torde dock böra vara de ekonomiska utsikterna för olika näringar. Härutinnan torde det knappast vara möjligt att göra något uttalande, då dessa utsikter vore beroende bland annat av den internationella utvecklingen på det ekonomiska området och ifråga om befolkning samt de svenska statsmakternas inställning i näringspolitiska frågor sådana som om landets självförsörjning på olika områden m. m. Lantbruksstyrelsen ville emellertid peka på att jordbruket sedan lång tid saknat möjlighet att bereda försörjningstillfällen för sitt eget befolkningsöverskott. Att söka överföra industriarbetare till jordbruket kunde under sådana förhållanden synas omotiverat, och åtskilliga erfarenheter talade också emot ett dylikt förfarande. Vad angående detta speciella fall, kunde dock särskilda omständigheter åberopas såsom skäl för en dylik överföring. Till att börja med kunde därvid anmärkas, att sökandekommunen vore i mycket stor omfattning beroende av en enda industri, nämligen gruvdriften i Kiruna. Då denna, såsom framginge av handlingarna i ärendet, hade mycket begränsade möjligheter att mottaga nya arbetskrafter, nödgades kommunen räkna med ett stort befolkningsöverskott utan förvärvsmöjligheter. Vidare gällde det omhändertagande av yngre män för utbildning i ett för dem kritiskt skede samt eventuell överflyttning till jordbrukaryrket av sådana. Härtill komme, att det borde finnas möjligheter att på den föreslagna jordbrukskolonin pröva de unga männens lämplighet för jordbrukaryrket, innan de definitivt överginge till jordbruksnäringen. Då det dessutom gällde ett försök i mindre skala, ansåge lantbruksstyrelsen inga principiella hinder ur här berörda synpunkt böra åberopas mot beviljande av statsunderstöd till den föreslagna jordbrukskolonien.

Då det möjligen skulle kunna tänkas, att utbildningen för jordbrukaryrket av de unga arbetslösa från Jukkasjärvi kommun och prövningen av deras lämplighet för detta yrke skulle kunna ske i redan förefintliga anstalter för jordbruksutbildning, hade lantbruksstyrelsen övervägt möjligheten att hänvisa vederbörande till lantmanna- eller lantbruksskolorna. I fråga om båda dessa skolformer stadgades emellertid, att den som antoges till elev skulle under minst ett år hava varit sysselsatt med lantbruksarbeten. De ifrågavarande arbetslösa torde icke uppfylla detta villkor. Lantmannaskolorna med sin övervägande teoretiska undervisning lämpade sig vidare alldeles avgjort icke för det slag av utbildning och prövning, varom här vore fråga. Lantbruksskolorna hade i huvudsak såsom speciell uppgift att utbilda jordbruksbefäl, vartill komme, att de begränsade möjligheter att mottaga elever, som lantbruksskolorna ägde, redan fullt utnyttjades.

Lantbruksstyrelsen, som sålunda i princip icke hade något att invända mot att ett försök gjordes med en jordbrukskoloni för unga arbetslösa från Jukkasjärvi kommun, hade emellertid beträffande detaljerna i det föreliggande förslaget en del anmärkningar att göra. Dessa rörde främst det mellan kommunen och ägaren av Stjärnsunds egendom uppgjorda kontraktet, vilket ansågs för kommunen medföra för stora risker.

Kungl. Maj:t beviljade den 9 februari 1934 Jukkasjärvi kommun för drift av kolonin under ett år räknat från öppnandet statsbidrag *dels* till avlöning av lärare och övrig personal med högst 15 000 kronor, *dels* till underhåll och arbetspremier för elever med högst kronor 1: 50 för elev och dag, dock ej för mer än sex dagar i veckan, eller tillhopa högst 18 780 kronor.

För erhållande av ifrågavarande statsbidrag skulle gälla följande villkor.

Kolonin skulle vara avsedd för sådana manliga arbetslösa i åldern 18—25 år, som vore mantalsskrivna i Kiruna municipalsamhälle.

Kolonins jordbruksavdelning skulle stå under överinseende av lantbruksstyrelsen och dess yrkesavdelningar under överinseende av skolöverstyrelsen. Därjämte skulle kolonin vara underkastad tillsyn av en av chefen för socialdepartementet utsedd inspektor med uppgift att ur arbetslöshetssynpunkt följa kolonins verksamhet.

Kolonins verksamhet skulle bedrivas i överensstämmelse med ett i huvudsaklig anslutning till den ingivna planen upprättat samt av lantbruksstyrelsen och skolöverstyrelsen gemensamt fastställt reglemente med tillhörande undervisningsplan. Beträffande undervisningsplanen i vad den avsåge jordbruksavdelningen, skulle emellertid iakttagas, att densamma borde för teoretisk undervisning upptaga 150 timmar, varav för undervisning i lanthus-hållningens allmänna grunder 60 timmar.

Till föreståndare för kolonin skulle antagas person, vilkens kompetens för skötseln av kolonins jordbruk blivit av lantbruksstyrelsen godkänd.

Vid yrkesavdelningarna skulle, såvida ej av tillfälligt påkommet förfall annan anordning nödvändiggjordes, undervisningen bestridas av lärare, som blivit av skolöverstyrelsen godkända för ifrågavarande undervisning eller av överstyrelsen förklarats behöriga för undervisning av enahanda art vid kommunala anstalter för yrkesundervisning. Yrkesavdelningarna skulle hava till sitt förfogande lokaler samt inrednings- och undervisningsmateriel, som godkändes av skolöverstyrelsen.

I revisionen av kolonins förvaltning och räkenskaper skulle deltaga en av länsstyrelsen i Norrbottens län utsedd revisor.

Av revisionsberättelse åtföljda redogörelser för kolonins verksamhet under år 1934 samt under tiden från och med den 1 januari 1935 till och med första verksamhetsårets slut skulle respektive före januari månads utgång 1935 och inom en månad efter första verksamhetsårets utgång insändas till socialdepartementet, ecklesiastikdepartementet, jordbruksdepartementet, statens arbetslöshetskommission, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen och kolonins av chefen för socialdepartementet utsedde inspektor.

Jukkasjärvi kommun skulle underkasta sig de bestämmelser rörande granskning från riksdagens revisorers sida beträffande användningen av statsbidragen, vilka Kungl. Maj:t kunde komma att meddela.

Det ålåg skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att vid handläggning av ärende rörande ifrågavarande koloni samråda med kolonins av chefen för socialdepartementet utsedde inspektor.

Kungl. Maj:t anbefallde vidare länsstyrelsen i Norrbottens län att till Jukkasjärvi kommun på rekvisition utanordna av de beviljade statsbidragen månadsvis i efterskott det belopp, som tillstyrktes av kolonins förutnämnda inspektor.

Ifrågavarande arbetskoloni har ännu icke kommit i gång, då vissa förberedelsearbeten återstå att utföra.

De sakkunniga vilja för sin del framhålla följande. Den anordning, man här avsett att träffa för att bereda unga arbetslösa yrkesutbildning i form av deltagande i arbetet inom jordbruket, synes möjliggöra en verklig utbildning i sagda avseende. Härtill kommer, att anordningen icke synes i samma grad som de ovan i kap. 5 omtalade förslagen att bereda arbetslös ungdom utbildning hos enskilda jordbrukare, vara förenad med de risker, som — enligt vad på ovannämnda ställe framhållits — skulle åtfölja sagda förslag. Emellertid vilja de sakkunniga understryka, dels att speciella arbetslöshetsförhållanden m. m. gälla i fråga om ovannämnda arbetskoloni, dels att anordningen för närvarande måste betraktas som ett försök. Då så är förhållandet, förmena sig de sakkunniga nu endast böra tillstyrka, att även under nästkommande budgetår statsbidrag må utgå till försök med arbetskolonier. Det skulle härvid möjligen kunna ifrågasättas, om ej dylika försök skulle kunna ordnas inom ramen för den frivilliga arbetstjänsten. De sakkunniga vilja emellertid betona, att arbetskolonierna skilja sig från den frivilliga arbetstjänsten närmast däri, att de i motsats mot denna måste planeras på relativt lång sikt. Med hänsyn härtill finna de sakkunniga motiverat, att statsbidrag till arbetskolonier icke beviljas av arbetslöshetskommissionen utan av Kungl. Maj:t. De sakkunniga vilja sålunda tillstyrka, att försöksverksamheten med arbetskolonier må fortsätta under nästa budgetår på enahanda sätt som under det innevarande.

Kap. 7. Inventering av arbetstillfällen, lämpade för de unga.

Såsom ovan (sid. 6) framhållits, skulle en av huvudpunkterna i de sakkunnigas utredning vara en såvitt möjligt grundlig undersökning rörande de arbetstillfällen och arbetsområden, som lämpa sig för de unga. Genom en sådan undersökning skulle man — utom* beträffande det i kap. 5 behandlade spörsmålet rörande möjligheterna att bereda de unga utbildning genom deltagande i arbetet inom yrkena — bland annat kunna konstatera, i vad mån det allmännas hjälpåtgärder kunde inriktas på skapande av särskilda arbetstillfällen av beskaffenhet, att de unga arbetslösa kunde med fördel dit hänvisas. Vidare skulle man erhålla uppgift, om lämpliga arbetsobjekt förefunnnes för den frivilliga arbetstjänsten, därest denna hjälpform skulle i vidgad omfattning komma till användning.

I enlighet med dessa direktiv ha de sakkunniga sökt åstadkomma en inventering av de möjligheter, som i berörda avseenden kunna stå till buds.

Den korta tid, som stått till förfogande, har gjort, att denna inventering icke kunnat bli den grundliga undersökning, som departementschefen i sitt uttalande till statsrådsprotokollet vid beslutet om tillkallande av de sakkunniga ansåg, såvitt möjligt, böra åstadkommas. De sakkunniga ha i stort sett måst nöja sig med att erhålla en överblick över förefintliga möjligheter, framför allt beträffande sådana arbetstillfällen, som kunde komma att ingå i de åtgärder, vilka — enligt de sakkunnigas i detta betänkande framlagda förslag — skulle föreläggas innevarande års riksdag. Den fråga, de sakkunniga alltså framför allt önskat få besvarad, var den, om det inom landet kunde uppbringas arbetstillfällen i sådan omfattning, att särskilda reservarbeten för ungdom kunde igångsättas och en utvidgad frivillig arbetstjänst kunde komma till stånd, utan att därigenom någon ogynnsam inverkan uppstod i fråga om möjligheterna att skaffa arbetsobjekt för de vanliga reservarbetena. Om de sakkunniga härvid således närmast åsyftade att få material för ett allmänt bedömande av denna fråga, utesluter detta givetvis icke, att ett eller annat fullt utarbetat förslag ingivits till de sakkunniga. I de fall, där dessa förslag varit av den beskaffenhet, att de kunnat verkställas redan inom ramen för nu gällande bestämmelser för åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten, ha förslagen genom de sakkunnigas ordförande bragts till arbetslöshetskommissionens kännedom. I något fall ha dylika förslag också redan lett till beslut av kommissionen.

Här ifrågavarande inventering har verkställts på följande sätt. Omedelbart efter sitt tillkallande beslöt de sakkunniga att utsända ett cirkulär, åtföljt av frågeformulär, till sådana statliga och kommunala organ samt enskilda institutioner och organisationer, som antingen kunde förväntas äga närmare kännedom om ungdomsarbetslösheten och om de möjligheter till åtgärder mot denna, vilka i olika avseenden kunde förefinnas å skilda orter i landet, eller som på grund av sin verksamhet kunde förmodas äga förutsättningar att lämna förslag på arbetsobjekt, lämpade för ungdom. De sakkunniga vände sig härvid i första rummet till länsstyrelser och arbetslöshetskommittéer men vidare även till domänstyrelsen, hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och egnahemsnämnder samt vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Närmast i syfte att erhålla mera allmänna synpunkter på här ifrågavarande problem översändes sagda cirkulär även till statens inspektör för fattigvård och barnavård samt fattigvårds- och barnavårdskonsulenter. Bland föreningar, till vilka de sakkunniga vänt sig, må nämnas svenska turistföreningen, svenska brandskyddsföreningen, svenska brandkårernas riksförbund, svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund m. fl. Vidare hade de sakkunniga i cirkulärskrivelsen till arbetslöshetskommittéerna framhållit, att dessa — enligt de sakkunnigas uppfattning — torde, innan de besvarade cirkuläret, böra söka förbindelse med inom kommunen verksamma ungdomsorganisationer och andra sammanslutningar, vilka kunde tänkas framkomma med uppslag. I anslutning härtill ansågo sig de sakkunniga böra underrätta jordbrukarungdomens förbund samt scoutorganisationers, nykterhetsorganisationers

och vissa större politiska ungdomsorganisationers riksförbund om den förestående inventeringen. Samtidigt meddelade de sakkunniga, att därest resp. riksorganisationer önskade bringa inventeringen till sina lokalavdelningars kännedom, ville de sakkunniga ställa cirkulär i lämpligt antal till förfogande. Lokalavdelningar kunde då framföra sina förslag till vederbörande arbetslöshetskommitté. Flera av riksorganisationerna begagnade sig också av detta erbjudande. Sammanlagt utsände eller ställde de sakkunniga till förfogande c:a 10 000 exemplar av cirkuläret och därtill hörande formulär.

Till vägledning vid lämnande av de begärda uppgifterna anförde de sakkunniga i sin cirkulärskrivelse i huvudsak följande: »Inventeringen skall avse arbetstillfällen, som med fördel kunna reserveras för arbetslösa personer i åldern 16—25 år, och skall åsyfta åtgärder såväl på längre som kortare sikt. Vid inventeringen skola medtagas *dels* arbeten, som böra utföras i den öppna arbetsmarknaden, *dels* sådana arbeten, som kunna givas formen av reservarbeten, avsedda uteslutande för ungdom, och slutligen arbeten, särskilt lämpade att utföras genom den s. k. frivilliga arbetstjänsten.» Beträffande sistnämnda slag av arbeten erinrade de sakkunniga om de gällande bestämmelserna i fråga om arbetsobjekt (se härom kap. 8) men betonade samtidigt, att även arbeten, som ej kunde rymmas inom den hitillsvarande ramen för arbetstjänsten, kunde medtagas vid ifyllandet av formuläret, därest de ansågos lämpade för denna. Till ledning vid avgivande av förslag till arbetsobjekt för arbetstjänsten bifogade de sakkunniga en promemoria rörande arbetsobjekt, som dittills förekommit eller varom förslag framlagts.

De närmare uppgifter rörande arbetsobjekt, de sakkunniga önskade erhålla genom frågeformuläret, gällde spörsmålen om för vilkens räkning det ifrågasatta arbetet skulle utföras, vilken årstid som bäst lämpade sig för arbetets utförande, för vilken åldersgrupp arbetet i främsta rummet vore lämpligt, huru många normala dagsverken med fullgod, vuxen arbetskraft arbetet kunde tänkas kräva, hur många personer som med hänsyn till arbetets art och förläggningsmöjligheter samtidigt skulle kunna sysselsättas vid arbetet, storleken av de beräknade materialkostnaderna, beräknat ekonomiskt tillskott av företagaren, förläggningsmöjligheter jämte en del allmänna uppgifter i övrigt, såsom arbetsledning o. dyl. De uppgifter, som genom frågeformuläret infordrades, avsågo således visserligen preciserade arbetsobjekt men åsyftade endast att ge den allra nödvändigaste överblicken över arten och omfattningen av de föreslagna arbetena. De sakkunniga betonade också detta. Helt naturligt uppkomme — med hänsyn till den knappa tiden av ungefär 14 dagar, som stode till förfogande för besvarandet av frågeformuläret — svårigheter att inkomma med detaljerade beräkningar och undersökningar, men det vore angeläget, att uppgifterna bleve så fullständiga som möjligt. Slutligen framhöllo de sakkunniga, att den som önskade — vid sidan om uppgifterna rörande mera preciserade arbetsobjekt — lämna anvisningar rörande inom vilka yrken och yrkesspecialiteter i större utsträckning förekomme arbeten, som till sin natur vore sådana, att de i första hand borde

kunna stå öppna för de unga, kunde göra anteckningar därom under rubriken »anmärkningar» i frågeformuläret.

Svar på de sakkunnigas cirkulärskrivelse ha inkommit från de flesta länsstyrelser, egnahemsnämnder, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser, likaledes från de ämbetsverk och vetenskapliga institutioner, som de sakkunniga tillskrivit. Av de i runt tal 1 300 arbetslöshetskommittéerna ha svar ingått från 739. 211 av dessa ha emellertid avgivit negativa svar. Vidare har ett stort antal enskilda organisationer inkommit med mer eller mindre omfattande förslag. Genom myndigheter ha inkommit 211 positiva svar och från organisationer 313. Inalles ha således 1 052 positiva svar ingivits. Efter det bearbetningen av materialet avslutats, ha ytterligare ett antal svar ingått, vilka emellertid icke kunnat inarbetas i den översikt, som de sakkunniga låtit sammanställa.

Beträffande de inkomna svaren vilja de sakkunniga först framhålla, att ett stort antal innehåller — vid sidan av mera preciserade förslag till arbeten eller utan några sådana — allmänna uttalanden rörande ungdomsarbetslösheten eller allmänt hållna förslag till åtgärder mot denna. Sålunda föreligga i många fall uttalanden rörande arbetslösas placering inom jordbruket med bidrag av statsmedel. Till de i detta och andra liknande avseenden framförda synpunkterna ha de sakkunniga tagit hänsyn vid avgivande av utlåtandet i kap. 5. Likaledes ha de sakkunniga i kap. 2 beaktat de allmänna synpunkter rörande ungdomsarbetslöshetens karaktär, vilka avgivits i detta sammanhang eller som inkommit med anledning av cirkulärskrivelsens översändande till vissa myndigheter och institutioner.

För övrigt må redan från början betonas, att vissa av de insända förslagen, såsom väntat var, befunnits utförbara eller i så hög grad ofullständiga, att de icke kunnat bli föremål för närmare bearbetning. Givetvis ha sådana förslag ej medtagits i den verkställda sammanräkningen. Säkerligen betyder detta dock icke, att dessa ofullständiga förslag genomgående skulle representera projekt, som aldrig skulle kunna komma till utförande. Utan tvivel förefinnes bland förevarande förslag en icke obetydlig reserv att tillgå, därest kompletterande uppgifter kunna införskaffas. Vidare finnas med all sannolikhet bland det antal kommuner, som ej haft några förslag att ingiva, många, som på den korta tid, som stått till förfogande, icke ansett sig kunna framlägga några arbetsobjekt men som, därest längre tid kunnat lämnas, skulle kunnat avgiva betydelsefulla förslag. Särskilt ofördelaktigt inverkade den korta remisstiden på möjligheterna att finna helt nya, icke förut påtänkta eller undersökta arbetsobjekt, just sådana arbetsobjekt, vilka måste betraktas som de mest eftersträfvansvärda att få fram. Påpekas må bland annat, att någon egentlig undersökning av lämpliga arbetsobjekt hos enskilda säkerligen icke kunnat bli verkställd. De sakkunniga hålla emellertid före, att hos enskilda förefinnes ytterligare en mycket betydande reserv av arbeten, som säkerligen ganska lätt skulle kunna mobiliseras, om så skulle visa sig önskvärt. Över huvud taget ligger det i sakens natur, att någon botten-skrapning av möjliga arbetstillfällen ej kunnat äga rum vid en inventering, som företagits med den skyndsamhet, varom här varit fråga.

Å andra sidan äro de sakkunniga fullt medvetna om att i åtskilliga förslag sådana arbeten medtagits, som normalt kunna anses tillhöra den öppna marknaden eller lämpligen böra falla under de allmänna reservarbetena. Vidare ha avgivits många förslag, som aldrig kunna tänkas komma till utförande, då bidrag från det allmänna till materialkostnader och andra omkostnader icke kan givas i sådan omfattning, som vederbörande företagare räknat med som nödvändigt för att kunna utföra arbetet.

Om sålunda vederbörliga hänsyn tagas till alla de faktorer, som kunna tänkas påverka inventeringsresultatet i utvidgande eller inskränkande riktning, torde de av de sakkunniga gjorda beräkningarna över tillgängliga arbetstillfällen få anses i stort sett hållbara; i varje fall kunna de säkerligen icke anses för optimistiska. Över huvud taget ha vid bearbetningen av materialet utgallringar av tvivelaktiga förslag med stränghet företagits.

De sakkunniga vilja här också understryka, att de arbetstillfällen, som föreslagits, till sin art i stort sett icke erbjuda några egentliga nyheter. Praktiskt taget alla nu föreslagna former av objekt ha tidigare blivit på det ena eller andra sättet föreslagna. Emellertid torde den företagna inventeringen framför allt ha medfört ett ökat intresse hos kommunerna att mera planmässigt än tidigare ägna frågan om ungdomsarbetslösheten och framskapandet av lämpliga arbetstillfällen sin uppmärksamhet. I vilken utsträckning förefintliga möjligheter kunna utnyttjas, beror i sin tur icke enbart på statsmakterna och det centrala organ, som skall ansvara för verksamheten på förevarande område; genomförbarheten av förslagen kommer i mycket hög grad att vara beroende av kommunernas förmåga att snabbt och målmedvetet vidtaga de åtgärder, som kunna ankomma på dem.

Efter dessa allmänna påpekanden torde en mera direkt redogörelse för inventeringsresultatet böra lämnas.

Även den tid, som de sakkunniga förfogat över för bearbetningen av det inkomna materialet, har varit för kort för att medge någon detaljprövning av de inkomna förslagens lämplighet eller någon omprövning, huruvida de lämnade uppgifterna angående det erforderliga antalet dagsverken och materialkostnader kunna anses hållbara. Att infordra kompletterande uppgifter har naturligen icke heller låtit sig göra.

Bearbetningen av materialet har verkställts på ett sådant sätt, att de inkomna svaren länsvis uppdelas i tre grupper, nämligen: 1) svar från arbetslöshetskommittéer, 2) svar från eller genom andra allmänna organ samt 3) svar från enskilda organisationer. Därefter ha förslagen uppdelats på olika företagargrupper, nämligen stat, kommun, förening eller enskild. Arbeten, som — utan att tillhöra någon av de tre förstnämnda grupperna — kunde beräknas komma en större allmänhet till godo, ha behandlats såsom en grupp för sig. Slutligen har en uppdelning av arbetsobjekten verkställts även med hänsyn till deras natur, nämligen skogsarbeten av lättare och tyngre slag, jordbruksarbeten, trädgårdsarbeten, vägarbeten, arbeten för iordningställande av badplatser m. m., byggnadsarbeten, arbeten å idrottsanläggningar, restaureringsarbeten av ruiner och andra kulturhistoriska minnesmärken samt

diverse arbeten i övrigt. Med utgångspunkt härifrån har sedan verkställts en sammanställning av det beräknade antalet fullgoda dagsverken och där-
 efter en omräkning till ungdomsdagsverken.

Uppgifterna om antalet erforderliga dagsverken ha, som ovan nämnts, i de infortrade uppgifterna avsett normala dagsverken med fullgod, vuxen arbetskraft.

De på detta sätt framkomna uppgifterna ha sedan hopsummerats och omräknats i ungdomsdagsverken. Det har därvid gällt att få fram ett genomsnittligt för alla olika typer av arbeten gällande relationstal mellan fullgoda och ungdomsdagsverken. Detta har tillgått på så sätt, att relationstalet beräknats på grundval av inom den frivilliga arbetstjänsten gjorda erfarenheter. För olika slag av arbeten ha därvid olika relationstal kommit till användning, varigenom först för varje arbetsobjekt ett visst förhållande mellan fullgoda dagsverken och ungdomsdagsverken erhållits. Med utgångspunkt härifrån har sedan det erforderliga genomsnittstalet kunnat erhållas. Relationstalet har vid denna beräkning blivit 1·7, d. v. s. ett fullgott mansdagsverke har ansetts motsvara 1·7 ungdomsdagsverke. Helt naturligt måste beräkningar av sådan art bli i viss mån godtyckliga, men det angivna relationstalet torde dock få anses någorlunda riktigt avspegla det verkliga förhållandet, i varje fall med så pass stor grad av exakthet, som — för de beräkningar det här rör sig om — torde få anses erforderlig.

En hel del förslag ha angivits såsom lämpliga arbetsobjekt utan att dock upptaga några närmare uppgifter om erforderliga dagsverken, materialkostnader eller förläggingsmöjligheter. Någon närmare bearbetning av dylika förslag har ej kunnat utföras. De ha endast sammanräknats till sitt antal. Då dessa förslag uppgå till ej mindre än ca 800 och förmodligen åtskilliga av dem mycket väl skulle kunna komma till utförande, vill det synas, som här en icke obetydlig arbetsreserv skulle förefinnas.

Åter andra av de föreslagna arbetena ha för här ifrågavarande ändamål ansetts såsom ekonomiskt icke verkställbara, då för deras utförande räknats med — i förhållande till arbetets omfattning — alltför stora bidrag från staten till materialkostnader. Dessa arbeten ha givetvis icke medtagits vid sammanräkningen. En väsentlig del av dem äro att hänföra till gruppen byggnadsarbeten, och av dessa utgöra bastubyggen en betydande andel. Emellertid skulle måhända även med mindre bidrag från det allmänna dylika arbeten i icke obetydlig omfattning kunna komma till stånd. För en del av dessa arbeten, som kunde anses särskilt väl motiverade, skulle måhända det allmännas bidrag kunna göras något större, än som eljest kunde anses lämpligt.

Fördelningen av de föreslagna arbetsobjekten på olika typer av arbeten, såsom arbeten inom den öppna marknaden, reservarbeten för ungdom och arbeten, lämpade för den frivilliga arbetstjänsten, har verkställts efter förslagsställarnas egen värdering. De sakkunniga anse sig dock böra framhålla, att sannolikt måste i vissa fall en omflyttning av de föreslagna arbetena från den ena till den andra gruppen verkställas, om arbetena skola komma till utförande.

I överensstämmelse med vad de sakkunniga ovan anført, ha de emellertid i det följande endast medtagit sådana arbeten, som kunna hänföras till frivillig arbetstjänst eller reservarbeten för ungdom.

Såsom bilaga¹ till detta betänkande lämnas i tabellarisk form en närmare översikt av inventeringens resultat länsvis. Denna översikt upptager även antalet beräknade dagsverken omräknade till ungdomsdagsverken. Av dessa tabeller framgår, i vilken omfattning arbetsobjekt med beräkningar över antalet dagsverken, materialkostnader och förläggingsmöjligheter ha föreslagits. Dessa förslag avse sammanlagt ej mindre än 3 662 000 ungdomsdagsverken, av vilka 821 500 skulle komma på den frivilliga arbetstjänsten och 2 429 900 på reservarbeten för ungdom samt 410 800 för branddammar och brandbrunnar. Då emellertid såväl inom den frivilliga arbetstjänsten som inom reservarbetena för ungdom den genomsnittliga arbetstiden i regel skulle uppgå till 4 timmar per dag, skulle antalet ungdomsdagsverken i verkligheten kunna upptagas till det dubbla eller i runt tal 7 325 000.

Räknas antalet arbetsdagar per år till 300, skulle de föreslagna arbetstillfällena räcka till att ge sysselsättning åt tillhoppa 24 500 arbetslösa under ett år framåt. Med hänsyn till förläggingsmöjligheter och andra på omfattningen av dessa hjälpåtgärder inverkan faktorer, varom mera i kap. 8 och 9, torde emellertid det högsta antalet under nästa år på en gång sysselsätta kunna räknas till 5 000 i den frivilliga arbetstjänsten och 2 000 inom reservarbeten för ungdom. De föreslagna arbetsobjekten skulle då vid fullt utnyttjande av deras kapacitet förslå för 3½ år framåt.

Härefter torde en närmare redogörelse böra lämnas för de olika slag av arbeten, som föreslagits inom resp. huvudgrupper och som lämpligen kunna komma i fråga för de här närmast avsedda hjälpåtgärderna.

Den allmänna princip, som härvid måste följas, torde vara den, att de föreslagna och till utförande beslutade arbetena äro av sådan beskaffenhet, att de icke eljest skulle kunna beräknas komma till utförande under en avsevärd tid framåt.

De förslag, som framkommit rörande *skogsarbeten* av olika slag, innefatta skogskulturer, röjningar och gallringar, skogsdikningar, uppkvistning av stammar på rot, stamräkning, linjetaxering, rågångsrensning m. m. De framställda förslagen avse i väsentlig utsträckning enskilda skogar. Men även de ecklesiastiska boställsskogarna och domänverkets skogar beröras av ett flertal förslag.

Från vissa håll har framförts tanken på att genom en effektiv röjning och gallring av plantskogar och ungskogar försöka förkorta omloppstiden för erhållande av visst virke. Sådana arbeten sägas nu bli i stor utsträckning helt eftersatta men borde kunna komma till utförande genom den frivilliga arbetstjänsten. Vederbörande förslagsställare har angivit — som stöd för det nationalekonomiska värdet av sitt förslag — att vid ingrepp i exempelvis 10-åriga björkslyområden den ovannämnda omloppstiden skulle kunna förkortas med c:a 15 år och på så sätt mycket betydande ekonomiska fördelar utvinnas. Särskilt må också påpekas, att man från en del håll erinrat om ett relativt nytt område inom skogsvården, nämligen uppkvistning av stam-

¹ Finnes bland de av de sakkunniga överlämnade otryckta handlingarna.

mar på rot. Detta arbete, som ej kan ge någon vinst på avsevärd tid framåt men som nationalekonomiskt sett anses vara av stor betydelse, då det höjer genomsnittskvalitén å virket från våra skogar, skulle kunna tänkas förbehållet för de unga arbetslösa, i den mån statsbidrag skulle utgå till detsamma.

De sakkunniga finna — med beaktande av de allmänna principer för urvalet av arbetsobjekt som ovan anförts — att skogsarbeten av olika slag synnerligen väl lämpa sig såsom arbetstillfällen för ungdom, i varje fall för den frivilliga arbetstjänsten. Inom detta område finnas, såsom nämnts, en mängd arbetstillfällen, som av olika skäl ej kunna komma till utförande, ej minst av den anledningen, att vinsten av de nedlagda förbättringarna först efter i många fall flera årtionden kommer vederbörande markägare till godo. Det synes här föreligga ett statligt intresse att ingripa och söka åvägabringa en höjning av genomsnittskvalitén å virket från våra skogar.

Inom *jordbrukets* område avse flera av de framställda förslagen en kombination av utbildning och arbete. Bland de förslag, som mera direkt utformats och som efter prövning från fall till fall kunna tänkas komma till utförande, märkas en del, som avse täckdikning, nyodlingsverksamhet och torrläggning av myrar. Ett förslag, som måhända därvid alldeles särskilt kunde vara lämpligt att pröva, vore att på de platser, där kolonisationsverksamhet för småbruk och så kallade arbetaresmåbruk i Norrland bedrives, företaga en del förberedelsearbeten för röjning, odling, hus- och enklare vägbygge. De nytillträdande kolonisterna skulle på så sätt erhålla en högst avsevärd och behöfelig lättnad under de bekymmersamma första åren. Till ett närmare utformat förslag i denna riktning skola de sakkunniga nedan återkomma.

I fråga om *trädgårdsarbete* innebära de inkomna svaren på de sakkunnigas frågeformulär — förutom förslag till egentligt trädgårdsarbete — även förslag till ordnande såväl av en del parker i städer och andra samhällen som av trädgårdsanläggningar vid folk- och folkhögskolor och andra skolor samt förslag till alléplanteringar utmed vägar m. m. Från vissa håll har erinrats om behovet av utbildningskurser för trädskötare och andra specialarbetare inom trädgårdsyrket. Beträffande förslag av sistnämnda art ha de sakkunniga emellertid yttrat sig i annat sammanhang.

Inom gruppen *vägarbeten* ha en mängd förslag framkommit. De sakkunniga anse emellertid, att endast vissa enklare väganläggningar, såsom smärre bygde- och tillfartsvägar kunna lämpa sig att utföras av de ungdomsarbetslösa. Ett enligt de sakkunnigas mening betydelsefullt projekt är det av kommittén för svensk cykelpropaganda avgivna förslag, som avser anläggandet av cykelstigar. De sakkunniga vilja här endast framhålla, att i samband med större vägarbeten önskvärda cykelbanor torde böra komma till utförande i annan ordning än genom arbeten för arbetslös ungdom. I öfrigt återkomma de sakkunniga nedan till förevarande förslag.

En del förslag att iordningställa *badplatser* m. m. ha framkommit. Dessa arbeten avse i allmänhet rensning av stränder från sten och avfall men

därjämte i viss utsträckning även byggande av bryggor, landgångar och dylikt. Inom denna grupp torde ett mycket större antal arbetsobjekt än de hittills föreslagna kunna uppbringas.

Inom gruppen *byggnadsarbeten* ingår uppförandet av vandringshärbärgen, turisthärbärgen, bygdegårdar, föreningshus, bad- och tvättstugor m. m. Såsom förut antytts, ha inom denna grupp många förslag utdömts såsom ekonomiskt utförbara. Givetvis bör i regel endast enklare slag av byggnadsverksamhet ifrågakomma inom den frivilliga arbetstjänsten eller såsom reservarbeten för ungdom. De ovannämnda förslagen äro emellertid — efter de beskärningar som gjorts — i stor utsträckning lämpliga för här ifrågasvarande verksamhet. De sakkunniga vilja också starkt understryka det stora värde ur utbildningssynpunkt, som deltagandet i dylikt arbete måste anses ha för den arbetslösa ungdomen. Vidare torde man på detta område i många fall finna arbetsobjekt, som måste anses särskilt värdefulla ur den synpunkten, att de unga känna sig ha ett eget intresse av det utförda arbetet. Här må exempelvis erinras om sådana arbetsobjekt som restaurering av byggnader, lämpade till semesterhem, byggande av vandrings- och turisthärbärgen m. m. Från vissa håll i Norrland har framhållits, att bastubyggnader, inrymmande även tvättstugor, skulle vara av stor betydelse för folkhälsan. Kostnadssynpunkterna borde icke erbjuda några oöverstigliga svårigheter. Då sådana byggen, avsedda för byar med minst 6 familjer, enligt en från Västerbotten ingiven uppgift skulle kunna åstadkommas för en kostnad av 1,500 kronor, under villkor att befolkningen tillhandahölle mark och virke kostnadsfritt, torde här stora arbetsmöjligheter kunna skapas genom understödjande verksamhet från det allmännas sida. Måhända skulle denna verksamhets betydelse ur folkhälsans synpunkt kunna anses så stor, att ett mera omfattande nybyggnadsprogram på detta område uppgjordes.

Inom gruppen *idrottsanläggningar* ha framlagts förslag till ett stort antal såväl större som mindre idrottsplatser, ävensom lekplatser och skolgårdsplaneringar. Det största materialet inom denna grupp har tillställts de sakkunniga genom svenska idrottsförbundet. Vissa av de genom detta lämnade uppgifterna ha även inlämnats genom organisationer eller kommunala organ. Idrottsförbundet har uttalat den uppfattningen, att de föreslagna arbetena äro synnerligen väl lämpade för utförande av arbetslösa personer i åldern 16—25 år.

För så gott som samtliga de av idrottsförbundet lämnade förslagen har förbundets idrottsplatskommitté ombesörjt såväl ritningar som kostnadsberäkningar. På detta område föreligga alltså mer än på något annat av de i inventeringen berörda arbetsområdena fullständiga förslag. Förbundet har dessutom uttrangerat ett stort antal förslag, som ansetts vara alltför dyrbara eller eljest icke lämpliga. Ytterligare en del av förslagen synas emellertid ha tilltagits i sådan skala och med så höga pretentioner, att de icke kunna anses böra ifrågakomma i förevarande sammanhang. En nedprutning i anspråken skulle dock säkerligen i flera fall kunna göras, varigenom realisandet av förslagen i större utsträckning skulle möjliggöras. De mera dyr-

bara idrottsanläggningarna torde böra komma till utförande i annan ordning. Däremot böra sådana idrottsplatser, som närmast äro avsedda till tränings- och enklare tävlingsplatser, anses som synnerligen lämpliga arbeten för ungdom. Det är nämligen — såsom idrottsförbundet även framhållit — uppenbart, att just idrottsanläggningar torde vara särskilt ägnade att tillgodose ett hos den unga generationen levande intresse och därigenom i högre grad än de flesta andra arbeten vara av den art, att de kunna framkalla ett intresse för själva arbetet.

Ett mycket stort arbetsobjekt, som faller inom denna grupp, är utförandet av den s. k. Romeleklintbanan, tävlingsbana å Romeleåsen för motorfordon.

Genom länsstyrelsen i Malmöhus län har framlagts ett preliminärt förslag med kostnadsberäkning. Sammanlagda kostnaden för till förslaget hörande olika arbeten uppgår till 1 206 200 kronor.

Förutsättningar för förslagets realiserande är, att samtliga arbeten utföras såsom beredskaps- eller reservarbeten. Staten erlägger hela kostnaden med undantag av högst 10 % av den från början beräknade kostnaden. Det angives, att staten skulle tillförsäkras återbetalning av c:a 50 % av den kostnad, som staten finge vidkännas för anläggningen.

Större delen av detta arbete torde emellertid icke lämpa sig såsom speciellt ungdomsarbete. Det ligger emellertid i sakens natur, att, därest arbetet skulle kunna komma till stånd i annan ordning — en fråga, som givetvis undandraget sig de sakkunnigas bedömande — tillfälle skulle kunna beredas för sysselsättning av åtskilliga yngre arbetslösa.

Vid den ovan lämnade redogörelsen för inventeringen ha de sakkunniga i huvudsak lämnat åsido några förslag, som speciellt kunna anses innebära uppslag till sysselsättning av arbetslös ungdom med visst slag av arbete inom olika delar av riket. De sakkunniga ha nämligen förmenat sig böra i ett sammansang redogöra för dessa förslag.

Bland dessa vilja de sakkunniga först upptaga den ovan (sid. 2) omnämnda underdåniga framställningen från landshövdingen i Västerbottens län Gustav Rosén. Även om denna ansökan närmast avser ett speciellt företag, förmena de sakkunniga, att detta är av den natur, att det kan anföras som exempel på en verksamhet, som skulle kunna upptagas på åtskilliga andra håll. I flera av de inkomna svaren på de sakkunnigas frågeformulär har också — icke blott från Västerbotten utan även från andra håll — förslaget åberopats som ett dylikt mera allmänt uppslag. Med hänsyn till det anförda vilja de sakkunniga här nedan lämna en närmare redogörelse för detta förslag samt för det underdåniga utlåtande de sakkunniga redan avgivit häröver (jfr ovan sid. 2).

Under praktisk ledning borde ett 45-tal arbetslösa i åldern 18—26 år förläggas till ett läger, där de erhöles möjlighet att utföra alla förekommande arbeten vid anläggande av småbruk, innebärande såväl uppförande av behövliga byggnader som uppodling av jord samt anläggande av utfartsvägar och trädgårdar. För ändamålet borde av intresserade personer bildas en

förening u. p. a., som i intimt samarbete med länsstyrelsen och hushållningssällskapet skulle ha ledningen av verksamheten.

Genom denna förenings försorg skulle inköpas erforderlig jord. Det jordområde, som skulle inköpas, borde vara så pass omfattande, att där kunde anläggas omkring 10 småbruk, vardera omfattande c:a 20 hektar, därav åtminstone 6 hektar odlingsmark. För anläggningskostnadernas nedbringande och för underlättande framdeles av ordnad skolgång för småbrukarnas barn borde jordbruken förläggas kolonivis.

Arbetet på småbrukens iordningställande skulle betraktas såsom undervisning för de i lägret deltagande. Undervisningen skulle pågå i 11 månader, och varje elev skulle i tur och ordning deltaga i alla förekommande arbeten. Dock skulle eleverna icke vara bundna vid förläggningen utan kunna sluta, om detta av omständigheterna påkallades, exempelvis för antagande av stadigvarande arbetstillfälle, som kunde yppa sig. Vid lägret borde vid sidan av den praktiska undervisningen i nyodling och byggnadsverksamhet jämväl lämnas teoretisk undervisning i lantushållning och trädgårdsskötsel samt praktisk undervisning i skötsel av husdjur.

Till varje elev borde förutom fri kost utgå en dagersättning av 1 krona, av vilket belopp hälften borde inestå till kursens slut.

Uppförandet av boningshus och ekonomibyggnad, odling och dikning av 2 hektar fastmarksjord samt väg- och trädgårdsanläggning, brunnsgrävning m. m., allt per småbruk, beräknades draga 800 normala dagsverken, vilket — med hänsyn till lägerdeltagarnas ovana vid arbetet — höjdes med 50 % till 1 200 dagsverken. Allt som allt skulle således 45 man ha arbete under 11 månader (270 dagar).

Kostnaderna för iordningställandet av de 10 småbruken beräknades till sammanlagt 90 000 kronor. Den för verksamheten bildade föreningen skulle sedan, när småbruken färdigstälts i ovan angiven omfattning, försöka försälja dem. Den sammanlagda försäljningssumman beräknades uppgå till 50 000 kronor. Den totala förlusten skulle således bli 40 000 kronor eller i runt tal kronor 3:33 per elev och arbetsdag. Detta belopp på 40 000 kronor borde lämpligen bestridas av arbetslöshetsmedel. De kommitterade hemställde således hos Kungl. Maj:t om ett anslag på 40 000 kronor för förslagens genomförande.

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrkte i underdånigt utlåtande förslaget. Statens egnahemsstyrelse och lantbruksstyrelsen, till vilka förslaget remitterats, hade i stort sett ingenting att erinra mot detsamma utan tillstyrkte det med vissa smärre ändringar. Statens arbetslöshetskommission, som även anbefallts att yttra sig, hade vissa betänkligheter mot ett bifall till framställningen men ansåg sig dock icke kunna taga ställning till frågan, då det förväntades, att inom kort särskilda sakkunniga för utredning angående ungdomsarbetslösheten skulle bli tillkallade och det givetvis borde anstå med det definitiva ställningstagandet, till dess resultatet av de sakkunnigas utredningsarbete föreläge.

Sedan 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten tillkallats, anbefalldes de genom nådig remiss den 20 januari 1934 att avgiva utlåtande över förslaget.

Sedan den förut omnämnda föreningen bildats under namn av Västerbottenshem, förening u. p. a., och träffat preliminärt avtal om inköp av tillhoppa 301 hektar jord i Nordmalings och Vännäs socknar, inkom föreningen med en underdånig skrivelse av den 17 februari 1934, vari den hemställde,

att det förut begärda beloppet — 40 000 kronor — skulle ställas till för-
eningens förfogande för att användas enligt ovan angivna grunder.

Genom nådig remiss den 20 februari anmodades de sakkunniga att taga
denna sistnämnda framställning i övervägande vid avgivandet av svaret på
remissen av den 20 januari. I sitt ovan (sid. 2) nämnda utlåtande anförde de
sakkunniga bland annat följande.

De sakkunniga funne förslaget att giva arbetslös ungdom sysselsättning
och utbildning genom kolonisationsverksamhet synnerligen beaktansvärt och
ville livligt tillstyrka att — såsom i den föreliggande framställningen före-
slagits — försök med ett arbetsläger i detta syfte måtte komma till stånd.
De sakkunniga ville dock understryka den av statens egnahemsstyrelse och
lantbruksstyrelsen framförda synpunkten, att anordningen av det ifrågasatta
arbetslägret skedde på ett sådant sätt, att deltagarna kunde erhålla praktisk
undervisning ej blott i byggnadsarbete utan även i till lantushållningen
hörande göromål. Visserligen kunde endast en mindre del av deltagarna
lägret tänkas komma att övertaga de iordningställda småbruket, men verk-
samheten skulle dock åsyfta att inrikta deltagarnas intresse på jordbruks-
arbete. De sakkunniga ville icke heller underlåta att betona vikten av att
icke alltför ringa del av den jord, som skulle tilldelas varje småbruk, upp-
odlades, innan detta försålles. Det syntes nämligen vara av stor vikt, att
småbrukens blivande innehavare från början komme i sådan ställning, att
möjligheten att försörja sig på jordbruket vore någorlunda säker. Ur denna
synpunkt syntes det enligt de sakkunnigas förmenande kunna ifrågasättas,
om ej större areal, än som föreslagits i den föreliggande framställningen,
borde uppodlas, innan kolonaten överlämnades till försäljning.

De sakkunniga hade vidare uppmärksammat, att såväl i kommitterades
förslag som i länsstyrelsens i Västerbottens län yttrande över detsamma
antalet beräknade dagsverken syntes ha fastställts med tanke på att antalet
förläggingsdagar (sön- och helgdagar givetvis frånräknade) till fullo skulle
utnyttjas för arbete. På så sätt hade ingen särskild tid beräknats för den
teoretiska undervisning i lantushållning och trädgårdsskötsel samt för den
praktiska undervisningen i skötsel av husdjur, vilka olika slag av undervis-
ning dock enligt de kommitterades förslag skulle ingå i verksamheten vid
arbetslägret. Givetvis måste denna undervisning ordnas på så sätt, att den
sammanlagda arbets- och undervisningstiden per dag genomsnittligen icke
överstege 8 timmar. Därav följde emellertid, att det av kommitterade be-
räknade antalet dagsverken för iordningställande av varje småbruk högst
avsevärt måste höjas. Skulle dessutom den uppodlade arealen per småbruk
behöva ökas, betydde detta en ytterligare utökning av antalet dagsverken.

Av det anförda syntes följa, att kommitterades beräkning av utgifterna
— därest förslaget i övrigt realiserades på sätt kommitterade ifrågasatt —
vore för låg. Härtill komme, att kostnaderna för inköp av 200 hektar jord
i framställningen av den 30 november 1933 beräknats till 9 000 kronor, men
att enligt framställningen av den 17 februari 1934 preliminärt avtal träffats
om inköp av 301 hektar jord för 19 277 kronor. Även i detta avseende syntes

utgifterna således bliva högre än som beräknats, då man i förstnämnda framställning utgått från en totalkostnad av 90 000 kronor.

Av detta belopp — 90 000 kronor — skulle enligt kommitterades beräkningar 50 000 kronor täckas genom försäljningen av de färdigställda småbruken och 40 000 kronor genom statsbidrag. Nämnda belopp av 50 000 kronor motsvarade ungefär utgifterna för inköp av jord, materiell- och lantmäterikostnader o. dyl. Såsom ovan framhållits, torde dessa kostnader visserligen bliva högre än som beräknats. Emellertid torde det, med hänsyn till vad statens egnahemsstyrelse framhållit, vara tänkbart, att dessa merkostnader täcktes genom något högre försäljningspris å småbruken. Vad anginge det begärda statsbidraget å 40 000 kronor, motsvarade detta ungefär kostnader för kost, logi och dagarvoden åt deltagarna samt för löner för ledningspersonalen och vissa andra utgifter. Samtliga de nu nämnda utgifterna vore av den karaktär, att de enligt gällande bestämmelser för den frivilliga arbetstjänsten kunde bestridas av denna och sålunda fördelas på staten och de kommuner, vilka finge sända deltagare till ett arbetsläger. Härtill komme, att den plan kommitterade uppgjort för arbetets fullgörande, upptog en kombination av arbete och undervisning och även i andra avseenden — i huvudsak — fyllde fordringarna för den frivilliga arbetstjänsten. Då de sakkunniga vore av den bestämda uppfattningen, att för det föreslagna arbetslägret samma bestämmelser borde gälla som för övriga arbetsläger, syntes inga hinder möta för att det förstnämnda upprättades i arbetslöshetskommissionens regi. Överenskommelse kunde därvid träffas med Västerbottens läns hushållningssällskap eller ovannämnda förening, Västerbottenshem, om tillhandahållande av jord, materiell för byggnaderna, bestridande av lantmäterikostnader o. dyl. Sedan småbruken färdigställts, torde de böra överlämnas till hushållningssällskapet för försäljning. Därest en dylik anordning komme till stånd, skulle de svårigheter, som sammanhängde med den ovannämnda utökningen av det behöfliga antalet elevdagsverken för färdigställande av småbruken, icke utgöra något hinder för planens genomförande. Dessutom skulle vinnas, att de kommuner, vilka finge sända arbetslösa till arbetslägret, komme att i någon mån deltaga i kostnaderna för hjälpen åt dessa arbetslösa. De sakkunniga ville så mycket mer tillstyrka, att arbetslägret ordnades på här angivet sätt, som härigenom den redan befintliga organisationen för den frivilliga arbetstjänsten och den hittills vunna erfarenheten rörande denna kunde utnyttjas. De sakkunniga ville tillägga, att intet hinder på så sätt skulle möta för att till deltagare uttoges arbetslösa personer, som kunde anses speciellt lämpade för här ifrågasvarande verksamhet. Enligt vad de sakkunniga hade sig bekant, hade liknande hänsyn tagits vid uttagande av deltagare i de arbetsläger, som statens arbetslöshetskommission upprättat i samarbete med vissa skogsvårdsstyrelser.

De sakkunniga hemställde sålunda, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt statens arbetslöshetskommission att för här ifrågasvarande syfte upprätta ett arbetsläger i kommissionens egen regi enligt bestämmelserna för den fri-

villiga arbetstjänsten. Avtal borde härvid träffas dels med Västerbottens läns hushållningssällskap eller Västerbottenshem, förening u. p. a., om tillhandahållande av jord och materiell för byggnaderna och bestridande av de med företaget förenade lantmäterikostnaderna, dels med nämnda hushållningssällskap om övertagande av de färdigställda småbruken för försäljning.

Utöver vad de sålunda anförde, vilja de sakkunniga här tillägga, att — därest ifrågavarande arbetsläger kommer till stånd — det sålunda gjorda försöket bör bli vägledande vid bedömning av frågan, om dylik verksamhet kan ordnas även på annat håll.

Ett annat förslag till arbete, lämpligt för arbetslös ungdom å skilda platser, har ingivits till de sakkunniga från svenska brandskyddsföreningen och svenska brandkårernas riksförbund och avser anläggande av brandbrunnar och branddammars samt av uppställningsplatser för sprutor vid befintliga vattentag. Efter överläggningar mellan de sakkunniga och representanter för nyssnämnda organisationer åtog sig de senare att genom samtliga länsstyrelser i riket införskaffa närmare uppgifter om på vilka platser ifrågavarande arbeten borde komma till utförande. Därjämte ha genom nyssnämnda föreningar inkommit detaljerade kostnads- och dagsverksberäkningar för sagda slag av anläggningar. De sålunda lämnade beräkningarna ge vid handen, att per branddamm kan beräknas 150 dagsverken och materialkostnader på 500 kronor, medan för brandbrunnar i genomsnitt halva antalet dagsverken kan anses tillräckligt. Inalles ha förslag om dylika arbeten inkommit i sådan omfattning, att i runt tal 411,000 ungdomsdagsverken skulle behövas för deras genomförande. Beträffande önskvärdheten av dessa arbetens utförande samt deras lämplighet speciellt för arbetslös ungdom må här anföras ett utdrag ur det yttrande, som av ovannämnda organisationer avgivits till de sakkunniga.

»1) Enär för eldsläckning tillräcklig vattentillgång särskilt på landsbygden saknas på en mängd platser, där betydande värden genom eldsvådor kunna förstöras, måste ovan angivna arbeten anses vara av allmännyttig natur och innebära fördelar både för stat, kommun och enskilda.

2) Arbetet kräver under kompetent ledning i regel ej någon särskild yrkesskicklighet, då detsamma i huvudsak består av jord- och stenarbeten samt enklare trä- och betongarbeten.

3) Branddammarna kunna utföras antingen såsom reservarbeten eller genom den s. k. frivilliga arbetstjänsten.

4) Arbetena kunna huvudsakligen förläggas till landsbygden och utföras i det fria.

5) Visserligen hava på senaste tiden branddammars anordnats på ett flertal platser delvis såsom kommunala hjälparbeten, men ännu finnes ett rikt fält för åtgärder på detta viktiga område.

6) Materielkostnaden är i regel obetydlig, under det att antalet dagsverken, som erfordras för varje branddamm, är relativt stort.

7) Enär arbetet i regel torde ifrågakomma endast på platser med ej alltför gles bebyggelse, synes förläggningen av arbetsmanskapet ej erbjuda några större svårigheter.»

Gentemot ovanstående uttalande har vid sammanträde med arbetslöshetskommittén i Eskilstuna av brandstyrelsens ordförande framhållits, att grävande av brandbrunnar knappast kunde utföras av ifrågavarande kategori arbetslösa, då därtill i motsats till vad i ovan angivna utlåtande framhållits, torde krävas större kompetens och yrkesskicklighet.

I anledning härav beslöt kommittén att avgiva det yttrandet, att de föreslagna arbetena icke syntes kommittén lämpliga som arbetsuppgifter för arbetslös ungdom i åldern 16—25 år.

Dessa farhågor synas i viss mån överdrivna. Vid grävningen av dammar torde, i varje fall vad själva grävningsarbetet beträffar, ej förutsättas någon som helst yrkesskicklighet. Däremot kan givetvis någon sådan tarvas vid de cementerings- eller snickeriarbeten, vilka därefter fordras. Emellertid skulle man kunna tänka sig, att anläggningen i viss mån anordnades som utbildning i fråga om sagda arbeten.

Utnyttjandet av brandbrunnar och branddammar förutsätter i de flesta fall, att motorsprutor finnas. De kommuner, vilka redan skaffat dylika men som måhända genom de stora kostnader, som brandväsendet härigenom dragit, se sig nödsakade att låta anläggandet av brandbrunnar eller branddammar anstå, torde i första hand komma i åtanke för hjälp med utförande av desamma.

De sakkunniga vilja emellertid framhålla, att en del av de ingivna förslagen icke torde fylla de fordringar, som böra ställas, för att anläggande av brandbrunnar eller branddammar skall anses motiverat. Av denna anledning torde en mera ingående, sakkunnig undersökning böra komma till stånd för erhållande av ett mera likformigt, men dock efter ortsförhållandena avpassat material. Efter en dylik överarbetning kommer dock med säkerhet att kvarstå ett stort antal av de nu inkomna förslagen såsom från säkerhetssynpunkt och från den allmänna folkhushållningens synpunkt väl motiverade. Här skulle ock ett vidsträckt arbetsfält givas för den frivilliga arbetstjänsten eller för särskilda reservarbeten för ungdom.

De sakkunniga vilja vidare erinra om de förslag, som inlämnats av svenska turistföreningen. Föreningen framhåller inledningsvis, att under senare år allmänhetens intresse för friluftsliv i avsevärd grad ökats.

Antalet vandringar och långfärder i våra fjälltrakter och nordliga ödebygder, heter det vidare, hade oavbrutet stigit. I södra och mellersta Sverige gjorde varje år ungdomar, vilka torde kunna räknas i tiotusental, längre turer till fots eller på trampcykel, och många familjer gjorde på liknande sätt turistfärder med hjälp av en automobil, motorecykel eller motorbåt, ofta köpt i begagnat skick för en ringa penning. En mycket stor del av dessa turister vore av ekonomiska skäl hänvisade att skaffa sig billigt logi och att över huvud taget leva ytterligt sparsamt. Många bodde i tält. Allt efter som antalet turister av detta slag ökat, hade det visat sig, att tillgången på billiga logimöjligheter och lämpliga tältplatser vore alltför ringa, särskilt i de delar av landet, vilka vore de vanligaste målen för turistfärder.

De större städernas befolkning hade även i ständigt växande omfattning börjat utnyttja helgdagar och veckoskiftet till strövtåg och friluftsliv i städernas omgivningar. Även för dessa skaror av friluftsentusiaster vore be-

hovet av tältplatser och andra replipunkter ofta icke tillräckligt tillgodosett. Nödtorftigt röjda, spångade och märkta vandringsstigar genom de vackraste terrängpartierna runt de större städerna skulle också bli till stort gagn för de många söndagsvandrare, vilka till följd av bristande orienteringsförmåga nu i övervägande grad måste förlägga sina promenader till ur vandrarsynpunkt föga lämpliga automobilvägar.

Svenska turistföreningen hade efter måttet av sin förmåga sökt tillgodose behovet av åtgärder till främjandet av turist- och friluftsliv. Öppnandet av fjällvärldens stora rekreationsområde genom anläggandet av turiststationer, byggandet av skyddsstugor och rösandet av vandringsleder hade blivit den första och hittills största uppgiften för föreningens fältverksamhet. Mycket återstode dock att göra i dessa trakter. Den ständigt ökade strömmen av resenärer till fjällområdena såväl vinter som sommar hade icke minst ur säkerhetssynpunkt medfört behovet av flera och bättre märkta färdleder samt flera och större skyddsstugor. Svenska turistföreningen, vilken hittills varit praktiskt taget ensam att vidtaga dylika åtgärder, ägnade att möjliggöra fjällfärder eller minska de med sådana färder förenade riskerna, och helt och hållet gjort detta arbete på egen bekostnad, kunde emellertid av ekonomiska skäl icke utbygga detta system av leder, stugor och övriga säkerhetsanordningar i hela den omfattning och med den snabbhet, som nu vore önskvärt. Det syntes därför föreningen, att på detta område en stor och allmännyttig arbetsuppgift funnes för arbetslös ungdom, framför allt sådan från de nordligare delarna av landet.

Under de senare åren hade svenska turistföreningen vidtagit åtgärder för att befrämja ett friluftsbetonat reseliv i södra och mellersta Sverige. Föreningen hade sökt förmå dels enskilda markägare, dels kommuner att upplåta mark för tältplatser, avsedda såväl för ortsbefolkningen som för turister från andra delar av landet. En förteckning över dylika tältplatser hade blivit tryckt av föreningen och kostnadsfritt utdelats till allmänheten. Bristen på väl ordnade tältplatser vore dock fortfarande stor längs de viktigaste turistlederna. Turistföreningen hade därför själv önskat skapa sådana tältplatser på ställen, där de vore särskilt behövliga. Flera ekonomiska skäl hade likväl hindrat förverkligandet av dessa planer. Föreningen ansåge, att även här funnes en arbetsuppgift av det slag, som de sakkunniga efterlyste.

Förlidet år gjorde svenska turistföreningen ett försök att skapa ett trettio-tal vandrarhem, avsedda att bereda ett enkelt och billigt logi företrädesvis åt ungdom, stadd på semester- eller ferieresor men även åt andra turister, vilka av ekonomiska skäl skulle vara hindrade att företaga längre resor med anlitande av vanliga logimöjligheter. Flertalet av dessa vandrarhem hade under det första verksamhetsåret en provisorisk karaktär och vore i allmänhet inrymda i skolor, föreningslokaler eller enskilda personer tillhöriga byggnader, vilka hyrts för ändamålet eller upplåtits av ägaren, på villkor, att denne som hyra finge uppbära de inflytande logiavgifterna. Svenska turistföreningen hade i regel bidragit till dessa vandrarhems iordningställande genom att ställa till förfogande nödig sängutrustning och övriga inventarier samt i vissa fall bekosta nödiga reparationer.

Under innevarande år ämnade föreningen upprätta ytterligare ett antal vandrarhem, av vilka flera komma att få en mer permanent karaktär. Det skulle dock vara synnerligen önskvärt, att vandrarhem i större utsträckning, än som nu av ekonomiska skäl vore möjligt, kunde inredas, eventuellt även byggas för detta speciella ändamål. Omkostnaderna för organisation, utrustning av vandrarhemmen och hyror eller tillskott för täckande av underskott i driftkostnaderna vore dock så stora, att turistföreningen icke i den utsträckning, som vore önskvärd, kunde giva vandrarhemmen permanent karak-

tär och icke heller kunde skapa så många dylika härbärgen, som önskvärt vore. Även här föreläge alltså en allmännyttig uppgift, vilken i vissa delar kunde tänkas bli ett arbetsobjekt av det slag de sakkunniga avsåge.

Svenska turistföreningen ville även fästa de sakkunnigas uppmärksamhet på det flerstädes befintliga behovet av vandringsleder, skidspår, tältplatser och andra anordningar till främjandet av särskilt storstadsbefolkningens rekreationsmöjligheter i skog och mark. I allmänhet torde dessa anordningar böra göras i samarbete med lokala myndigheter eller organisationer, vilka även borde ansvara för deras framtida övervakande och underhåll.

Föreningen ansåg sig icke på den korta tid, som stått till buds, kunna inkomma med en fullständigare plan över omfattningen av de åtgärder föreningen sålunda ansett särskilt önskvärda. För att likväl ge en föreställning om karaktären av några av dessa arbeten framförde föreningen tre förslag, avseende behövliga åtgärder i trakten av Kebnekaise, i trakten av Åre samt vissa andra delar av det jämtländska fjällområdet.

De sakkunniga ha fått det intrycket, att man genom en närmare undersökning i samarbete med turistföreningen skulle kunna på de områden, föreningen berört i sin skrivelse, få fram åtskilliga för ungdom lämpliga arbetsobjekt av den natur, att de — ehuru i och för sig önskvärda — för närvarande eljest icke skulle komma att bli verkställda.

Såsom ovan (sid. 87) framhållits, har till de sakkunniga från kommittén för svensk cykelpropaganda ingivits förslag angående anläggande av cykelstigar. Sedermera ha de sakkunniga genom nådig remiss anmodats att vid fullgörande av sitt uppdrag taga i övervägande en från samma förening ingiven framställning angående förbättrande av landsbygdens skolvägar. Kommittén framhåller, att de arbeten, varom här vore fråga, vore av ganska enkelt slag och synnerligen väl skulle lämpa sig att utföras av den arbetslösa ungdomen. Till båda de nämnda skrivelserna har fogats en P. M. rörande cykelbanor och cykelstigar, upprättad av vägingenjören i Uppsala län Gustaf Dahlberg. Ur denna P. M. vilja de sakkunniga anföra följande.

Den kraftigt ökade trafiken av motorfordon och den allt större hastighet, med vilken dessa framginge på landets vägar, hade under de senaste åren medfört ett allt starkare framträdande behov av åtgärder för trafiksäkerhetens tryggande. Därför hade också de statliga myndigheterna nu ansett tiden inne för åtskilliga viktiga reformer beträffande det tekniska utförandet av vägarna.

En sådan reform vore den, som avsåge att såvitt möjligt skilja de olikartade trafikslag, som nu rörde sig bland varandra på körbanorna, och bland annat anordna särskilda cykel- och gångbanor å sådana vägdelar, där antingen trafiken vore mera betydande eller andra omständigheter i särskild grad medförde risker för denna. Chefen för kommunikationsdepartementet hade med rätta visat sitt livliga intresse för denna viktiga fråga och anmodat länsstyrelserna att i samråd med kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i görligaste mån verka för att dylika anläggningar på ett planmässigt sätt genomfördes på sådana delar av de allmänna vägarna, där trafikförhållandena så påkallade.

I den mån det allmänna kravet på bättre möjligheter att vägledes komma fram tillväxte, vilket förutsatte, att vägarnas rutnät alltmera tätade, komme emellertid också med all säkerhet här i landet liksom redan skett mångestädes i utlandet att vakna ett behov av en hittills hos oss ny vägtyp, nämligen cykelstigen, som i olikhet med den förut nämnda cykelbanan vore en

i terrängen självständigt gående väg utan samband med körbana och närmast avsedd för cykeltrafik, men ibland samtidigt brukbar för gångtrafik.

Otaliga vore de byar och liknande mindre bebyggelser i vårt land, som för närvarande måste betjäna sig av mycket otillfredsställande enskilda utfartsvägar och stigar för att nå det allmänna vägnätet. Att ett stort behov föreläge av en förbättring av detta slags vägar vore obestriddigt. En hel del hade dock med statens medverkan gjorts och gjordes alltjämt på detta område, t. ex. i form av enkla bygdevägar, ödebygdsvägar och enskilda utfartsvägar. I förhållande till det mycket stora behovet vore dock medelstillgångarna och särskilt de statliga bidragen till dessa vägarbeten ännu jämförelsevis små.

I många sådana fall som de nu nämnda skulle emellertid de av frågan berörda intressenterna åtminstone tills vidare vara nöjda, om det allmänna ville i en eller annan form taga sig an denna sak genom utförandet av cykelstigar för förkortande av den många gånger långa färdvägen till närmaste större plats eller allmänna väg. Och vad skulle icke dylika cykelstigar kunna betyda för många barn på landsbygden vid deras tröttsamma färder mellan hemmet och den långt avlägsna skolan. Under de senare åren hade statsverket efter riksdagens hörande börjat träda hjälpande emellan för ordnande av skolskjutsar och inackordering av skolbarn med lång färdväg till skolan. Därigenom hade många lärartjänster kunnat indragas vid skolor med ringa barnantal och inrättandet av nya tjänster kunnat förhindras, vilket medfört stora besparingar, särskilt i statens kostnader för skolväsendet, samtidigt som dessa anordningar utgjort ett betydelsefullt hjälpmedel att förbättra skolväsendet genom åstadkommande av bättre skolformer. Det vore all anledning tro, att även åstadkommandet av cykelstigar i många fall skulle på liknande sätt kunna verksamt befordra skolväsendet.

I ett land sådant som vårt med dess i stort sett glest spridda befolkning kunde man säkerligen ej i längden undgå att till närmare behandling och realiserande upptaga trafikfrågor av detta slag. Men detta kunde med all säkerhet icke ske utan statsverkets kraftiga medverkan och ledning, tekniskt, organisatoriskt och ekonomiskt.

Den kanske största svårigheten, åtminstone i frågans förberedande stadium, bleve kanske emellertid då att på riktigt sätt avgöra, varest dylika cykelstigar verkligen kunde anses befogade, och i vilken ordning de borde genomföras. Även här borde cykelklubbarna kunna giva goda råd, men i övrigt finge det ankomma på skol- och andra lokala myndigheter att noga pröva dessa frågor. Ur ekonomisk synpunkt måste man emellertid givetvis iakttaga den största försiktighet vid beslutandet och genomförandet av dylika företag, men denna försiktighet borde icke vara av det slag, som satte som första mål att göra så litet som möjligt. Mången gång kunde de enkla anordningar, som cykelstigarna i regel utgjorde, som provisorier sättas i stället för ett omedelbart genomförande av ojämförligt dyrbarare vägtyper, och innebure de på detta sätt led i en nödvändig differentiering av vägbehoven och deras fyllande,

Men, såsom erfarenheten i andra länder tydligt visade, föreläge även för invånarna i många städer och annan större bebyggelse ett behov av cykelstigar, på vilka man på ett snabbt och behagligt sätt kunde per cykel nå i närheten liggande bebyggelse liksom ock komma direkt ut i naturen, till skog och sjö, till bad- och sportplatser, vartill möjligheterna för närvarande icke sällan vore starkt begränsade. Onekligen vore också utfartsvägarna från många av våra städer ganska ledsamma, kala som de ofta vore eller omgivna av en ful och otrivsamt bebyggelse eller anskrämliga plank och upplag, som icke lockade till färder vare sig på cykel eller till fots.

Bekostandet liksom ock underhållet av dylika cykelstigar borde närmast tänkas ske genom de kommuners försorg, vilkas invånare hade den egentliga nyttan av desamma. Från dessa kommuners sida — ofta kanske dock efter initiativ från enskilda förslagsställare, cykelklubbar m. fl. — borde också intresset och ledningen i dessa frågor närmast komma.

Under en tid av arbetslöshet såsom den nuvarande, då man ivrigt efterspanade arbetsobjekt, så beskaffade, att de dels lämpade sig för de arbetslösa, dels tjänade ett nyttigt ändamål av bestående art, borde såväl cykelbanor som cykelstigar mångenstädes i vårt land kunna tagas med i räkningen. Icke sällan vore också större delen av utförandet av dessa anläggningar av det jämförelsevis enkla slag, att de kunde utföras av unga arbetslösa, förutsatt dock att dessa komme under ledning av i arbetet kunnigt och i övrigt lämpligt arbetsbefäl. Särskilt i Tyskland hade vägingenjören under en studieresa haft tillfälle konstatera, hurusom dylika företag under de senaste åren i stor utsträckning utförts av den statliga ledningen för ungdomsarbetslösheten.

De sakkunniga, som redan ovan (sid. 87) framhållit, att cykelvägar i anslutning till större vägföretag böra utföras i annan ordning, finna förslaget om utförandet av cykelstigar genom unga arbetslösa vara värt den största uppmärksamhet. Över huvud synes detta förslag innebära ett av de värdefullaste av de hittills framkomna uppslagen i fråga om arbetsobjekt, lämpade för frivillig arbetstjänst eller för särskilda reserverbeten för ungdom.

Såsom ovan framhållits, har den undersökning, för vilken redogörelse här ovan lämnats, närmast inriktats på att utröna, huruvida lämpliga arbetsobjekt kunde föreligga i tillräcklig omfattning för en väsentlig utvidgning av den frivilliga arbetstjänsten samt för igångsättande av särskilda reservarbeten för ungdom. Vid denna undersökning har det givetvis gällt att tillse, om det vore möjligt att få fram nya arbetsobjekt, vilka eljest icke skulle komma till utförande och som samtidigt både vore önskvärda och ur ekonomisk synpunkt realiserbara, d. v. s. i detta fall av beskaffenhet att fordra små materialkostnader. Såsom ovan framhållits, har inventeringen, även om den i stort sett endast kunnat bli en översikt över spørsmålet, enligt de sakkunnigas förmenande givit till resultat, att lämpliga arbetsobjekt förefinnas för utbyggande av hjälpverksamheten för arbetslös ungdom på ovan angivet sätt. De sakkunniga vilja tillägga, att — såsom framgår av den sista delen av den här ovan lämnade redogörelsen — ett betydande antal arbeten förefinnas för en fortsättning och ytterligare utvidgning av denna hjälpverksamhet, därest så skulle visa sig behövt.

Då de sakkunniga sålunda främst måst inrikta sin uppmärksamhet på nämnda spørsmål om den frivilliga arbetstjänsten och reservarbeten för ungdom, har detta icke uteslutit, att de sakkunniga även i viss mån kommit i beröring med problemet, huruvida inom vissa yrken eller yrkesspecialiteter kunde förefinnas arbeten av natur, att de lämpligen borde kunna i första hand stå öppna för de unga. De sakkunniga ha emellertid endast i förbigående kunnat beröra detta spørsmål. En avgränsning på det ena eller

andra sättet av arbetsuppgifter, som skulle förbehållas en särskild grupp av arbetare, är i och för sig ett svårlost problem, som fordrar en noggrann undersökning och omprövning ur skilda synpunkter. Den korta tid, som hittills stått till de sakkunnigas förfogande, har givetvis icke medgivit en dylik undersökning.

Slutligen vilja de sakkunniga betona, att — i avvaktan på statsmakternas beslut om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten under nästkommande budgetår — bör en grundligare omprövning av de inkomna förslagen jämte inhämtande av kompletterande uppgifter företagas. Endast på så sätt kan det bli möjligt att vid början av det nya budgetåret utan tidsförlust igångsätta de föreslagna arbetena.

Kap. 8. Den frivilliga arbetstjänsten.

Såsom ovan (sid. 22) framhållits, skulle de försök med frivillig arbetstjänst, vilka skulle verkställas under innevarande budgetår, ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga föreslagna grundlinjer, med den modifikation att arbetsläger icke blott skulle kunna organiseras av arbetslöshetskommittéerna utan även i arbetslöshetskommissionens regi och på dennas initiativ. Ifrågavarande grundlinjer, vilka i sammandrag finnas intagna i 1933 års riksdags särskilda utskotts utlåtande nr 17 (sid. 107 f.), lågo också till grund för de anvisningar rörande den frivilliga arbetstjänsten, vilka arbetslöshetskommissionen i juli 1933 utsände till arbetslöshetskommittéerna (se ovan sid. 23). Här må då till en början erinras om syftet med den frivilliga arbetstjänsten, sådant detta formulerats av 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga, och därefter ett sammandrag lämnas av sagda utav arbetslöshetskommissionen lämnade anvisningar.

Det vore, framhöllo nämnda sakkunniga, av särskild vikt, att de unga så långt möjligt bereddes en sysselsättning, som kunde skapa eller vidmakthålla deras arbetsförmåga och arbetsvilja. Under en långvarig arbetslöshet måste därvid en enbart på mer eller mindre teoretisk undervisning inriktad verksamhet vara mindre lämplig än en, som vid sidan härav gäve de unga tillfälle till praktisk sysselsättning. Erfarenheterna från den genom arbetslöshetskommissionen understödda kursverksamheten gäve vid handen, att resultaten i regel blivit bäst, då slöjd och andra liknande praktiska ämnen beretts en icke oväsentlig plats i undervisningen. Det hade därför syntts de sakkunniga önskvärt, att den komplettering av de dittillsvarande hjälpåtgärderna för arbetslös ungdom, som de sakkunniga ansåge behöfelig, så vitt möjligt komme att bestå av visst arbete i förening med undervisning. Den frivilliga arbetstjänsten, på sätt de sakkunniga tänkt sig denna, erbjöde bättre än något annat dittills framkommet förslag möjligheter till en dylik anordning.

I belysning av detta uttalande har man att se följande formulering rörande arbetstjänstens syfte, som gavs i ungdomsarbetslöshetssakkunnigas utlåtande och som återgivits i arbetslöshetskommissionens anvisningar:

Syftet med den frivilliga arbetstjänsten skulle vara att bereda arbetslösa unga personer sådan sysselsättning, som kunde hos dem stärka och vid-

makthålla arbetsvilja och arbetsförmåga och som över huvud kunde göra dem bättre skickade för deras framtida arbetsuppgifter. Med hänsyn härtill borde arbetstjänsten inriktas dels på sådant arbete, som kunde ge fysisk träning, dels på god andlig och kroppslig vård genom undervisning i allmänbildande och yrkesbetonade ämnen samt genom systematiskt bedrivna gymnastik- och idrottsövningar.

De anvisningar, som i anslutning härtill lämnats av arbetslöshetskommissionen, inneburo i sammandrag följande.

Deltagarna i den frivilliga arbetstjänsten (arbetsseleverna) borde beredas full sysselsättning genom denna. Liksom i fråga om den av arbetslöshetskommittéerna bedrivna kursverksamheten kunde emellertid arbetstjänsten fördelas på olika slag av sysselsättning efter de speciella förhållanden, som kunde förefinnas i olika fall. I regel torde det dock vara lämpligt att begränsa kroppsarbetet till c:a 4 timmar om dagen. Givetvis borde härvid tillses, att de vid kroppsarbete ovana gradvis vandes vid hårdare arbete. Till undervisning i allmänbildande och yrkesbetonade ämnen torde i allmänhet c:a 2 timmar i medeltal per dag böra användas. Dessutom borde 1—2 timmar ägnas åt systematiskt bedrivna gymnastik- och idrottsövningar.

Undervisningen borde, där så befunes lämpligt, bedrivas i form av yrkesundervisning i anslutning till arbetet och i övrigt anordnas efter huvudsakligen samma linjer som nämnda kursverksamhet. I anslutning till den frivilliga arbetstjänsten kunde lämpligen anordnas praktiska yrkeskurser i snickeri och enklare metallarbeten, skomakeri, skrädderi o. s. v. Dessa kurser kunde antingen pågå under tider på året, då arbetstjänsten icke kunde upprätthållas, eller samtidigt med denna. I sistnämnda fall sysselsattes i yrkeskurserna antingen sådana personer, som ej lämpligen kunde deltaga längre i arbetstjänsten, eller också samtliga arbetsselever turvis. I kurserna, som — därest å orten funnes kommunal yrkesskola — anordnades i samarbete med dennas styrelse, förfärdigades redskap, tillverkades och lagades arbetskläder och arbetsskodon åt deltagarna i arbetstjänsten samt gjordes, om så befunes lämpligt, inredningar till lägerhyddor m. m. I vissa fall torde man även kunna ordna tillverkning av själva lägerhyddorna.

I den mån arbetsseleverna sammanfördes i förläggningar, borde särskild omsorg ägnas åt att lägerlivet organiserades på sådant sätt, att det finge en verkligt uppfostrande betydelse. Med hänsyn härtill torde i regel antalet deltagare i en förläggning icke böra överstiga ett 50-tal. Vidare borde de unga själva ombesörja alla vid förläggningen förekommande göromål (matlagning m. m.). I tur och ordning borde deltagarna erhålla dylik sysselsättning. Även vid uppehållande av ordning m. m. borde man i största möjliga utsträckning lita till de ungas medverkan. Att fostra dem till självverksamhet, samarbete och självstyrelse borde vara den ledande principen. Lägerlivet borde sålunda icke givas en militärisk organisation.

Det låge i sakens natur, att all politisk agitation vore förbjuden.

Beträffande arbetsobjekt borde följande fordringar uppställas. Arbetena borde

a) vara lämpliga för de uppgifter, den frivilliga arbetstjänsten avsåge att fylla,

b) så vitt möjligt vara belägna på landsbygden och kunna utföras i det fria,

c) vara allmännyttiga, d. v. s. tillhöra stat eller kommun eller eljest uppenbarligen komma större eller mindre grupper av medborgare samfällt till godo,

d) vara av sådan art, att de varken nu eller inom närmaste framtiden skulle komma att bli utförda utan insats av den frivilliga arbetstjänsten.

Deltagandet i den frivilliga arbetstjänsten vore frivilligt. Arbetslöshetskommitté kunde sålunda icke — såsom förhållandet vore beträffande kursverksamheten — ålägga den hjälpsökande att vid risk av avstängning från arbetslöshetshjälp deltaga i arbetstjänsten. Hos kommittén anmälda, oförvållat arbetslösa i åldern 18—21 år, vilka befunnits vara i behov arbetslöshetshjälp, skulle i första hand beredas tillfälle att deltaga i arbetstjänsten. I undantagsfall finge dock, där så befunes lämpligt, även oförvållat arbetslösa i åldern 16—17 och 22—25 år antagas till arbetsselever. Familjeförsörjare torde icke böra ifrågakomma härtill. (Beträffande motiveringen till den här angivna åldersbegränsningen se ovan s. 34.)

Annan arbetslös ungdom i åldern 18—25 år än den ovan nämnda kunde även mottagas som deltagare i arbetstjänsten, i den mån arbetsmöjligheter förefunnes och bidrag från ideella organisationer eller enskilda personer stode till förfogande för ändamålet.

I vissa fall torde deltagarna kunna bo i sina hem. I regel torde så ej bli fallet. I allmänhet torde förläggning i slutna arbetsläger vara att rekommendera.

Deltagarna skulle, därest de ej kunde bo i sina hem, erhålla kost och logi, en fickpenning av högst 50 öre per veckodag samt, därest den frivilliga arbetstjänsten fullgjordes på annan plats än hemorten, fria resor till och från förläggningen vid början och slutet av densamma. Till de deltagare, som bodde i sina hem och som tillerkänts arbetslöshetsunderstöd, kunde detta helt eller delvis utgå kontant. Samtliga deltagare erhöles vidare fria arbetskläder.

Arbetsselev skulle vara underkastad enahanda bestämmelser som personer, vilka åtnjöte statlig arbetslöshetshjälp. Han vore sålunda bland annat skyldig antaga anvisat erbjudet lämpligt arbete vid risk att eljest avstängas från arbetslöshetshjälp. Likaledes borde från dylik hjälp avstängas den, som utan giltig anledning lämnade eller på grund av olämpligt uppförande uteslötes från den frivilliga arbetstjänsten. Ledaren för arbetslägret skulle minst en gång i veckan stå i förbindelse med arbetsförmedlingen och omedelbart dit anvisa arbetsselever, för vilka lämpligt arbete funnes anmält och vilkas arbetskraft kunde utnyttjas på den öppna arbetsmarknaden.

Arbetslöshetskommittéerna skulle vara lokala organ för den frivilliga arbetstjänsten, därest arbetsläger ej dreves i arbetslöshetskommissionens regi. I regel torde den direkta ledningen av den frivilliga arbetstjänsten i kommunal regi böra av arbetslöshetskommittén uppdragas åt en särskild bestyrrelse. I denna borde utom någon eller några ledamöter av kommittén in-

sättas representanter för skolan samt för sådana ungdoms- och andra ideella organisationer, som vore villiga att medverka i den frivilliga arbetstjänsten.

Understundom torde det bliva lämpligt, att arbetslöshetskommittén uppdroge åt någon härför intresserad ideell organisation att fullgöra de uppgifter, som skulle ankomma på bestyrelsen.

För varje arbetsförläggning utsåges en ledare (lägerledare), som hade att organisera och leda undervisningen, meddela dylik i mån av kompetens härtill, ordna och ansvara för deltagarnas mathållning och inkvartering m. m. Lägerledaren kunde även tjänstgöra som arbetsledare, om han ägde därför nödig kompetens. Stor omsorg borde nedläggas på att få lämpliga lägerledare. Sådana torde kunna erhållas bland ungdomsledare, arbetslösa lärare, jägmästare, lantbruksbefäl. Understundom torde det befinnas lämpligt, att lägerledaren biträdades av instruktörer, utsedda bland arbetstjänstdeltagarna. Dessa instruktörer kunde i vissa fall tänkas sedermera komma att fungera som lägerledare. Lägerledarens avlöning bestämdes med hänsyn till omfattningen av hans arbete.

Statsbidrag till frivillig arbetstjänst i kommunal regi utginge

1) till täckande av hela kostnaden för avlöning åt lärare (inkl. husmoder eller annan person, som förestode mathållning vid förläggning) samt åt lägerledare,

2) till dagunderstöd i vanlig ordning åt de arbetsselever, vilka vederbörigen anmält sig hos arbetslöshetskommitté och av denna befunnits vara i behov av det allmännas hjälp,

3) till täckande av kostnaderna för arbetskläder och för eventuella resor till förläggningen vid början och åter till hemorten vid slutet av arbetstjänsten för de under punkt 2 nämnda arbetsseleverna.

Ägaren av arbetsobjektet torde böra bestrida kostnaderna för behövliga arbetsredskap samt, därest särskild arbetsledare och visst specialutbildat folk kunde anses behövliga, avlöningen av dessa.

Eventuella bidrag från ideella organisationer och enskilda personer användes för täckande av kostnaderna för underhåll, fickpenning, arbetskläder och resor åt sådana arbetsselever, för vilka statsbidrag till dagunderstöd icke kunde utgå. Övriga kostnader finge bestridas av kommunerna. Dessa hade sålunda att täcka kostnaderna för undervisningslokal och behövlig undervisningsmateriell. Vidare ankomme det på vederbörande kommun att bestrida den genom statsbidraget icke täckta andelen av kostnaderna för dagunderstöd åt deltagare, som bodde i sina hem, resp. logi, underhåll och fickpenning åt deltagare i förläggning. Med vederbörande kommun avsåges här deltagares hänvisningskommun.

De ovan refererade anvisningarna gälla närmast av arbetslöshetskommittéerna anordnad frivillig arbetstjänst. Då riksdagen beslöt, att dylik skulle ordnas även i arbetslöshetskommissionens egen regi, lämnades inga anvisningar rörande det sätt, varpå de nödiga modifikationerna skulle åstadkommas.

1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga hade — då de föreslagit, att deltagarna i ett arbetsläger skulle erhålla kost, logi och en fickpenning av

50 öre per dag — beräknat, att det dagunderstöd, som arbetslöshetskommitté medgavs utbetala till deltagare, ungefärligen skulle räcka till dessa förmåner. Såsom ovan visats, erhåller därför arbetslöshetskommitté, som anordnar arbetsläger, statsbidrag till dagunderstöd åt deltagarna. Ovan angivna förmåner till dessa äro då att betrakta som maximibelopp, och det ankommer på arbetslöshetskommittén att inom dessa gränser bestämma, huru stora förmåner deltagarna skola erhålla. I de kommunala arbetslägren utgår därför den fickpenning, deltagarna kunna erhålla utöver kost och logi, med något olika begrepp.

Emellertid är dagunderstödet olika inom olika kommuner, allt efter den för orten fastställda reservarbetslönen. Då nu arbetslöshetskommissionen ordnade arbetsläger i egen regi och medgav för ett antal kommuner att besätta platser vid detta, uppstod frågan, huru man skulle förfara, då dagunderstödsbeloppet var olika stort för dessa kommuner. Givetvis måste förmånerna vara lika för alla deltagare i arbetslägret. Det kunde då komma att visa sig, att dessa förmåner i fråga om vissa kommuner överstege dagunderstödet maximibelopp, eventuellt i fråga om andra understege detta. Frågan löstes då så, att arbetslöshetskommissionen iklädde sig samtliga kostnader för arbetslägret utom ett belopp, motsvarande den andel i det för vederbörande hänvisningskommun fastställda maximibelopp av dagunderstöd till ensamstående person, vilket det regelmässigt ankom på förevarande kommun att bestrida. Förhållandet må här belysas med ett par exempel.

För en kommun med en fastställd reservarbetslön av kronor 7:50, utgör dagunderstödsbeloppet för ensam person, som fyllt 18 år, kronor 1:90 per dag och kronor 11:40 per vecka. Därest statsbidrag härå fastställts till 50 %, har arbetslöshetskommittén, om den medgives hänvisa arbetslös i sagda ålder till arbetsläger i arbetslöshetskommissionens regi, att erlægga kronor 0:95 per dag eller kronor 5:70 per vecka. Är reservarbetslönen 4 kronor, utgör dagunderstödet för ensam person, som fyllt 18 år, kronor 1:15 per dag eller kronor 6:90 per vecka. Därest kommunens statsbidrag exempelvis fastställts till 50 %, erlägger arbetslöshetskommittén för arbetslös i sagda ålder kronor 0:57½ per dag eller kronor 3:45 per vecka. Är däremot statsbidragsprocent fastställd till 80 %, erlägger kommittén kronor 0:23 per dag eller kronor 1:38 per vecka. Vore i sistnämnda fall den till arbetslägret hänvisade under 18 år, skulle dagunderstödet utgöra kronor 0:70. Arbetslöshetskommittén betalar då kronor 0:14 per dag eller kronor 0:84 per vecka. Om nu i förevarande arbetsläger kost och logi beräknas belöpa sig till kronor 1:10 per dag och arbetsleverna erhålla en fickpenning av 50 öre per veckodag, uppgå kostnaderna för sagda förmåner till kronor 11:20 per vecka eller praktiskt taget samma belopp, som dagunderstödet i det första här ovan angivna fallet. Kommunen betalar här alltså fullt ut sin andel i de beräknade kostnaderna. I det andra fallet skulle, därest arbetslöshetskommittén drivit arbetslägret i egen regi, kommunen fått betala kronor 7:75 per elev och vecka, och statsbidraget skulle blivit kronor 3:45. Då arbetslägret drives i arbetslöshetskommissionens regi, blir förhållandet det omvända. Även i de övriga fallen blir på motsvarande sätt kommunens andel i kostnaderna betydligt mindre, än om arbetslägret drivits i arbetslöshetskommitténs i stället för i kommissionens regi.

Tilläggas må, att förhållandet alltid blir detta, då fråga är om arbetslös

under 18 år, och att för alla kommuner, som få hänvisa arbetslösa till arbetsläger i kommissionens regi, *den* förmånen finnes, att risken för merkostnader utöver de beräknade för kost och logi vilar på arbetslöshetskommissionen och ej på kommunen.

Genom vad ovan anförts, har även blivit antytt, hur uttagningen sker av deltagare i arbetsläger i arbetslöshetskommissionens regi. I fråga om samtliga dylika arbetsläger, som hittills varit i gång, ha deltagarna uttagits från flera kommuner. Arbetslöshetskommissionen har i första rummet erbjudit kommuner med omfattande arbetslöshet att besätta ett för varje kommun bestämt antal platser vid visst arbetsläger. Initiativet har alltså här utgått från kommissionen. Efter hand som den frivilliga arbetstjänsten blivit mera känd, ha arbetslöshetskommittéer till kommissionen inkommit med framställningar att få sig platser vid statliga arbetsläger tilldelade. I mån av tillgång till sådana platser har kommissionen, därest arbetslöshetskommittén stått i rapportförbindelse med kommissionen, sökt tillmötesgå dylika framställningar.

Sedan de sakkunniga nu angivit de allmänna riktlinjerna för de under försöksåret anordnade arbetslägren, skola de i det följande mera ingående redogöra för denna försöksverksamhet och i samband därmed angiva de detaljer, beträffande vilka erfarenheterna givit vid handen, att förändringar i bestämmelserna äro önskvärda.

Till komplettering av vad statens arbetslöshetskommission anförde i sin ovan (sid. 58) nämnda underdåniga framställning angående medelsbehovet för återstoden av budgetåret 1933/34 samt för budgetåret 1934/35, få de sakkunniga då anförda följande. Med hänsyn till att bestämmelser angående den frivilliga arbetstjänsten icke kunde utfärdas förrän i början av juli månad 1933 och att det givetvis måste dröja någon tid, innan de kommunala myndigheterna hunnit planera erforderliga anordningar och fatta beslut om anslag m. m., var det endast ett fåtal kommuner, som under sommaren 1933 igångsatte arbetsläger i egen regi. Och då startandet av läger under hösten och vintern givetvis under försöksperioden berett vissa svårigheter, ha under tiden till och med den 15 mars 1934 endast 12 kommunala arbetsläger varit anordnade med deltagare från 7 städer och 10 landskommuner. Av dessa arbetsläger ha 4, vilka planerats för kortare tidsperioder (6 till 10 veckor), numera avslutats. De övriga 8 pågå alltjämt och ha till och med den 15 mars 1934 omfattat från 3 till 33 veckor.

Beträffande deltagarantalet i dessa läger föreligga per den 15 mars 1934 icke definitiva uppgifter från alla läger, då slutrapporter från pågående läger ännu icke inkommit till arbetslöshetskommissionen. Enligt en preliminär beräkning ha sammanlagt 482 arbetselever under kortare eller längre period deltagit i kommunala arbetsläger.

I tre fall har den kommunala frivilliga arbetstjänsten varit ordnad så, att samtliga elever bött i sina hem. I ett läger ha en del elever bött i sina hem och en del i gemensam förläggning. I ett läger, som varit igång under

sommaren, ha eleverna bott i tält. I övriga fall har förläggning helt ägt rum i härför lämpliga byggnader, såsom bland annat i skollovskolonier, folkhögskola, föreningssommarhem.

De utförda arbetena ha bestått av skogsrensningsarbeten, iordningställande av parkområden, iordningställande av badbryggor, rivning, flyttning och påbörjat återuppförande av byggnad avsedd till vandringshärbärge, nybyggnad av samlingslokal, anordnande av lek-, idrotts- och badplatser, trädgårdsarbeten, förbättring av kommunal skollovskoloni m. m. Dessutom har i åtskilliga fall förekommit tillverkning av inventarier för förläggningen samt andra snickeriarbeten, lagning av arbets elevernas skodon etc.

I fråga om kostnaderna för frivillig arbetstjänst i kommunal regi föreligga definitiva uppgifter blott från en del avslutade kurser.

I ett av de redovisade fallen var det fråga om frivillig arbetstjänst anordnad av en landskommun. Eleverna bodde i sina hem. Tre kurser pågingo i följd under tillsammans 20 veckor. De totala kostnaderna för stat och kommun uppgingo per elev och dag till kronor 1:61, varav på staten kom kronor 1:51, på landskommunen kronor 0:10. Ifrågavarande kommun åtnjöt avsevärt förhöjt statsbidrag till understödsverksamhet. (Vissa kostnader utan angivet belopp utbetalades av enskilda.) Lägre var planerat för högst 20 elever samtidigt. 27 elever deltog under längre eller kortare tid. Av 2 540 möjliga elevdagar utnyttjades 2 283; återstående antal elevdagar bortföll på grund av elevers avgång från lägre. Belägningsprocenten var alltså 89,9.

I ett annat fall hade ett gemensamt arbetsläger anordnats av 4 landskommuner. Förläggningen var en folkhögskola, ägd av landsting. Lägre pågick under 6 veckor i september och oktober, då inga ordinarie kurser funnos vid skolan. De totala kostnaderna per elev och dag utgjorde kronor 3:39, varav på staten kom kronor 2:61, på kommunerna kronor 0:35, på ägaren av arbetsobjektet kronor 0:43. Elevplatsantalet var 25; beläggningen uppgick till 98,9 %.

I fråga om kommunala läger må ytterligare följande kostnadsuppgifter anföras. Ett av en storstad under 4 månader anordnat läger med 80—60 elever i förläggning kostade per elev och dag kronor 4:30, varav på staten kom kronor 2:61 och på kommunen kronor 1:69. Beläggningen utgjorde 76,8 %. Vid ett annat läger med 30 elevplatser under 14 veckor, anordnat av en medelstor stad, uppgingo kostnaderna till kronor 4:69 per elev och dag, varav kronor 3:15 på staten och kronor 1:54 på kommunen. Belägningsprocenten var här endast 64 %. De höga kostnaderna bero nästan uteslutande på den dåliga beläggningen som givetvis förorsakade, att lärarlöner och övriga fasta kostnader avsevärt stego, per elev och dag räknat. Vid ett annat läger med en beläggning under den första kursen av endast 36 %, blevo kostnaderna ännu högre. Arbetslöshetskommissionen har med ledning av sådana erfarenheter numera uttryckligen föreskrivit som villkor för att statsbidrag skall utgå, att lägre icke får startas, förrän ett — med hänsyn till de planerade anordningarna — visst angivet minsta deltagareantal uppnåtts.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga påpeka en nackdel hos de kommunala lägren, jämförda med de statliga. Vid kommunala läger kunna under vissa perioder svårigheter uppstå att besätta alla elevplatser vid lägret. Utfyllnad kan då svårligen snabbt ske av elever från andra kommuner. En sådan anordning förutsätter nämligen bland annat överenskommelser med dessa kommuner angående gäldande av gemensamma kostnader o. s. v., vilka överenskommelser i allmänhet icke torde kunna ske utan tämligen lång tidsutdräkt. Vid statliga läger erfordras i sådana fall endast den tid, som åtgår för ett hänvisningserbjudande från arbetslöshetskommissionen till andra kommuner. Den smidighet, varmed man sålunda i detta avseende kan förfara vid besättandet av elevplatserna, är givetvis ur kostnadssynpunkt av den största betydelse. Enligt styrkebeskeden från de statliga lägren voro t. ex. den 17 mars 1934 endast 2 % av alla tillgängliga elevplatser obesatta. Genomsnittlig har beläggningen utgjort 94,8 %.

Omedelbart efter det att statsmakternas beslut rörande den frivilliga arbetstjänsten kommit till arbetslöshetskommissionens kännedom, igångsattes åtgärder för att få till stånd arbetsläger i kommissionens egen regi. Då i enlighet med 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunnigas förslag såsom arbetsobjekt närmast skogsrensningensarbeten skulle ifrågakomma, trädde kommissionen i förbindelse med domänstyrelsen för att erhålla anvisning på dylika arbeten. Någon svårighet att erhålla sådana förefanns ej heller. Emellertid erfordrades tillgång till lämpliga förläggningslokaler (undervisnings- och inkvarteringslokaler) i närheten av arbetsobjekten. I detta avseende voro möjligheterna mera begränsade. Kommissionen överenskom emellertid med domänstyrelsen om upplåtelse å tre statens domäner av byggnader, belägna så att lämpliga skogsarbeten m. m. funnos i närheten. I augusti månad igångsattes på så sätt två arbetsläger i kommissionens regi och i september (sedan vissa nödvändiga reparationer å byggnaden blivit gjorda) ytterligare ett.

Arbetsobjekten vid dessa läger ha i huvudsak utgjorts av enklare skogsarbeten såsom röjning, gallring, dikning, rensning, enkla skogsvägar och i samband därmed utbildning i stämpling, kolning m. m.; iordningställande av parkområden; trädgårdsarbeten; enklare byggnadsarbeten, ombyggnad och reparationer å förläggningarna; tillverkning av flyttbara lägerhyddor samt inventarier för förläggningar, såsom snickeriarbeten m. m., ävensom lagning av arbetslevers skodon och arbetskläder.

Det är givet, att under vintern arbete av här ifrågavarande slag icke kan bedrivas i samma omfattning som under sommaren. 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga föreslogo också, att eleverna skulle under vintern sysselsättas med att förfärdiga redskap och inventarier, tillverka och laga arbetskläder och arbetsskodan åt deltagare i arbetstjänsten, förfärdiga lägerhyddor och inredning för dessa m. m. Delvis har vid de ovannämnda lägren arbetet inriktats härpå. Dessutom har kommissionen igångsatt tre nya läger enligt nyssnämnda principer. Ett har förlagts till en förhyrd byggnad, ett

annat till en av Gävleborgs läns landsting ägd byggnad, i vilken tidigare ett numera nedlagt småskoleseminarium varit inrymt, och ett tredje läger till en numera icke använd militärförlägningsplats. I samtliga fallen har förläggningen valts så, att lämpliga arbetsobjekt finnas i närheten för utearbeten under den varmare årstiden.

Härutöver har kommissionen i samarbete med Gävleborgs läns skogsvårdsstyrelse organiserat ett arbetsläger, som fått formen av skogsvårdskurser på 2—3 månader. Vidare ha i samarbete med Gävleborgs läns hushållnings-sällskap ordnats tre läger, ett i form av en täckdikningskurs på 4 veckor, två i form av kurser i trädgårdsskötsel, vardera på 5 veckor. Kostnaderna för dessa kortare kurser ha blivit proportionsvis höga. I samarbete med Kopparbergs läns skogsvårdsstyrelse har anordnats ett läger vid en styrelsen tillhörig gård. Arbetet omfattar här utom skogsvård, även jordbruks- och byggnadsarbete. Organisationen av dessa läger har varit i huvudsak densamma som vid övriga läger i kommissionens egen regi.

I arbetslöshetskommissionens regi hade sålunda den 15 mars 1934 11 arbetsläger varit anordnade, varav 5 i s. k. blandad regi, nämligen i samarbete med de ovan nämnda organisationerna.

I medeltal ha 4 timmar per dag ägnats åt arbete samt 2 timmar åt undervisning. Denna har främst avsett svenska språket, räkning, svenskt näringsliv, samhällslära, hygien samt ämnen, som stått i förbindelse med de utförda arbetena. C:a 2 timmar om dagen ha ägnats åt gymnastik och ordnad idrott. På sommaren ha eleverna i allmänhet haft tillfälle till bad. I samband härmed har undervisning i simning och livräddning meddelats.

Elever ha turvis under perioder på 2—7 dagar fått deltaga i matlagning, städning, tvätt och andra vid förläggningen förekommande göromål.

Stor vikt har lagts vid att även ordna för elevernas fritidssysselsättning. Sålunda ha förläggningarna försetts med vandringsbibliotek, radio etc.

Totala antalet elever, vilka till och med den 15 mars 1934 under längre eller kortare tid deltagit i frivillig arbetstjänst i arbetslöshetskommissionens regi, utgör 817 personer, vilka hänvisats från 82 landskommuner och 8 städer. I detta sammanhang må påpekas, att motsvarande antal elever i kommunala läger varit 482 (se ovan sid. 104) från 10 landskommuner och 7 städer. Sammanlagt ha alltså intill nämnda dag 1 299 unga arbetslösa från 107 kommuner deltagit i den frivilliga arbetstjänsten.

Vid de statliga läger, som pågått under någon längre tid, ha eleverna i medeltal vistats 57 dagar. Hänvisningstiden har vid dessa läger i regel utgjort 2 månader, varefter i allmänhet tillstånd lämnats till förlängd vistelse intill sammanlagt högst 4 månader. Denna högsta vistelsetid av 4 månader fastställdes till en början med hänsyn till önskvärdheten att under försökstiden, då verksamheten endast kunde få en ringa omfattning, så många arbetslösa som möjligt skulle beredas tillfälle att deltaga i arbetstjänsten. Sedermera har det dessutom visat sig, att eleverna icke borde under allt för lång tid befinna sig långt från hemorten. På grund av fåtalet läger har nämligen avståndet från elevens hemkommun ofta varit stort, vilket i vissa fall an-

setts försvåra elevernas möjligheter att erhålla arbete i öppna marknaden. Å andra sidan ha många elever uttalat önskan att få kvarstanna längre tid än 4 månader. Kommissionen har också så småningom ansett sig böra bifalla dylika framställningar, när detta på grund av särskilda skäl kunnat anses motiverat.

Vid de statliga lägren ha till och med den 15 mars 1934 91 st. elever avgått av annan anledning än hänvisningstidens slut; avgångsorsakerna för dessa 91 fördela sig sålunda: 38 ha erhållit arbete i öppna marknaden (varav 4 tillfälligt), 1 har erhållit reservarbete, 1 har avgått till folkhögskola, 9 till värnplikt, 9 på grund av sjukdom, 14 av diverse giltiga orsaker. 15 elever ha avgått utan angivet, giltigt skäl och 4 ha blivit avvisade.

Ur kommissionens statistik per den 31 januari 1934 förtjänar i detta sammanhang anföras, att av 21 elever, vilka då avgått från statliga läger, emedan de erhållit arbete i öppna marknaden, endast 4 hade erhållit sina anställningar genom den offentliga arbetsförmedlingen och de övriga 17 genom personlig förbindelse med arbetsgivaren eller genom lägerledarens direkta medverkan. Lägerledarna vid de statliga lägren stå dock i regel bunden kontakt med arbetsförmedlingsorganen.

Endast fyra elever ha, såsom nämnt, blivit avvisade från de statliga lägren. Över huvud taget ha lägerledarna lämnat eleverna de bästa vitsord i fråga om uppförande. I åtskilliga fall har man vid lägrets början kunnat konstatera lojhet och liknöjdhet hos eleverna, och arbetslusten har hos många varit så gott som obefintlig. Men lägerledarna ha betonat, att arbetslusten under lägertiden blivit allt större och att t. o. m. verklig arbetsglädje kunnat skönjas hos deltagarna efter ett par månaders vistelse vid lägret, särskilt då det gällt arbeten, där resultatet varit mera påfallande. På grund härav har också intresset för det praktiska arbetet i allmänhet varit större än för den teoretiska undervisningen, fastän man vid denna främst sysslat med sådant, som eleverna kunde få direkt nytta av i det praktiska livet, och fastän undervisningen i största möjliga utsträckning bedrivits individuellt och med hänsyn till varje elevs förutsättningar och behov.

Elevernas personliga ordentlighet och önskan att hålla snyggt ha också blivit större under vistelsen vid lägret, vilket ej blott märkts i elevernas egna rum utan även i förläggningen i dess helhet.

Som ledningspersonal ha främst använts skogligt utbildade personer (jägmästare och forstmästare). Vid undervisning i skomakeri och skrädderi m. m. ha yrkesmän anlitats. För den teoretiska undervisningen ha även tagits i anspråk folkskollärare, studenter med akademisk utbildning och personer, utexaminerade från socialpolitiska institutet. Så gott som undantagslöst ha anställts personer, som varit arbetslösa i sitt yrke. I något fall har lägerledare innehaft annan tjänst men varit tjänstledig från denna, som då uppehållits med vikarie. För ett läger med 40 à 50 arbets elever har ledningspersonalen i regel bestått av en lägerledare, en biträdande lägerledare samt en husmor. Då utarbetet måst ersättas med olika former av yrkesundervisning, har dock en något större personal blivit behövlig.

Beroende på de tillgängliga förläggningslokalernas storlek och andra förhållanden ha statliga arbetsläger omfattat ett elevantal, varierande mellan 20 och 75. Av ekonomiska skäl får emellertid deltagareantalet icke vara litet; åtskilliga kostnader äro nämligen praktiskt taget fasta och oberoende av antalet deltagare. Å andra sidan bör lägret icke vara större, än att nödig hänsyn kan tagas till ungdomens omvårdnad och uppfostran och möjligheterna för lägerledningen att komma i god personlig kontakt med eleverna och att upprätthålla den för trevnaden å lägret erforderliga ordningen. Med hänsyn till dessa omständigheter har arbetslöshetskommissionen i likhet med 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga uppställt 50—60 som ett normalt deltagarantal.

Såsom ovan (sid. 101) nämnts, ingå i elevernas förmåner enligt gällande bestämmelser arbetskläder. Arbetslöshetskommissionen har till kommunala läger beviljat statsbidrag till arbetskläder (i första hand blåställ och arbets-skodon) med högst 20 kronor per elev under sommartid och med högst 25 kronor under vintertid. Till en början beviljade kommissionen samma belopp till de kommuner, vilka tilldelades platser vid kommissionens läger. Erfarenheterna gävo emellertid vid handen, att kommunerna ofta icke försågo eleverna med för arbete lämplig utrustning. Då kläderna bekostats av kommissionen, gällde dessutom den bestämmelsen, att kläderna skulle återlämnas vid elevens avgång från lägret. (Elev, som under längre tid vistats i läger, kunde dock i vissa fall vid sin avgång från lägret få medtaga arbetskläderna.) Förutom den utrustning eleverna erhållit genom hänvisningskommunen utlämnades för användning endast i lägret efter behov bland annat ett blåställ för ombyte, ylletröja och arbetshandskar. Eleverna visade sig emellertid ha svårt att förstå, att samtliga kläder tillhörde kommissionen och att elev vid avgång från lägret ej fick medföra de av kommunen utlämnade persedlarna. Dessa förhållanden, jämte svårigheten för lägerledaren att, då en elev avgick, i varje särskilt fall kunna kontrollera, vilka klädespersedlar eleven verkligen erhållit av sin hemkommun, har gjort, att kommissionen övergått till den ordningen, att samtliga erforderliga arbetskläder anskaffas av kommissionen och utlämnas såsom lån i lägret. Frågan, om och i vilken utsträckning elev efter viss tid i arbetsläger bör få behålla viss utlämnad utrustning, kan närmast ses ur tvenne synpunkter. I första hand vilja de sakkunniga härvid hänvisa till frågans ekonomiska karaktär och till dess innebörd av en ytterligare förmån för eleven utöver kost, logi, fickpenning, eventuella arbetspremier samt resorna till och från lägret vid början och slutet av kursen. Från en annan synpunkt sett vilja de sakkunniga framhålla, att en elev, som vet med sig, att han kan erhålla utlämnade klädespersedlar, givetvis vårdar desamma på ett bättre sätt, än om han vet, att han i varje fall måste återlämna dem. Med hänsyn till det anförda finna de sakkunniga lämpligast, att det även i fortsättningen må ankomma på arbetslöshetskommissionen att avgöra, huruvida arbetslev skall äga behålla utlämnade arbetskläder.

Då de sakkunniga härefter övergå till frågan om kostnaderna vid statliga arbetsläger, vilja de till en början erinra därom, att uppgifter ej varit tillgängliga för längre tid än augusti—december 1933. Kostnaderna kunna uppdelas i följande grupper, nämligen kosthåll, logi, personal, materiell för arbete och undervisning, fickpenning, arbetskläder, resor samt sociala kostnader (sjukvård m. m.). Vad beträffar kostnaderna för hushåll, ha råvaror för mathållningen uppgått till i medeltal 87½ öre per elev och dag. Till jämförelse må nämnas, att matkostnaderna vid hittills redovisade kommunala läger varierat mellan 102 och 138 öre per elev och dag. Kostnaderna för hyra variera vid de statliga lägren mellan 5 och 20 öre per elev och dag. Personalkostnaderna ha i medeltal utgjort 76 öre per elev och dag. Det är härvid att märka, dels att ett läger med hänsyn till förläggningen icke omfattat mera än 22 elever, vilket givetvis ökar de relativa kostnaderna, dels att verksamheten nått sin största omfattning under vintern och att vid flera läger försök gjorts med hantverksarbete, vilket betingar relativt höga personalkostnader. Vid normalläger om 50 elever, en ledare, en lärare och en husmor äro kostnaderna med nuvarande löner omkring 50 öre per elev och dag. Kostnaderna för materiell för arbete och undervisning ha i genomsnitt uppgått till 45 öre per elev och dag. Beträffande dessa kostnader bör anmärkas, att den del, som motsvaras av utfört arbete, sedermera skall påföras inventarier och därför icke bör belasta elevdagskostnaden. Fickpenningen har överallt utgjort 50 öre per dag. Kostnaderna för arbetskläder ha i genomsnitt uppgått till 30 öre per elev och dag, vilken kostnad dock, då eleverna erhålla kläder vid förläggningen och ej i hemkommunen, i fortsättningen torde kunna nedbringas. Resekostnaderna ha i genomsnitt uppgått till 17 öre per elev och dag. Det torde emellertid beaktas, att dessa kostnader komma att nedgå vid en utvidgning av verksamheten. Då ett större antal arbetsläger anordnas, kunna arbetslösa genomgående hänvisas till arbetsläger, som äro belägna på korta avstånd från hemorten. Vidare blir det vid en sådan utvidgning möjligt att låta hänvisningen avse en längre period än hittills. I den mån så sker, fördelas resekostnaderna på ett större antal elevdagar. De s. k. sociala kostnaderna ha uppgått till 13 öre per elev och dag. Till ovan angivna belopp skola läggas kostnaderna för avskrivning av inventarier och redskap samt för eventuella reparationer av förläggningen. De ovannämnda kostnaderna äro de totala. Kommunernas andel i dessa kostnader vid de statliga lägren har i genomsnitt utgjort 36 öre per elev och dag. Då — vid en utvidgning av verksamheten — ett större antal kommuner med högre dagunderstöd och lägre statsbidragsprocent än hittills komma att sända elever till statliga arbetsläger, minskas statens andel i kostnaderna. Med hänsyn till det här anförda ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att — även om vissa nya uppgiftsposter, såsom nedan skall påpekas, kunna tänkas tillkomma — statens kostnader vid en avsevärd utvidgning av verksamheten torde kunna hållas inom ramen av 3 kronor per elev och dag.

Sammanfattningsvis vilja de sakkunniga här göra några jämförelser mellan

kommunala och statliga arbetsläger, anordnade enligt de nu gällande bestämmelserna. Som ovan (sid. 106) nämnts, äro svårigheterna att hålla de tillgängliga elevplatserna besatta större vid kommunala läger än vid statliga. Vidare måste de kommunala lägren — med hänsyn till önskvärdheten av att kunna hålla lägret fullbelagt — ofta planeras för ett mindre antal elever än de statliga. De fasta kostnaderna per elev och dag räknat, bli härvid högre. Eventuellt erforderliga ändringar i anordningarna vid kommunala läger erfordra i allmänhet beslut av vederbörande kommunala organ. Härvid uppstår ofta lång tidsutdräkt i jämförelse med vad fallet är vid statliga läger, för vilka beslut om eventuellt erforderliga åtgärder kan snabbt fattas och omedelbart verkställas. Kommunerna ha emellertid givetvis lättare att i skilda avseenden för sina läger utnyttja de lokala möjligheterna, än vad fallet är vid statliga läger. Härtill kommer, att det för hela verksamheten betydelsefulla lokala intresse, som kan förefinnas inom en kommun för vidtagande av åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, kommer till sin rätt på ett helt annat sätt vid de kommunala arbetslägren än vid sådana, som drivas i kommissionens regi.

Det måste också framhållas, att, om detta lokala intresse hittills icke alltid varit särdeles stort, då det gällt igångsättande av kommunala arbetsläger, orsaken till en del måste anses vara de icke obetydliga kostnader, som kommit att åvila kommunerna. Särskilt är detta fallet, i vad avser kostnaderna för dagunderstöd, till vilka statsbidrag enligt de nuvarande bestämmelserna utgår enligt samma grunder som vid den vanliga kontantunderstödsverksamheten. I kommuner med relativt lågt dagunderstöd täcker detta emellertid icke kostnaderna för kost, logi samt fickpenningen om 50 öre. Detta innebär, att — såsom ovan (sid. 103) framhållits — kostnaderna per elev för en kommun bli avsevärt större vid ett kommunalt arbetsläger, än om elever fått hänvisas till ett statligt läger. Härtill komma så andra kostnader, såsom för undervisningsmateriell m. m.

Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att statsbidrag till kost, logi och fickpenning bör utgå efter en särskild, för kommunerna något gynnsammare skala än den nuvarande. De sakkunniga vilja därför föreslå, att statsbidrag till sagda kostnader må utgå högst på ett belopp, motsvarande det för ensamstående person av arbetslöshetskommissionen fastställda dagunderstödet, ökat med 25 öre. Såsom exempel på huru en dylik bestämmelse skulle ställa sig i praktiken, vilja de sakkunniga anföra följande. Därest den för en kommun fastställda reservarbetarelönen är 4 kronor, blir enligt den av arbetslöshetskommissionen för närvarande fastställda löne- och understödsskalan dagunderstödet för ensam person över 18 år kronor 1:15. Statsbidrag till kostnaderna för kost, logi och fickpenning vid ett kommunalt arbetsläger i denna kommun skulle då per elev kunna utgå å ett belopp av högst kronor 1:40 per dag och kronor 8:40 per vecka. Därest kostnaderna för sagda förmåner belöpte sig till lägre belopp, utginge statsbidraget endast å detta. — Det må slutligen här tilläggas, att statsbidragsprocenten även i detta fall skulle vara den för kommunen i övrigt fastställda.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga framhålla, att även i några andra avseenden ändringar i nu tillämpade bestämmelser synas böra komma till stånd. Detta gäller bland annat frågan om de arbetsobjekt, som kunna förekomma inom den frivilliga arbetstjänsten.

Enligt de nuvarande bestämmelserna få, som ovan (sid. 100 f.) nämnts, inom denna endast sådana arbeten utföras, vilka äro allmännyttiga, d. v. s. tillhöra stat eller kommun eller eljest uppenbarligen komma större eller mindre grupper av medborgare samfällt till godo. I åtskilliga fall har det emellertid visat sig, att svårigheter uppkomma, om man strängt vill upprätthålla denna princip. Härtill kan läggas, att den i föregående kap. omförmälda inventeringen av för ungdom lämpliga arbetsobjekt visat, att förutsättningen för att en utökning av den frivilliga arbetstjänsten skall kunna komma till stånd, torde vara, att även arbeten åt enskilda få utföras.

Slutligen vilja de sakkunniga erinra om att — såsom ovan i kap. 5 visats — inom jord- och skogsbruk förefinnas åtskilliga arbeten, som för närvarande av ekonomiska skäl icke kunna utföras men som det ur skilda synpunkter vore önskvärt att få verkställda. De sakkunniga omnämnde därvid en rad sådana arbeten, vilka kunde anses vara av den natur, att de kunde klart avgränsas. Då de sakkunniga likväl avvisade tanken, att dylika arbeten skulle komma till stånd genom att hos enskilda jordbrukare anställdes unga arbetslösa mot att staten betalade en del av avlöningen, framhöllo de sakkunniga, att den enskilde jordbrukaren i regel ej torde ha möjlighet att lämna den erforderliga handledningen åt den arbetslösa ungdom, som skulle fullgöra dylika starkt avgränsade arbetsuppgifter, och att dessa uppgifter vore av den natur, att de lämpligast borde fullgöras av grupper av ungdomar. Ledningen av dylika arbeten borde därför omhänderhavas av något organ för arbetslöshetsåtgärderna. Även ur kontrollsynpunkt vore detta önskvärt. Det synes då ligga i sakens natur, att dylika arbeten skulle i hög grad lämpa sig för den frivilliga arbetstjänsten. Härigenom skulle vinnas samma syfte som med förslagen om placering av arbetslös ungdom hos enskilda jordbrukare, och riskerna skulle, enligt vad det synes, bli avsevärt mindre.

Då de sakkunniga sålunda vilja tillstyrka, att inom den frivilliga arbetstjänsten även skola få förekomma arbeten åt enskilda, vilja de sakkunniga dock tillägga, att ett nödvändigt regulativ måste bli, att — beträffande arbetsobjektens aktualitet — de nuvarande bestämmelserna fortfarande skola gälla. Arbetena, vare sig de äro allmännyttiga eller komma enskilda till godo, måste således vara av sådan art, att de varken nu eller inom närmaste framtiden skulle komma att bli utförda utan insats av den frivilliga arbetstjänsten.

I de fall då arbeten komme att utföras åt enskilda, torde emellertid arbetsobjektens ägare böra lämna någon ersättning. Denna bör i första hand användas till arbetspremier åt arbetsleverna. Beträffande storleken av och principerna för utdelande av dessa arbetspremier komma de sakkunniga att i det följande yttra sig. I den mån skälig ersättning från enskilda för åt

dem utfört arbete uppgår till högre belopp, än som lämpligen kan användas till arbetspremier, synes det sålunda tillgängliga beloppet böra på annat sätt användas till förmån för unga arbetslösa inom den kommun, från vilken de med arbetsobjektet sysselsätta eleverna hänvisats.

De arbetsobjekt, vilka hittills förekommit inom den frivilliga arbetstjänsten, ha huvudsakligen valts bland sådana, vilka krävt relativt obetydliga kostnader för materiell, arbetsredskap, transporter och särskild arbetsledning. Dessa kostnader skola enligt nuvarande bestämmelser täckas av arbetsobjektets ägare. En nödvändig förutsättning för en utökning av den frivilliga arbetstjänsten torde emellertid bli, att statsbidrag må utgå till ovan angivna kostnader. De sakkunniga föreslå därför, att statsbidrag må utgå med högst hälften av det belopp, vartill kostnaderna för materiell, arbetsredskap, transporter och annan arbetsledning, än den för lägre ledning i övrigt erforderliga personalen, skäligen kunna uppskattas till vid kostnadsberäkningarna. Om de verkliga kostnaderna befinnas lägre än de sålunda beräknade, skall statsbidrag utgå allenast med så stor del av de verkliga kostnaderna, som det beviljade statsbidraget utgjort av de beräknade kostnaderna. Dylikt statsbidrag må dock utgå endast om arbetsobjekt äges av allmänt rättssubjekt eller arbetet kommer en större allmänhet till godo.

I de av 1931 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga utarbetade riktlinjer, vilka, såsom ovan (sid. 22, 99) angivits, skulle ligga till grund för försöken med frivillig arbetstjänst innevarande år, ifrågasattes även, att arbetspremier borde utgå till eleverna. I ett par fall har också genom medel från enskilda utdelande av dylika arbetspremier möjliggjorts. Lägre ledarna ha vitsordat den stora betydelse en sådan anordning har för arbetsintensiteten. Arbetspremier böra emellertid icke utdelas endast i förhållande till utfört arbetes kvantitet och kvalitet, då ju eleverna ha vitt skilda anlag och förkunskaper för de olika arbeten, vilka förekomma i den frivilliga arbetstjänsten. De sakkunniga föreslå, att arbetspremier få utgå vid såväl kommunala som statliga arbetsläger med ett belopp, motsvarande i genomsnitt högst 20 öre per elev och dag, dock att beloppet icke maximeras till 20 öre för varje enskild arbets-elev samt att arbetspremier icke böra utdelas till andra elever än därav förtjänta. De sakkunniga föreslå vidare, att statsbidrag inom ovan angivna gränser må utgå med hälften av de med kommunala medel verkligt utbetalade arbetspremierna vid kommunala läger. Då de sakkunniga vidare anse, att arbetslöshetskommissionen bör i fråga om statliga läger i fortsättningen som hittills bestrida samtliga kostnader utom den kommunala dagunderstödsandelen, böra arbetspremierna vid dylika läger utgå ur statsmedel.

Statsbidrag till undervisningsmateriell bör i fråga om kommunala arbetsläger utgå enligt de principer, som ovan (sid. 64) angivits i fråga om kursverksamheten.

Den frivilliga arbetstjänsten bör enligt hittills vunna erfarenheter omfatta åldersgrupperna 16—21 år. I åldern 22—25 år böra arbetslösa endast i undantagsfall delta.

Deltagarna i den frivilliga arbetstjänsten böra anses som arbetare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Med ovan angivna undantag böra enligt de sakkunnigas uppfattning hittills gällande bestämmelser för den frivilliga arbetstjänsten allttjämt gälla.

Enligt direktiven för de sakkunnigas arbete skulle de sakkunniga även utreda frågan om tillgång på lämpliga ledare för den frivilliga arbetstjänsten. De sakkunniga, som ej medhunnit att på detta område företaga någon grundligare utredning, vilja här endast framföra några synpunkter på denna fråga.

De sakkunniga vilja först understryka, att frågan om ledningspersonalen är av central betydelse för verksamheten. Det är sålunda av utomordentlig vikt, att icke blott till lägerledare utan även till lärare, arbetsledare och husmödrar väljas personer med god fackkunskap, pedagogisk förmåga, ledareegenskaper och fasthet, parad med förståelse för ungdom. Svårigheter kunna givetvis komma att uppstå att erhålla lämplig personal vid den utvidgning av den frivilliga arbetstjänsten, som de sakkunniga föreslå. Brister i fråga om de naturliga kvalifikationer, en ledare måste besitta, kunna emellertid icke avhjälpas ens med den bästa utbildning. Den för den frivilliga arbetstjänsten erforderliga personalen torde dock vid en fortsatt och utökad verksamhet böra i vissa fall särskilt utbildas för sin tjänst, i vad bland annat avser enhetliga föreskrifter, verksamhetens grundlinjer o. s. v. Kortare instruktionskurser i detta syfte synas därför böra ordnas. I många fall torde dessutom utbildning lämpligen kunna givas genom att blivande personal någon tid följer arbetet på ett arbetsläger. De sakkunniga föreslå, att erforderlig utbildning av lägerpersonal ordnas av arbetslöshetskommissionen. De sakkunniga förutsätta liksom 1931 års ungdomsarbetslöshets-sakkunniga, att kostnaderna för denna utbildning bistridas av statsmedel.

Såsom ovan framhållits, har den frivilliga arbetstjänsten så långt möjligt ordnats så, att den fått karaktären främst av en förberedande utbildning genom deltagande i arbetet inom vissa yrken. Särskilt har detta förhållande framträtt i de arbetsläger, som arbetslöshetskommissionen — enligt vad ovan (sid. 107) framhållits — anordnat i samarbete med vissa skogsvårdsstyrelser och hushållningssällskap. I syfte att utreda, huruvida det vore möjligt att fortsätta på den väg, man så slagit in på, ha de sakkunniga bland annat genom lantbruksstyrelsen införskaffat uppgifter från lantmannaskolornas föreståndare och hushållningssällskapens sekreterare. De infordrade uppgifterna avsågo dels frågan om möjligheten och lämpligheten av att till lantmannaskolor förlägga dylika arbetsläger under sommarhalvåret, dels frågan, huruvida tillräcklig tillgång kunde anses förefinnas på personer, som erhållit utbildning inom vissa specialgrenar av jordbruket eller dess binäringar (dikningsarbetare, täckdikningsförmän, cementeringsförmän, hovslagare, trädskötare m. m.) eller om eljest specialkurser i syfte att meddela arbetslös ungdom sådan utbildning vore önskvärd.

Lantbruksstyrelsen, som till de sakkunniga överlämnat de inkomna svaren, har beträffande kurser vid lantmannaskolor för arbetslösa för egen del anført bland annat följande.

Det syntes önskvärt, att lantmannaskolornas resurser genom dylika kurser

bättre utnyttjades i de trakter, där arbetslöshet under sommaren kunde förekomma i jordbruket. Kurserna torde i regel böra vara kombinerat praktiskt teoretiska. De borde ej omfatta jordbruksnäringen i dess helhet utan hava speciell inriktning. Saknaden av skoljordbruk torde icke behöva hindra anordnandet av dylika specialkurser, då arbets- och demonstrationsobjekt ofta torde finnas i skolans närhet. Vilka ämnen, som borde förekomma, berodde i hög grad på tillgången till dylika arbets- och demonstrationsobjekt på skoljordbruket eller annars samt på tillgängliga lärarkrafter. Som lämpliga specialkurser ville lantbruksstyrelsen föreslå följande: byggnadskurs med byggnadslära och ritning samt praktisk undervisning i cementeringsarbeten; maskinskötarkurs, om anordningar därför funnes, lämpligen kombinerad med undervisning i slöjd och, om möjligt, enklare smide; diknings- och betesvårdskurs med praktiska arbeten och undervisning i fältmätning och avvägning, ritning m. m.; kurs i smådjursskötsel med praktisk och teoretisk undervisning; trädgårdskurs; skogsvårdskurs. Kombination av dessa kurser torde, särskilt vid knapphet på arbetsobjekt, kunna vara lämplig. Utom teoretisk undervisning i direkt till kursen hörande ämnen kunde det även tänkas lämpligt, att undervisning skulle förekomma i svenska och räkning. Möjligen kunde även tänkas undervisning och övningar rörande lantbrukets föreningsväsen och dylikt. Kurserna borde läggas så, att de ej på något sätt kunde anses ersätta en lantmannaskola utan i stället förde till en sådan, eventuellt kompletterade den. Lantbruksstyrelsen ansåge sig även för dessa kurser böra betona vikten av att urvalet av elever skedde med omsorg, så att eleverna dels hade tillräcklig jordbrukspraktik (i trädgårdskurserna kunde eventuellt även andra elever antagas), dels icke försvårade arbetet vid eventuellt samtidigt pågående kurser vid skolorna.

I fråga om att genom de ifrågasatta utbildningskurserna i vissa specialgrenar bereda arbetslös ungdom möjlighet till framtida försörjning anförde lantbruksstyrelsen bland annat följande.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning om kursverksamhet för arbetslös ungdom torde i allmänhet stora utsikter icke föreligga för arbetslösa att efter kursutbildning få arbete som rena yrkesmän och därigenom kunna försörja sig. Värdet av kurserna torde fastmer vara att söka i de ökade möjligheter, de skulle kunna bereda deltagarna att väl kunna sköta arbetet på eget jordbruk eller i anställning som jordbruksarbetare i allmänhet, var till som icke minst viktigt komme själva sysselsättningen, medan kursen påginge. De av hushållningssällskapens sekreterare föreslagna kurserna på t. ex. en vecka torde därför i detta sammanhang icke vara av större betydelse.

I fråga om de särskilt omnämnda kurserna ansåge lantbruksstyrelsen till en början, att kurser för dikningsarbetare icke vore av behovet påkallade. Grävningsarbetet kunde nämligen verkställas av varje jordbruksarbetare utan annan undervisning än den av förman under arbetets gång meddelade. Härtill komme, att någon brist på för täckdikningsarbete lämplig arbetskraft icke gjort sig märkbar och icke heller för framtiden torde befaras, såvida arbetsförtjänsten vid statens reservarbeten icke skulle bliva så hög, att eljest disponibel arbetskraft därigenom lockades över till dessa, eller sta-

tens understöd för dikningsverksamhet i avsevärd grad skulle höjas. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning vore behovet av täckdikningsförmän ej större än att det i huvudsak kunde fyllas vid den kurs för utbildning av täckdikningsförmän, som lantbruksstyrelsen även i år hade för avsikt att anordna.

Kurser för cementeringsförmän syntes lantbruksstyrelsen böra komma till stånd, endast om särskilt utvalda, vana arbetare kunde uttagas därtill. Kurser i cementarbeten vid lantmannabyggnader för framtida egna jordbrukare eller jordbruksarbetare funne lantbruksstyrelsen däremot lämpliga, om kurstiden bleve tillräcklig lång, förslagsvis 2 à 3 månader. Här vore nämligen även fråga om sysselsättning under kurstiden. Vissa svårigheter att finna arbetsobjekt på samma plats eller vissa svårigheter med förläggningen, om flyttning från plats till plats erfordrades, torde då uppstå. Lämpligt torde vara, att dylika kurser förbundnes med teoretisk och praktisk undervisning i byggnadslära för lantbruket i allmänhet.

Kurser för utbildning av hovslagaryrkesmän torde kunna förordas, om till elever antoges smeder eller andra personer med förutsättning att kunna tillgodogöra sig dylik utbildning. Extra kurser i enlighet med gällande plan torde eventuellt kunna anordnas vid hovbeslagarskolorna vid Alnarp och i Skara och även annorstädes. Behovet av kortare kurser torde i huvudsak fyllas genom de demonstrationskurser, som komme att anordnas för medel, som anvisats av 1933 års riksdag.

Behovet av trädskötarutbildning torde vara stort. För anordnande av trädskötarkurser anvisade 1933 års riksdag medel. Till de kurser av ifrågasvarande slag, som under år 1934 komme att anordnas i södra och mellersta Sverige, hade endast 104 elever kunnat antagas, under det att hushållningssällskapen därtill anmält 247 personer. Även om de 143 personer, som icke kunnat beredas plats, icke alla vore arbetslösa, torde dylika kurser för arbetslösa vara ägnade att fylla bristen. Kurserna borde organiseras på samma sätt som de ordinarie kurserna. Den första grundläggande kursen måste emellertid anordnas före den 15 mars.

Anordnandet av allmänna trädgårdskurser ansåge lantbruksstyrelsen lämpligt. Syftet borde vara sysselsättning samt utbildning för skötsel av trädgård vid egnahemslägenhet eller eget jordbruk. Vid dylik kurs torde lämpligen böra bedrivas viss propaganda för användande av trädgårdsprodukter. Under kursen erhållna produkter torde, så långt lämpligen ske kunde, böra konsumeras av deltagarna och ej saluföras. Om så vore möjligt, torde det för beredande av jämn arbetstillgång vara lämpligt, att kursen förlades till vanskött, på ett eller annat sätt offentlig trädgård, då man under de döda perioderna skulle kunna arbeta med trädgårdens och eventuell parkanläggnings istandsättande.

Beträffande andra specialkurser ansåge lantbruksstyrelsen skogsvårdskurser och kurser i beteskultur betydelsefulla. Om därför lämpade arbetslösa funnes och lärararkrafter vore tillgängliga, ansåge lantbruksstyrelsen även, att längre, praktiskt-teoretiska lantbyggmästarkurser skulle vara av betydelse.

De sakkunniga finna det synnerligen önskvärt, att tillgängliga lokaler och andra resurser vid lantmannaskolorna utnyttjas för anordnandet av arbetsläger i arbetslöshetskommissionens regi och att därvid liksom i övrigt det praktiska arbetet vid arbetslägren i görligaste mån gives en sådan inriktning, att det får form av en verklig utbildning. De sakkunniga utgå också ifrån att arbetslöshetskommissionen kommer att i samråd med lantbruksstyrelsen, hushållningssällskapen, skogsvårdsstyrelser, lantmannaskolor o. v. s. söka ordna utbildningskurser, i den mån så kan anses påkallat. De sakkunniga finna, att dylika kurser, för arbetslös ungdom lämpligast böra få formen av frivillig arbetstjänst.

Sammanfattningsvis vilja de sakkunniga framhålla, att de finna de hittillsvarande erfarenheterna av försöken med frivillig arbetstjänst vara av den natur, att de anse starka skäl föreligga för en fortsättning av verksamheten och en betydande utvidgning av densamma. Såsom ovan i kap. 7 visats, förefinnas också tillräckliga arbetsobjekt för en dylik utvidgning. De sakkunniga föreslå, att omfattningen av denna verksamhet under nästa budgetår beräknas till 3 000 deltagare i statliga och 2 000 i kommunala arbetsläger. De sakkunniga ha redan ovan framhållit, att de beräkna, att kostnaderna vid de förra skola kunna hållas inom en ram av 3 kronor per elev och dag, d. v. s. 900 kronor per år, räknat efter 300 dagar. Vad statens kostnader för kommunala arbetsläger angår, är det betydligt svårare att erhålla säkra beräkningsgrunder. De sakkunniga ha emellertid ansett sig kunna räkna med att statens andel i kostnaderna per elev och år kommer att belöpa sig till c:a 700 kronor.

Kap. 9. Ungdomsreservarbeten.

Såsom ovan (sid. 6) framhållits, skulle den undersökning rörande arbetsområden och arbetstillfällen, lämpade för de unga, vilken de sakkunniga haft att verkställa, bland annat avse att utreda, i vad mån det allmännas hjälpåtgärder kunde inriktas på skapande av särskilda arbetstillfällen av beskaffenhet, att de unga kunde med fördel dit hänvisas. Enligt departementschefens uppfattning vore det nämligen ur olika synpunkter till fördel, om särskilda arbeten kunde anordnas för yngre arbetslösa.

Sedan de sakkunniga i anledning av det sålunda åt dem lämnade uppdraget ovan (kap. 7) upptagit detta spörsmål från synpunkten, huruvida arbetsobjekt för dylika särskilda arbeten för yngre arbetslösa stå till förfogande, vilja de sakkunniga här undersöka, huruvida även från andra synpunkter dylika arbeten lämpligen kunna och böra komma till stand.

De sakkunniga vilja då till en början erinra därom, att den frivilliga arbetstjänsten i viss mån fyller uppgiften att bereda de unga arbete på nämnda sätt. Emellertid har — såsom ovan (kap. 8) visats — den frivilliga arbetstjänsten i Sverige utgestaltats på ett sådant sätt, att den framför allt fått karaktären av en form för utbildning av de unga arbetslösa. Det kropps-

arbete, som i regel ingår i densamma, har sålunda till syfte att skapa och uppöva de ungas arbetsvilja och arbetsförmåga. Avsikten är givetvis, att de unga på så sätt skola erhålla bättre förutsättningar att fullgöra arbetsuppgifter i den öppna arbetsmarknaden. Det ligger då i sakens natur, att den frivilliga arbetstjänsten icke kan bli en form för beredande av hjälp åt de unga under någon längre tid. Efter att under några månader ha deltagit i arbetstjänsten, böra de unga därför — därest de icke kunna erhålla arbete å den öppna marknaden — såvitt möjligt beredas dylikt i form av reservarbete.

Härtill kommer, att den frivilliga arbetstjänsten, vars fördelar ur många synpunkter äro uppenbara, otvivelaktigt även har sina svagheter. Så t. ex. måste urvalet av arbetsobjekt inom densamma — med hänsyn till principen, att inga arbeten få dragas till densamma från den öppna arbetsmarknaden — ske med den största försiktighet. Därigenom kunna lätt svårigheter uppstå att göra detta urval så, att arbetets karaktär av verkligt arbete klart framträder för de unga. Sker ej detta, få dessa lätt en känsla av att de icke utföra något egentligt produktivt arbete, ett förhållande som måste medföra ett slappnande intresse. Men även om dessa svårigheter kunna övervinnas, kvarstår dock alltid det förhållandet, att de unga inom den frivilliga arbetstjänsten bli, så att säga, omhändertagna och ej få försöka sig på att försörja sig på en inkomst, som de veta med sig vara uppkommen genom deras eget arbete. Med hänsyn härtill vore det mera fördelaktigt, om de unga kunde beredas sysselsättning i form av något slags reservarbete.

Emellertid lägger såväl utformningen som omfattningen av de nuvarande reservarbetena hinder i vägen härför.

Så t. ex. kunna enligt nu gällande grunder för statliga och statskommunala reservarbeten till dylika endast hänvisas arbetslösa, som fyllt 18 år. Åldersgruppen 16—17 år är sålunda helt avstängd från möjligheten att erhålla sysselsättning vid sådana arbeten. Den på detta sätt fastställda minimiåldern synes enligt de sakkunnigas mening ha bestämts på synnerligen goda grunder, och någon sänkning av densamma bör icke ske. De sakkunniga ha till och med vid sina förberedande undersökningar funnit vissa skäl, som nedan närmare skola utvecklas, tala för att den nu gällande minimiåldern för hänvisning till de nuvarande statliga reservarbetena snarare borde höjas. Även om de sakkunniga vid sitt slutliga ställningstagande icke framlagt förslag i denna riktning, så skulle de anse önskvärt, att personer under 21 år som regel icke komme i fråga vid hänvisning till statliga reservarbeten.

Den ovan (i kap. 3) omnämnda undersökningen om hjälpverksamhetens omfattning visade, att genom hänvisning till reservarbeten blevo den 30 november 1933 tillhoppa 42 001 personer hjälpta. Av dessa befunno sig 2 989 i åldern mellan 18—20 år samt 8 519 i åldern 21—25 år. Då i statistiken under denna hjälpform även redovisas 110 personer i åldern under 18 år, bör observeras, att dessa senare endast förekommo i sådana rent kommunala reservarbeten, till vilka statsbidrag icke i någon form utgått. Även om siffrorna för de genom reservarbetena hjälpta arbetslösa för närvarande äro något högre (se ovan sid. 31), är dock antalet ohjälpta eller

genom blott kontantunderstöd hjälpta inom var och en av de trenne åldersgrupper, i vilka de ungdomsarbetslösa äro uppdelade, alltjämt synnerligen stort. Härtill kommer, att någon utökning av antalet ungdomar inom de nuvarande reservarbetenas ram under nästa budgetår knappast kan komma i fråga, då totalantalet arbetslösa i statliga och statskommunala reservarbeten beräknas skola uppgå till endast 24 000 personer. Det torde sålunda icke vara möjligt att med tillhjälp av de nuvarande reservarbetena finna någon mera tillfredsställande lösning på problemet att bringa ökad sysselsättning åt de unga arbetslösa. Och för dessa torde svårigheterna att vinna anställning vid de beredskapsarbeten, som beräknas i viss mån ersätta reservarbetena, med hänsyn till bristande yrkesutbildning m. m. bli betydligt större än för de äldre arbetslösa.

Vidare bör observeras den karaktär de nuvarande reservarbetena ha. Till de statskommunala reservarbetena hänvisas i regel hjälpbehövande från den eller de kommuner, inom vilka arbetet utföres. Vid urvalet av dessa hjälpsökande, som sålunda sysselsättas i hemorten, uttagas — och detta synes de sakkunniga vara en fullt riktig princip — i främsta rummet familjeförsörjare. Till de statliga reservarbetena, som ofta befinna sig på långt avstånd från hemorten, hänvisas i första hand de ogifta, oavsett i vilken ålder de befinna sig. Ett relativt större antal unga arbetslösa bli på grund härav hänvisade till dessa arbeten än till arbetena i hemorten. Den 30 november 1933 funnos sålunda i statliga reservarbeten 1 627 arbetslösa i åldern 18—20 år och 4 625 i åldern 21—25 år, medan motsvarande tal för de kommunala reservarbetena med eller utan statsbidrag voro resp. 1 362 och 3 894. Det kan emellertid enligt de sakkunnigas mening, icke anses lämpligt eller tillrådligt att utan närmare övervakning hänvisa så pass unga människor, speciellt 18—20-åringarna, till reservarbetenas företrädesvis för vuxna arbetare avsedda förläggningar. Dessa ungdomar befinna sig nämligen i en ålder, då särskilda hänsyn måste tagas till deras såväl psykiska som fysiska utveckling.

Att det sammanlagda antalet unga arbetslösa, som hänvisas till reservarbeten, är relativt litet, beror givetvis därpå, att arbetslinjen ur ekonomisk synpunkt bereder en bättre hjälp än understödslinjen. Det är med hänsyn härtill ganska förklarligt, om man förbehåller reservarbetena för de äldre och låter de yngre nöja sig med understöd. Det skulle då förvisso verka fördelaktigt på möjligheterna att bereda åt de unga en ökad sysselsättning, om vid reservarbetena en viss lönedifferentiering mellan äldre och yngre kunde genomföras. I viss mån åstadkommes givetvis en dylik genom ackorden, men denna lönedifferentiering är knappast tillräcklig. Då det emellertid icke torde vara lämpligt att fastställa olika grunder för lönen inom olika åldersgrupper, skulle en lönedifferentiering lämpligen kunna göras på så sätt, att den nominella lönen bibehölles lika för äldre och yngre, men att genom växling mellan arbete och undervisning arbetstillfällena för de yngre gjordes mera dryga och därigenom förtjänsterna per månad lägre. Ett sådant förfaringssätt har också prövats i en del fall. Oftare har man emellertid använt en annan — och med hänsyn till nödvändigheten att bereda ungdomen sysselsättning — sämre form av växling, nämligen mellan arbets- och under-

stödslinjen. Inom ramen för de nuvarande *statliga* reservarbetena kan emellertid knappast någondera formen av växling komma till användning.

Med hänsyn till vad här ovan anförts finna de sakkunniga önskvärt, att vid sidan av den frivilliga arbetstjänsten och de nuvarande reservarbetena skapades en hjälpform, som på en och samma gång i ökad utsträckning gäve arbete och sysselsättning åt de unga arbetslösa och gjorde detta under former, som mera direkt avpassades efter de yngres särskilda förutsättningar och behov i olika avseenden. För såväl samhället som för de unga själva vore det av betydelse, om dessa sålunda i större omfattning genom ordnat arbete erbjödes den fysiska träning, som alldeles särskilt i uppväxtåren är så värdefull. De unga skulle få en känsla av att de — trots den nödvärningna väntan på att få komma in i den normala arbetsprocessen — ändock utförde ett nyttigt arbete, samtidigt som de även finge en förnimmelse av att samhället verkligen gjorde ansträngningar för att hjälpa dem i deras svåra belägenhet. Förslag i sådan riktning ha redan tidigare framförts, i det redan i januari 1931 socialdemokratiska ungdomsförbundet i skrivelse till dåvarande chefen för socialdepartementet framhöll önskvärdheten av särskilda arbeten, lämpade för ungdom. De år 1931 tillkallade ungdomsarbetslöshetssakkunniga berörde i sin ovan (sid. 19) omtalade promemoria till dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet även denna sak. Emellertid ansågs vid den tidpunkten icke tillräckligt starka skäl för ett bifall till de sakkunnigas förslag föreligga. I en av teol. doktor Natanael Beskow m. fl. den 18 februari 1933 ingiven underdånig skrift framfördes även förslag om särskilda arbeten för ungdom. Inom ramen för de nuvarande arbetslöshetsåtgärderna ha också, såsom ovan antytts, vissa försök i denna riktning förekommit. Det enda mera betydelsefulla av dessa är emellertid det, som under innevarande vinter varit anordnat av arbetslöshetskommittén i Nora landskommun av Örebro län i samråd med arbetslöshetskommissionens ungdomsavdelning. Vid Klacka-Lerberg i sagda kommun har sålunda varit ordnad en förläggning för arbetslös ungdom, som beretts sysselsättning genom en kombination av statskommunalt arbete och kursverksamhet. Detta försök, som de sakkunniga på ort och ställe tagit närmare kännedom om, har synts dem vara så värdefullt, att en närmare redogörelse här skall lämnas för detsamma.

Den vid Klacka-Lerberg anordnade förläggningen för arbetslös ungdom var — såsom nyss antytts — ett försök med en kombination av statskommunalt reservarbete och kursverksamhet. Deltagarna i förläggningen, till ett antal av c:a 40, samtliga hemmahörande inom Nora landskommun, hade hänvisats för en period av 3 månader. Samtliga elever bodde i den gemensamma förläggningen. Efter förloppet av tremånadersperioden skulle eleverna ersättas med andra arbetslösa. Deltagarna fördelas på två grupper om ungefär lika många i varje grupp. Den ena gruppen var sysselsatt med reservarbete och den andra gruppen med undervisning och hjälparbete i köket. Var fjortonde dag växlade de båda grupperna göromål. Arbetstiden var vid såväl reservarbetet som vid undervisningen i genomsnitt 8 timmar

per dag. Uppdelat på hela kurstiden betyder detta, att i medeltal 4 timmar per dag voro anslagna till arbete och 4 timmar till undervisning.

Reservarbetet utgjordes av en väganläggning, som åtminstone för närvarande icke skulle kommit till stånd, därest den icke blivit utförd på sagda sätt. Undervisningen upptog dels vissa grundläggande ämnen, såsom modersmålet och räkning, och därjämte för varje elev vissa specialämnena, såsom motorkunskap, måleri, smide och hovslageri, slakteri och glasmästeri. Därtill kom en viss och ingalunda betydelselös enklare utbildning i matlagning o. dyl., i vilken dels samtliga elever turvis deltog, dels några av eleverna mera konstant voro sysselsatta för att erhålla en förberedande kockutbildning. Den till förläggningen hörande trädgården skulle på våren iordningsställas av eleverna. Samtidigt som därigenom en viss utbildning för trädgårdsarbete komme att lämnas, skulle tillika produkter för det gemensamma hushållet kunna frambringas.

Arbetet utfördes — så långt detta var möjligt — på ackord efter de för ackordsättning inom liknande reservrbeten i orten gällande priserna. Kostnaderna för logi och redskap bestredos av arbetslöshetskommittén, medan kostnaderna för arbetskläder betalades av deltagarna själva. Dessa hade även att själva bekosta mathållningen under såväl perioden för arbete som för undervisning. Under sistnämnda period erhöilo deltagarna, utom logi, 50 öre kontant. Utom eleverna bodde en lärare och husmodern i förläggningen.

Ur statsbidragssynpunkt betraktades anordningen som två verksamhetsgrenar. Till arbetet utgick sålunda statsbidrag enligt bestämmelserna för statskommunala reservarbeten. För kursverksamheten utgick statsbidrag till lärarelöner, inklusive till husmoderns lön (med hänsyn till den av henne meddelade undervisningen). Dessutom utgick för de 20 ynglingar, som voro sysselsatta i undervisning, statsbidrag till dagunderstöd å ett belopp, motsvarande värdet av logi tillsammans med en kontant utbetalade summan av 50 öre.

Vid sitt besök på platsen funno de sakkunniga, att arbetslöshetskommitténs ordförande planerat verksamheten på ett synnerligen omsorgsfullt sätt och att försöket slagit mycket väl ut. Arbetstakten och intresset hos deltagarna voro de bästa tänkbara.

Såsom framgår av vad ovan anförts, finnes enligt de gällande bestämmelserna för hjälpverksamhet vid arbetslöshet intet principiellt hinder för anordningar av det slag som här skildrats. Då de sakkunniga det oaktat föreslå, att dylik verksamhet skall upptagas som en ny hjälpform under benämningen ungdomsreservarbeten, äro skälen härtill följande. Endast på detta sätt torde en hjälpverksamhet av detta slag komma till någon allmän användning. Det är vidare angeläget, att just denna hjälpform kommer till användning vid sådana statliga reservarbeten, till vilka ungdom i större utsträckning hänvisas. Härigenom kan man bl. a. vinna, att förlägningsfrågan ordnas på ett med hänsyn till ungdomen lämpligt sätt. Vidare kan — vilket synes de sakkunniga synnerligen angeläget — verk-

samheten icke behöva betraktas som två skilda hjälpformer utan planeras och anordnas i ett sammanhang, och deltagarna kunna hänvisas icke till reservarbetet för sig och undervisningen för sig utan på en gång till ungdomsreservarbetet. Slutligen kan man, om en sådan hjälpform skapas, till denna speciella form av reservarbete hänvisa även ungdom i åldern 16—17 år.

Den föreslagna nya typen av reservarbeten för ungdom tänka sig de sakkunniga huvudsakligen böra, liksom den frivilliga arbetstjänsten, omfatta åldern 16—21 år. Endast i enstaka undantagsfall skulle arbetslösa över 22 år kunna komma i fråga. Utom från åldersgruppen 16—17 år, vilken hittills stått utanför med statsmedel anordnade reservarbeten, skulle ungdomsreservarbetena sålunda huvudsakligen få sitt klientel från gruppen 18—21 år. För sistnämnda åldersgrupp, skulle dock fortfarande — av orsaker som de sakkunniga nedan närmare skola utveckla — möjlighet finnas för hänvisning till vanliga reservarbeten. Inom åldersgruppen 18—21 år skulle sålunda hädanefter, om de sakkunnigas förslag vinner statsmakternas bifall, de tvenne reservarbetsformerna gripa in i varandra. Några detaljerade bestämmelser med allmänna grunder för hur fördelningen i varje särskilt fall lämpligen skulle göras, böra icke heller fastställas, utan en skälighetsprövning får ske i varje särskilt fall. Avgörande får härvid vara lokala förhållanden, den arbetslöses föregående sysselsättning eller hans individuella lämplighet för hänvisning till reservarbete av den ena eller andra kategorien. Därigenom synas enligt de sakkunnigas uppfattning alla rimliga hänsyn tagas till de i och för sig mycket berättigade kraven på smidighet i de samhälleliga arbetslöshetsåtgärderna på detta område.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle hänvisningsförfarande gälla vid de speciella ungdomsreservarbetena, och därigenom skulle, på ett effektivare sätt än hittills kunnat ske, en prövning av de ungas arbetsvilja komma till stånd även för åldersgruppen 16—17 år. Visserligen kan redan nu en viss prövning av de ungas villighet till motprestation för erhållen hjälp förekomma i sådana fall, då genom arbetslöshetskommitténs försorg kursverksamhet i någon form anordnas. Hänvisningsförfarande skall ju härvid tillämpas. Men någon prövning av nämnda åldersgrupps arbetsvillighet i egentlig mening kan icke förekomma. Med tillskapandet av den nya typen av reservarbeten skulle emellertid en form för direkt prövning av arbetsvilligheten erhållas.

Grundlinjerna för ungdomsreservarbetena ha de sakkunniga i övrigt tänkt sig på följande sätt.

Då denna hjälpform är avsedd för yngre arbetslösa, skall till skillnad från de vanliga reservarbetena den för arbete avsedda tiden — 48 timmar per vecka — icke uteslutande ägnas åt arbete utan även åt utbildning. Sålunda tillämpas även vid denna form av hjälpverksamhet undervisnings- och utbildningssynpunkter. Man torde väl icke heller från något håll kunna resa invändningar mot att de ungas sysslolösa tid användes för en visserligen kanske något begränsad men säkerligen icke desto mindre värdefull under-

visning och utbildning. Som allmän regel ha de sakkunniga därvid tänkt sig, att hälften av tiden skall anslås till arbete och hälften till utbildning, eller ungefär samma fördelning, som tillämpas i den frivilliga arbetstjänsten. I regel skall dock på en och samma dag icke förekomma både arbete och undervisning. Även om i sistnämnda avseende den inom den frivilliga arbetstjänsten i regel tillämpade ordningen med halva dagen arbete, halva undervisning måhända ur vissa synpunkter kunde anses lämplig, torde den ur teknisk synpunkt och med hänsyn till utnyttjandet av arbetsledare och likartad personal i regel icke kunna genomföras inom ungdomsreservarbetena. De sakkunniga ha närmast tänkt sig en anordning av det slag, som tillämpats vid Klacka-Lerberg, d. v. s. de unga arbetarna deltaga växelvis under 14-dagars perioder i reservarbete och kursverksamhet. Men även annan indelning av tiden i kortare eller längre perioder kan få förekomma. Likaledes kan arbetstiden i viss mån utsträckas till att omfatta mer än (i medeltal) hälften av den för dag beräknade sammanlagda arbets- och undervisningstiden. Ett sådant förfaringssätt kan i första hand tänkas tillämpat i de fall, då deltagarna icke kunna beräknas erhålla tillräcklig arbetsförtjänst vid halv arbetstid. I intet fall finge dock arbetstiden utsträckas längre än till i genomsnitt 6 timmar per dag eller 8 timmar under enskild arbetsdag. Då i varje särskilt fall den lämpligaste fördelningen i skift på arbete och undervisning skall verkställas, måste helt naturligt hänsyn tagas till att skiftindelningen icke får medföra några större rubbningar eller olägenheter för vare sig arbetet eller undervisningen.

Arbetet vid ungdomsreservarbetena är avsett att till alldeles övervägande delen utföras på ackord. Avlöningen skall utgå efter samma principer som vid vanliga reservarbeten. De sakkunniga ha ansett det angeläget, att för dessa arbeten icke skapa ett särskilt avlöningssystem, vilket otvivelaktigt skulle giva anledning till svårigheter och komplikationer. Så länge arbetet utföres på ackord, kan någon berättigad anmärkning icke riktas mot principen om samma lönesystem för unga som vuxna. Genom mindre prestationer erhålla de förra fullt automatiskt — alldeles bortsett från arbetstiden — lägre förtjänster. Annorlunda ställer sig förhållandet vid tidsarbete, som alltid i viss utsträckning måste förekomma. Den förkortade arbetstiden inverkar emellertid här reglerande på förtjänsten. Det bör dock observeras, att även vid ungdomsreservarbetena blir sysselsättningen per dag i genomsnitt 8 timmar. Härav skola dock i medeltal som regel 4 och aldrig mindre än 2 timmar ägnas åt utbildning och undervisning. Under de perioder, då den unge arbetslöse deltagar i undervisningen, skall han — därest arbetslöshetskommissionen så medgiver — kunna uppbära dagunderstöd med högst härför enligt vanliga grunder fastställt belopp. Kosthållet bestrides under hela tiden, alltså även under tiden för utbildning och undervisning, av deltagarna. Genom dessa bestämmelser bli de vid ungdomsreservarbeten utgående förtjänsterna mindre än inom vanliga reservarbeten. Även om timförtjänsten för en arbetsperiod skulle bli lika stor i båda fallen (och lika stor för en yngre som för en äldre), så kommer den yngre under alla för-

hållanden att för den sammanlagda tid han hänvisats till ett ungdoms-reservarbete uppbära mindre nettoförtjänst än den äldre vid ett vanligt reservarbete.

Å andra sidan torde man icke heller ur de ungas egen synpunkt kunna göra några berättigade anmärkningar mot ett sådant system som det här föreslagna. Det kan nämligen knappast anses oskäligt, att de unga, som komma i åtnjutande av utbildning och undervisning på olika områden och som säkerligen i framtiden få direkt nytta av denna utbildning och undervisning, i någon utsträckning själva ekonomiskt bidra till förvärvande av densamma. De unga komma i själva verket genom dagunderstödet att bli likställda med de obemedlade elever i en folkhögskolekurs, vilka erhålla stipendier. Ur rent psykologiska synpunkter bör det vara en fördel, att de unga få en stark förnimmelse av att de själva förtjäna till sitt uppehälle och göra nytta för sig. Emellertid är det av vikt, att lönen vid ungdoms-reservarbeten icke understiger värdet av förmånerna i den frivilliga arbetstjänsten. Tvärtom synes förtjänsten i förra fallet naturligen böra vara något högre. Det är främst för att vinna garantier i detta hänseende, som de sakkunniga föreslagit, att tiden för det egentliga arbetet i enstaka fall må utsträckas till 6 timmar per dag vid ungdomsreservarbeten. I annat fall måhända i viss mån risker förefinnas, att förtjänsten vid den frivilliga arbetstjänsten bleve lika eller högre än vid ungdomsreservarbeten.

Man torde få räkna med att ackordsförtjänsten — särskilt i början, då de unga väl i regel äro ovana vid det arbete, de satts att utföra — blir lägre, än när större förtrogenhet förvärvats med arbetets art och övriga på arbetets utförande inverkan förhållanden. Likaså torde vissa modifieringar i verksamheten helt naturligt bli nödvändiga med årstidernas växlingar. Så långt möjligt är, bör därvid från arbetsledningens sida det mesta möjliga göras för undanrödjande av alltför ogynnsamma verkningar i dessa hänseenden.

Till skillnad från vad fallet är vid de vanliga reservarbetena skall ej blott logi utan även kost tillhandahållas under vederbörande myndighets överinseende. De unga skola själva bekosta sin mathållning, men densamma skall ordnas i gemensam förläggning. Genom arbetslöshetsorganets försorg skall utses en husmoder, som i samråd med de i förläggningen deltagande har att planlägga och övervaka mathållningen. Kostnaderna för husmoderns avlöning skall bestridas av arbetslöshetskommissionen. Mathållningen — liksom förläggningen över huvud taget — skall ställas under kontroll av en genom arbetslöshetsorganet utsedd ledare. Genom dessa anordningar skall man erhålla garanti för att mathållningen tillgodoser de alldeles särskilt för dessa åldersgrupper ofrånkomliga kraven på att kosten skall vara både tillräcklig och närande. Skulle de unga, som vid andra reservarbetsföreläggningar är fallet, själva ordna med sin kosthållning, skulle detta sannolikt medföra en matordning, som icke blott skulle ställa sig dyrare för den enskilde utan tillika bli både mindre riklig och mindre lämplig än som med den här föreslagna anordningen blir fallet. Dessutom vinnes en annan för-

del nämligen den, att deltagarna själva få ansvara för kosthållet och dess ekonomi men samtidigt få tillgång till sakkunnig ledning för dess rationella ordnande. Deltagarna skola sålunda bl. a. själva turvis deltaga i matlagningen samt med bistånd av husmoder eller arbetsledare svara för planläggning, inköp och bokföring. Den uppfostrande betydelse, detta kan ha för de unga, kan knappast överskattas. De bibringas därigenom förmåga att värdesätta livsuppehållets grundläggande faktorer på ett bättre och mer effektivt sätt än som vanligen är dem möjligt i hemmen.

Den undervisning, som skall ingå i verksamheten, torde kunna anordnas på samma sätt som den genom arbetslöshetsorganen bedrivna kursverksamheten och således omfatta såväl praktiskt som teoretiskt betonade ämnen. Emellertid torde i detta sammanhang särskilt böra framhållas, att liksom inom den frivilliga arbetstjänsten bör man här genom undervisning i exempelvis trädgårdsskötsel, uppfödning av smådjur m. m. kunna frambringa för det gemensamma hushållet betydelsefulla produkter, vilket även ur ekonomisk synpunkt skulle vara fördelaktigt. Överhuvud böra i åtskilliga avseenden de erfarenheter, som vunnits genom försöken med frivillig arbetstjänst, bli tillämpliga även inom ungdomsreservarbetena.

Ungdomsreservarbetena kunna vara dels statliga, dels statskommunala.

Kostnaderna för den del av ungdomsreservarbetet, som består av undervisning (ledare, lärare, undervisningsmateriell), bestridas enligt bestämmelserna för kursverksamhet, dock att vid statliga reservarbeten för ungdom samtliga dessa kostnader bestridas av arbetslöshetskommissionen. Beträffande kostnaderna för det arbete, som ingår i ungdomsreservarbetet, skola samma bestämmelser gälla, som för vanliga reservarbeten, dock att vid statskommunala ungdomsreservarbeten statsbidrag på arbetslöner utgår med minst 50 %. Även beträffande ersättning för resor, förfarande vid konflikt, sjukersättning m. m. skola samma bestämmelser som vid reservarbetena gälla. Dagunderstöd fördelas på stat och kommun enligt vanliga grunder. Vid statliga ungdomsreservarbeten följes i detta fall samma praxis som vid statliga arbetsläger. Ungdomsreservarbetet betraktas även på så sätt som en enhet, att ansökan om statsbidrag göres i ett sammanhang och att ärendet inom arbetslöshetskommissionen handlägges som ett ärende och beslut fattas i ett sammanhang. Vad ovan sagts om statsbidragen är sålunda endast beräkningsgrunder för dessa. De sakkunniga förutsätta, att frågorna om ungdomsreservarbeten inom kommissionens kansli komma att förberedas av samma avdelning, som handlägger ärenden om den frivilliga arbetstjänsten.

I det föregående har hänsyn endast tagits till reservarbeten med fast förläggning. Intet hinder möter emellertid, att s. k. dagkolonister må förekomma även bland de unga, d. v. s. att vederbörande bor i sitt hem men deltagar i arbete och undervisning efter samma grunder som arbetare i fast förläggning.

Beträffande frågan om lämpliga arbetsobjekt för ungdomsreservarbetena få de sakkunniga hänvisa till vad i kap. 7 anförts.

Även om, som nämnts, ungdomsreservarbetena kunna vara såväl statliga som statskommunala, synas de dock som regel böra bedrivas i statlig regi. De komma nämligen endast i undantagsfall att kunna rekryteras från endast en kommun. Även med hänsyn till de krav, som måste ställas på ledningen m. m. vid dessa reservarbeten, är det mest ändamålsenligt, att de utföras i arbetslöshetskommissionens regi. Emellertid böra möjligheterna underlättas för enskild kommun — givetvis under kommissionens kontroll — att starta smärre ungdomsreservarbeten utan fast förläggning. Även vid dessa arbeten måste dock kravet på ledning m. m. tillgodoses i stort sett efter samma principer som vid ungdomsreservarbeten med fast förläggning.

Av det anförda torde framgå, att många likheter förefinnas mellan den nuvarande frivilliga arbetstjänsten och ungdomsreservarbetena. Gränslinjen mellan frivillig arbetstjänst och ungdomsreservarbeten är egentligen betingad av arbetsuppgifternas art och den omständigheten, att tvångshänvisning icke kan ske till de förra. Inom den frivilliga arbetstjänsten få icke andra arbetsobjekt förekomma än sådana som eljest icke skulle under den närmaste tiden komma till utförande. Vid ungdomsreservarbetena böra i regel endast sådana arbeten förekomma, som kunna ackordssättas. Båda hjälpformerna ha sina fördelar. Ungdomsreservarbetenas företrädarna ha i det föregående ingående skildrats. Här må till sist några ord nämnas om en del av den frivilliga arbetstjänstens. Arbetet spelar vid denna icke samma avgörande roll som i fråga om ungdomsreservarbetena. Dessutom har man friare händer vid arbetets genomförande. Vid ungdomsreservarbeten måste arbetet intaga den centrala platsen, och det måste bedrivas så, att de unga kunna försörja sig därpå. Vid den frivilliga arbetstjänsten däremot kan under vissa tider, då på grund av väderleks- och andra omständigheter lämpliga arbetsobjekt saknas, sysselsättningen helt koncentreras på utbildning och undervisning.

Slutligen vilja de sakkunniga beträffande omfattningen av ungdomsreservarbetena framhålla följande.

De sakkunniga ha ovan (sid. 119) uttalat den meningen, att arbetslösa i åldern under 21 år icke borde hänvisas till reservarbeten, som äro belägna så långt från arbetarnas bostäder, att särskild förläggning är behöfvig. Med hänsyn härtill borde dylik ungdom i stort sett icke hänvisas till statliga reservarbeten, liksom ej heller till vissa statskommunala reservarbeten. Den 30 november 1933 voro i de statliga reservarbetena sysselsatta 1 627 personer i åldern under 21 år och i de statskommunala sammanlagt 725 dylika personer. Med hänsyn härtill torde man kunna räkna med ett antal på bortåt 2 000 arbetare i åldern under 21 år vid sagda tidpunkt voro inkvarterade i reservarbetsförläggningar. För närvarande torde antalet vara något större (jfr. sid. 31).

De särskilda ungdomsreservarbetena borde sålunda erhålla en sådan omfattning, att de kunde giva sysselsättning dels för nämnda antal på ungefärligen 2 000, dels för ytterligare ett icke obetydligt antal hittills icke alls sysselsatta ungdomar i en ålder av fyllda 16 men ej 22 år. Emellertid torde

det, då det här är fråga om en ny hjälpform, erbjuda stora svårigheter att mera omedelbart igångsätta arbetet i så stor omfattning. Dessutom bör en överflyttning av i de vanliga reservarbetena sysselsatt ungdom ske endast efter noggrann prövning i varje särskilt fall. Vidare måste den nya hjälpformen planeras med särskild omsorg. Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga kommit till det resultatet, att ungdomsreservarbetena till en början närmast böra få karaktären av försöksverksamhet. Under sådana förhållanden anse sig de sakkunniga icke böra räkna med mer än i genomsnitt 2 000 sysselsatta inom dessa arbeten under nästkommande budgetår. När så är fallet, utgå de sakkunniga från att dessa 2 000 skola utses icke genom överflyttning av arbetslösa från vanliga reservarbeten utan genom utväljande av sådana unga arbetslösa, som tidigare icke alls erhållit någon sysselsättning eller endast deltagit i kursverksamhet eller frivillig arbetstjänst. Givetvis bör dock här icke något förbud utfärdas mot att hänvisa även andra arbetslösa i förevarande ålder än de sistnämnda. Liksom i andra fall bör möjlighet finnas till den största smidighet vid användandet av de olika hjälpformerna.

Såsom ovan (kap. 7) visats förefinnas arbetsobjekt, lämpade till ungdomsreservarbeten, i tillräcklig omfattning för den verksamhet, varom här är fråga.

Kap. 10. Sammanfattning och kostnadsberäkningar.

Under hänvisning till vad de sakkunniga tidigare i olika kapitel anfört och föreslagit, få de sakkunniga här efter övergå till att lämna en sammanfattande översikt av de sålunda framförda förslagen jämte beräkningar över vad ett genomförande av desamma skulle för statsverkets räkning belöpa sig till för budgetåret 1934/1935.

De sakkunniga vilja då i all korthet ånyo erinra om att den företagna undersökningen av arbetslöshetens omfattning och karaktär per den 30 november 1933 gav vid handen, att ej mindre än 57 412 personer eller något mer än $\frac{1}{3}$ av samtliga anmälda arbetslösa befunno sig i åldern 16—25 år. Av dessa blevo 14 822 hjälpta genom arbets- och undervisningslinjerna, under det att 42 590 antingen fingo hjälp i form av kontantunderstöd eller ock lämnades helt utan hjälp.

Från november månad i fjol till mars månad i år synes en förbättring härutinnan ha inträtt, i det antalet hjälpta genom kontantunderstöd eller helt ohjälpta torde ha nedgått till c:a 37 000. Med hänsyn till att emellertid alltjämt ett betydande antal är ohjälpt och en betydande del hjälpes genom kontantunderstöd, vilken hjälpform de sakkunniga anse böra — särskilt vad ungdomen beträffar — förekomma endast i undantagsfall, föreslå de sakkunniga, att för nästkommande budgetår (1934/1935) en kraftigt utvidgad hjälpverksamhet efter arbets- och undervisningslinjerna kommer till stånd. De sakkunniga ha därvid ansett, att 15 000 unga arbetslösa borde kunna beredas sysselsättning genom kursverksamhet av olika slag, frivillig arbetstjänst och särskilda ungdomsreservarbeten.

De sakkunniga, som företagit vissa undersökningar rörande möjligheterna att bereda de unga utbildning inom resp. yrken och som för detta ändamål även haft överläggningar med representanter för arbetsgivare och arbetare, ha icke ansett sig kunna tillstyrka framkomna förslag att — med bidrag av statsmedel till avlöning — placera arbetslösa ungdomar som extra hjälpare inom industri och jordbruk. De sakkunniga, som däremot förmenat, att såväl inom ramen för den egentliga kursverksamheten som genom den frivilliga arbetstjänsten, de s. k. arbetskolonierna och ungdomsreservarbetena vissa möjligheter till dylik utbildning kan lämnas, ha avgivit förslag i sådant syfte. De sakkunniga ha behandlat frågan om den yngre arbetskraftens anställnings- och löneförhållanden kunna utöva i fråga om ungdomsarbetslösheten. De sakkunniga förmena, att de missförhållanden, som här må kunna konstateras, icke äro av den natur, att de motivera ingripande från statens sida, utan böra avhjälpas av de avtalsslutande parterna själva.

De sakkunniga föreslå, att den av arbetslöshetskommissionen bedrivna kursverksamheten under nästa år måtte utvidgas. De sakkunniga räkna med att genom denna i genomsnitt 8 000 personer skola sysselsättas. För att stimulera kommunerna till en dylik utvidgad verksamhet föreslå de sakkunniga tillika, att statsbidrag med högst 50 % må utgå till täckande av kostnaderna för undervisningsmateriell. De sakkunniga, anse, att denna kursverksamhet alltjämt bör anordnas och stå under ledning och inseende av kommunernas arbetslöshetskommittéer.

I fråga om provisoriska folkhögskolor och andra provisoriska undervisningsanstalter anse de sakkunniga, att den igångsatta försöksverksamheten bör fortsätta ytterligare ett år. De sakkunniga som i princip uttalat sig för en höjning av stipendiebeloppen för elever vid folkhög- och lantmannaskolor samt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, ha — med hänsyn till att Kungl. Maj:t redan för riksdagen framlagt förslag om oförändrade stipendiebelopp för nästa budgetår — icke ansett sig kunna framlägga direkta förslag till sådan höjning.

De sakkunniga ha vidare företagit vissa beräkningar över kostnaderna för statsverket av den på förut angivet sätt utvidgade kursverksamheten. De sakkunniga ha därvid utgått från de erfarenheter, som hittills vunnits rörande kostnaderna härför. Statens andel i dessa kostnader torde kunna uppskattas till i runt tal kronor 1:50 per elev och dag. Uppskattas hela antalet understödsdagar per år till 300, skulle årskostnaden per elev uppgå till 450 kronor. Då de sakkunniga, såsom framgår av vad ovan anförts, utgå ifrån att i genomsnitt 8 000 personer skulle beredas sysselsättning i kursverksamhet, skulle alltså den sammanlagda kostnaden för denna verksamhet under nästa budgetår belöpa sig till 3 600 000 kronor. Med hänsyn till att de sakkunniga tillika föreslagit, att bidrag till kostnader för undervisningsmateriell skulle lämnas kommunerna med högst 50 %, torde emellertid ett särskilt belopp böra beräknas för statens andel i dessa kostnader. De sakkunniga anse, att ett belopp av 200 000 kronor skulle vara tillräckligt. Med

ledning av de ovan (sid. 32) lämnade uppgifterna om statsbidrag till provisoriska kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolverksamhetens ram samt till arbetskolonier beräkna de sakkunniga, att för dessa ändamål ett statsbidrag av 200 000 kronor blir erforderligt. Med beaktande av vad sålunda anförts, beräkna de sakkunniga, att tillhoppa 4 000 000 kronor under nästkommande budgetår skulle av statsmedel behövas till kursverksamhet av ovan angivna slag samt arbetskolonier.

Beträffande den frivilliga arbetstjänsten ha de sakkunniga funnit, att den hittillsvarande försöksverksamheten givit goda resultat. De sakkunniga föreslå, att verksamheten fortsättes och bedrivs i utvidgad form. I fråga om villkoren för statsbidrag finna de sakkunniga vissa ändringar i de hittills tillämpade bestämmelserna böra genomföras. De sakkunniga föreslå vissa ändringar i fråga om de arbetsobjekt, som må förekomma. Vidare anse de, att statsbidrag må kunna utgå med högst 50 % av materialkostnader för arbetsobjekt, som tillhör allmänt rättssubjekt eller kommer en större allmänhet till godo, samt till undervisningsmateriell. Statsbidrag bör kunna i viss utsträckning utgå till arbetspremier åt deltagarna. Grunderna för statsbidrag till kostnaderna för kost, logi och fickpenning åt deltagarna vid kommunala arbetsläger böra undergå viss ändring, varigenom statsbidraget skulle kunna utgå på för kommunerna något förmånligare villkor än för närvarande. De nämnda åtgärderna åsyfta i främsta rummet att uppmuntra kommunerna att igångsätta arbetsläger. De sakkunniga beräkna omfattningen av den frivilliga arbetstjänsten under nästkommande budgetår till 3 000 deltagare i statliga och 2 000 i kommunala arbetsläger. Vad då angår kostnaderna härför, vilja de sakkunniga erinra därom, att årets verksamhet i vissa avseenden på grund av sin försökskaraktär blivit dyrare, än som bör bli fallet vid en stabilisering i utvidgad form. Därutöver må framhållas, att statens kostnader för arbetsläger i statlig regi blir lägre vid en utvidgning av verksamheten, i det att denna då kommer att i högre grad, än nu är fallet, omfatta kommuner, som ha att erlægga förhållandevis stor andel av dagunderstödet och alltså ha att bestrida en större andel av kostnaderna för deltagare i arbetslägren än de kommuner, som hittills fått sända deltagare. Å andra sidan tillkommer en utökning av kostnaderna, därest de sakkunnigas ovannämnda förslag till i viss mån ändrade grunder för statsbidrag skulle komma att bifallas. Tages nu hänsyn till dessa av de sakkunniga anförda omständigheter, torde för nästa budgetår böra räknas med en sammanlagd genomsnittskostnad per år och elev av 900 kronor för arbetsläger i statlig regi och 700 kronor i kommunal regi. Vid en beräknad genomsnittlig sysselsättning av 3 000 personer i de statliga lägren skulle kostnaderna uppgå till sammanlagt 2 700 000 kronor. På motsvarande sätt skulle statens andel i kostnaderna för 2 000 deltagare i kommunala läger bli 1 400 000 kronor. Sammanlagt skulle således för den frivilliga arbetstjänsten kunna för nästa budgetår beräknas, att bidrag av statsmedel behövde uppgå till 4 100 000 kronor.

De sakkunniga föreslå vidare, att särskilda statliga och statskommunala

ungdomsreservarbeten igångsättas för arbetslös ungdom i åldern 16—21 år. Kostnaderna för den del av ungdomsreservarbetet, som består av undervisning (ledare, lärare och undervisningsmateriell), böra bestridas enligt reglerna för kursverksamhet, dock att vid statliga reservarbeten för ungdom samtliga dessa kostnader bestridas av arbetslöshetskommissionen. Beträffande kostnaderna för det arbete, som ingår i ungdomsreservarbetet, skola samma bestämmelser gälla som för vanliga reservarbeten, dock att vid statskommunala ungdomsreservarbeten statsbidrag till arbetslöner skall utgå med minst 50 %. I fråga om ersättning för resor, förfarande vid konflikt, sjukersättning m. m. skola samma bestämmelser gälla som vid de vanliga reservarbetena. Deltagarna beräknas i genomsnitt sysselsättas under hälften av tiden med arbete, under den andra hälften med undervisning, dock så att de indelas i skift, som omväxlande beredas heldagssysselsättning i arbete resp. undervisning. Under arbetstiden utgår lön enligt reglerna för vanliga reservarbeten; under kurstiden må dagunderstöd kunna utgå. Kostnaderna härför fördelas på stat och kommun enligt vanliga grunder. De sakkunniga beräkna, att under nästkommande budgetår skola genomsnittligt 2 000 personer kunna sysselsättas vid ungdomsreservarbeten. Beträffande statens kostnader för denna verksamhet vilja de sakkunniga framhålla, att beräkningarna på denna punkt måste bli ytterst approximativa, eftersom denna form av hjälpverksamhet är oprövad och följaktligen varken ekonomiska eller andra erfarenheter på området kunna förefinnas. Emellertid ha de sakkunniga ansett sig böra utgå dels från arbetslöshetskommissionens beräkningar för vanliga reservarbeten, dels från de ovan lämnade uppgifterna rörande kostnaderna för den av arbetslöshetskommittéerna bedrivna kursverksamheten. Arbetslöshetskommissionen har räknat med att en arbetare vid ett statligt reservarbete kostar staten 2 400 kronor per år och en arbetare i statskommunalt reservarbete 1 200 kronor per år. För deltagare i statliga ungdomsreservarbeten torde genomsnittskostnaden — med hänsyn till att det inom dessa arbeten i regel måste bli relativt unga och oerfarna personer sysselsatta — kunna beräknas icke oväsentligt lägre. De sakkunniga ha stannat vid ett beräknat genomsnittsbelopp av 1 800 kronor per person och år. För deltagare i statskommunalt reservarbete ha de sakkunniga — med hänsyn till att ett högre statsbidrag än vid vanliga reservarbeten skulle utgå — icke ansett sig kunna nedbringa den ovan angivna genomsnittliga årliga kostnaden av 1 200 kronor per person. En arbetare vid ett statskommunalt reservarbete för ungdom skulle således beräknas kosta staten lika mycket som en arbetare vid ett vanligt statskommunalt reservarbete. De sakkunniga ha vidare utgått ifrån att i runt tal 1 500 personer skulle sysselsättas i statliga ungdomsreservarbeten och 500 personer i statskommunala ungdomsreservarbeten. Då emellertid för deltagarna i dessa reservarbeten i genomsnitt endast halva tiden skulle användas till arbete, skulle den årliga genomsnittskostnaden för deltagare i statligt ungdomsreservarbete bli 900 kronor och för deltagare i statskommunalt 600 kronor. Under den tid, dessa ungdomar deltog i kursverksamhet, torde det statliga under-

stödet böra beräknas bli lika med den genomsnittliga kostnaden för deltagare i sådan kurs eller 450 kronor per år. Eftersom emellertid tiden för beivrande av kurs endast omfattar hälften av den sammanlagda hänvisningstiden, skulle den beräknade årskostnaden per deltagare i ungdomsreservarbete bli 225 kronor. Den totala kostnaden för staten skulle alltså bli 1 125 kronor för deltagare i statligt och 825 kronor för deltagare i statskommunalt ungdomsreservarbete. Med 1 500 deltagare i statliga och 500 deltagare i statskommunala reservarbeten skulle den sammanlagda årskostnaden bli resp. 1 687 500 kronor och 412 500 kronor eller tillhoppa 2 100 000 kronor. För den tid deltagarna åtnjuta undervisning tillkommer statens andel i kostnader för undervisningsmateriell. Detta senare belopp torde kunna beräknas till 45 000 kronor för år. De sakkunniga beräkna sålunda tillhoppa 2 145 000 kronor för ungdomsreservarbeten för nästkommande budgetår.

Sammanlagt skulle således kostnaderna för här ifrågavarande åtgärder för nästa budgetår bli 10 245 000 kronor. Med hänsyn till osäkerheten i de gjorda beräkningarna torde detta belopp emellertid kunna avrundas till 10 000 000 kronor.

De sakkunniga, som även berört spörsmålet om den lokala och centrala organisationen för handläggning av ärenden, avseende speciella åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, anse, att arbetslöshetskommittéerna alltjämt böra vara lokala organ och arbetslöshetskommissionen det centrala organet för de här ovan berörda åtgärderna rörande kursverksamhet och frivillig arbetstjänst, dock att frågor rörande kurser för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram böra handläggas på samma sätt som hittills. Frågor om ungdomsreservarbetena böra omhändervhas av samma organ som den frivilliga arbetstjänsten. De sakkunniga förutsätta härvid, att inom arbetslöshetskommissionens kansli alltjämt skall finnas en avdelning för ungdomsarbetslösheten och att denna skall omhändervha förberedelsen och verkställigheten av alla de åtgärder rörande ungdomsarbetslösheten, som ankomma på kommissionen. Däremot ha de sakkunniga — med hänsyn till att frågan om arbetslöshetskommissionens organisation, i anledning av hemställan från 1933 års riksdag, torde komma under omprövning i annan ordning — icke ansett sig här böra upptaga spörsmålet, huruvida i kommissionen borde finnas ledamöter, som representerade pedagogisk och annan sakkunskap vid handläggning av ärenden rörande ungdomsarbetslösheten.

Bilaga 1.

P. M.

angående arbetslöshetens och hjälpåtgärdernas karaktär och omfattning
den 30 november 1933 inom olika åldrar med särskild
hänsyn till ungdomsarbetslösheten

av

Fil. lic. T. Hessler

Bitr. sekreterare i statens arbetslöshetskommission.

I. Arbetslösheten inom olika åldrar.

De arbetslösas fördelning med hänsyn till ålder har tidigare varit föremål för undersökning dels i samband med de tre arbetslöshetsräkningarna åren 1909, 1910 och 1927, utförda de två första av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik och den tredje av socialstyrelsen, dels i samband med den särskilda utredning, som företogs i början av år 1933 av arbetslöshetskommissionen och 1931 års ungdomsarbetslöshetsakkunnige. Det material, som låg till grund för denna senare undersökning, utgjordes av uppgifter, inhämtade i samband med de lokala arbetslöshetskommittéernas månatliga rapporter till statens arbetslöshetskommission.

Genom arbetslöshetskommissionens förmedling har sedermera på hösten 1933 i samband med månadsrapporten per den 30 november 1933 inhämtats nya uppgifter rörande de arbetslösas åldersförhållanden. Denna senare undersökning skiljer sig från den föregående främst därigenom, att vid den föregående i februari företagna undersökningen åldersuppgifter voro kombinerade med uppgifter om de arbetslösas yrkestillhörighet. Vid denna senare undersökning har i stället för yrkestillhörighet inhämtats uppgifter om de olika former, varunder de arbetslösa bringats hjälp. Härigenom har förebragts material, ägnat att belysa den omfattning, i vilken i främsta rummet unga arbetslösa över huvud erhållit hjälp, ävensom under vilka former denna hittills har lämnats.

Den i februari 1933 företagna undersökningen avsåg sammanlagt 179 507 arbetslösa; i den förevarande undersökningen ingå 170 203 personer. I förbigående må erinras om, att detta antal av olika anledningar något understiger det av arbetslöshetskommissionen för samma månad rapporterade antalet hjälpsökande arbetslösa. Orsaken härtill är bland annat, att det från vissa håll varit omöjligt att erhålla erforderliga upplysningar, i andra fall åter att med ledning av kommittéernas uppgifter, justeringar i jämförelse med kommissionens månadsrapporter vidtagits.

Såsom redan påpekats, hänföra sig de i undersökningen ingående arbetslösa till de kommuner, som vid respektive tidpunkter stodo i rapportförbindelse med arbetslöshetskommissionen. Enär de båda undersökningarna sålunda avse det hos de lokala arbetslöshetskommittéerna anmälda antalet arbetslösa, har undersökningen kommit att begränsas till den del av de arbetslösa, vilka hos kommittéerna anmält sig såsom hjälpsökande. I detta avseende skilja sig dessa båda senare undersökningar från de tidigare arbetslöshetsräkningarna, som avsågo samtliga arbetslösa, oavsett huruvida vederbörande ansågo sig i behov av hjälp eller icke. Februariundersökningen grundade sig vidare på material, inhämtat från 1 137 kommuner; vid novemberundersökningen utgjorde motsvarande antal 1 325.

Med hänsyn till såväl den korta tid, som förflutit mellan dessa undersökningar, endast 9 månader, som den stora stabilitet, som kännetecknar kommunernas rapportering, torde i stor utsträckning samma kommuner ingå i de båda undersökningarna. På grund härav böra resultaten av dessa kunna anses jämförbara. Emellertid torde böra erinras om att de hänföra sig till olika årstider. I den mån, som säsongvariationerna i arbetslösheten påverka de arbetslösas ålderssammansättning, måste hänsyn tagas härtill. Härjämte torde även en mindre olikhet böra påpekas. Februariundersökningen omfattar hjälpsökande arbetslösa i åldern 15 år eller därutöver; i novemberundersökningen har åldersgränsen höjts till 16 år. I denna senare undersökning ingår alltså en åldersklass mindre. Denna olikhet är förorsakad av de efter den 1 juli 1933 genomförda förändrade bestämmelserna rörande hjälpverksamheten för arbetslösa, varigenom minimiåldern för arbetslöshetskommittéernas klientel höjts med ett år. Denna förändring har även kommit att medföra, att den lägsta åldersklassen, som i februariundersökningen omfattat 3 årsklasser, i novemberundersökningen blott omfattar 2.

Enligt statsrådsprotokoll den 8 december 1933 anförde statsrådet och chefen för socialdepartementet i samband med direktiven för 1934 års sakkunnige rörande ungdomsarbetslösheten, att en av de viktigaste uppgifterna för de sakkunnige vore att verkställa en såvitt möjligt noggrann utredning rörande ungdomsarbetslöshetens karaktär och omfattning och att med hänsyn härtill bearbetningen av det genom arbetslöshetskommissionen infordrade materialet borde göras utförligare och mera ingående än vid den föregående undersökningen. Med hänsyn härtill och till vissa resultat från februariundersökningen, enligt vilka ungdomsarbetslösheten å landsbygden vore av större omfattning än i städerna, har det ansetts vara av särskild vikt att belysa ungdomsarbetslösheten å landsbygden.

För detta ändamål ha landsbygdskommunerna i nu förevarande undersökning vid bearbetningen inom varje län fördelats på tre områden, nämligen *industrikommuner*, *blandade industri- och jordbrukskommuner* samt rena *jordbrukskommuner*. För denna gruppering har den av socialstyrelsen i samband med dyrtortsgrupperingen år 1930 verkställda indelningen kommit till användning. Vägledande vid denna indelning var proportionen mellan taxeringsvärdena för jordbruksfastighet och annan fastighet. Där värdet av dessa senare uppgick till mera än $\frac{1}{4}$ å $\frac{1}{3}$ av en kommuns hela fastighetsvärde, ansågs det, att en kommun har förlorat sin karaktär av övervägande jordbruksbygd; då värdet översteg $\frac{1}{3}$, rubricerades en kommun såsom industrikommun. Dock voro dessa taxeringsvärden icke obetingat normgivande, utan togs i varje särskilt fall viss hänsyn till ortens speciella förhållanden, varvid bland annat kommit till användning vissa uppgifter angående industriella företags lokalisering och storlek, vilka av Stockholms högskola ställdes till socialstyrelsens förfogande.

I likhet med landsbygden ha städerna likaledes delats i tre områden, nämligen *storstäder* (med över 100 000 invånare), *medelstora städer* (med 30 000—100 000 invånare) och *övriga städer* (med mindre än 30 000 invånare).

De erhållna resultaten rörande åldersfördelningen av de arbetslösa ha sammanställts i efterföljande tabell.

Om med ungdomsarbetslöshet förstås arbetslösa i åldern 16—25 år, omfattade denna den 30 november 1933 omkring 57 000 personer, motsvarande omkring $\frac{1}{3}$ av samtliga anmälda arbetslösa. Av hela arbetslöshetsklientelet kom något över $\frac{1}{3}$ (= 34,8 %) på städerna och knappt $\frac{2}{3}$ (= 65,2 %) på landsbygden. Procentuellt sett synes ungdomsarbetslösheten vara något större på landsbygden än i städerna, i det att antalet arbetslösa i åldern 16—25 år på landet uppgår till 36,3 % av samtliga arbetslösa mot endast 28,9 % i städerna. Enär

Tab. 1. Hjälpssökande arbetslösa den 30/11 1933 i städer och på landsbygd, fördelade på åldersgrupper.

Ålder	A n t a l			P r o c e n t		
	Städer	Landsbygd	Hela riket	Städer	Landsbygd	Hela riket
16—17.....	898	3 662	4 560	1·5	3·3	2·7
18—20.....	4 623	13 108	17 731	7·8	11·8	10·4
21—25.....	11 604	23 517	35 121	19·6	21·2	20·7
26—30.....	9 947	19 143	29 090	16·8	17·2	17·0
31—40.....	13 652	23 079	36 731	23·1	20·8	21·6
41—50.....	9 453	15 122	24 575	16·0	13·6	14·4
51—60.....	6 552	9 861	16 413	11·1	8·9	9·7
61— <i>o</i>	2 427	3 555	5 982	4·1	3·2	3·5
Summa	59 156	111 047	170 203	100·0	100·0	100·0
Därav 16—25	17 125	40 287	57 412	28·9	36·3	33·8

emellertid befolkningens åldersmorfologi sannolikt är i viss mån olika å landet och i städerna, torde man för ett riktigt bedömande av denna fråga jämväl böra taga hänsyn till de åldersgrupper, varur de arbetslösa utgått. Det torde vidare böra understrykas, att det procentuella antalet arbetslösa i åldern under 26 år icke mäter intensiteten av en rådande ungdomsarbetslöshet eller det tryck, som denna utövar på ett samhälle, utan endast anger graden av det ungdomliga inslaget bland de arbetslösa. Innan frågan om ungdomsarbetslöshetens utbredning i stad och å land upptages till diskussion, torde emellertid först något närmare böra undersökas de arbetslösas fördelning på de olika åldersklasserna, d. v. s. arbetslöshetens åldersmorfologi.

Det största antalet arbetslösa befinner sig i åldern 31—40 år, men antalet 26—30 år endast obetydligt lägre. Land och stad förete härvid vissa olikheter, i det att i städerna tyngdpunkten ligger i 31—40-årsåldern, medan å landsbygden 26—30 år är den talrikast företrädde åldersklassen.

I den lägsta åldersklassen, 16—17 år, är antalet arbetslösa helt litet. Härvidlag får emellertid ihågkommas, att det material, varpå den förevarande undersökningen grundar sig, avser *hjälpssökande arbetslösa*. Enär ungdomar i åldern 16—17 år vanligen ännu i förhållandevis stor utsträckning äro bosatta i föräldrahemmet och ha dettas resurser att falla tillbaka på vid iråkad arbetslöshet, kommer hjälpbehovet i denna åldersgrupp, om än detta kan vara förhållandevis stort, icke att framträda i statistiken. Särskilt vanligt torde vara, att unga arbetslösa, som ännu icke vunnit anställning i näringslivet, underlåta att vända sig till arbetslöshetskommittén. Den påtvungna överksamheten tager sig härvid uttryck antingen i att den unge får biträda med allehanda göromål i hemmet eller också att han genomgår kurser eller skolor, vilka han, därest utsikterna att vinna anställning i den öppna arbetsmarknaden varit bättre, icke skulle hava bevilstat.

I motsats till 16—17-åringarna torde 18—20-åringarna hava, åtminstone någon tid, varit sysselsatta inom näringslivet. Då dessa mötas av arbetslöshet, faller det sig för dem mera naturligt att anmäla sitt hjälpbehov hos arbetslöshetskommittén. Den starka stegring i arbetslöshetssiffrorna, som gör sig gällande mellan den lägsta och näst lägsta åldersklassen, torde, åtminstone till någon del, kunna förklaras härigenom.

Den i den högsta åldersgruppen, 61 år och därutöver, noterade arbetslösheten torde få anses såsom synnerligen osäker. I varje fall torde det förebragta materialet ej heller i denna åldersklass vara en säker mätare på arbetslöshetens om-

fattning. I många kommuner torde nämligen anmälningar av så pass gamla arbetare som över 60 år icke mottagas, utan dessa hänvisas till fattigvården.

Det torde vara av intresse att jämföra de nu förebragta resultaten rörande de arbetslösas åldersförhållanden med de tidigare företagna undersökningarna. Härvidlag torde dock böra erinras om, att den enda undersökning, vars material är jämförbart med den nu förevarande, är den av arbetslöshetskommissionen och ungdomsarbetslöshetssakkunnige i februari 1933 verkställda undersökningen. Båda dessa avsågo nämligen hjälpsökande arbetslösa. Vid de tre tidigare arbetslöshetsräkningarna ha, såsom ovan redan påpekats, de företagna undersökningarna avsett all arbetslöshet, oberoende av huruvida hjälpbehov förelegat eller icke. Ehuru med hänsyn härtill jämförelser få företagas endast med stor försiktighet, torde det dock kunna vara av ett visst värde att, åtminstone i förbigående, erinra om dessa tidigare ernådda resultat.

Tab. 2. De arbetslösas fördelning på åldersklasser åren 1909, 1910, 1927 och 1933. Procent.

Å l d e r	Procent av totalantalet arbetslösa				
	1909	1910	1927	1933	
				28/2	30/11
under 18 år	2.6	2.2	6.0	2.7	2.7
18—20 år.....	28.8	21.7	13.6	9.7	10.4
21—25 år.....			21.7	20.6	20.7
26—30 år.....			14.2	17.8	17.0
31—40 år.....	14.2	15.1	16.8	22.1	21.6
41—50 år.....	21.1	23.5	11.9	14.2	14.4
51—60 år.....	15.8	16.3	9.2	9.4	9.7
61—w år.....	11.3	12.9	6.1	3.5	3.5
okänd ålder	5.8	6.8	0.5	—	—
Summa	0.4	1.5	100.0	100.0	100.0

Jämföras till en början resultaten av de båda undersökningarna år 1933, visar det sig, att någon mera påtaglig förändring i arbetslöshetens ålderskaraktär icke har ägt rum. I stort sett är åldersmorfologin de båda åren densamma. Några mindre förskjutningar kunna dock iakttagas. Särskilt kan för åldersgruppen 18—20 år noteras en stegring från 9.7 till 10.4 %. I åldersgruppen 21—25 år är stegringen 0.1 %. De noterade förändringarna äro, såsom redan påpekats, ingalunda betydande, men med hänsyn till de förhållandevis få årsklasser, varom här är fråga, böra dock förskjutningarna härvidlag uppmärksammas. För ett bedömande av innebörden av de påpekade förändringarna må erinras om, att den senaste undersökningen avser c:a 9 000 personer mindre än den föregående. Förändringarna i arbetslöshetens omfattning inom dessa åldersgrupper, som i här förevarande sammanhang äro av alldeles särskilt intresse, belysas närmare i den efterföljande tabellen.

Det visar sig, att de båda åldersklasserna 18—20 och 21—25 vid novemberundersökningen tillsammans utgöra 31.1 % av hela den sammanlagda arbetslösheten, medan den vid februariundersökningen utgjorde 30.3 %. Skillnaden uppgår till 0.8 %. Det visar sig emellertid vidare, att de båda åldersklasserna 18—20 och 21—25 härvidlag förhålla sig något olika. Stegringen ligger sålunda nästan helt i den lägsta åldersklassen. Trots att, såsom redan påpekats, novemberräkningen avsåg ett mindre antal arbetslösa än februariundersökningen, har antalet arbetslösa i åldern 18—20 år stigit med 402. Av dessa 402 komma 215 på städerna och 187 på landsbygden. Åldersgruppen 21—25 år

Tab. 3. Antalet arbetslösa i åldern 18—25 år enligt undersökningarna

28/2 och 30/11 1933.

	28/2 1933			30/11 1933		
	18—20 år	21—25 år	Summa	18—20 år	21—25 år	Summa
A n t a l						
Städer.....	4 408	12 235	16 643	4 623	11 604	16 227
Landsbygd	12 921	24 874	37 795	13 108	23 517	36 625
Hela riket	17 329	37 109	54 438	17 731	35 121	52 852
P r o c e n t (av hela antalet arbetslösa)						
Städer	7·0	19·3	26·3	7·8	19·6	27·4
Landsbygd	11·1	21·4	32·5	11·8	21·2	33·0
Hela riket	9·7	20·6	30·3	10·4	20·7	31·1

har, absolut sett, något minskats. Härvid har tillbakagången i städerna varit mindre än som motsvaras av det mindre materialet i novemberundersökningen; relativt sett har jämväl denna åldersklass något stigit i städerna, men gått något tillbaka å landsbygden.

Jämföras i tab. 2 siffrorna för 1933 med 1927 års arbetslöshetsräkning, visar det sig, att åldersgrupperna 26—50 år blivit talrikare företrädade än de yngre åldersgrupperna. Detta förhållande sammanhänger sannolikt med den sedan flera år rådande krisen, varigenom vid successiva personalinskränkningar jämväl äldre arbetare avskedats, sedan i första hand de yngre och sist anställda blivit entledigade. I jämförelse med resultaten för 1910 års arbetslöshetsräkning föreligger en viss skillnad, i det att vid denna nu nämnda arbetslöshetsräkning arbetslösheten bland ungdomen icke hade den omfattning som i de senare undersökningarna, avseende åren 1927 och 1933.

Ehuru de ovan meddelade uppgifterna rörande arbetslöshetens åldersförhållande visa en bild av arbetslöshetsklientelets sammansättning ur ålderssynpunkt, ge de dock endast i ringa mån en föreställning om arbetslöshetens intensitet inom de skilda åldersgrupperna. Det framgår exempelvis av de ovan meddelade siffrorna, att arbetslösheten i åldern 21—25 år är i det närmaste lika stor som i åldersgruppen 31—40 år, men då det är uppenbart, att den population, varur de arbetslösa utgått, är väsentligt mindre i den förstnämnda åldersgruppen än i den sistnämnda, måste den inom åldersklassen 21—25 år rådande arbetslösheten vara av mycket större omfattning än den i åldern 31—40 år. Enbart en procentuell fördelning av de arbetslösa kan härvidlag icke giva en sann bild av olikheterna i arbetslöshetens tryck.

För att mäta arbetslöshetens intensitet inom de olika åldersklasserna fordras uppgift om antalet yrkesutövare inom dessa. De enda uppgifter, som föreligga för en undersökning härvidlag, utgöras av yrkesräkningen. Tyvärr föreligga ännu icke uppgifter från yrkesräkningen 1930, varför man härvid endast har att utgå från resultaten från 1920 års yrkesräkning. På grund av de stora förändringar, som under mellanliggande tidrymd ägt rum, kunna resultaten från denna yrkesräkning icke direkt användas för en vägning utav arbetslöshets-siffrorna för år 1933. Det har härvid varit nödvändigt att, med stöd av vissa andra föreliggande uppgifter, göra en framskrivning av 1920 års uppgifter. För att beräkna löntagarnas ålderssammansättning år 1933 har följande helt grova metod kommit till användning.

Statistiska centralbyrån meddelar i sin publikation »Befolkningsrörelsen» uppgifter rörande folkmängdens beräknade sammansättning ur ålderssynpunkt. Från statistiska centralbyrån har erhållits uppgifter för år 1931, rörande den beräknade manliga befolkningens åldersfördelning. Med stöd av dödlighetsstatistiken för år 1932 har här efter beräknats folkmängdens åldersmorfologi per den 31 december 1933. Man har härvid antagit, att dödligheten under år 1933 inom de olika åldersklasserna varit av samma omfattning som år 1932. Från in- och utflyttning ur riket har i detta sammanhang bortsetts. På detta sätt har erhållits en beräknad folkmängd per den 31 december 1933. Resultaten ha jämförts med motsvarande uppgifter i folkräkningen för år 1920. Man har sedan utgått från antagandet, att yrkesutövarnas antal inom de olika åldersklasserna förändrats i samma relation som folkmängden. Med stöd av de erhållna relationstalen mellan folkmängden 1933 och 1920 inom varje särskild åldersklass har sedan antalet manliga yrkesutövarare inom de olika åldersgrupperna beräknats. Det torde böra påpekas, att kalkylerna avsett att beräkna antalet löntagare och att sålunda personer i arbetsgivarställning icke ingå, emedan dessa endast mera undantagsvis torde vid hjälpbehov anmäla sig såsom hjälpsökande arbetslösa.

Det antagande, varifrån man här utgått, är enligt sakens natur synnerligen osäkert till följd av de under mellanliggande tid inträffade förändringarna i olika avseenden, exempelvis ifråga om den omfattning, i vilken befolkningen utbjuder arbetskraften å den öppna arbetsmarknaden. Det torde emellertid böra erinras om, att ovanberörda kalkyl endast genomförts för den manliga arbetskraften. Större förändringar härvidlag torde icke hava inträffat.

Ett annat fel, som jämväl torde böra påpekas, är, att de arbetslösa omfatta såväl män som kvinnor, medan, som framgår av ovanstående, det beräknade antalet löntagare endast avse männen. Emellertid torde detta fel få anses vara av helt ringa betydelse, enär antalet hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa kvinnor den 30 november 1933 endast uppgick till 1 755 i hela landet, motsvarande endast 1 % av hela arbetslöshetsklientelet.

Härjämte må påpekas, att den av statistiska centralbyrån begagnade åldersfördelningen är något avvikande från den som här kommit till användning, i det att centralbyrån genomgående dragit gränsen mellan olika åldersklasser ett år lägre. Ehuru materialet sålunda icke varit direkt jämförbart, har dock, enär denna förskjutning avsett endast ett år och sannolikt icke i här förevarande sammanhang kan utöva större inflytande, i det efterföljande bortsetts från den bristande överensstämmelsen härvidlag.

Resultaten av de gjorda beräkningarna återfinnas i efterföljande tabell, i vilken antalet arbetslösa satts i procent av de på sätt ovan nämnts beräknade populationer, varur de arbetslösa hava utgått. Med hänsyn till att uppgifter i yrkesräkningen icke föreligga för annat än hela femårsgrupper, har härvid en uppdelning på 16—17-åringar och 18—20-åringar icke kunnat genomföras.

Trots alla de brister, som på grund av beräkningssättet åvila de i efterföljande tabell återgivna resultaten, torde dessa dock kunna tjäna att i någon mån belysa arbetslöshetsintensiteten i de olika åldersgrupperna. Det framgår sålunda först och främst, att trycket är svårast i 21—25 års åldersgruppen i det att arbetslösheten omfattar 16% av samtliga personer, som uppträda å arbetsmarknaden. Därefter hårdast är trycket i 26—30 års åldersgruppen, varefter kommer 16—20 års åldersklassen. Det framgår vidare av tabellen, att trycket sjunker från 21—25 års åldersklassen, med varje högre åldersgrupp upp till högsta åldersklassen, där detsamma nedgått till endast 7.7 %. Den jämnhet, som kännetecknar serien i här förevarande avseende, torde i någon mån tala för att de gjorda kalkylerna icke kunna hava givit alltför felaktiga resultat.

Tab. 4. Arbetslöshetens intensitet inom olika åldersklasser ^{30/11} 1933.

Åldersfördelning		Beräknat antal manliga löntagare 1933	Antal arbetslösa	Procent arbetslösa	Index
av arbetslösa	av löntagare				
16—20.....	15—20.....	156 100	22 291	14·3	108
21—25.....	20—25.....	208 000	35 121	16·9	127
26—30.....	25—30.....	192 900	29 090	15·1	114
31—40.....	35—40.....	296 900	36 731	12·4	93
41—50.....	40—50.....	206 700	24 575	11·9	89
51—60.....	55—60.....	141 400	16 413	11·6	87
61— <i>w</i>	60—65.....	77 600	5 982	7·7	58
Summa		1 279 600	170 203	13·3	100

Det torde jämväl böra påpekas, att av alla manliga löntagare 13·3 % den 30 november 1933 varit anmälda såsom hjälpsökande arbetslösa, d. v. s. något mera än var åttonde löntagare.

Såsom ovan nämnts, har det varit omöjligt att sönderdela åldersgruppen 16—20-åringar. Antalet arbetslösa i åldern under 18 år är emellertid endast helt ringa. Om man tager hänsyn härtill, torde med sannolikhet arbetslöshetens relativa omfattning inom 18—20-årsåldern hava varit minst lika omfattande som inom 21—25-åringarna; osannolikt är icke att arbetslösheten till och med kan hava varit större. Antalet arbetslösa i åldern 18—20 år är nämligen inemot fyra gånger så stort som de arbetslösa i 16—17-årsåldern.

Innan resultaten från den företagna undersökningen vidare diskuteras, torde det här vara på sin plats att något belysa arbetslöshetens omfattning inom olika delar av landet. I efterföljande tabell ha sammanställts uppgifter rörande dels den relativa ungdomsarbetslöshetens omfattning (d. v. s. arbetslösa i åldern under 26 år i procent av samtliga arbetslösa), dels arbetslöshetens omfattning i relation till hela befolkningen, ävensom urbaniseringsgraden.

Det framgår av tabellen, att arbetslöshetens relativa omfattning varit störst i Västernorrlands län, där antalet arbetslösa uppgått till 6·1 % av hela befolkningen. Om man tar hänsyn till att endast något över hälften av befolkningen befinner sig i de yrkesverksamma åldrarna och att de arbetslösa företrädesvis utgöras av män, skulle sålunda nämnda procentsats innebära, att $4 \times 6·1$ % eller inemot $\frac{1}{4}$ av de yrkesverksamma männen varit arbetslösa. Det närmast hårdast drabbade länet är Norrbotten. Jämväl Blekinge län, Göteborgs och Bohus län, Gävleborgs län, Jämtlands län och Kopparbergs län uppvisa förhållandevis höga arbetslöshetssiffror. Minst omfattande har arbetslösheten varit inom Skaraborgs och Gotlands län, som notera en arbetslöshet av endast något över 1 %.

Uppgifterna i efterföljande tabell kunna jämväl tjäna att belysa frågan, huruvida något sammanhang kan råda mellan den relativa ungdomsarbetslösheten och arbetslöshetens absoluta höjd. Det framgår av tabellen, att den högsta relativa ungdomsarbetslösheten noteras för Norrbottens län. Den uppgår här till icke mindre än 44·1 %. Jämväl inom övriga norrlandslän, som alla uppvisa hög arbetslöshet, visar sig ungdomsarbetslösheten vara stor i förhållande till samtliga arbetslösa. Emellertid finner man för Skaraborgs län, vilket, såsom nämnts, tillhör de delar av landet, vilka mest skonats från arbetslösheten, att antalet arbetslösa i åldern under 26 år uppgår till icke mindre än 41·1 %, d. v. s. i det närmaste lika stort antal som i Norrbottens län. Jämväl inom andra områden, där arbetslösheten är förhållandevis liten, noteras mycket höga siffror för den relativa ungdomsarbetslösheten. Det synes, som

Tab. 5. Arbetslöshetens omfattning inom de olika länen. Urbanisering.

L ä n	Antalet arbetslösa		Relativ ungdoms- arbetslöshet %	Totala antalet arbetslösa i % av hela befolkningen	Urbanisering (stadsbefolk- ning i % av hela befolk- ningen)
	Hela antalet	Därav i åldern 16—25 år			
Stockholms stad	13 604	3 064	22·5	2·6	(100·0)
» län	6 744	1 994	29·6	2·5	19·3
Uppsala »	2 800	918	32·8	2·0	27·0
Södermanlands »	3 509	1 034	29·4	1·9	32·8
Östergötlands »	5 791	1 631	28·1	1·9	36·3
Jönköpings »	2 856	1 140	39·9	1·2	30·7
Kronobergs »	2 872	1 131	39·4	1·9	6·3
Kalmar »	5 653	1 898	33·6	2·4	22·1
Gotlands »	626	171	27·3	1·1	18·5
Blekinge »	6 446	2 182	33·9	4·4	29·8
Kristianstads »	3 138	1 127	35·9	1·3	10·3
Malmöhus »	11 569	3 079	26·6	2·3	51·4
Hallands »	1 978	746	37·7	1·3	29·1
Göteborgs och Bohus »	17 751	5 680	32·0	3·8	64·1
Älvsborgs »	3 791	1 339	35·3	1·2	26·6
Skaraborgs »	2 749	1 129	41·1	1·1	19·9
Värmlands »	8 832	2 986	33·8	3·3	17·1
Örebro »	5 470	1 851	33·8	2·5	21·2
Västmanlands »	4 163	1 368	32·9	2·6	31·0
Kopparbergs »	9 114	3 365	37·0	3·6	12·0
Gävleborgs »	10 575	3 692	34·9	3·8	20·7
Västernorrlands »	17 108	6 491	37·9	6·1	13·7
Jämtlands »	5 082	1 781	35·1	3·7	10·9
Västerbottens »	6 663	2 619	39·3	3·2	8·6
Norrbottnens »	11 319	4 996	44·1	5·6	11·6
Hela riket	170 203	57 412	33·8	2·7	33·3

om ett i varje fall mera direkt samband mellan arbetslöshetens omfattning och den relativa ungdomsarbetslösheten icke framträder.

I län med mycket låg urbanisering, såsom Kronobergs län, förefinnes en relativ ungdomsarbetslöshet av icke mindre än 39·4 %. Å andra sidan är i det närbelägna Jönköpings län urbaniseringen icke mindre än 30·7 % och den relativa ungdomsarbetslösheten av nästan samma omfattning, nämligen 39·9 %. För vissa delar torde dock ett visst, ehuru ingalunda regelbundet sammanhang kunna spåras, i det att län med utpräglat rural karaktär ha hög relativ ungdomsarbetslöshet och tvärtom. För att belysa detta meddelas i efterföljande tabell uppgifter rörande ungdomsarbetslöshetens omfattning för land och stad. Samtidigt meddelas motsvarande uppgifter för februariundersökningen. Härvid torde endast böra erinras om att med ungdomsarbetslösa enligt denna tidigare undersökning avses arbetslösa i åldern 15—25 år, varigenom i den tidigare undersökningen ingår en åldersklass mera än i den senare. Med hänsyn till den synnerligen ringa omfattning, som arbetslösheten sannolikt har i 15-årsåldern, torde dock denna omständighet icke i nämnvärd grad inverka på jämförbarheten resultaten emellan.

Enär de båda undersökningarna hänföra sig till olika tider av ett och samma år, synas några direkta jämförelser de olika undersökningarna emellan icke böra göras, såvida icke dessa taga syfte på att enbart konstatera de förskjutningar i arbetslöshetens omfattning, som under mellantiden kunna hava ägt rum.

Om man jämför olikheten mellan arbetslöshetens tryck i stad och på landsbygd vid de båda här förevarande tillfällena, finner man, att i ungefär hälften

Tab. 6. Anmälda hjälpsökande arbetslösa i åldern under 26 år per 1 000 invånare i städer och landskommuner länsvis, ²⁸/₂ och ³⁰/₁₁ 1933.

L ä n	St ä d e r		L a n d s k o m m u n e r	
	²⁸ / ₂	³⁰ / ₁₁	²⁸ / ₂	³⁰ / ₁₁
Stockholms stad	6·1	5·9	—	—
” län.....	6·3	8·0	5·1	7·3
Uppsala ”	7·8	6·7	5·9	6·6
Södermanlands ”	4·6	4·7	4·6	5·9
Östergötlands ”	6·8	7·0	3·9	4·3
Jönköpings ”	8·0	8·4	3·1	3·3
Kronobergs ”	3·8	5·7	8·3	7·4
Kalmar ”	13·3	11·3	8·4	7·3
Gotlands ”	5·5	6·1	6·3	2·3
Blekinge ”	7·6	9·4	16·8	17·4
Kristianstads ”	9·6	7·4	5·3	4·2
Malmöhus ”	10·4	9·1	4·5	2·7
Hallands ”	11·5	9·4	3·0	3·1
Göteborgs och Bohus ”	12·8	11·6	12·0	13·4
Älvsborgs ”	6·6	6·7	3·4	3·3
Skaraborgs ”	8·9	9·6	2·9	3·4
Värmlands ”	9·5	9·8	14·0	11·2
Örebro ”	4·9	7·1	11·2	8·8
Västmanlands ”	9·8	7·6	11·1	8·9
Kopparbergs ”	6·8	7·5	15·3	14·3
Gävleborgs ”	7·6	8·6	15·1	14·4
Västernorrlands ”	10·5	9·2	25·3	25·3
Jämtlands ”	9·9	7·8	14·1	13·8
Västerbottens ”	8·0	10·5	11·8	12·8
Norrbottnens ”	23·1	24·0	24·6	24·7
Hela riket	8·7	8·3	10·1	9·8

av länen städerna uppvisa högre arbetslöshet, medan ungefär i andra hälften förhållandet är motsatt. Av februariundersökningen synes kunna framgå, att den högre arbetslösheten å landsbygden kunde förklaras av den i bruks- och industrisamhällen rådande arbetslösheten. Län såsom Örebro, Västmanland och Västernorrland, inom vilka å landsbygden råder en hög grad av industrialisering, uppvisa väsentligt högre siffror för landsbygden än för städerna. Vid novemberundersökningen visar det sig härvidlag, att för Örebro län en utjämnning kommit till stånd. För detta län är, enligt den senare undersökningen, skillnaden helt ringa, medan däremot olikheten för de båda övriga länen alltjämt består. För ett så industrialiserat län som Stockholms län är arbetslösheten å landsbygden mindre än i städerna. I Kronobergs län, vars landsbygd icke i särskild grad kan sägas vara industrialiserad, är arbetslösheten å landsbygden större än i städerna.

Det ovan anförda synes giva vid handen, att något direkt sammanhang mellan ungdomsarbetslöshet och industrialisering icke skulle vara rådande. Härvid har dock någon hänsyn icke tagits till de olika förekommande formerna av industrialisering, vartill undersökningen emellertid återkommer i det följande.

Såsom framgår av tabellen är dock genomsnittligt arbetslösheten å landsbygden högre än i städerna. I viss mån kan denna förklaras av vissa olikheter i befolkningens åldersmorfologi. För att belysa detta jämföres i efterföljande tabell befolkningens fördelning på olika åldersgrupper i stad och på landsbygd.

Det framgår av denna tabell, att åldersklasserna 16—20 år äro, relativt sett, icke obetydligt talrikare å landsbygden än i städerna. För åldersgruppen

**Tab. 7. Befolkningens åldersmorfologi i städer och på landsbygd.
År 1920. Procent.**

Ålder	Städer	Landsbygd
16—17 år	5·2	6·6
18—20 "	8·6	9·4
21—25 "	14·2	13·6
26—30 "	13·4	11·7
31—40 "	23·5	20·4
41—50 "	17·3	17·3
51—60 "	12·8	14·6
61—65 "	5·0	6·4
Summa	100·0	100·0

21—25 år är förhållandet omkastat. Emellertid är dock antalet ungdomar i åldern 16—25 år å landsbygden talrikare än i städerna. Med hänsyn härtill har man — under i övrigt lika omständigheter — att vänta ett större antal arbetslösa ungdomar å landsbygden än i städerna, utan att detta innebär en högre arbetslöshetsintensitet.

På grund av att uppgifter icke föreligga för senare år än 1920 över landsbefolkningens och stadsbefolkningens fördelning på ålder och det av naturliga skäl icke låtit sig göra att här framskriva resultaten från 1920 års folkräkning, har det icke varit möjligt att genom olika vägningsmetoder undersöka i vad mån den ovan påvisade olikheten kan förklaras genom olikheter i befolkningens åldersmorfologi. Genom att jämföra den andel, som den arbetslösa stadsbefolkningen utgör av samtliga arbetslösa inom varje särskild åldersklass med motsvarande uppgift för hela befolkningen torde det emellertid vara möjligt att, åtminstone i någon mån, belysa den inverkan, som de båda befolkningsgruppernas olika sammansättning kan hava i förevarande sammanhang.

Tab. 8. Städernas andel av de arbetslösa och befolkningen.

Ålder	Arbetslösa i städer i % av samtliga arbetslösa 1933 inom motsvarande åldersklass	Stadsbefolkning i % av hela befolkningen 1920 inom motsvarande åldersklass	I n d e x	
			Arbetslösa	Befolkning
1	2	3	4	5
16—17 år	19·7	27·4	56	85
18—20 "	26·1	30·4	75	94
21—25 "	33·0	33·4	95	103
26—30 "	34·2	35·5	98	110
31—40 "	37·2	35·5	107	110
41—50 "	38·5	32·3	111	100
51—60 "	39·9	29·6	115	92
61—w "	40·5	27·0	116	84
Summa	34·8	32·3	100	100

En jämförelse mellan de arbetslösas fördelning å olika åldrar avseende år 1933, och befolkningens fördelning å olika åldrar, avseende år 1920, måste helt naturligt verkställas med den allra största försiktighet. Redan den omständigheten, att städernas befolkning vuxit under mellanliggande 13 år, gör, att de ovan i kolumnerna 2 och 3 angivna procentalen icke kunna jämföras med varandra. Då det icke varit möjligt att erhålla siffror, vilka hänföra sig till samma

år, ha i stället i tabellens båda sista kolumner procenttalen genom en indexberäkning reducerats till samma nivå.

Tabellens näst sista kolumn ger vid handen, att den arbetslösa stadsbefolkningens andel av samtliga arbetslösa stiger i en jämn serie för varje åldersgrupp. Så är emellertid icke genomgående förhållandet för befolkningen (tabellens sista kolumn). I 26—40 års åldrarna utgör stadsbefolkningen en relativt sett större del än i någon annan åldersgrupp. Trots att i de högre åldrarna stadsbefolkningen avsevärt avtager, stiger emellertid den arbetslösa stadsbefolkningens relativa antal. I åldern under 20 år synes, enligt vad som framgår av tabellen, de arbetslösa i städerna utgöra en procentuellt mindre del än vad stadsbefolkningen utgör av hela befolkningen i samma åldersgrupp. Huruvida detta kan anses utjämnat eller icke i 21—25 års åldersgruppen, därom tillåter tabellen icke att draga några slutsatser. Man kan endast ange de tendenser, som härvidlag föreligga.

Under åren 1920—1933 ha städernas totala folkmängd stigit från relativt sett 29.5 % till 33.2 %, d. v. s. med 3.7 %. Man torde icke hava anledning antaga annat än, att den ökning, som under tiden inträffat i 21—25 års åldersklassen, skall hava varit minst lika stor som den genomsnittliga ökningen för hela befolkningen. Om detta antagande håller streck — och stor sannolikhet talar härför — skulle sålunda stadsbefolkningens andel av hela befolkningen i 21—25 års åldersklassen uppgå till inemot 37 % eller med andra ord till minst samma omfattning, som de arbetslösa i städerna utgöra av de arbetslösa i hela landet i samma åldersklass. Vad åldersklasserna under 21 år beträffar, torde det med stöd dels av tabell 8 och dels av den nyss lämnade uppgiften rörande omfattningen av den fortskridande urbaniseringen få anses tydligt, att arbetslösheten i städerna är mindre än å landsbygden. Jämväl i genomsnitt för alla åldrar under 26 år, d. v. s. för alla i ungdomsåren, synes arbetslösheten sannolikt å landsbygden vara faktiskt större än i städerna. Då här olikheterna i fråga om befolkningens åldersmorfologi eliminerats, torde den redan ovan påvisade högre arbetslösheten för landsbygden icke kunna enbart förklaras av de yngre åldrarnas större talrikhet.

Ett mera påtagligt bevis härför torde kunna förebringas genom en direkt undersökning av verkningarna i förevarande hänseende av befolkningens ålderssammansättning. Om man tänker sig en population på exempelvis 10 000 personer, fördelade på land och stad och olika åldersklasser på samma sätt som den svenska befolkningen år 1920 och man inom denna population undersöker det antal arbetslösa, som skulle förefinnas å landsbygden och i städerna under antagande, att inom en och samma åldersklass samma arbetslöshetsintensitet vore rådande på land och i stad, kan man få en uppfattning om storleken av de direkta verkningarna av den olika ålderssammansättningen. De olikheter, som visa sig föreligga mellan den sålunda beräknade arbetslösheten å land och i stad, kunna endast härleda sig från den olika ålderssammansättningen. Denna undersökning, som enligt sakens natur i här förevarande sammanhang endast kan tjäna till vägledning vid bedömandet av de föregående resultaten, har utförts på följande sätt.

Utgångspunkten har varit folkräkningen år 1920. 10 000 män ha tänkts fördelade på land och stad i enlighet med de år 1920 rådande förhållandena. Vidare har med ledning av de i förevarande undersökningar erhållna resultaten beräknats arbetslöshetens intensitet inom varje särskild åldersklass för den manliga befolkningen i hela riket, d. v. s. relationen mellan antalet arbetslösa och den manliga befolkningen. Det har sedan tänkts, att denna sålunda beräknade arbetslöshetsintensitet varit rådande såväl å landsbygden som i städerna. Beräkningarna framgå närmare av efterföljande tabell.

**Tab. 9. Beräkning av verkningarna av den olika ålderssammansättningen
å land och i stad å ungdomsarbetslöshetens omfattning.**

Ålder	Population		Arbetslöshets- intensitet %	Beräknat antal arbetslösa	
	Landsbygd	Städer		Landsbygd	Städer
16—17 år.....	481	167	4.0	19.24	6.68
18—20 ".....	682	265	10.7	72.97	28.35
21—25 ".....	986	438	14.0	138.04	61.32
26—30 ".....	814	414	13.5	109.89	55.89
31—40 ".....	1 397	731	9.8	136.91	71.64
41—50 ".....	1 192	527	8.1	96.55	42.69
51—60 ".....	982	362	7.0	68.74	25.34
61—65 ".....	428	134	6.1	26.11	8.17
Summa	6 962	3 038	—	668.45	300.08

Under ovan omförmälda antagande skulle i städerna sammanlagt finnas 96.35 arbetslösa i åldern under 26 år, motsvarande 29.5 % av samtliga arbetslösa i denna ålder. Av hela den manliga befolkningen befinner sig vidare enligt ovanstående tabell 28.7 % i åldern 16—25 år. Skillnaden mellan dessa båda procentsatser uppgår sålunda endast till 0.3 %. Denna undersökning ger tydligen vid handen, att den olika åldersmorfologin medför en skillnad i här förevarande hänseende av endast 0.3 %, d. v. s. en skillnad väsentligt mindre än den, som, med stöd av de föregående resultaten, kan anses förligga mellan befolkningen och de arbetslösas åldersmorfologi. Detta skulle sålunda anses utgöra ett belägg för riktigheten av de resultat, vartill undersökningarna ovan kommit.

Den här utförda undersökningen kan även tjäna att belysa en annan omständighet, som kan vara av värde vid bedömandet av uppgifter rörande ungdomsarbetslöshetens omfattning.

Det framgår av tab. 9, att samtliga beräknade arbetslösa å landsbygden i åldern under 26 år utgöra 230.25, motsvarande 34.4 % av samtliga arbetslösa å landsbygden (d. v. s. relativa ungdomsarbetslösheten). För städerna åter uppgår motsvarande tal endast till 32.1 %. Här föreligger tydligen en skillnad på 2.3 %. Denna olikhet är tydligen helt att tillskriva den olika åldersmorfologin. Enligt detta sätt att jämföra arbetslösheten å land och stad skulle åldersolikheterna komma att spela en väsentligt större roll än vad av det ovanstående syntes kunna framgå. Detta sammanhänger med att det tal, som här kallas för »den relativa ungdomsarbetslösheten» jämväl påverkas av åldersolikheten i de högre åldersklasserna. Genom att å landsbygden de högre åldersklasserna (50 år och högre) äro relativt talrikare än i städerna och arbetslöshetsriskerna i dessa åldrar äro icke obetydligt lägre än exempelvis i åldern 26—50 år, inom vilken stadsbefolkningen är särskilt talrik, måste, ceteris paribus, det ungdomliga inslaget i arbetslösheten å landsbygden bliva relativt starkare än i städerna.

Den ovan utförda standardvägningen visade, att åldersolikheten enbart medförde en skillnad i den relativa ungdomsarbetslösheten på land och stad med 2.3 %. Det må här erinras om att enligt resultaten av den förevarande utredningen (se tab. 1) en olikhet mellan den relativa ungdomsarbetslösheten å land och stad av 7.4 % föreligger. Denna differens är alltså väsentligt större än den, som ovan visades uppkomma genom enbart olikheten i åldersmorfologierna. Ehuru några bestämda slutsatser icke direkt härur kunna dragas bland annat till följd av att standardvägningen icke kunnat utföras å material, hänförligt till samma tid som den förevarande utredningen, torde den påpekade differen-

sen dock kunna anses peka på att en viss olikhet i arbetslöshetshänseende mellan land och stad föreligger.

Av det föregående framgår, att trycket av ungdomsarbetslösheten ävensom storleken av ungdomsarbetslösheten i förhållande till arbetslösheten i övriga åldrar genomsnittligt får anses vara något hårdare å landsbygden än i städerna. Den frågan uppkommer härvid, vilka orsakerna härtill kunna vara, om de stå att finna i landsbygdens industrialisering, eller om man eventuellt inom det rena jordbruket har att räkna med en mera omfattande arbetslöshet än i stadsnäringarna.

I efterföljande tabell ha sammanställts uppgifter över totalantalet arbetslösa fördelning å de olika i förevarande undersökning ingående geografiska områdena, ävensom befolkningens storlek i de kommuner, från vilka rapport om arbetslöshet inkommit per den sista november 1933.

Tab. 10. Arbetslöshetens omfattning inom olika riksområden.

R i k s o m r å d e	Antal arbetslösa	Motsvarande befolkning 1/1 1933	Arbetslösa i pro mille av befolkningen
Storstäder	27 003	902 070	29·9
Medelstora städer	9 555	394 500	24·2
Övriga städer	22 598	741 227	30·5
Industrikommuner på landsbygden	52 152	1 301 862	40·1
Blandade kommuner på landsbygden	31 512	896 294	35·2
Jordbrukskommuner	27 383	914 570	29·9

Innan denna tabell kommenteras, må erinras om att ovanstående befolkningsuppgifter uteslutande hänföra sig till de kommuner, vilka stå i rapportförbindelse med kommissionen. Sammanlagt omfatta dessa 5 150 523, d. v. s. i runt tal % av landets hela befolkning. De beräknade relationstalen ange sålunda icke storleken av arbetslösheten exempelvis genomsnittligt inom samtliga jordbrukskommuner utan endast inom sådana kommuner, inom vilka arbetslöshet har förmärkts och inom vilka arbetslösheten har blivit ett problem, som vederbörande kommunala organ har måst taga ställning till och som föranlett dem att träda i rapportförbindelse med arbetslöshetskommissionen. Beträffande arbetslösheten inom de kommuner, som icke stå i rapportförbindelse med kommissionen, föreligga inga officiella uppgifter; möjligt kan vara att arbetslösheten inom många dylika kommuner kan vara av stor omfattning, men av sådan karaktär, att de kommunala myndigheterna ansett sig med egna medel kunna bekämpa densamma.

Undersökas härefter de erhållna resultaten visar sig först en omständighet värd att notera, nämligen att arbetslöshetens omfattning i relation till folkmängden varit lika stor i de stora städerna som i de rena jordbrukskommunerna. Då samtidigt folkmängden i dessa senare i det allra närmaste överensstämmer med folkmängden inom de jordbrukskommuner, vilka stå i rapportförbindelse med kommissionen, följer, att det absoluta antalet arbetslösa i båda dessa riksområden i det närmaste har varit lika stort. Lägst har arbetslösheten varit i de medelstora städerna, där den endast uppgått till 24·2 pro mille och störst i industribetonade landskommuner. För landsbygden, visar det sig, att arbetslöshetens tryck avtager med sjunkande industrialiseringsgrad. Blandade industri- och jordbrukskommuner intaga en typisk mellanställning mellan de rena industriområdena på landsbygden och de rena jordbruksområdena. I de förstnämnda noteras sålunda en arbetslöshet om 35·2 %.

I viss mån märklig är den starka arbetslösheten i gruppen »övriga städer». Detta förhållande torde

emellertid förklaras av dessa städers starkare industrialisering i jämförelse med storstäderna, där handel och allmän tjänst, fria yrken med mera intaga en relativt sett större omfattning. Orsaken till de medelstora städernas i förevarande avseende väsentligt gynnsammare ställning är svårare att förklara. Det visar sig emellertid, att det främst är resultaten från två städer, som kommit att göra siffran för detta riksområde så låg, nämligen Eskilstuna och Borås.

Jämföras på samma sätt som ovan antalet arbetslösa i åldern 16—25 år med befolkningen inom motsvarande område, erhålles i stort sett samma resultat. Dessa framgå av den efterföljande tabellen.

Tab. 11. Ungdomsarbetslöshetens omfattning i relation till befolkningen i olika riksområden.

R i k s o m r å d e	Antal arbetslösa i åldern 16—25 år	Arbetslösa i pro mille av befolkningen
Storstäder	6 941	7.7
Medelstora städer	2 516	6.4
Övriga städer	7 668	10.3
Industrikommuner på landsbygden	19 265	14.8
Blandade kommuner på landsbygden	11 263	12.6
Jordbrukskommuner	9 759	10.7

Jämväl här framträda i stort samma olikheter, som ovan noterades. Ifråga om den för ungdomen rådande arbetslösheten på landsbygden är trycket störst i industriområdena, minskar i de blandade kommunerna och är minst i jordbrukskommunerna. Jämföras härvidlag emellertid de rena jordbrukskommunerna med storstäderna, visar det sig, att de stora städerna uppvisa en icke oväsentlig lägre arbetslöshet än jordbrukskommunerna, ett förhållande, som torde förklaras av de rika arbetstillfällen, som i storstäderna erbjudas ungdomen inom handel och transportväsen, vilka icke hava sin motsvarighet å den rena landsbygden. De medelstora städernas jämväl här gynnsamma läge torde i icke oväsentlig grad förklaras av de ovannämnda båda städernas låga arbetslöshetssiffror, ett förhållande, som även framgår av en efterföljande tabell. (Tab. 12.)

Ett rätt bedömande av de i ovanstående tabell meddelade relationstalen fordrar hänsynstagande till den omständigheten, att desamma uppkommit genom division av ett antal, hänförande sig till endast en 10-års åldersklass, 16—25 år, med ett annat tal, avseende hela befolkningen. För att kunna avgöra huruvida ungdomsarbetslösheten kan sägas vara låg eller icke bör man hava en ungefärlig mätare av huru höga procenttalen skulle vara, därest ungdomsarbetslösheten vore den högsta möjliga, med andra ord omfattade samtliga i nämnda ålder. Enligt befolkningsstatistiken för år 1930 utgjorde åldersklasserna 16—25 år i genomsnitt 180.4 pro mille av hela befolkningen. Detta relationstal anger sålunda maximigränsen, till vilken de ifrågavarande relationstalen skulle stiga, därest ungdomsarbetslösheten omfattade alla ungdomar i åldern 16—25 år. Hänsyn torde emellertid jämväl böra tagas till att flickor knappast alls uppträda såsom hjälpsökande arbetslösa. Enär samtliga manliga individer i åldern 16—25 år utgöra 91.5 % av hela befolkningen (män och kvinnor) skulle sistnämnda relationstal ange den högsta gräns, till vilken ungdomsarbetslösheten kan tänkas stiga, därest endast män förekomme bland de hjälpsökande arbetslösa. Jämföras de i ovanstående tabell meddelade procenttalen med detta relationstal, visar det sig, att den verkliga ungdomsarbetslös-

heten i storstäderna uppgår till $\frac{1}{12}$, i de medelstora städerna till $\frac{1}{14}$ och i övriga städer till $\frac{1}{6}$ av den maximala. För de tre riksområdena å landsbygden äro motsvarande relationstal $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{7}$ och drygt $\frac{1}{6}$.

Ungdomsarbetslöshetens utbredning i de skilda länen framgår närmare av efterföljande tabell.

Tab. 12. Arbetslösa i åldern 16—25 år i ‰ av befolkningen inom olika län och riksområden.

	St ä d e r			L a n d s b y g d		
	Stor- städer	Medelstora städer	Övriga städer	Industri- kommuner	Blandade kommuner	Jordbruks- kommuner
Stockholms stad	5·8	—	—	—	—	—
Stockholms län.....	—	—	9·7	8·9	10·8	6·4
Uppsala "	—	5·2	14·6	1·6	5·8	6·7
Södermanlands "	—	2·4	8·7	9·4	8·6	5·8
Östergötlands "	—	7·4	4·8	8·7	5·1	5·9
Jönköpings "	—	9·1	8·1	7·2	5·9	5·0
Kronobergs "	—	—	5·7	9·4	6·6	8·2
Kalmar "	—	—	11·8	10·5	9·2	7·4
Gotlands "	—	—	6·1	15·2	3·3	5·4
Blekinge "	—	—	9·4	18·5	16·1	18·3
Kristianstads "	—	—	7·4	6·5	5·7	7·8
Malmöhus "	8·0	9·2	11·1	8·7	2·3	2·8
Hallands "	—	—	9·4	7·3	6·5	5·0
Göteborg och Bohus "	11·3	—	14·5	18·1	29·1	13·5
Älvsborgs "	—	2·1	10·8	7·8	6·6	8·5
Skaraborgs "	—	—	9·6	11·4	8·6	5·8
Värmlands "	—	—	9·8	11·9	9·6	14·7
Örebro "	—	7·7	6·4	11·2	10·3	5·7
Västmanlands "	—	6·7	9·1	12·6	12·4	5·0
Kopparbergs "	—	—	7·3	16·9	13·1	16·4
Gävleborgs "	—	4·6	16·9	13·9	14·9	16·5
Västernorrlands "	—	—	9·2	30·0	23·6	20·4
Jämtlands "	—	—	7·8	14·8	19·3	13·0
Västerbottens "	—	—	10·5	26·4	15·2	9·3
Norrbottnens "	—	—	22·0	40·4	24·4	11·9
Hela riket	7·7	6·4	10·3	14·8	12·6	10·7

Ovanstående tabell ger ifråga om landsbygden till resultat, att relationen mellan ungdomsarbetslöshetens omfattning i de olika riksområdena ingalunda inbördes förhåller sig på sätt ovan omnämnts för hela riket. Det är sålunda icke alls en genomgående regel, att industriområdena på landsbygden uppvisa den högsta arbetslösheten och jordbrukskommunerna den lägsta arbetslösheten, medan de blandade kommunerna intaga en mellanställning. Sålunda visa exempelvis i Stockholms län de blandade industri- och jordbrukskommunerna den högsta siffran, medan jordbrukskommunerna uppvisa den lägsta. I Uppsala län är arbetslösheten störst inom jordbrukskommunerna och lägst inom industri-kommunerna på landsbygden. Överhuvudtaget noteras för ett flertal län högre arbetslöshetssiffror för jordbrukskommunerna än för övriga kommuner, exempelvis Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands och Gävleborgs län.

Den högsta ungdomsarbetslösheten noteras, såsom väntat kunde vara, inom Norrbottens och Västernorrlands industrikommuner, där densamma uppgått till 40·4 respektive 30·0 pro mille, utgörande omkring $\frac{1}{2}$ respektive $\frac{1}{3}$ av den maximala ungdomsarbetslösheten. Överhuvudtaget noteras för de norrländska länen höga siffror inom alla områden, varvid i allmänhet jordbrukskommunerna äro

icke obetydligt lägre än industrikommuner och blandade jordbruks- och industrikommuner. Vad städerna beträffar är inom dessa med undantag för Gävleborgs län och Norrbottens län ungdomsarbetslösheten icke oväsentligt lägre. Gruppen »övriga städer» uppvisa i allmänhet högre ungdomsarbetslöshet än de större städerna. Vad de stora städerna till sist beträffar må anmärkas, att Stockholms stad härvidlag uppvisar väsentligt lägre ungdomsarbetslöshet än Malmö, som i sin tur visar en mycket lägre ungdomsarbetslöshet än Göteborg. Sistnämnda stads ungdomsarbetslöshet har — relativt sett — en omfattning som är inemot dubbelt så stor som Stockholms. Olikheten mellan de tre städerna härvidlag belyses något närmare av den i efterföljande tabell givna sammanställningen.

Tab. 13. Jämförelse mellan ungdomsarbetslösheten i Stockholm, Göteborg och Malmö.

S t a d	A n t a l			Summa	Arbetslösa i åldern 16—25 år i % av samtliga arbetslösa	Arbetslösa i åldern 16—25 år i ‰ av befolk- ningen
	16—17 år	18—20 år	21—25 år			
1	2	3	4	5	6	7
Stockholm	76	669	2 319	3 064	22.5	5.8
Göteborg	170	848	1 809	2 827	31.6	11.3
Malmö	2	229	819	1 050	23.8	8.0

Av ovanstående tabell, kol. 6, framgår att, åldersmorfologiskt sett, det ungdomliga inslaget bland de arbetslösa är störst i Göteborg, minst i Stockholm och att Malmö intager en mellanställning. Olikheterna äro härvid icke så markerade som ifråga om antalet arbetslösa ungdomar i relation till hela befolkningen, ett förhållande, som sammanhänger med att arbetslösheten i Göteborgs stad genomsnittligt för alla åldersklasser ligger å en väsentligt högre nivå än i Stockholm och Malmö. Det är emellertid dock tydligt att, även om hänsyn härtill tages, Stockholm intager en ifråga om ungdomsarbetslösheten mycket gynnsam ställning. Överhuvudtaget är det mycket få områden inom Sverige, som i förhållande till folkmängden uppvisa en så låg ungdomsarbetslöshet som denna stad.

En undersökning av ungdomsarbetslöshetens tryck inom de olika områdena torde, för att giva en fullt riktig bild, böra kompletteras med uppgifter om den relativa ungdomsarbetslösheten inom de olika länen och riksområdena. Uppgifter härom hava sammanställts i efterföljande tabell.

Vad uppgifterna för hela riket beträffar, visar det sig, att inom industrikommunerna på landsbygden de unga utgöra största antalet av den totala arbetslösheten. Siffrorna för blandade industri- och jordbrukskommuner äro endast obetydligt lägre. Skillnaden mellan de sistnämnda och jordbrukskommunerna är praktiskt taget ingen. Det visar sig, att, åtminstone genomsnittligt sett, några olikheter knappast föreligga mellan sistnämnda tre riksområden. Den lägsta relativa ungdomsarbetslösheten noteras för storstäderna; för de medelstora städerna äro siffrorna något högre och för övriga städer icke oväsentligt högre. Sistnämnda område närmar sig i förevarande avseende industrikommunerna å landsbygden. Den bild, som man erhåller av de genomsnittliga siffrorna för hela de olika riksområdena, återfinnes emellertid icke vid ett studium av de enskilda länen. Tabellen ger således en provkarta på en mängd olika typer.

Tab. 14. Ungdomsarbetslöshetens relativa omfattning inom olika län och riksområden. Procent.

	Städer			Landsbygd			Hela länet
	Storstäder	Medelstora städer	Övriga städer	Industri-kommuner	Blandade kommuner	Jordbruks-kommuner	
Stockholms stad	22.5	—	—	—	—	—	22.5
Stockholms län	—	—	32.7	27.5	34.2	36.5	29.6
Uppsala »	—	27.1	44.2	35.4	27.3	33.5	32.9
Södermanlands »	—	15.7	28.6	33.0	30.6	35.3	29.4
Östergötlands »	—	24.4	23.0	35.3	27.2	33.3	28.1
Jönköpings »	—	43.8	42.1	37.9	35.5	37.2	39.9
Kronobergs »	—	—	31.4	41.4	33.8	40.9	39.4
Kalmar »	—	—	30.8	33.4	35.2	35.7	33.6
Gotlands »	—	—	29.0	24.6	24.5	32.6	27.3
Blekinge »	—	—	37.5	34.1	32.9	30.6	33.8
Kristianstads »	—	—	39.1	35.4	34.0	37.2	35.9
Malmöhus »	23.7	26.1	31.2	29.6	20.3	24.1	26.6
Hallands »	—	—	35.8	44.5	40.7	36.8	37.7
Göteborg och Bohus »	31.5	—	34.5	31.8	30.8	39.3	32.0
Älvsborgs »	—	20.3	34.2	43.1	28.2	39.8	35.3
Skaraborgs »	—	—	41.1	40.7	41.5	40.7	41.1
Värmlands »	—	—	33.4	34.6	38.4	32.7	33.8
Örebro »	—	29.5	29.4	34.6	36.1	34.4	33.9
Västmanlands »	—	26.2	28.7	37.6	36.1	30.4	32.8
Kopparbergs »	—	—	36.4	37.8	36.4	36.0	37.0
Gävleborgs »	—	24.6	29.8	41.0	34.4	34.5	34.9
Västernorrlands »	—	—	30.7	39.0	36.5	38.2	37.9
Jämtlands »	—	—	30.7	33.9	34.8	36.2	35.1
Västerbottens »	—	—	33.6	40.4	41.0	37.7	39.3
Norrbottens »	—	—	41.8	48.7	45.1	34.3	44.1
Hela riket	25.7	26.2	34.0	36.9	35.8	35.7	33.8

Den relativa ungdomsarbetslösheten är vidare ingalunda genomgående störst i ett visst riksområde, utan den högsta relativa ungdomsarbetslösheten noteras förekomma såväl för industrikommuner på landsbygden, blandade jordbruks- och industrikommuner som jordbrukskommuner. Den överhuvudtaget högsta siffran har noterats för industrikommunerna på landsbygden i Norrbottens län, där inemot hälften av samtliga arbetslösa utgöras av ungdomar i åldern under 26 år. Den lägsta siffran i hela landet noteras för medelstora städer i Södermanlands län, det vill säga Eskilstuna.

Ovan har i tabell 12 återgivits uppgifter för olika län och områden över antalet arbetslösa ungdomar i relation till befolkningen; i tabell 14 har sedan angivits den relativa ungdomsarbetslösheten inom motsvarande områden. Den frågan uppstår sig härvid: råder någon samvariation mellan ungdomsarbetslöshetens omfattning och den relativa ungdomsarbetslösheten? Med andra ord: beror den olika stora ungdomsarbetslösheten i de olika områdena främst på att de unga utgöra en relativt större del av de arbetslösa eller beror den på att arbetslösheten överhuvud ett större inom ifrågavarande områden?

Jämföras de båda ovanstående tabellerna visar det sig, att något sammanhang mellan ungdomsarbetslöshetens storlek i relation till folkmängden och den relativa ungdomsarbetslösheten knappast existerar. Verkställda undersökningar härvidlag hava givit vid handen, att blott en mycket svag positiv korrelation är rådande och att olikheterna i ungdomsarbetslöshetens omfattning icke kunna i nämnvärd grad tillskrivas olika starkt ungdomligt inslag i arbetslösheten.

II. Hjälpåtgärdernas omfattning inom de olika åldersklasserna.

De från kommittéerna infordrade uppgifterna till förevarande undersökning redovisa de arbetslösa, fördelade på samtliga förekommande hjälpformer i kombination med ålder. I de avlämnade formulären ha de hjälpsökande arbetslösa fördelats på följande sätt:

1. arbetslösa, hänvisade till statliga reservarbeten,
2. » » » statskommunala »
3. » » » rent kommunala » (utan statsbidrag),
4. arbetslösa, som hänvisats till kurser med av arbetslöshetskommissionen beviljat statsbidrag, åtnjutande dagunderstöd med statsbidrag,
5. arbetslever å kommunala arbetsläger (med statsbidrag),
6. arbetslever å statliga arbetsläger,
7. arbetslösa, åtnjutande dagunderstöd med statsbidrag utan att samtidigt deltaga i kurser eller frivillig arbetstjänst,
8. arbetslösa, åtnjutande understöd av enbart kommunala medel, utlämnat genom arbetslöshetskommitté,
9. arbetslösa, åtnjutande understöd av enbart kommunala medel, utdelat genom fattigvårdsstyrelse eller annat kommunalt organ än arbetslöshetskommitté,
10. arbetslösa, hänvisade till kurser, men icke åtnjutande dagunderstöd.

Härjämte ha samtliga icke hjälpta redovisats på analogt sätt.

För att erhålla en överblick över de olika huvudformer, varunder samhället inskridit hjälpende till förmån för de arbetslösa, torde det vara ändamålsenligt att sammanföra de olika grenarna av hjälpverksamheten i vissa huvudgrupper. En naturlig indelningsgrund torde härvid vara följande, nämligen arbetslinjen, undervisningslinjen och understödslinjen. Till den förstnämnda gruppen hava förts de under 1, 2 och 3 ovan redovisade arbetslösa. Under rubriken undervisningslinjen hava sammanförts samtliga deltagare i kurser och frivillig arbetstjänst. Understödslinjen omfattar samtliga övriga understödda, d. v. s. arbetslösa, som åtnjuta understöd, men som icke deltaga i kurser eller frivillig arbetstjänst. Denna huvudgrupp omfattar såväl sådana understödstagare, som åtnjuta dagunderstöd med statsbidrag som de, vilka erhållit kommunalt understöd, oberoende av det kommunala organ, vilket utdelat detsamma.

I efterföljande tabell ha samtliga hjälpsökande arbetslösa inom olika åldrar fördelats på var och en av de olika hjälpformerna för vart och ett av de olika riksområdena. Såsom ett slag av negativ hjälp redovisas härvid av naturliga skäl jämväl antalet ohjälpta.

Denna tabell må tjäna att giva en allmän överblick över det sätt och den omfattning, i vilken stat och kommun bringat de hjälpsökande arbetslösa hjälp. Det må att börja med noteras, att något över $\frac{1}{10}$ av samtliga hjälpsökande erhållit hjälp, medan inemot $\frac{4}{10}$ enligt den föreliggande statistiken icke erhållit dylik.

Det kan synas som om undersökningens resultat härvid angåve, att de arbetslösa bringats hjälp i förhållandevis ringa omfattning. För ett rätt bedömande av de föreliggande uppgifterna må erinras om det sätt, varpå de olika kommunerna ofta brukat ordna hjälpverksamheten för de arbetslösa. Det är sålunda icke ovanligt, att de vid statskommunala och kommunala reservarbeten sysselsätta eller de, som åtnjuta understöd, indelas i skift, varvid varje dylik grupp beredes hjälp under en viss del av månaden. På detta sätt kan en kommun, som erhållit rätt att vid ett statskommunalt reservarbete sysselsätta visst antal arbetslösa eller, som tilldelats visst antal understödplatser, bereda hjälp åt ett större antal samtidigt. Anordnandet av hjälp på

Tab. 15. Arbetslösa, fördelade efter hjälpform inom olika riksområden.

Hjäl pform	Städer			Landsbygd			Summa		
	Stor- städer	Medel- stora städer	Övriga städer	Indus- tri- kommun- er	Bland- dade kommun- er	Jord- bruks- kommun- er	Samtliga städer	Samtliga lands- kommun- er	Hela riket
<i>A. Absoluta tal.</i>									
Arbetslinjen	1 344	1 730	6 645	14 113	9 229	8 940	9 719	32 282	42 001
Undervisningslinjen	1 336	263	835	567	191	32	2 434	790	3 224
Understödslinjen ...	21 021	4 619	6 918	17 892	5 539	2 766	32 558	26 197	58 755
Ohjälpta	3 302	2 943	8 200	19 580	16 553	15 645	14 445	51 778	66 223
Summa	27 003	9 555	22 598	52 152	31 512	27 383	59 156	111 047	170 203
<i>B. Procent.</i>									
Arbetslinjen	5.0	18.1	29.5	27.1	29.3	32.7	16.4	29.1	24.7
Undervisningslinjen	4.9	2.8	3.6	1.1	0.6	0.1	4.1	0.7	1.9
Understödslinjen ...	77.9	48.3	30.6	34.3	17.6	10.1	55.1	23.6	34.5
Ohjälpta	12.2	30.8	36.3	37.5	52.5	57.1	24.4	46.6	39.0
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

detta sätt är jämväl en form för dennas avpassande i förhållande till det föreliggande hjälpbehovet. De ovan påpekade förhållandena medföra, att det antal, som under en månad överhuvudtaget i någon form bringas hjälp, är större än som rent statistiskt framträder. I de uppgifter, som ligga till grund för denna undersökning, redovisas nämligen — i likhet med i arbetslöshetskommissionens månadsrapport — de arbetslösa, som tillhöra det skift, vilket den sista dagen i månaden icke erhåller hjälp, såsom ohjälpta, alldeles oavsett om de tidigare under månaden haft arbete å reservarbete eller åtnjutit understöd. Uppgifter rörande omfattningen av ovannämnda sätt att avpassa hjälpen saknas emellertid helt.

Av samtliga hjälpsökande arbetslösa hade $\frac{1}{4}$ beretts arbete å reservarbeten, något över $\frac{1}{3}$ åtnjöt enbart understöd och i det närmaste 2 % voro omhändertagna å arbetsläger eller deltog i kurser, särskilt anordnade för arbetslösa.

Jämföras städerna med landsbygden visar det sig, att härvidlag betydande olikheter föreligga. Medan i städerna 55.1 % av samtliga arbetslösa bringats hjälp genom understöd, uppgick motsvarande relationstal för landsbygden endast till 23.6 %. Landsbygden har vidare i väsentligt större omfattning än städerna bringat de arbetslösa hjälp genom beredande av arbete. Den totala omfattningen av hjälpen har av naturliga skäl i städerna varit väsentligt större än å landsbygden. Sålunda omfatta de hjälpta i städerna över $\frac{3}{4}$ av samtliga hjälpsökande arbetslösa, medan å landsbygden endast något över hälften bringats hjälp i någon form.

Tabell 15 ger jämväl en överblick över hjälpverksamhetens karaktär och omfattning inom vart och ett av de olika riksområdena. Det framgår att börja med att hjälpen bringats i olika omfattning och under mycket olika former i olika delar av landet. Går man från de större städerna successivt genom de olika riksområdena till jordbrukskommuner, visar tabellen en jämnt stigande kurva för det relativa antalet ohjälpta arbetslösa. Medan dessa i de större städerna utgöra $\frac{1}{3}$ av samtliga arbetslösa, stiger proportionen i de rena jordbrukskommunerna till inemot $\frac{6}{10}$. — Arbetslinjen har kommit till användning i synnerligen olika utsträckning. I de större städerna är endast 5 % sysselsatta i arbete, medan i de andra områdena proportionen är väsentligt gynnsammare.

De stora städerna ha bringat hjälp huvudsakligen endast i form av kontant-understöd; 77·9 % av de arbetslösa åtnjöto sålunda i nämnda område denna form av hjälp. I de rena jordbrukskommunerna var motsvarande siffra endast 10·1 %. Undervisningslinjen har i nämnvärd omfattning kommit till användning endast i städerna.

I efterföljande tabell 16 meddelas motsvarande siffror som i ovanstående tabell 15, men enbart avseende arbetslösa i åldern under 26 år.

Tab. 16. Arbetslösa i åldern 16—25 år, fördelade efter hjälpporm inom olika riksområden.

Hjälpporm	Städer			Landsbygd			Summa		
	Storstäder	Medelstora städer	Övriga städer	Industrikommuner	Blandade kommuner	Jordbrukskommuner	Samtliga städer	Samtliga landskommuner	Hela riket
<i>A. Absoluta tal.</i>									
Arbetslinjen	173	383	1 594	4 091	2 661	2 716	2 150	9 468	11 618
Undervisningslinjen	1 336	263	831	555	187	32	2 430	774	3 204
Understödslinjen	4 543	1 041	1 969	6 014	1 476	743	7 553	8 233	15 786
Ohjälpta	889	829	3 274	8 605	6 939	6 268	4 992	21 812	26 804
Summa	6 941	2 516	7 668	19 265	11 263	9 759	17 125	40 287	57 412
<i>B. Procent.</i>									
Arbetslinjen	2·5	15·2	20·8	21·2	23·6	27·8	12·5	23·5	20·2
Undervisningslinjen	19·2	10·5	10·8	2·9	1·7	0·3	14·2	1·9	5·6
Understödslinjen	65·5	41·4	25·7	31·2	13·1	7·6	44·1	20·4	27·5
Ohjälpta	12·8	32·9	42·7	44·7	61·6	64·3	29·2	54·1	46·7
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

I viss mån ger denna tabell en liknande bild av hjälpens fördelning som ovan återgivna uppgifter beträffande samtliga arbetslösa. Emellertid föreligga jämväl betydande olikheter, som närmare belysas i det efterföljande.

Tab. 17. Jämförelse mellan relativa antalet ohjälpta bland arbetslösa under 26 år och övriga hjälpsökande arbetslösa.

Riksområde	16—25 år	26—w år
<i>Städer.</i>		
Storstäder	12·8	12·0
Medelstora städer.....	32·9	30·0
Övriga städer	42·7	33·0
<i>Landsbygd.</i>		
Industrikommuner	44·7	33·4
Blandade kommuner	61·6	47·5
Jordbrukskommuner	64·2	53·2
<i>Summa.</i>		
Städer	29·2	22·5
Landsbygd	54·1	42·3
Hela riket	46·7	35·0

För att underlätta jämförelsen har i tab. 17 sammanställts uppgifter rörande det procentuella antalet ohjälpta bland ungdomarna och bland samtliga arbetslösa.

Tabellen åskådliggör, att de unga genomgående i alla områden bringats hjälp i mindre omfattning än de äldre. I genomsnitt för hela riket har differensen varit 11·7 %. I städerna är densamma mindre än å landsbygden.

Jämväl ifråga om de former, varunder de arbetslösa bringats hjälp, föreligga vissa olikheter mellan de unga och de äldre. Detta åskådliggöres närmare i tabell 18.

Tab. 18. Jämförelse mellan ungdomens och de äldres fördelning å olika hjälpformer.

H j ä l p f o r m	Antal arbetslösa		Procent	
	16—25 år	26—60 år	16—25 år	26—60 år
Arbetslinjen	11 618	30 383	20·2	26·9
Undervisningslinjen.....	3 204	20	5·6	0·0
Understödslinjen	15 786	42 969	27·5	38·1
Ohjälpta	26 804	39 419	46·7	35·0
Summa	57 412	112 791	100·0	100·0

I ovanstående tabell ha de arbetslösa delats i tvenne åldersklasser, nämligen 16—25 år och arbetslösa äldre än 25 år. Bland de förra, d. v. s. ungdomarna, ha 53·3 % bringats hjälp i någon form, medan bland de senare motsvarande procenttal utgjorde 65·0 %. Såväl i fråga om arbete som understöd ha relativt sett de unga erhållit hjälp i mindre omfattning än de äldre. De olikheter, som härvidlag föreligga, belysas än ytterligare av efterföljande tabell 19, i vilken de under olika former hjälpta arbetslösa, som befinna sig i åldern under 26 år, satts i procent av samtliga arbetslösa inom motsvarande hjälpform.

Tab. 19. Olikheter i arbetslöshetshjälpen mellan ungdom och äldre.

H j ä l p f o r m	Antal arbetslösa		16—25 år i % av samtliga arbetslösa i förev. hjälpform	Index
	16—25 år	alla åldrar		
Arbetslinjen	11 618	42 001	27·7	82
Undervisningslinjen.....	3 204	3 224	99·4	295
Understödslinjen	15 786	58 755	26·9	80
Ohjälpta	26 804	66 223	40·5	120
Summa	57 412	170 203	33·7	100

Ehuru de unga arbetslösa utgöra 33·7 % av samtliga arbetslösa, tillhöra endast 27·7 % av de vid reservarbeten sysselsatta åldrarna under 26 år; 26·9 % av samtliga understödstagare äro under 26 år. Vid bedömandet av ovanstående får ihåggkommas, att de ungas hjälpbehov kanske genomsnittligt sett får anses vara något mindre än de äldres, bland annat på grund av att antalet försörjningspliktiga bland de unga är väsentligt mindre än bland de äldre. Ungdomarna hava även i större utsträckning föräldrar och anhöriga att falla till-

baka på än de äldre. De statistiska olikheter, som ovan ådagalagts ifråga om hjälpverksamhetens olika omfattning, kunna därför icke sägas motsvaras av ett i verkligheten i mindre omfattning tillgodosett hjälpbehov. Emellertid torde härvidlag jämväl böra erinras, att arbetslöshetsproblemet för de unga mindre torde vara ett hjälpproblem än en fråga om deras sysselsättning.

En jämförelse mellan tabellerna 15 och 16 ger vid handen, att vad ovan påpekats i stort sett gäller inom samtliga riksområden. Den mindre utsträckning, i vilken de unga bringats hjälp, tar sig genomgående det uttrycket, att procentuella antalet understödda ävensom procentuella antalet sysselsatta vid reservarbeten inom samtliga åldrar är lägre än för de äldre. Genomgående har även landsbygden bringat hjälp i form av arbete i större utsträckning än städerna. En jämförelse de olika riksområdena emellan ger prov på synnerligen jämna serier ifråga om var och en av de olika hjälpformerna.

I det föregående hava de unga icke varit uppdelade på särskilda åldersklasser. Emellertid uppvisa de skilda åldersklasserna sinsemellan så pass stora olikheter, att härvidlag en undersökning torde vara berättigad. I efterföljande tabell 20 hava uppgifter meddelats rörande arbetslinjens användning inom var och en av de tre här begagnade åldersklasserna under 26 år.

Tab. 20. Jämförelse mellan arbetslinjens användning inom var och en av de tre lägre åldersklasserna.

Riksområde	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
<i>Städer.</i>								
Storstäder	—	16	157	173	—	0·9	3·2	2·5
Medelstora städer	—	75	308	383	—	11·5	17·3	15·2
Övriga städer	14	346	1 234	1 594	2·5	15·6	25·8	20·8
<i>Landsbygd.</i>								
Industrikommuner	18	1 015	3 058	4 091	0·9	16·6	27·3	21·2
Blandade industri- och jordbrukskommuner	39	694	1 928	2 661	4·1	19·0	29·0	23·6
Jordbrukskommuner	41	841	1 834	2 716	5·4	25·2	32·4	27·8
<i>Summa.</i>								
Städer	14	437	1 699	2 150	1·6	9·5	14·6	12·6
Landsbygd	96	2 552	6 820	9 468	2·6	19·5	29·0	23·5
Hela riket	110	2 989	8 519	11 618	2·4	16·9	24·2	20·2

Av tabellen framgår, att ungdomar under 18 år endast i mycket ringa omfattning beretts sysselsättning å reservarbeten. Det må härvid erinras om att enligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen 26/6 1933 nr 446 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet personer under 18 år icke må sysselsättas vid statliga reservarbeten eller arbeten, till vilka statsbidrag av arbetslöshetskommissionen beviljats. Samtliga de i undersökningen i denna åldersklass redovisade reservarbetarna äro sålunda ungdomar, sysselsatta vid rent kommunala reservarbeten, till vilka statsbidrag i någon form icke utgår. 21—25-åringarna hava, såsom visats, bringats hjälp i form av arbete i icke obetydligt större omfattning än de yngre i 18—20 års åldern. Denna tendens är genomgående för samtliga riksområden. Särskilt låg är procent-

satsen för de större städerna. I dessa ha av samtliga arbetslösa personer i 18—20 års åldern endast 0·9 % beretts arbete vid reservarbeten. För 21—25-åringarna är motsvarande procentsats 3·2.

Om alltså en bild av arbetslinjens användning, särskilt för de stora städerna, ger ett i viss mån för städerna mindre gynnsamt intryck, är dock förhållandet annorlunda vad undervisningslinjen beträffar. Uppgifter härom återfinnas i efterföljande tabell 21.

Tab. 21. Jämförelse mellan undervisningslinjens användning inom var och en av de tre lägre åldersklasserna.

Riksområde	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
<i>Städer.</i>								
Storstäder	56	501	779	1 336	22·6	28·7	15·7	19·2
Medelstora städer	16	105	142	263	19·0	16·1	8·0	10·5
Övriga städer	119	362	350	831	21·0	16·3	7·2	10·3
<i>Landsbygd.</i>								
Industrikommuner	149	249	157	555	7·6	4·1	1·4	2·9
Blandade industri- och jordbrukskommuner	35	89	63	187	3·7	2·4	0·9	1·7
Jordbrukskommuner	6	22	4	32	0·8	0·7	0·1	0·3
<i>Summa.</i>								
Städer	191	968	1 271	2 430	21·3	20·9	11·0	14·2
Landsbygd	190	360	224	774	5·2	2·7	1·0	1·9
Hela riket	381	1 328	1 495	3 204	8·4	7·5	4·3	5·6

Enligt sakens natur har denna form av hjälp sin största omfattning inom åldrarna under 21 år. Å landsbygden har, såsom redan tidigare berörts, denna hjälpform dock knappast alls kommit till användning. Storstädernas större möjligheter återspegla sig även i de högre hjälpsiffrorna för detta riksområde.

Ovan påvisades, att hjälpverksamhetens omfattning i städerna genomgående varit större än å landsbygden. Emellertid har, såsom framgår av tabellerna 20 och 21, endast en förhållandevis ringa del av de arbetslösa ungdomarna bringats hjälp via arbetslinjen och undervisningslinjen. Såsom belyses av efterföljande tabell 22 har även det stora flertalet erhållit hjälp i form av kontantunderstöd.

Det ligger i sakens natur, att arbetslöshetshjälp i form av kontantunderstöd utan vederlag uteslutande bör anses såsom en kompletterande form av arbetslöshetshjälp, som påkallas, då övriga utvägar icke räcka till. Av tabellen framgår emellertid att, vad ungdomen beträffar, i de stora städerna denna hjälpform vid denna tidpunkt varit den, som huvudsakligen kommit till användning. Iorstäderna ha sålunda icke mindre än $\frac{2}{3}$ av samtliga ungdomar i åldern under 26 år åtnjutit kontantunderstöd. Tabellen visar, att relationen — från att i den lägsta åldersklassen, 16—17 år, varit omkring hälften — med varje högre åldersklass stiger. Denna tendens är genomgående för samtliga stadsområden, men återfinnes icke å landsbygden. Framför allt i de rena jordbrukskommunerna minskar alltså understödslinjens omfattning, relativt sett, för varje högre åldersgrupp. Understödslinjen å landsbygden har egentligen endast i större utsträckning kommit till användning inom industrikommunerna.

Tab. 22. Jämförelse mellan understödslinjens användning inom var och en av de tre lägre åldersklasserna.

Riksområde	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
<i>Städer.</i>								
Storstäder	133	980	3 430	4 543	53·6	56·1	69·3	65·5
Medelstora städer	25	217	799	1 041	29·8	33·3	44·9	41·4
Övriga städer	64	531	1 374	1 969	11·3	23·9	28·2	25·7
<i>Landsbygd.</i>								
Industrikommuner	590	1 933	3 491	6 014	30·3	31·6	31·2	31·2
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	168	455	853	1 476	17·6	12·5	12·8	13·1
Jordbrukskommuner	112	278	353	743	14·7	8·3	6·2	7·6
<i>Summa.</i>								
Städer	222	1 728	5 603	7 553	24·7	37·4	48·3	44·1
Landsbygd	870	2 666	4 697	8 233	23·8	20·3	20·0	20·4
Hela riket	1 092	4 394	10 300	15 786	23·9	24·8	29·3	27·5

Särskilt inom de rena jordbrukskommunerna förekommer kontantunderstöd endast mera sporadiskt. Det torde böra noteras, att kontantunderstöd inom industrikommuner på landsbygden förekommer i större omfattning än inom gruppen »övriga städer».

Understödslinjens synnerligen stora omfattning vad de stora städerna beträffar torde tarva ett något närmare belysande.

Tab. 23. Jämförelse mellan understödslinjens användning i var och en av de tre största städerna för arbetslösa under 26 år.

S t a d	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
Stockholm	58	561	1 973	2 591	76·3	83·9	85·0	84·6
Göteborg	75	336	1 006	1 417	44·1	39·6	55·6	50·1
Malmö	—	83	452	535	—	36·2	55·2	51·0
Summa	133	980	3 430	4 543	53·6	56·1	69·3	65·5

Det för de större städerna noterade synnerligen höga talet visar sig till huvudsakliga delar bero på den omfattning, i vilken Stockholm utdelat kontantunderstöd till ungdomar. I nämnda stad har sålunda icke mindre än 85 % av samtliga arbetslösa i åldern under 26 år bringats hjälp i denna form. För såväl Göteborg som Malmö är motsvarande tal lägre, nämligen i båda fallen omkring 50 %. Jämväl i här förevarande fall visar procenttalet en stegring med stigande ålder, så att 21—25-åringarna hjälpas i större omfattning än 16—17-åringarna, ett förhållande, som torde sammanhånga med det olika hjälpbehovet inom dessa båda åldersklasser.

Olikheten mellan å ena sidan Stockholm och å andra sidan de båda övriga av landets storstäder ifråga om det sätt, varpå städerna bringat sina arbetslösa ungdomar hjälp, belyses än ytterligare av den omfattning, i vilken undervisningslinjen begagnats. Såsom framgår av den efterföljande tabellen visar sig, att denna, vad Stockholm beträffar, endast i helt ringa omfattning kommit till användning.

Tab. 24. Jämförelse mellan undervisningslinjens användning i var och en av de tre största städerna för arbetslösa under 26 år.

S t a d	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
Stockholm	1	31	53	85	1·3	4·6	2·3	2·8
Göteborg	53	368	494	915	31·2	43·4	25·9	32·4
Malmö	2	102	232	336	—	44·5	28·3	32·0
Summa	56	501	779	1 336	22·6	28·7	15·7	19·2

I Stockholm ha av samtliga arbetslösa ungdomar i åldern under 26 år endast 2·8 % bringats hjälp genom anordnande av kurser eller frivillig arbetstjänst. För Göteborg och Malmö äro proportionerna härvidlag väsentligt gynnsammare, vilket särskilt är fallet för åldersklassen 18—20 år. I denna åldersklass har sålunda närmare hälften av de arbetslösa ungdomarna bringats hjälp genom anordnande av kurser; frivillig arbetstjänst förekom vid den tidpunkt, som den förevarande undersökningen avser, icke i Göteborg och Malmö, något som där emot var fallet i Stockholm. Kursverksamhet förekom där endast i helt ringa utsträckning.

Tab. 25. Jämförelse mellan de ohjälptas fördelning inom olika riksområden i de tre lägre åldersklasserna.

Riksområde	A n t a l				% av samtliga arbetslösa inom åldersklasserna			
	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år	16—17 år	18—20 år	21—25 år	16—25 år
<i>Städer</i>								
Storstäder	59	249	581	889	23·8	14·3	11·7	12·8
Medelstora städer	43	255	531	829	51·2	39·1	29·8	32·9
Övriga städer	369	986	1 919	3 274	65·2	44·3	39·3	42·7
<i>Landsbygd</i>								
Industrikommuner	1 191	2 929	4 485	8 605	61·1	47·8	40·1	44·7
Blandade industri- och jordbrukskommuner	712	2 409	3 818	6 939	74·6	66·1	57·3	61·6
Jordbrukskommuner	603	2 192	3 473	6 268	79·1	65·8	61·3	64·2
<i>Summa</i>								
Städer	471	1 490	3 031	4 992	52·5	32·2	26·1	29·2
Landsbygd	2 506	7 530	11 776	21 812	68·4	57·4	50·1	54·1
Hela riket	2 977	9 020	14 807	26 804	65·3	50·9	42·2	46·7

Till sist må den undersökning, som gjorts beträffande var och en av de tre lägsta åldersklasserna, kompletteras med en bild av förekomsten av de ohjälpta.

Ovanstående tabell avser de arbetslösa, vilka, så att säga, »blivit över». Medan i den lägsta åldersklassen $\frac{2}{3}$ lämnats utan hjälp, har detta relationstal sjunkit till $\frac{4}{10}$ i åldersklassen 21—25 år. I övrigt torde tabellen ifråga tala för sig själv. De påvisade olikheterna mellan de tre lägsta åldersklasserna återfinnas inom vart och ett av här förevarande riksområden.

I det föregående har påvisats den olika omfattning, i vilken främst städerna och landsbygden låtit arbetslinjen respektive understödslinjen komma till användning. Det torde här vara på sin plats att jämföra reservarbetarnas åldersfördelning främst med understödstagarnas.

Tab. 26. Hjälsökande arbetslösa, fördelade efter ålder och hjälpform. Procent.

	16-17 år	18-20 år	21-25 år	26-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	61- ∞ år	Summa
Arbetslinjen	0.2	7.1	20.3	19.1	24.8	15.9	9.8	2.8	100.0
Undervisningslinjen	11.8	41.2	46.4	0.5	0.1	—	—	—	100.0
Understödslinjen	1.8	7.5	17.5	17.0	23.5	16.7	11.4	4.6	100.0
Ohjälpta	4.6	13.6	22.4	16.7	18.9	12.3	8.4	3.2	100.0
Summa	2.7	10.4	20.6	17.1	21.6	14.4	9.7	3.5	100.0

Största antalet reservarbetare återfinnas inom 31—40 års åldern, något som jämväl är förhållandet beträffande understödstagarna. Överhuvudtaget visa de arbetslösa en ovanligt jämn fördelning på åldersklasserna. Reservarbetarna uppvisa dock en något större anhopning inom avsnittet 21—40 år än vad fallet är med de understödda, en omständighet, som sammanhänger dels med den något större omfattning, i vilken de yngsta bringas hjälp genom understöd än arbete, ävensom motsvarande förhållande för de äldre. Det torde erbjuda visst intresse att jämföra reservarbetarnas åldersfördelning de olika riksområdena emellan. Uppgifter härom återfinnas i efterföljande tabell 27.

Tab. 27. Reservarbetarnas fördelning på olika åldersklasser inom vart och ett av de olika riksområdena. Procent.

	16-17 år	18-20 år	21-25 år	26-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	61- ∞ år	S:a	16-25 år
Storstäder	—	1.1	11.7	15.5	30.5	23.5	15.5	2.2	100.0	12.8
Medelstora städer.....	—	4.4	17.8	17.6	30.5	15.5	10.5	3.7	100.0	22.2
Övriga städer	0.2	5.3	18.6	18.2	25.1	17.0	11.2	4.4	100.0	24.1
Industrikommuner å landsbygden	0.1	7.2	21.7	20.1	24.0	14.6	9.5	2.8	100.0	29.0
Blandade industri- och jordbrukskommuner å landsbygden	0.4	7.5	20.9	18.9	24.7	15.8	9.7	2.1	100.0	28.8
Jordbrukskommuner å landsbygden	0.4	9.4	20.5	19.4	23.9	16.0	8.4	2.0	100.0	30.3
Samtliga städer.....	0.1	4.5	17.5	17.7	26.8	17.7	11.7	4.0	100.0	22.1
Samtliga landskom- muner	0.3	7.9	21.1	19.6	24.1	15.3	9.3	2.4	100.0	29.3
Hela riket	0.2	7.1	20.3	19.1	24.8	15.9	9.8	2.8	100.0	27.6

Av tabellen framgår tydligt, hurusom städerna i väsentligt mindre utsträckning än landsbygden skickar sina unga arbetslösa å reservarbete. Reservarbetarna från städerna äro sålunda genomgående äldre än landsbygdens.

Överhuvudtaget visar tabellen förvånansvärt jämna serietvecklingar. Det ungdomliga inslaget bland reservarbetarna blir nästan undantagslöst starkare, ju lägre områdets urbanitet blir. En motsvarande tabell för understödslinjen återfinnes nedan.

Tab. 28. Understödstagarnas fördelning på olika åldersklasser inom vart och ett av de olika riksområdena. Procent.

	16-17 år	18-20 år	21-25 år	26-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	61-70 år	S:a	16-25 år
Storstäder	0.6	4.6	16.3	18.3	25.7	19.4	11.9	3.2	100.0	21.5
Medelstora städer.....	0.5	4.7	17.3	17.9	25.0	15.8	12.0	6.8	100.0	22.5
Övriga städer	0.9	7.7	19.9	17.3	22.0	14.0	12.1	6.1	100.0	28.5
Industrikommuner å landsbygden	3.3	10.8	19.5	15.9	21.4	14.3	10.1	4.7	100.0	33.6
Blandade industri- och jordbrukskommuner å landsbygden	3.0	8.2	15.4	15.7	23.4	17.0	12.3	5.0	100.0	26.6
Jordbrukskommuner å landsbygden	4.0	10.1	12.8	14.0	21.4	19.5	12.9	5.3	100.0	26.9
Samtliga städer	0.7	5.3	17.3	18.0	24.8	17.7	11.9	4.3	100.0	23.3
Samtliga landskom- muner	3.3	10.2	17.9	15.7	21.8	15.5	10.8	4.8	100.0	31.4
Hela riket	1.8	7.5	17.3	17.0	23.5	16.7	11.4	4.6	100.0	26.6

Omkring $\frac{1}{4}$ av samtliga understödstagare i hela landet voro i åldern under 26 år. Jämföras här städerna med landsbygden visar det sig, att å landsbygden det ungdomliga inslaget bland understödstagarna varit större än i städerna. Enär ovan visats, att understödslinjen kommit till användning i väsentligt större utsträckning i städerna än å landsbygden, innebär det senast konstaterade förhållandet, att understödslinjen genomsnittligt varit mycket ringa använd i landskommunerna, men att den för ungdomar under 26 år kommit till något större användning än för de äldre. Detta förhållande torde sammanhånga med understödslinjens karaktär av komplementär hjälpform och svårigheten att å landsbygden bereda arbetslöshetshjälp. Samtidigt får ihågkommas, att ungdomsklassernas relativt större talrikhet å landsbygden än i städerna jämväl i någon, ehuru antagligen ringa grad, får förklara understödstagarnas större talrikhet å landsbygden.

Det relativt sett största antalet ungdomliga understödstagare noteras för industriområdena på landsbygden, där icke mindre än $\frac{1}{3}$ av samtliga understödstagare voro i åldern under 26 år. För städerna ävensom för övriga landskommuner är motsvarande relationstal lägre.

Formerna för hjälpverksamhetens anordnande i landets olika delar belysas mera ingående i den efterföljande tabellen, där för varje särskilt län antalet arbetslösa ungdomar i åldern under 26 år fördelats efter hjälpform.

Att börja med må påpekas, att, relativt sett, största antalet ohjälpta ungdomar förefinnes i Västerbottens län, där icke mindre än 73.2 % icke lämnats hjälp i någon form. Den genomsnittligt låga hjälpprocenten för Västerbottens län torde vid jämförelse med andra län få förklaras i främsta rummet av den ringa omfattning, i vilken understödslinjen kommit till användning. Medan för hela riket i genomsnitt 27.5 % av de arbetslösa i åldern 16—25 år bringats

Tab. 29. Arbetslösa i åldern under 26 år inom varje särskilt län, fördelade på olika hjälpformer.

L ä n	Absoluta tal					Procent				
	Arbetslinjen	Undervisningslinjen	Understödslinjen	Ohjälpta	S:a	Arbetslinjen	Undervisningslinjen	Understödslinjen	Ohjälpta	S:a
Stockholms stad	78	85	2 591	310	3 064	2·5	2·8	84·6	10·1	100·0
Stockholms län ...	276	68	458	1 192	1 994	13·8	3·4	23·0	59·8	100·0
Uppsala	151	67	192	508	918	16·4	7·3	21·0	55·8	100·0
Södermanlands	237	21	122	654	1 034	22·9	2·0	11·8	63·3	100·0
Östergötlands	273	4	596	758	1 631	16·7	0·2	36·6	46·5	100·0
Jönköpings	514	—	34	592	1 140	45·1	—	3·0	51·9	100·0
Kronobergs	440	—	37	654	1 131	38·9	—	3·3	57·8	100·0
Kalmar	572	63	321	942	1 898	30·1	3·3	16·9	49·7	100·0
Gotlands	66	—	40	65	171	38·6	—	23·4	38·0	100·0
Blekinge	859	50	263	1 010	2 182	39·4	2·3	12·0	46·3	100·0
Kristianstads	422	—	57	648	1 127	37·4	—	5·1	57·5	100·0
Malmöhus	338	574	1 352	815	3 079	11·0	18·6	43·9	26·5	100·0
Hallands	204	15	128	399	746	27·3	2·0	17·2	53·5	100·0
Göteb. o. Bohus	659	1 080	2 584	1 357	5 680	11·6	19·0	45·5	23·9	100·0
Älvsborgs	435	60	80	764	1 339	32·5	4·4	6·0	57·1	100·0
Skaraborgs	222	70	140	697	1 129	19·7	6·2	12·4	61·7	100·0
Värmlands	741	112	685	1 448	2 986	24·8	3·8	22·9	48·5	100·0
Örebro	507	170	372	802	1 851	27·4	9·2	20·1	43·3	100·0
Västmanlands	273	118	340	637	1 368	19·9	8·6	24·9	46·6	100·0
Kopparbergs	632	206	573	1 954	3 365	18·8	6·1	17·0	58·1	100·0
Gävleborgs	584	176	919	2 013	3 692	15·8	4·8	24·9	54·5	100·0
Västernorrlands	823	55	2 736	2 877	6 491	12·7	0·8	42·2	44·3	100·0
Jämtlands	553	39	65	1 124	1 781	31·0	2·2	3·7	63·1	100·0
Västerbottens	645	25	32	1 917	2 619	24·6	1·0	1·2	73·2	100·0
Norrbottnens	1 114	146	1 069	2 667	4 996	22·3	2·9	21·4	53·4	100·0

hjälp genom dagunderstöd, har för Västerbottens län endast 1·2 % erhållit dylik hjälp. Det lägsta antalet ohjälpta noteras, om man bortser från Stockholms stad, i Göteborgs och Bohus län, något som av naturliga skäl sammanhänger med den stora omfattning, i vilken Göteborgs stad bringat sina arbetslösa hjälp.

Arbetslinjen har i mycket olika omfattning kommit till användning i de olika länen. I intet område är emellertid arbetslinjens användning så låg som i Stockholms stad. Sin — relativt sett — största omfattning har den inom Jönköpings län, där inemot hälften av samtliga arbetslösa ungdomar erhållit hjälp vid reservarbeten av olika slag.

Av särskilt intresse torde vara att notera det sätt, varpå ungdomarna bringats hjälp i de delar av landet, där arbetslöshetens omfattning varit särskilt svårartad, nämligen Västernorrlands och Blekinge län ävensom Gävleborgs län och Norrbottens län. Inom samtliga här omnämnda områden är det relativa antalet ohjälpta förhållandevis stort. Ett undantag utgör dock Västernorrlands län, ett förhållande, som sammanhänger med understödslinjens rikliga användning. I sagda län har även arbetslinjen i förhållandevis ringa utsträckning kommit till användning, i det att endast 12·7 % av de arbetslösa erhållit hjälp i reservarbete. Förhållandevis stor del av de unga arbetslösa ha i Blekinge län bringats hjälp genom arbete; näst Jönköpings län noteras den högsta siffran för antalet reservarbetare i relation till hela antalet hjälpsökande arbetslösa i åldern under 26 år just för Blekinge.

Under begreppet arbetslinje har ovan sammanförts trenne olika former av hjälp, nämligen sådan, som meddelas genom anställning vid 1) statliga reservarbeten, 2) statskommunala reservarbeten med bidrag från statens arbetslöshetskommission och 3) rent kommunala reservarbeten utan statsbidrag. De statliga reservarbetena bedrivs av arbetslöshetskommissionen i dess egen regi, medan de statskommunala reservarbetena vanligen bedrivs av kommuner, någon gång av vägstyrelser eller landsting. De kommunala reservarbetena, var till statsbidrag icke i någon form utgår, bedrivs — enligt sakens natur — av vederbörande kommun. Mellan arbetarna vid de statliga reservarbetena å ena sidan och arbetarna vid statskommunala och rent kommunala arbeten å andra sidan föreligger den skillnaden, att de förra såsom regel icke bo i sina hem utan i stället äro förlagda i särskilda för ändamålet av arbetslöshetskommissionen upprättade förläggningar, vanligen belägna ganska långt från hemorten. De vid statskommunala och kommunala reservarbeten sysselsatta åter kvarbo alltid i sina hem.

Det ligger i sakens natur, att det olika sättet för arbetskraftens härbärgande skall medföra olikheter mellan å ena sidan de statliga reservarbetarnas åldersmorfologi och å andra sidan de övriga reservarbetarnas. Enär det för kommunerna ofta synes angeläget att behålla familjeförsörjarna i hemorten och dessa såsom regel äro äldre än icke-familjeförsörjare, söka kommunerna i stor utsträckning bereda arbetslösa familjeförsörjare arbete företrädesvis vid reservarbeten i hemorten, medan arbetslösa ungdomar skickas till de statliga arbetsplatserna. I tabell 30 har reservarbetarnas fördelning på åldersklasser för var och en av de tre olika formerna för reservarbeten belysts.

Tab. 30. Statliga, statskommunala och kommunala reservarbeters fördelning på olika åldersklasser. Procent.

Ålder	Städer			Landsbygd			Hela riket		
	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten
16—17.....	—	—	0·8	—	—	1·1	—	—	1·0
18—20.....	8·0	3·4	3·6	9·4	6·2	6·9	9·2	5·1	6·3
21—25.....	30·9	13·4	13·8	25·5	16·0	18·3	26·2	14·9	17·5
26—30.....	21·2	16·7	16·5	20·8	17·9	18·9	20·9	17·4	18·5
31—40.....	19·9	30·1	24·8	22·0	27·0	25·2	21·7	28·3	25·2
41—50.....	11·5	19·7	18·8	13·1	18·0	16·7	12·9	18·7	17·1
51—60.....	6·9	12·6	15·0	7·6	11·7	10·0	7·5	12·0	10·9
61— ∞	1·6	4·1	6·7	1·6	3·2	2·9	1·6	3·6	3·5
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
16—25.....	38·9	16·8	18·2	34·9	22·1	26·8	35·4	20·0	24·8

De statliga reservarbetarnas från de övriga avvikande åldersmorfologi framgår av denna tabell tydligt. Medan bland de statliga reservarbetena 21—25-års åldersklassen är talrikast representerad, är åter bland de kommunala reservarbetena 31—40-års åldersklassen den största. I samtliga statliga reservarbeten utgjordes 35·4 % av arbetare i åldern under 26 år, för de statskommunala och kommunala arbetarna voro motsvarande siffror 20·0 respektive 24·8 %. Särskilt markerad är den här påvisade olikheten för städerna, i det att det ungdomliga inslaget i den statliga reservarbetarkåren stiger till inemot $\frac{4}{10}$, medan vid de båda övriga slagen av reservarbeten ungdomarna endast äro

hälften så talrika. Detta förhållande torde bland annat sammanhånga därmed, att de statliga arbetena såsom regel aldrig äro förlagda till städer. Så kallade dagkolonister, d. v. s. reservarbetare, som bo i sina hem, förekomma sålunda överhuvudtaget endast i landskommuner. Strävan att reservera arbetsmöjligheterna i hemorten åt familjeförsörjare medför sålunda, att för städerna en mera tydlig koncentration till de högre åldrarna gör sig gällande vad de statskommunala och kommunala reservarbetena beträffar, något som med tydlighet framgår av tabellen.

I efterföljande tabell jämföras för vart och ett av de här förekommande riksområdena motsvarande åldersmorfologier för olika slag av reservarbetare.

Tab. 31. Statliga, statskommunala och kommunala reservarbeters fördelning på ålder inom varje särskilt riksområde. Procent.

Ålder	Storstäder			Medelstora städer			Övriga städer		
	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten
16—17.....	—	—	—	—	—	—	—	—	0·9
18—20.....	2·4	0·8	—	6·8	3·8	—	10·3	3·8	4·3
21—25.....	18·9	8·7	5·6	31·3	13·2	13·4	35·0	14·3	15·2
26—30.....	18·9	14·2	12·1	21·5	16·4	15·5	21·9	17·3	17·3
31—40.....	22·8	35·2	32·8	23·1	34·6	14·4	17·9	27·8	24·3
41—50.....	21·3	22·7	29·7	9·8	17·4	17·5	8·6	19·9	17·2
51—60.....	14·0	15·8	17·7	6·4	11·3	19·6	4·6	12·4	14·3
61— <i>∞</i>	1·7	2·6	2·1	1·1	3·3	19·6	1·7	4·5	6·5
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
16—25.....	21·3	9·4	5·6	38·1	17·0	13·4	45·3	18·1	20·4

Ålder	Industrikommuner			Blandade kommuner			Jordbrukskommuner		
	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten	Statliga reservarbeten	Statskommunala reservarbeten	Kommunala reservarbeten
16—17.....	—	—	0·5	—	—	1·4	—	—	1·6
18—20.....	9·0	4·9	6·1	9·0	5·9	6·5	10·3	8·9	8·2
21—25.....	28·1	13·9	18·0	24·7	17·1	17·7	22·2	18·9	19·2
26—30.....	21·8	18·5	19·8	20·8	17·1	17·3	20·2	17·5	19·6
31—40.....	20·8	28·1	25·4	22·5	26·6	26·5	23·4	25·3	23·6
41—50.....	11·8	18·1	16·0	13·3	18·6	17·7	14·8	17·3	16·5
51—60.....	7·4	12·4	10·4	8·2	12·0	10·3	7·3	9·8	9·1
61— <i>∞</i>	1·6	4·1	3·8	1·5	2·7	2·6	1·8	2·3	2·2
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
16—25.....	37·1	18·8	24·7	33·7	23·0	25·6	32·5	27·8	29·0

Den ovan påpekade tendensen är, såsom synes, genomgående för samtliga områden. I vart och ett av de tre stadsområdena är sålunda antalet statliga reservarbetare i åldern under 26 år väsentligt talrikare än antalet arbetare vid de andra reservarbetena. Genomgående synes härvid relationstalet vara dubbelt så stort som för statskommunala och kommunala reservarbeten. Alldeles särskilt påtagligt är detta för gruppen »övriga städer», d. v. s. städer med

invånareantal under 30 000. I detta område utgöras de statliga reservarbetarna till inemot hälften av ungdomar i åldern under 26 år, medan endast omkring 20 % av de kommunala och statskommunala reservarbetarna äro i samma ålder. Å landsbygden äro olikheterna väsentligt mindre, om man bortser från industri-kommunerna.

Ovan ha endast jämförts åldermorfologierna för de olika slagen av reservarbetare. De meddelade uppgifterna ge emellertid icke en bild av i vilken olika omfattning som man inom olika delar av landet sökt bereda hjälp genom anlitande av den statliga reservarbetslinjen eller de båda andra slagen av reservarbeten. I efterföljande tabell 32 ha reservarbetare i åldern under 26 år inom vart och ett av de olika sex riksområdena fördelats på statliga, statskommunala och kommunala reservarbeten.

Tab. 32. Reservarbetare i åldern under 26 år, fördelade på statliga, statskommunala och kommunala reservarbeten inom varje särskilt riksområde.

Riksområde	Statliga reserv- arbeten	Stats- kom- munala reserv- arbeten	Kom- munala reserv- arbeten	Summa	P r o c e n t			
					Statliga reserv- arbeten	Stats- kom- munala reserv- arbeten	Kom- munala reserv- arbeten	Summa
<i>Städer:</i>								
Storstäder	99	61	13	173	57·2	35·3	7·5	100·0
Medelstora städer.....	167	203	13	383	43·6	53·0	3·4	100·0
Övriga städer	597	691	306	1 594	37·5	43·3	19·2	100·0
<i>Landsbygd:</i>								
Industrikommuner	2 560	811	720	4 091	62·6	19·8	17·6	100·0
Blandade industri- och jordbrukskommuner.....	1 466	471	724	2 661	55·1	17·7	27·2	100·0
Jordbrukskommuner	1 363	615	738	2 716	50·2	22·6	27·2	100·0
<i>Summa:</i>								
Städer	863	955	332	2 150	40·2	44·4	15·4	100·0
Landsbygd	5 389	1 897	2 182	9 468	56·9	20·0	23·1	100·0
Hela riket	6 252	2 852	2 514	11 618	53·8	24·6	21·6	100·0

Ovanstående tabell avser naturligen icke att belysa den omfattning, i vilken arbetslinjen kommer till användning, utan allenast att ådagalägga, vilken form av arbete som tillgripits, när överhuvudtaget arbetslinjen kommit till användning. Det visar sig, att av samtliga reservarbetare i åldern under 26 år något över hälften voro sysselsatta vid statliga reservarbeten, medan i genomsnitt $\frac{1}{4}$ sysselsatts vid statskommunala och $\frac{1}{4}$ vid kommunala. Proportionerna äro något olika i stad och å landsbygd. Å landsbygden har den statliga reservarbetslinjen i jämförelse med de andra arbetslinjerna kommit till användning i något större utsträckning. I städerna är förhållandet omvänt. Här äro sålunda 44 % sysselsatta vid statskommunala reservarbeten, medan endast 40 % arbeta vid de statliga reservarbetena. De rent kommunala arbetena ha i städerna endast i förhållandevis ringa utsträckning kommit till användning. I förbigående må här omnämnas, att av samtliga statliga reservarbetare i åldern under 26 år, vilka den 30 november 1933 uppgingo till 6 252, endast 863 (motsvarande 13·8 %) kommo på städerna, medan 5 389 kommo på landskommunerna.

Den ovanstående tabellen torde hava sitt särskilda intresse, i det att den — vad ungdomen beträffar — belyser, i vilken olika omfattning kommunerna berett hjälp genom statskommunala reservarbeten. Genom statsmakternas beslut vid 1933 års riksdag skulle nämligen den statskommunala reservarbetslinjen framför allt anlitas. De stora städerna ha i jämförelse med övriga stadsområden i oväntat ringa utsträckning anordnat dylika reservarbeten. I gruppen medelstora städer är proportionen den gynnsammaste, när över hälften av samtliga reservarbetare i åldern under 26 år varit sysselsatta vid statskommunala reservarbeten. Å landsbygden har antalet statskommunala reservarbetare varit genomgående mycket lågt. Däremot torde böra noteras, att kommunerna å landsbygden i större utsträckning än i städerna anordnat rent kommunala reservarbeten. Härvid torde dock böra erinras om att — enligt vad som framgår av kommunernas månatliga rapporter till arbetslöshetskommissionen — kommunala reservarbeten i rena jordbrukskommuner ofta äro anordnade på ett sätt, som står den öppna arbetsmarknaden nära.

Under begreppet undervisningslinje har sammanförts tvenne olika former av hjälpverksamhet, nämligen kursverksamhet och frivillig arbetstjänst. Deltagare i kurser åtnjuta i allmänhet samtidigt dagunderstöd, ehuru jämväl i viss mindre omfattning förekomma kursdeltagare utan särskilt understöd. Arbets eleverna i den frivilliga arbetstjänsten kunna ur organisatorisk synpunkt fördelas på två grupper, nämligen elever vid statliga och vid kommunala läger. De förra äro anordnade av arbetslöshetskommissionen och bedrivs i dess egen regi, medan de kommunala lägren väsentligen ledas av vederbörande kommun; med hänsyn till det statsbidrag som utgår utövar arbetslöshetskommissionen härvid viss kontroll.

Förekomsten av de ovannämnda olika hjälpformerna belyses av efterföljande tabell.

Tab. 33. Kursverksamhetens och den frivilliga arbetsförtjänstens omfattning.

	Städer		Landsbygd		Hela riket	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Kurser med understödsverksamhet ...	2 186	89·8	531	67·2	2 717	84·3
Kurser utan understödsverksamhet...	93	3·8	29	3·7	122	3·8
Frivillig arbetstjänst, kommunala läger	133	5·5	25	3·2	158	4·9
Frivillig arbetstjänst, statliga läger...	22	0·9	205	25·9	227	7·0
Summa	2 434	100·0	790	100·0	3 224	100·0

Den dominerande hjälpformen har varit kurser, särskilt i städerna. Å landsbygden har, relativt sett, den frivilliga arbetstjänsten varit av större betydelse än i städerna. Det framgår vidare, att städerna väsentligen sökt att själva anordna läger för sina deltagare i den frivilliga arbetstjänsten. Å landsbygden har huvudparten varit omhändertagen å statliga läger.

Fördelningen å olika åldersklasser framgår av efterföljande tabell.

Flertalet kursdeltagare ha varit i 21—25-års åldern; med hänsyn till att åldersklassen 18—20 år emellertid omfattar blott 3 ettårsklasser, torde dock i dessa åldrar uttagandet till kurser vara något vanligare än i den högre åldern. Arbets eleverna äro genomgående yngre, i det att flertalet tillhöra åldern 18—20 år. Detta sammanhänger med, att — enligt arbetslöshetskommissionens anvisningar — endast personer i åldern 18—21 år få hänvisas till frivillig arbetstjänst, därest icke kommissionen på särskild ansökan medger hänvisning av arbetslösa i åldern 16—17 och 22—25 år. Både i fråga om kursverksamhet och

Tab. 34. Kursdeltagares och arbetslevers fördelning på ålder.

Ålder	Städer		Landsbygd		Hela riket	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A. Kursdeltagare.						
16—17 år	182	8.0	164	29.3	346	12.2
18—20 "	896	39.3	202	36.0	1 098	38.7
21—25 "	1 197	52.5	179	32.0	1 376	48.4
26—w "	4	0.2	15	2.7	19	0.7
Summa	2 279	100.0	560	100.0	2 839	100.0
B. Arbetslever.						
16—17 år	9	5.8	26	11.3	35	9.1
18—20 "	72	46.5	158	68.7	230	59.7
21—25 "	74	47.7	45	19.6	119	30.9
26—w "	—	—	1	0.4	1	0.3
Summa	155	100.0	230	100.0	385	100.0

frivillig arbetstjänst visar sig, att, vad städerna beträffar, de hjälpta äro äldre än å landsbygden.

Med några ord torde böra beröras de olika former, varpå den kontanta understödsverksamheten varit anordnad. Såsom redan nämnts, har i de rapportformulär, å vilka uppgifterna till förevarande undersökning inhämtats, skilts mellan understödda, till vilkas understöd bidrag av statsmedel utgår (s. k. dag-understödda), och sådana, som åtnjuta understöd uteslutande av kommunala medel, varvid skilts mellan personer, som åtnjuta understöd, utdelat av arbetslöshetskommittén, och sådana, som erhålla detsamma från annat kommunalt organ, vanligen fattigvårdsstyrelsen eller kommunalnämnden.

Tab. 35. De statliga och kommunala understödstagarnas fördelning på ålder. Procent.

Ålder	Städer			Landsbygd			Hela riket		
	Dag-understödda	Kommunalt understödda		Dag-understödda	Kommunalt understödda		Dag-understödda	Kommunalt understödda	
		1)	2)		1)	2)		1)	2)
16—17	0.4	0.8	4.2	3.4	6.1	1.1	1.8	2.1	2.3
18—20	5.3	5.1	6.5	10.7	14.7	3.9	7.7	7.5	4.9
21—25	17.3	16.7	17.8	19.0	20.5	8.7	18.1	17.7	12.1
26—30	18.1	17.9	17.0	15.7	16.3	14.9	17.0	17.5	15.7
31—40	24.7	25.1	25.2	21.4	19.9	25.9	23.2	23.8	25.6
41—50	17.6	19.5	14.7	14.6	11.1	24.2	16.2	17.4	20.6
51—60	12.1	12.1	9.6	10.6	7.4	14.5	11.4	10.9	12.7
61—w	4.5	2.8	5.0	4.6	4.0	6.8	4.6	3.1	6.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
16—25	23.0	22.6	28.5	33.1	41.3	13.7	27.6	27.3	19.3

¹ Genom arbetslöshetskommitté.

² Genom annat kommunalt organ än arbetslöshetskommitté.

I ovanstående tabell ha belysts de olikheter i åldersmorfologiskt hänseende, som kunna föreligga mellan de tre ovannämnda kategorierna av understödstagare. Det framgår av tabellen, att några större olikheter i åldershänseende icke föreligga mellan dagunderstödda och sådana understödstagare, som erhållit kommunalt kontantunderstöd från arbetslöshetskommittén. Arbetslöshetskommittéerna synas, såsom regel, utan större åtskillnad ha utdelat understöd, oavsett dess karaktär. Däremot synas de, som erhållit understöd från annat kommunalt organ än arbetslöshetskommittén, genomgående ha varit äldre, en omständighet, som torde sammanhånga med att fattigvårdsstyrelsen ofta varit den myndighet, som utdelat arbetslöshetsunderstöd, och att fattigvårdsmyndigheternas ordinarie klientel genomgående är äldre än arbetslöshetskommittéernas.

Till sist har i efterföljande tabell belysts, hur understödstagarna i en ålder av under 26 år fördela sig på här omnämnda tre olika former av kontantunderstöd.

Tab. 36. Fördelning av understödstagare i åldern under 26 år på olika former av kontantunderstöd.

Riksområde	A n t a l				P r o c e n t			
	Dag- under- stödda	Kommunalt understödda		Summa	Dag- under- stödda	Kommunalt understödda		Summa
		1)	2)			1)	2)	
<i>Städer:</i>								
Storstäder	3 502	856	185	4 543	77·1	18·8	4·1	100·0
Medelstora städer.....	845	1	195	1 041	81·2	0·1	18·7	100·0
Övriga städer	1 630	218	121	1 969	82·8	11·1	6·1	100·0
<i>Landsbygd:</i>								
Industrikommuner	5 335	463	216	6 014	88·7	7·7	3·6	100·0
Blandade industri- och jordbruks- kommuner	1 274	116	86	1 476	86·3	7·9	5·8	100·0
Jordbrukskommuner	575	69	99	743	77·4	9·3	13·3	100·0
<i>Summa:</i>								
Städer	5 977	1 075	501	7 553	79·2	14·2	6·6	100·0
Landsbygd	7 184	648	401	8 233	87·3	7·9	4·8	100·0
Hela riket	13 161	1 723	902	15 786	83·4	10·9	5·7	100·0

¹ Genom arbetslöshetskommitté.

² Genom annat kommunalt organ än arbetslöshetskommitté.

Den ojämförligt vanligaste formen av kontantunderstöd är den, till vilken statsbidrag utgår. Icke mindre än 83·4 % av samtliga kontantunderstödda ha sålunda erhållit dylikt understöd. Proportionen är något varierande å land och i stad. Sålunda är denna hjälpform vanligare å landsbygden än i städerna. Härvidlag torde dock böra noteras vissa olikheter mellan de olika riksområdena å landsbygden. Enär för landsbygden genomsnittligt noteras en större användning av den statliga understödsverksamheten än den rent kommunala, hade det varit att vänta, att de rena jordbrukskommunerna skulle hava uppvisat en större proportion dagunderstödda än industrikommuner och blandade industri- och jordbrukskommuner. Det visar sig emellertid, att så icke är förhållandet. Den högsta proportionen dagunderstödda finnas sålunda i industrikommunerna

å landsbygden. Förklaringen till detta torde vara följande. Såsom redan i tab. 10 åskådliggjorts, är arbetslösheten störst inom industrikommunerna å landsbygden. I alldeles särskild grad är arbetskraften inom dessa beroende av de till kommunen lokaliserade industriföretagen. Därest dessa av olika orsaker icke kunna sysselsätta kommunens samtliga arbetare eller därest företagen måste slå igen, blir en industrikommun å landsbygden väsentligt hårdare drabbad av den utbrutna arbetslösheten än en stad. Det har för arbetslöshetskommissionen gällt att i alldeles särskild utsträckning bereda dylika områden hjälp, enär dessas egna resurser, sedan krisen pågått flera år, varit i det väsentligaste uttömda. De hava till följd härav i allt väsentligt måst lita till den av arbetslöshetskommissionen lämnade hjälpen.

Den rent kommunala understödsverksamheten omfattar, vad ungdomen under 26 år beträffar, endast omkring 15 % av samtliga understödda. Störst är denna i de större städerna och de rena jordbrukskommunerna, medan förekomsten i övriga kommuner är något mindre. Särskilt ringa omfattning har den inom industrikommunerna på landsbygden av skäl, som ovan anförts.

Tabellbilaga A. Hjälpssökande arbetslösas fördelning på ålder och hjälpform.

Hjälppform:	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>o</i> år	Summa
Hela riket.									
Statliga reservarbeten.....	—	1 627	4 625	3 685	3 832	2 273	1 322	284	17 648
Statskommunala reservarbeten...	—	725	2 127	2 483	4 018	2 658	1 711	513	14 235
Kommunala reservarbeten.....	110	637	1 767	1 867	2 546	1 728	1 100	363	10 118
Kurser med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarelöner.....	324	1 057	1 319	15	2	—	—	—	2 717
Frivillig arbetstjänst i kommuns regi med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarelöner m. m.....	20	64	74	—	—	—	—	—	158
Frivillig arbetstjänst i kommissionens regi.....	15	166	45	1	—	—	—	—	227
Övriga understödstagare	850	3 691	8 620	8 136	11 097	7 750	5 443	2 194	47 781
Kommunalt understöd:									
utlämnat genom kommunens arbetslöshetsorgan.....	136	474	1 113	1 101	1 497	1 094	689	197	6 301
utlämnat genom annat kommunalt organ.....	106	229	567	733	1 196	963	593	286	4 673
Arbetslösa, vilka utan att uppbära arbetslöshetsunderstöd deltaga i kurser	22	41	57	1	1	—	—	—	122
Ohjälpta	2 977	9 020	14 807	11 068	12 542	8 109	5 555	2 145	66 223
Summa	4 560	17 731	35 121	29 090	36 731	24 575	16 413	5 982	170 203
Samtliga städer.									
Statliga reservarbeten.....	—	177	686	470	443	256	154	36	2 222
Statskommunala reservarbeten...	—	195	760	949	1 707	1 116	712	231	5 670
Kommunala reservarbeten.....	14	65	253	302	454	343	274	122	1 827
Kurser med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarelöner.....	164	869	1 149	4	—	—	—	—	2 186
Frivillig arbetstjänst i kommuns regi med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarelöner m. m.....	9	56	68	—	—	—	—	—	133
Frivillig arbetstjänst i kommissionens regi	—	16	6	—	—	—	—	—	22
Övriga understödstagare	108	1 371	4 498	4 723	6 447	4 586	3 145	1 192	26 070
Kommunalt understöd:									
utlämnat genom kommunens arbetslöshetsorgan.....	40	243	792	845	1 185	919	573	134	4 731
utlämnat genom annat kommunalt organ.....	74	114	313	298	442	259	169	88	1 757
Arbetslösa, vilka utan att uppbära arbetslöshetsunderstöd deltaga i kurser	18	27	48	—	—	—	—	—	93
Ohjälpta	471	1 490	3 031	2 356	2 974	1 974	1 525	624	14 445
Summa	898	4 623	11 604	9 947	13 652	9 453	6 552	2 427	59 156
Samtliga landskommuner.									
Statliga reservarbeten.....	—	1 450	3 939	3 215	3 389	2 017	1 168	248	15 426
Statskommunala reservarbeten...	—	530	1 367	1 534	2 311	1 542	999	282	8 565
Kommunala reservarbeten.....	96	572	1 514	1 565	2 092	1 385	826	241	8 291

Hjälppform:	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>o</i> år	Summa
Kurser med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarlöner	160	188	170	11	2	—	—	—	531
Frivillig arbetstjänst i kommuns regi med av kommissionen beviljat statsbidrag till lärarlöner m. m.	11	8	6	—	—	—	—	—	25
Frivillig arbetstjänst i kommissionens regi	15	150	39	1	—	—	—	—	205
Övriga understödstagare	742	2 320	4 122	3 413	4 650	3 164	2 298	1 002	21 711
Kommunalt understöd: utlämnat genom kommunens arbetslöshetsorgan	96	231	321	256	312	175	116	63	1 570
utlämnat genom annat kommunalt organ	32	115	254	435	754	704	424	198	2 916
Arbetslösa, vilka utan att uppbära arbetslöshetsunderstöd deltaga i kurser	4	14	9	1	1	—	—	—	29
Ohjälpta	2 506	7 530	11 776	8 712	9 568	6 135	4 030	1 521	51 778
Summa	3 662	13 108	23 517	19 143	23 079	15 122	9 861	3 555	111 047

Tabellbilaga B. Hjälpssökande arbetslösas fördelning på ålder och huvudslag av hjälpform inom olika riksområden.

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>o</i> år	Summa	16—25 år
Storstäder.										
Arbetslinjen	—	16	157	208	410	315	208	30	1 344	173
Undervisningslinjen	56	501	779	—	—	—	—	—	1 336	1 336
Understödslinjen	133	980	3 430	3 840	5 395	4 068	2 498	677	21 021	4 543
Ohjälpta	59	249	581	558	732	527	453	143	3 302	889
Summa	248	1 746	4 947	4 606	6 537	4 910	3 159	850	27 003	6 941
Medelstora städer.										
Arbetslinjen	—	75	308	305	528	268	182	64	1 730	383
Undervisningslinjen	16	105	142	—	—	—	—	—	263	263
Understödslinjen	25	217	799	827	1 156	730	552	313	4 619	1 041
Ohjälpta	43	255	531	527	681	442	307	157	2 943	829
Summa	84	652	1 780	1 659	2 365	1 440	1 041	534	9 555	2 516
Övriga städer.										
Arbetslinjen	14	346	1 234	1 208	1 666	1 132	750	295	6 645	1 594
Undervisningslinjen	119	362	350	4	—	—	—	—	835	831
Understödslinjen	64	531	1 374	1 199	1 523	966	837	424	6 918	1 969
Ohjälpta	369	986	1 919	1 271	1 561	1 005	765	324	8 200	3 274
Summa	566	2 225	4 877	3 682	4 750	3 103	2 352	1 043	22 598	7 666
Industribetonade landskommuner.										
Arbetslinjen	18	1 015	3 058	2 840	3 380	2 061	1 346	395	14 113	4 091
Undervisningslinjen	149	249	157	9	3	—	—	—	567	555
Understödslinjen	590	1 933	3 491	2 848	3 827	2 563	1 802	838	17 892	6 014
Ohjälpta	1 191	2 929	4 485	3 134	3 481	2 183	1 529	648	19 580	8 605
Summa	1 948	6 126	11 191	8 831	10 691	6 807	4 677	1 881	52 152	19 265

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— ⁷⁰ år	Summa	16—25 år
Blandade industri- och jordbrukskommuner.										
Arbetslinjen	39	694	1 928	1 744	2 273	1 461	893	197	9 229	2 661
Undervisningslinjen	35	89	63	4	—	—	—	—	191	187
Understödslinjen	168	455	853	869	1 297	942	678	277	5 539	1 476
Ohjälpta	712	2 409	3 818	2 815	3 109	1 958	1 252	480	16 553	6 939
Summa	954	3 647	6 662	5 432	6 679	4 361	2 823	954	31 512	11 263
Jordbrukskommuner.										
Arbetslinjen	41	841	1 834	1 730	2 139	1 422	754	179	8 940	2 716
Undervisningslinjen	6	22	4	—	—	—	—	—	32	32
Understödslinjen	112	278	353	387	592	538	358	148	2 766	743
Ohjälpta	603	2 192	3 473	2 763	2 978	1 994	1 249	393	15 645	6 268
Summa	762	3 333	5 664	4 880	5 709	3 954	2 361	720	27 383	9 759
Samtliga städer.										
Arbetslinjen	14	437	1 699	1 721	2 604	1 715	1 140	389	9 719	2 150
Undervisningslinjen	191	968	1 271	4	—	—	—	—	2 434	2 430
Understödslinjen	222	1 728	5 603	5 866	8 074	5 764	3 887	1 414	32 558	7 553
Ohjälpta	471	1 490	3 031	2 356	2 974	1 974	1 525	624	14 445	4 992
Summa	898	4 623	11 604	9 947	13 652	9 453	6 552	2 427	59 156	17 125
Samtliga landskommuner.										
Arbetslinjen	96	2 552	6 820	6 314	7 792	4 944	2 993	771	32 282	9 468
Undervisningslinjen	190	360	224	13	3	—	—	—	790	774
Understödslinjen	870	2 666	4 697	4 104	5 716	4 043	2 838	1 263	26 197	8 233
Ohjälpta	2 506	7 530	11 776	8 712	9 568	6 135	4 030	1 521	51 778	21 812
Summa	3 662	13 108	23 517	19 143	23 079	15 122	9 861	3 555	111 047	40 287
Hela riket.										
Arbetslinjen	110	2 989	8 519	8 035	10 396	6 659	4 133	1 160	42 001	11 618
Undervisningslinjen	381	1 328	1 495	17	3	—	—	—	3 224	3 204
Understödslinjen	1 092	4 394	10 300	9 970	13 790	9 807	6 725	2 677	58 755	15 786
Ohjälpta	2 977	9 020	14 807	11 068	12 542	8 109	5 555	2 145	66 223	26 804
Summa	4 560	17 731	35 121	29 090	36 731	24 575	16 413	5 982	170 203	57 412

Tabellbilaga C. Hjälpökande arbetslösa den 30 november 1933.

Fördelning på ålder och länsområde.

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— ⁷⁰ år	Summa	16—25 år
Stockholms stad	76	669	2 319	2 327	3 686	2 558	1 647	322	13 604	3 064
Stockholms län.										
Städer (under 30,000 inv.)	28	114	277	181	267	207	143	65	1 282	419
Industribetonade landskommuner	82	345	805	696	1 074	729	538	210	4 479	1 232
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	8	70	162	110	142	107	74	28	701	240
Jordbrukskommuner	8	24	71	61	56	36	16	10	282	103
Hela länet	126	553	1 315	1 048	1 539	1 079	771	313	6 744	1 994

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— ∞ år	Summa	16—25 år
Uppsala län.										
Uppsala	5	41	117	116	126	91	61	44	601	163
Övriga städer (under 30,000 inv.)	18	26	43	18	43	28	19	2	197	87
Industribetonade lands- kommuner.....	35	160	241	197	285	139	115	59	1 231	436
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	6	26	83	60	95	79	56	17	422	115
Jordbrukskommuner	8	23	86	61	84	41	36	10	349	117
Hela länet	72	276	570	452	633	378	287	132	2 800	918
Södermanlands län.										
Eskilstuna	—	16	65	67	156	92	72	47	515	81
Övriga städer (under 30,000 inv.)	22	65	121	84	148	126	112	48	726	208
Industribetonade lands- kommuner.....	25	90	227	191	224	138	105	35	1 035	342
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	14	67	133	117	176	100	78	14	699	214
Jordbrukskommuner	8	46	135	105	126	74	27	13	534	189
Hela länet	69	284	681	564	830	530	394	157	3 509	1 034
Östergötlands län.										
Linköping och Norrköping	16	167	503	505	738	435	319	130	2 813	686
Övriga städer (under 30,000 inv.)	4	22	67	56	104	70	58	23	404	93
Industribetonade lands- kommuner.....	55	147	281	229	282	190	128	55	1 367	483
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	14	38	96	87	136	85	66	21	543	148
Jordbrukskommuner	17	58	146	115	157	99	65	7	664	221
Hela länet	106	432	1 093	992	1 417	879	636	236	5 791	1 631
Jönköpings län.										
Jönköping	29	82	175	110	124	51	51	31	653	286
Övriga städer (under 30,000 inv.)	45	81	191	117	146	83	66	23	752	317
Industribetonade lands- kommuner.....	25	81	148	119	142	82	52	21	670	254
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	4	45	105	86	97	47	40	10	434	154
Jordbrukskommuner	7	42	80	82	67	39	24	6	347	129
Hela länet	110	331	699	514	576	302	233	91	2 856	1 140
Kronobergs län.										
Stad (under 30,000 inv.)..	4	15	37	34	34	22	27	5	178	56
Industribetonade lands- kommuner.....	6	133	372	233	269	125	84	15	1 287	511
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	5	49	95	91	117	48	31	4	440	149
Jordbrukskommuner	17	136	262	221	199	127	46	9	1 017	415
Hela länet	32	333	766	579	619	322	188	33	2 872	1 131
Kalmar län.										
Städer (under 30,000 inv.)	36	156	390	290	384	280	238	115	1 889	582
Industribetonade lands- kommuner.....	14	88	167	149	160	120	82	28	808	269

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>o</i> år	Summa	16—25 år
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	44	244	396	340	406	256	178	73	1 937	684
Jordbrukskommuner	21	120	222	211	188	137	96	24	1 019	363
Hela länet	115	608	1 175	990	1 138	793	594	240	5 653	1 898
Gotlands län										
Städer (under 30,000 inv.)..	—	16	49	43	49	30	25	12	224	65
Industribetonade landskommuner.....	4	23	38	42	65	45	32	15	264	65
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	—	4	8	5	11	8	10	3	49	12
Jordbrukskommuner	—	11	18	18	21	12	8	1	89	29
Hela länet	4	54	113	108	146	95	75	31	626	171
Blekinge län.										
Städer (under 30,000 inv.)	15	115	277	207	192	105	109	64	1 084	407
Industribetonade landskommuner.....	43	288	586	420	504	332	344	168	2 685	917
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	6	150	387	284	310	256	200	53	1 646	543
Jordbrukskommuner	8	152	155	164	226	197	100	29	1 031	315
Hela länet	72	705	1 405	1 075	1 232	890	753	314	6 446	2 182
Kristianstads län.										
Städer (under 30,000 inv.)	10	51	127	97	82	50	46	18	481	188
Industribetonade landskommuner.....	23	122	258	179	232	171	106	44	1 135	403
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	15	88	226	203	188	141	79	26	966	329
Jordbrukskommuner	3	60	144	83	118	81	55	12	556	207
Hela länet	51	321	755	562	620	443	286	100	3 138	1 127
Malmöhus län.										
Malmö	2	229	819	784	725	1 093	551	211	4 414	1 050
Hälsingborg	2	145	390	402	505	319	204	88	2 055	537
Övriga städer (under 30,000 inv.)	14	258	557	438	590	338	299	159	2 653	829
Industribetonade landskommuner.....	9	116	355	303	369	235	185	48	1 620	480
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	—	24	64	78	122	77	52	16	433	88
Jordbrukskommuner	4	29	62	78	97	59	53	12	394	95
Hela länet	31	801	2 247	2 083	2 408	2 121	1 344	534	11 569	3 079
Hallands län.										
Städer (under 30,000 inv.)	23	119	273	198	230	148	121	45	1 157	415
Industribetonade landskommuner.....	4	22	71	49	34	26	12	—	218	97
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	7	43	75	46	59	37	28	12	307	125
Jordbrukskommuner	3	39	67	59	79	36	9	4	296	109
Hela länet	37	223	486	352	402	247	170	61	1 978	746

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>o</i> år	Summa	16—25 år
Göteborgs och Bohus län.										
Göteborg	170	848	1 809	1 495	2 126	1 259	961	317	8 985	2 827
Övriga städer (under 30,000 inv.)	56	204	367	250	348	267	220	103	1 815	627
Industribetonade landskommuner	114	281	509	464	629	406	283	164	2 850	904
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	121	302	629	536	763	488	380	194	3 413	1 052
Jordbrukskommuner	7	85	178	113	153	85	51	16	688	270
Hela länet	468	1 720	3 492	2 858	4 019	2 505	1 895	794	17 751	5 680
Älvsborgs län.										
Borås	1	25	57	67	129	67	37	25	408	83
Övriga städer (under 30,000 inv.)	21	161	299	197	293	198	161	76	1 406	481
Industribetonade landskommuner	58	155	247	192	184	118	76	36	1 066	460
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	3	35	78	69	88	65	46	27	411	116
Jordbrukskommuner	9	53	137	123	94	57	24	3	500	199
Hela länet	92	429	818	648	788	505	344	167	3 791	1 339
Skaraborgs län.										
Städer (under 30,000 inv.)	65	134	265	208	236	115	60	46	1 129	464
Industribetonade landskommuner	25	53	120	106	97	47	29	9	486	198
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	21	88	168	112	130	84	54	10	667	277
Jordbrukskommuner	10	50	130	101	76	56	34	10	467	190
Hela länet	121	325	683	527	539	302	177	75	2 749	1 129
Värmlands län.										
Städer (under 30,000 inv.)	35	125	295	223	253	214	152	68	1 365	455
Industribetonade landskommuner	114	331	538	544	673	390	235	103	2 928	983
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	42	139	252	196	235	150	99	14	1 127	433
Jordbrukskommuner	60	389	666	623	761	485	329	99	3 412	1 115
Hela länet	251	984	1 751	1 586	1 922	1 239	815	284	8 832	2 986
Örebro län.										
Örebro	26	75	193	137	227	147	120	69	994	294
Övriga städer (under 30,000 inv.)	—	11	24	19	32	11	10	12	119	35
Industribetonade landskommuner	73	298	667	478	619	386	315	165	3 001	1 038
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	48	113	221	175	224	146	88	45	1 060	382
Jordbrukskommuner	6	37	59	50	70	40	28	6	296	102
Hela länet	153	534	1 164	859	1 172	730	561	297	5 470	1 851
Västmanlands län.										
Västerås	—	61	147	118	183	123	98	65	795	208
Övriga städer (under 30,000 inv.)	4	44	126	98	161	94	58	22	607	174

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— ∞ år	Summa	16—25 år
Industribetonade landskommuner.....	89	184	363	266	344	215	147	85	1 693	636
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	14	48	97	69	98	70	36	8	440	159
Jordbrukskommuner	14	54	123	136	145	96	51	9	628	191
Hela länet	121	391	856	687	931	598	390	189	4 163	1 368
Kopparbergs län.										
Städer (under 30,000 inv.)	9	72	143	114	116	93	51	17	615	224
Industribetonade landskommuner.....	225	474	802	654	796	540	352	127	3 970	1 501
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	50	231	474	385	428	284	161	61	2 074	755
Jordbrukskommuner	81	277	527	424	518	353	206	69	2 455	885
Hela länet	365	1 054	1 946	1 577	1 858	1 270	770	274	9 114	3 365
Gävleborgs län.										
Gävle	5	40	133	137	177	115	79	35	721	178
Övriga städer (under 30,000 inv.)	31	103	185	164	236	187	130	35	1 071	319
Industribetonade landskommuner.....	85	387	586	478	470	306	188	79	2 579	1 058
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	132	467	864	698	1 002	617	363	109	4 252	1 463
Jordbrukskommuner	53	233	388	306	400	291	208	73	1 952	674
Hela länet	306	1 230	2 156	1 783	2 285	1 516	968	331	10 575	3 692
Västernorrlands län.										
Städer (under 30,000 inv.)	13	91	250	200	290	167	103	39	1 153	354
Industribetonade landskommuner.....	495	1 231	1 974	1 603	1 817	1 307	773	277	9 477	3 700
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	130	274	453	378	505	321	208	75	2 344	857
Jordbrukskommuner	207	553	820	712	785	598	324	135	4 134	1 580
Hela länet	845	2 149	3 497	2 893	3 397	2 393	1 408	526	17 108	6 491
Jämtlands län.										
Stad (under 30,000 inv.)..	14	26	76	54	99	70	27	12	378	116
Industribetonade landskommuner.....	26	110	167	161	217	129	55	26	891	303
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	68	172	285	258	320	238	128	37	1 506	525
Jordbrukskommuner	111	280	446	408	483	358	180	41	2 307	837
Hela länet	219	588	974	881	1 119	795	390	116	5 082	1 781
Västerbottens län.										
Städer (under 30,000 inv.)	9	51	128	133	144	55	30	10	560	188
Industribetonade landskommuner.....	36	251	432	281	336	227	173	45	1 781	719
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	57	401	550	479	480	334	127	30	2 458	1 008
Jordbrukskommuner	52	278	374	292	372	277	166	53	1 864	704
Hela länet	154	981	1 484	1 185	1 332	893	496	138	6 663	2 619

	16—17 år	18—20 år	21—25 år	26—30 år	31—40 år	41—50 år	51—60 år	61— <i>ω</i> år	Summa	16—25 år
Norrbottens län.										
Städer (under 30,000 inv.)	90	165	310	259	273	145	87	24	1 353	565
Industribetonade landskommuner.....	281	758	1 237	797	869	404	268	67	4 681	2 276
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	145	529	761	570	547	323	241	67	3 183	1 435
Jordbrukskommuner	48	304	368	334	434	320	225	69	2 102	720
Hela länet	564	1 756	2 676	1 960	2 123	1 192	821	227	11 319	4 996
Hela riket.										
Stockholm, Göteborg, Malmö	248	1 746	4 947	4 606	6 537	4 910	3 159	850	27 003	6 941
Medelstora städer	84	652	1 780	1 659	2 365	1 440	1 041	534	9 555	2 516
Övriga städer (under 30,000 inv.)	566	2 225	4 877	3 682	4 750	3 103	2 352	1 043	22 598	7 668
Industribetonade landskommuner	1 948	6 126	11 191	8 831	10 691	6 807	4 677	1 881	52 152	19 265
Blandade industri- och jordbrukskommuner ...	954	3 647	6 662	5 432	6 679	4 361	2 823	954	31 512	11 263
Jordbrukskommuner	762	3 333	5 664	4 880	5 709	3 954	2 361	720	27 383	9 759
<i>Samtliga städer</i>	<i>898</i>	<i>4 623</i>	<i>11 604</i>	<i>9 947</i>	<i>13 652</i>	<i>9 453</i>	<i>6 552</i>	<i>2 427</i>	<i>59 156</i>	<i>17 125</i>
<i>Samtliga landskommuner</i>	<i>3 662</i>	<i>13 108</i>	<i>23 517</i>	<i>19 143</i>	<i>23 079</i>	<i>15 122</i>	<i>9 861</i>	<i>3 555</i>	<i>111 047</i>	<i>40 287</i>
Summa hela riket	4 560	17 731	35 121	29 090	36 731	24 575	16 413	5 982	170 208	57 412

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>De sakkunnigas skrivelse till departementschefen</i>	1
Kap. 1. Utredningsuppdragets innebörd och omfattning	5
Kap. 2. Ungdomsarbetslöshetens omfattning och karaktär	9
Kap. 3. De hittills vidtagna åtgärderna för motverkande av ungdomsarbetslösheten	19
Kap. 4. Åldersbegränsningen vid de föreslagna åtgärderna för det fortsatta bekämpandet av ungdomsarbetslösheten och formerna härför	32
Kap. 5. Åtgärder att i större utsträckning bereda ungdom sysselsättning och utbildning inom resp. yrken	36
I. Kollektivavtalens inverkan på ungdomsarbetslösheten	37
II. Frågan om statsbidrag för anställande av arbetslös ungdom för utbildning inom industrin	43
III. Frågan om statsbidrag för anställande av arbetslös ungdom inom jordbruket	47
Kap. 6. Kursverksamhet utom eller inom ramen för den ordinarie skolorganisationen	56
I. Av arbetslöshetsorganen anordnad kursverksamhet	56
II. Utbildning för arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram	65
III. Arbetskolonier	75
Kap. 7. Inventering av arbetstillfällen, lämpade för de unga	80
Kap. 8. Den frivilliga arbetstjänsten	99
Kap. 9. Ungdomsreservarbeten	117
Kap. 10. Sammanfattning och kostnadsberäkningar	127
Bilaga. P. M. angående arbetslöshetens och hjälpåtgärdernas karaktär och omfattning den 30 november 1933 inom olika åldrar med särskild hänsyn till ungdomsarbetslösheten, av fl. lic. T. Hessler	133

Statens offentliga utredningar 1934

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utlåtande över utredningen ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. [10]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2.
Finanspolitikens ekonomiska verkningar. [1]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3.
Löneutvecklingen och arbetslösheten. [2]
Utredning ang. åtgärder för bekämpande av ungdoms-
arbetslösheten. [11]

Hälsö- och sjukvård.

Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser ang. statsbidrag till avlöning åt distriktsköterskor m. m. [9]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. [4]
Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag ang. frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. [5]
Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. [8]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång- och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. [7]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. [3]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.